

De fleste forsikrer eiendelene sine, men glemmer seg selv og familien.

Madicken Vadseth
Storebrand

Innhold

Innhold	Side
ÅRSBERETNING	4
STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN	
Totalresultat	28
Balanse	30
Oppstilling over endring i egenkapital	32
Kontantstrømsoppstilling Storebrand Livsforsikring konsern og Storebrand Livsforsikring AS	
	33
STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS	
Totalresultat	34
Balanse	36
Oppstilling over endring i egenkapital	38
NOTER	39
Aktuarens erklæring	135
Erklæring fra styrets medlemmer og administrerende direktør	136
Revisjonsberetning	137
Ord og uttrykk	144

Årsberetning

HOVEDTREKK

Storebrand Livsforsikring har sin hovedvirksomhet i Norge med hovedkontor på Lysaker i Bærum kommune. Storebrand Livsforsikring er den største virksomheten i Storebrand konsernet.

Storebrand Livsforsikring leverer bedre pensjon – enkelt og bærekraftig. Pensjonstilværelsen er en sum av mange små og store finansielle beslutninger, og Storebrand konsernet tilbyr derfor produkter innenfor sparing, forsikring og bank, til privatpersoner, bedrifter og offentlige virksomheter. Storebrand Livsforsikring er delt inn i segmentene Sparing, Forsikring, Garantert pensjon og Øvrig. Sparing og Forsikring er konsernets satsingsområder mens Garantert pensjon er i langsiktig avløp.

Storebrand Livsforsikring sin strategi er å levere lønnsom vekst innenfor satsingsområdene våre gjennom enkle og bærekraftige løsninger, samtidig som vi forvalter våre historiske porteføljer på en kapitaleffektiv måte. Tjenestepensjon er kjerneproduktet i både Norge og Sverige, og i Norge tilbys også de ansatte og tidligere ansatte i våre kundebedrifter attraktive løsninger innenfor personmarkedet. Vår visjon er enkel: Vi lykkes når våre kunder anbefaler oss. Derfor er oppfølging av tilbakemeldinger fra kunder en kjerneoppgave i konsernet.

Storebrand konsernets formål er å gjennom vår forretning være med å skape en fremtid å glede seg til. Våre bærekraftige løsninger bidrar ikke bare til en bedre pensjon, men også en bedre verden å gå i pensjon i. Gjennom flere tiår har vi vært modige veivisere innenfor bærekraftige investeringer, og tatt aktivt stilling til hvilke selskaper vi plasserer både våre kunders og egne midler i. Vi har tro på at selskaper som integrerer miljø-, sosiale- og governance- hensyn i sin forretningsvirksomheten, er med på å skape en bedre avkastning over tid både gjennom å redusere risiko og skape nye muligheter. Storebrand konsernet ble kåret til verdens mest bærekraftige selskap innenfor finans, og verdens nest mest bærekraftige selskap totalt, i Corporate Knights kåring av verdens 100 mest bærekraftige selskap. Satsingens forsterkes ytterligere med grundigere rapportering og integrasjon av bærekraft i samtlige ledd i verdikjeden med fokus på den samlede samfunnspåvirkningen står sentralt. Samtidig skal Storebrand Livsforsikring håndtere den delen av virksomheten som består av pensjonssparing med rentegarantier innenfor segmentet Garantert pensjon. Området er i langsiktig avgang. Bedrifter etterspør i mindre grad produkter med rentegaranti og produktene er kapital-krevende for livsforsikringselskaper i perioder med lavt rentenivå. For Storebrand Livsforsikring er førsteprioritet for området å sikre opptjening av pensjon for våre kunder gjennom robuste systemer for risikotaging i virksomheten, samtidig som konsernet aktivt tilpasser seg til det nye europeiske soliditetsregelverket Solvens II og styrker reservene på grunn av økt levealder i befolkningen.

2016 har vært preget av sterk konkurranse i Storebrands markeder, et gode aksjemarkeder, et historisk lavt rentenivå og innføring av Solvens II. Storebrands respons har vært å jobbe videre med å bli best på sparing til pensjon, i kombinasjon med ytterligere kapitaleffektivisering og kostnadsreduksjoner.

Gjennom året har Storebrand konsernet opplevd fortsatt sterk vekst innenfor fondsbasert sparing, levert konkurransedyktig og bærekraftig avkastning til kundene og økt midler til forvaltning til over 577 milliarder kroner.

VEKST INNENFOR SPARING OG FORSIKRING

Bedrifter, deres ansatte og tidligere ansatte er Storebrand Livsforsikring sin hovedmålgruppe. Ønsket om forutsigbare kostnader og økt forventet pensjon til ansatte gjør at stadig flere bedrifter velger en overgang fra ytelses- til innskuddspensjon. I bedriftsmarkedet har konsernet opprettholdt posisjonen som markedsleder innenfor innskuddspensjon i Norge med en markedsandel på 34 prosent. I Sverige har SPP en sterk utfordrerrolle med en markedsandel på 9,3 prosent innenfor tjenestepensjon utenfor de store kollektivavtalene og har i løpet av 2016 tatt viktige steg i arbeidet med å synliggjøre arbeidet med bærekraft som det som skiller SPP fra sine konkurrenter. Merkevarer SPP er styrket og salget av fondsbasert pensjonssparing til bedrifter øker. Den underliggende løpende premien vokste i 2016 sammenlignet med foregående år og det nye sparetilbudet med garanti har ført til et trendbrudd. For første gang på flere år har premieinntekten fra denne sparingen økt.

HÅNDBTERING AV GARANTERT PENSJON - RESERVESTYRKING FOR ØKT LEVEALDER LIGGER FORAN PLAN

Storebrand Livsforsikring rapporterte et behov for å styrke reservene med totalt 12,4 milliarder kroner med bakgrunn i Finanstilsynets beslutning i mars 2013 om innføring av nytt dødelighetsgrunnlag. Årsaken til behovet for reservestyrking er at nordmenn forventes å leve lenger enn tidligere antatt kombinert med at Storebrand har forsikringsforpliktelser med livsvarige utbetalinger. Dette setter krav til økte premier og høyere forsikringstekniske avsetninger for å dekke fremtidige forpliktelser. Storebrand har fått godkjent en opptrappingsplan på syv år gjeldende fra 2014. Ved utgangen av 2016 gjensto det 352 millioner kroner av reservestyrkingen. Storebrand forventer at den direkte resultatmessige belastningen for økt levealder er fullført og at den resterende reservestyrkingen vil dekkes av avkastningsoverskudd, risikooverskudd og bortfall av overskuddsdeling. For mer informasjon om reservestyrking for økt levealder se note 3.

FINANSIELLE MÅLSETTINGER

I en periode med lavt rentenivå og reservestyrking for økt forventet levealder, forventes redusert inntjening innenfor kollektiv pensjon. Samtidig vris tyngden av forretningen fra garantert pensjon til segmentene Sparing og Forsikring. Storebrand har etablert et rammeverk for kapitalstyring som knytter utbytte til solvensgraden. Målsettingen er en solvensgrad for Storebrand konsern på over 150% inklusiv overgangsregler. Solvensgraden ved utgangen av 2016 var 157 prosent. Solvensgraden uten overgangsregler ved utgangen av 2016 var 144 prosent. Solvensnivået viser at konsernet er robust for virksomhetens risiko. Det er ventet en gradvis forbedring i den underliggende solvensmarginen i årene som kommer. Dette skyldes i hovedsak avslutningen av reservestyrking for økt levealder, forventet resultatskapning i konsernet og redusert kapitalkrav fra garantert virksomhet.

DATTERSELSKAPER OG TILKNYTTETE SELSKAPER

Storebrand Livsforsikring AS eier 100 prosent av Storebrand Holding AB som igjen eier 100 prosent av SPP Pension & Försäkring AB, SPP Spar AB, SPP Konsult AB og Storebrand & SPP Business Services AB. SPP er en ledende svensk leverandør av livsforsikringer og tjenestepensjoner. SPP leverer både unit linked produkter, tradisjonelle forsikringer og ytelsesbaserte pensjonsprodukter, så vel som konsulenttjenester som dekker tjenestepensjoner og forsikrings- og administrasjonsløsninger for kommuner og andre organisasjoner. Samlet vil Storebrand og SPP skape den ledende livsforsikrings- og pensjonstilbyderen i Norden. SPP har sitt hovedkontor i Stockholm.

Storebrand Livsforsikring AS eier 89,6 prosent i BenCo Insurance Holding BV som igjen eier Nordben Life and Pension Insurance Company Ltd. på Guernsey og Euroben Life and Pension Ltd med hovedkontor i Dublin. Selskapene tilbyr pensjonsprodukter til multinasjonale bedrifter.

Gjennom datterselskapene Aktuar Systemer AS og Storebrand Pensjonstjenester AS tilbyr Storebrand leveranser innen aktuar-tjenester, system-løsninger og alle typer tjenester knyttet til drift av pensjonskasser.

Storebrand Livsforsikring AS etablerte i 2005 filial i Sverige. Filialen forvalter pensjonsforsikringer og unit linked avtaler i det svenske markedet etter norsk forsikringslov. Det foregår ikke lenger nysalg i filialen. Filialen ble i 2008 driftsmessig integrert med SPP.

Storebrand Finansiell Rådgivning AS ble etablert som et heleid datterselskap av Storebrand Livsforsikring AS for å tilfredsstille lovpålagte endringer innenfor finansiell rådgivning (MiFid regelverket) som trådte i kraft fra 1. november 2007.

Storebrand Eiendom Trygg AS, Storebrand Eiendom Vekst AS og Storebrand Eiendom Utvikling AS er holdingselskaper for den norske eiendomsvirksomheten. Selskapene er 100 prosent eid av Storebrand Livsforsikring AS. I tillegg eier Storebrand Livsforsikring 21,2 prosent av Storebrand Eiendom Invest AS.

Storebrand Livsforsikring AS eier 70 prosent av Foran Real Estate i Latvia samt 29 prosent gjennom SPP Pension & Försäkring AB. Selskapet investerer i skog i Latvia.

RESULTAT

Storebrand Livsforsikring AS er et heleid datterselskap av det børsnoterte selskapet Storebrand ASA. For informasjon om Storebrandkonsernets resultat per 31.12.2016 vises det til Storebrand konserns årsrapport per 31.12.2016.

Konsernregnskapet til Storebrand Livsforsikring konsern er avlagt i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder (IFRS) som fastsatt av EU, mens selskapsregnskapet til Storebrand Livsforsikring AS er satt opp i samsvar med årsregnskapsforskriften for livsforsikringsselskaper.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

(NOK mill.)	2016	2015
Fee og administrasjonsinntekter	3 038	3 283
Forsikringsresultat	689	604
Administrasjonskostnader	-2 412	-2 613
Driftsresultat	1 315	1 274
Finans poster og risikoresultat liv og pensjon	779	70
Resultat før amortisering og oppreservering langt liv	2 093	1 344
Oppreservering langt liv		-1 764
Resultat før amortisering	2 093	-420

Storebrand Livsforsikring oppnådde et konsernresultat før amortisering og oppreservering langt liv på 2 093 millioner kroner i 2016, mot 1 344 millioner kroner i 2015. For 2016 er kostnad for oppreservering langt liv null, mens det i 2015 ble kostnadsført 1 764 millioner kroner for reser-vestyrking for økt levealder. Resultat før skatt ble resultatet på 1 697 millioner kroner i 2016, mot minus 806 millioner kroner i 2015. Resultat etter skatt ble NOK 1 501 millioner sammenlignet med 1 161 millioner kroner året før.

Fee- og administrasjonsinntekter ble redusert med 7,5 prosent i 2016. Underliggende er inntektsutviklingen preget av økte inntekter fra produkter uten rentegaranti og en nedgang i inntekter fra produkter med rentegaranti.

Driftskostnadene er redusert med 7,7 prosent justert sammenliknet med året før. Storebrand har lansert et ambisiøst program for å digitalisere og effektivisere virksomheten. Kostnadseffektiviseringen er oppnådd gjennom bemanningsreduksjoner, økt outsourcing og automatisering.

Storebrand Livsforsikring konsernet hadde en regnskapsmessig skattekostnad på 196 millioner kroner for 2016. Den effektive skattesatsen påvirkes av at konsernet driver virksomhet i land med ulik skattesats fra Norge (25 prosent), og vil variere avhengig av de enkelte juridiske enhetenes bidrag til konsernresultatet.

Stortinget vedtok i desember 2016 å redusere selskapsskattesatsen fra 25 til 24 prosent med virkning fra 1. januar 2017. Samtidig ble det vedtatt å innføre en finansskatt med virkning fra samme dato. For selskaper som omfattes av finansskatten videreføres dermed selskapsskattesatsen på 2016-nivå (25 prosent). I Storebrand Livsforsikring konsernet inngår både selskaper som omfattes og som ikke omfattes av finansskatten. Ved balanseføring av utsatt skatt/skattefordel i konsernregnskapet benyttes derfor selskapsskattesatsen gjeldende for det enkelt konsernselskap.

Storebrand Livsforsikring konsernets investeringseiendommer eies av selskaper som får en redusert skattesats fra 2017. Isolert sett medfører dette en lavere utsatt skatt på midlertidige forskjeller knyttet til investeringseiendommene, noe som reduserer skattekostnaden i 2016 med omtrent 111 millioner kroner. I tillegg har gjennomførte salg av eiendom medført at tilknyttede skatteøkende midlertidige forskjeller er reversert, noe som gir en reduksjon i skattekostnaden for året på omtrent 179 millioner kroner.

RESULTAT ETTER VIRKSOMHETSOMRÅDE

Storebrands virksomhet er delt inn i segmentene Sparing, Forsikring, Garantert Pensjon og Øvrig.

Presentasjon av segmentene vises eksklusive interne transaksjoner.

(NOK mill.)	2016	2015
Sparing	418	395
Forsikring	429	379
Garantert pensjon	870	329
Øvrig	377	241
Resultat før amortisering og oppreservering langt liv	2 093	1 344
Oppreservering langt liv		-1 764
Resultat før amortisering	2 093	-420

Segmentet Sparing har en vekst i fee- og administrasjonsinntekter på 5 prosent fra 2015 til 2016, justert for valutaeffekt og solgt virksomhet. Veksten er drevet av premieinnbetalinger, avkastning og netto nysalg.

Forsikring viser 2,9 prosent vekst i premieinntekter. Resultatet er bedret som følge av vekst og lavere forsikringsutbetalinger i prosent av premier.

Fee- og administrasjonsinntektene i segmentet Garantert Pensjon har hatt en utvikling i tråd med at en stor del av bestanden er moden og i langsiktig avgang. Administrasjonsinntektene er redusert 11,9 prosent. Resultatet er likevel forbedret fra året før som følge av sterke overskuddsresultater. Resultatbidraget fra segmentet er forventet å reduseres over tid.

Resultatutviklingen i segmentet Øvrig er preget av god avkastning i selskapsporteføljene som følge av reduserte kredittspreader.

SPARING

Sparing består av produkter som omfatter sparing til pensjon, uten eksplisitte rentegarantier. I området inngår innskuddspensjon og tilsvarende fondsbaserte produkter i Norge og Sverige.

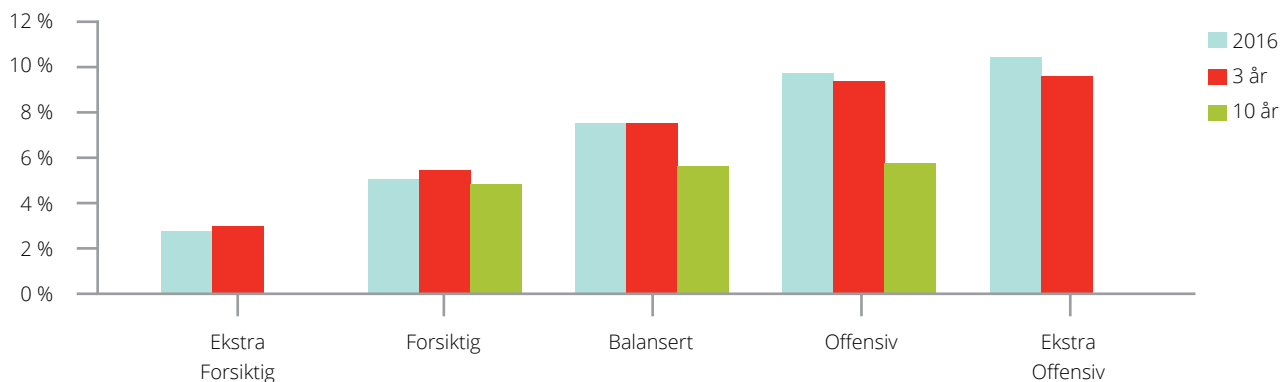
RESULTAT

(NOK mill.)	2016	2015
Fee og administrasjonsinntekter	1 378	1 393
Administrasjonskostnader	-966	-996
Driftsresultat	412	398
Finans poster og risikoresultat liv og pensjon	6	-2
- Risikoresultat liv og pensjon	6	-3
- Netto overskuddsdeling		1
Resultat før amortisering	418	395

Resultatet i Sparing utgjør 418 millioner kroner i 2016 sammenlignet med 395 millioner kroner året før.

Totale fee- og administrasjonsinntekter har økt med 5 prosent fra 2015 til 2016, justert for valutaeffekt og solgt virksomhet. Inntektsveksten drives av kundenes konvertering fra ytelses- til innskuddsbaserte pensjonsordninger i kombinasjon med nysalg og økte sparesatser. For de norske Unit Linked produktene bidrar økt konkurranse til marginpress, mens det i den svenske virksomheten er et relativt stabilt marginbilde. Innskuddspensjon fortsetter å vokse kraftig ved at stadig flere bedrifter velger å konvertere fra ytelsesbaserte ordninger til innskuddsordninger. Dette øker både antall medlemmer, løpende premieinnbetalinger og forvaltningsvolum i de innskuddsbaserte pensjonsordningene i både Norge og Sverige, i tillegg til vekst gjennom avkastning på premiereservene. Veksten i kundemidler er hhv 20 prosent i Norge og 11 prosent i Sverige sammenlignet med fjoråret.

AVKASTNING INNSKUDDSPENSJON STANDARD PORTEFØLJER I ITP

BALANSE OG MARKEDSUTVIKLING

Premieinntektene utgjør 14,1 milliarder kroner i 2016, som er 1,8 milliarder høyere enn i 2015. Samlede reserver innenfor ikke-garantert livsparing har vokst med 9 prosent fra 2015 til 140 milliarder kroner.

I det norske markedet fortsetter Storebrands posisjon som markedsleder innenfor innskuddsordninger med 34 prosent markedsandel. Premieveksten innenfor innskuddsbasert tjenstepensjon er 15 prosent i 2016. Veksten er drevet av godt salg til nye kunder og salg av økte sparerater i tillegg til vekst fra lønnsregulering. Det er sterk konkurranse i innskuddspensjonsmarkedet, og Storebrand forventer at dette vil vedvare som følge av den betydelige dynamikken i markedet.

I det svenske markedet er SPP femte største aktør målt etter premieinntekter fra fondsforsikring og depotforsikring, innenfor segmentet øvrig tjenstepensjon, med en markedsandel på 9,3 prosent. Premieinntektene er 10 prosent høyere enn i 2015. Nysalget ligger omtrent på samme nivå som året før.

NØKKELTALL SPARING

(NOK mill.)	2016	2015
Unit Linked-reserver	139 822	128 117
Unit Linked-premier	14 143	12 324

FORSIKRING

I Forsikring inngår personrisikoprodukter til det norske og svenske privatmarkedet og personalforsikring og pensjonsrelaterte forsikringer i det norske og svenske bedriftsmarkedet.

(NOK mill.)	2016	2015
Forsikringsresultat	689	604
- Premier for egen regning	2 759	2 680
- Erstatninger for egen regning	-2 070	-2 076
Administrasjonskostnader	-418	-395
Driftsresultat	271	208
Finansposter og risikoresultat liv og pensjon	158	170
- Finansresultat	158	170
Resultat før amortisering	429	379

Resultat før amortisering ble 429 millioner kroner sammenlignet med 379 millioner kroner i 2015. Forsikringsresultatet ble 689 millioner kroner for året med en samlet combined ratio på 72 prosent (89 prosent i 2015). Forsikringspremiene økte med 2,9 prosent i 2016.

Skadeprosenten er redusert og forklares i hovedsak tilfredsstillende risikoutvikling samt en større oppreservering i 2015. Den underliggende lønnsomheten og effektiviteten er god og viser tilfredsstillende utvikling.

	2016	2015
Skadeprosent	72 %	89 %
Kostnadsprosent	17 %	16 %
Combined ratio	89 %	105 %

Det samlede risikoresultatet gir en skadeprosent på 72 prosent (89 prosent i 2015) og den underliggende risikoutviklingen er tilfredsstillende. Kollektiv uførepensjon leverer i perioden et tilfredsstillende resultat mens i tilsvarende periode i fjor ble reservene styrket med 100 millioner kroner. Fortsatt preges produktet av lave premieinntekter. Markedet for innskuddspensjon er svært konkurranseutsatt og pris på uførepensjon er en viktig konkurranseparameter. Det jobbes fortsatt med tiltak for å styrke lønnsomheten inkludert reprising av ulønnsomme kunder. Godt utførelsesresultat gir et godt resultat for forsikring i Sverige.

Kostnadsprosenten utgjør 17 prosent (16 prosent i 2015) for året. I tråd med plan har økte volumer og vekstambisjoner ført til høyere allokerte kostnader for forsikringsområdet.

Investeringsporteføljen til Forsikring i Norge utgjør 6,8 milliarder kroner, som i hovedsak er plassert i rentepapirer med kort og mellomlang durasjon. Avkastningen i porteføljen har vært god.

BALANSE OG MARKEDSUTVIKLING

Lønnsomheten i markedet generelt vurderes fortsatt å være god, men konkurransen er økende. Innenfor personalforsikringer og risikodekningene tilknyttet innskuddspensjon i Norge er konkurransen sterk og pris er et viktig konkurranseparameter. Den samlede bestandspremie ved utgangen av 2016 utgjør 2,8 milliarder kroner sammenlignet med 2,7 milliarder kroner året før.

Innenfor personmarkedet har Storebrand en veletablert posisjon når det gjelder personforsikringer og veksten er stabil og i tråd med den generelle markedsvæksten. Bedriftsmarkedet er generelt et mer modent marked. Innenfor personalforsikring er Storebrand en av flere større aktører. For risikodekningene tilknyttet innskuddspensjon i Norge er veksten drevet av konvertering fra ytelsesbasert til innskuddsbasert pensjon. Det nye regelverket som trådte i kraft 1.1.2016 har medført redusert premievolum. I Sverige har uføretrenden vært nedadgående over lang tid hvilket har ført til reduserte premier generelt.

FORSIKRINGSPREMIER (ÅRLIG)

(NOK mill.)	2016	2015
Person liv *	632	617
Gruppeliv **	896	943
Pensjonsrelatert uføreforsikring ***	1 297	1 159
Bestandspremie	2 824	2 719

* Individuell livs- og ulykkesforsikring

** Gruppe ulykkes-, yrkesskadeforsikring

*** ITP risikopremie Norge og uførerisiko Sverige

GARANTERT PENSJON

Garantert pensjon består av produkter som omfatter langsiktig sparing til pensjon, hvor kundene har en garantert avkastning eller ytelse på sparemidlene. I området inngår ytelsespensjon i Norge og Sverige, fripoliser og individuell kapital- og pensjonsforsikring.

RESULTAT

(NOK mill.)	2016	2015
Fee og administrasjonsinntekter	1 566	1 777
Administrasjonskostnader	-981	-1 156
Driftsresultat	585	621
Finans poster og risikoresultat liv og pensjon	284	-292
- Risikoresultat liv og pensjon	-37	89
- Netto overskuddsdeling	322	-382
Resultat før amortisering og oppreservering langt liv	870	329
Oppreservering langt liv		-1 764
Resultat før amortisering	870	-1 435

Resultatet for Garantert pensjon før amortisering og oppreservering utgjør 870 millioner kroner i 2016, som er en økning på 541 millioner sammenlignet med 2015. Resultatene i 2016 er positivt påvirket av godt resultat fra overskuddsdeling som er drevet av god avkastning i porteføljene.

Fee- og administrasjonsinntektene har gjennom 2016 hatt en utvikling i tråd med at en stor del av bestanden er moden og i langsiktig avgang. Inntektene var 1 566 millioner kroner i 2016 sammenlignet med 1 777 millioner året før. I 2016 har inntektene falt med 11,9 prosent sammenlignet med 2015. Nytegning for garantert pensjon er for de fleste produkter stengt, men eksisterende kunders premieinnbetalinger og akkumulering av avkastning medfører langsiktig avgang i reserver.

Driftskostnadene ble 981 millioner kroner i 2016 som er 176 millioner kroner lavere enn i 2015. I 2015 var kostnadene belastet med avsetning for omstillingskostnader på 41 millioner kroner. I 2016 var kostnadene negativt påvirket med 1 million kroner.

Risikoresultatet ble minus 37 millioner kroner i 2016 sammenlignet med 89 millioner kroner året før. Risikoresultat er i hovedsak generert i den svenske virksomheten og er svakt som følge av svekket langt-liv resultat. Det er i slutten av 2016 gjennomført endringer i reserveringen for å styrke resultatet fremover.

Resultat fra overskuddsdeling består i Garantert pensjon segmentet av overskuddsdelings- og finansielle effekter. Resultatet ble 322 millioner kroner i 2016 sammenlignet med minus 382 millioner kroner året før. I 2016 er det gode overskuddsdelingsresultater i både den norske og svenske virksomheten. Dette er drevet av god avkastning og bufferkapital situasjon.

BALANSE OG MARKEDSUTVIKLING

Kundereserver for garantert pensjon utgjør 259 milliarder kroner ved utgangen av 2016 sammenlignet med 267 milliarder ved inngangen til året. Fraflytting fra garantert pensjon har vært 3,3 milliarder kroner i 2016 sammenlignet med 7,7 milliarder kroner året før. Fra slutten av 2014 ble kundene tilbudt å konvertere fra tradisjonelle fripoliser til fripoliser med investeringsvalg, og forsikringsreserver for fripoliser med investeringsvalg utgjør 5,5 milliarder kroner ved utgangen av 2015 og inngår i segmentet Sparing. Fripoliser den eneste garanterte portefølje i vekst og utgjør 115 milliarder kroner ved utgangen av 2016, noe som tilsvarer en økning på 12 milliarder kroner gjennom året.

(NOK mill.)	2016	2015
Garanterte reserver	258 723	266 811
Garanterte reserver i % of totale reserver	64,9 %	67,6 %
Overføring av garanterte reserver	3 305	7 729
Bufferkapital i % av kundefond Storebrand	5,7 %	5,8 %
Bufferkapital i % av kundefond SPP	6,7 %	7,6 %

Premieinntektene for garantert pensjon (eksklusiv flytting) var 6,2 milliarder kroner i 2016. Det representerer en nedgang på 17 prosent sammenlignet med 2015. De fleste produktene er lukket for nysalg, og kundenes valg om overgang fra garanterte til ikke-garanterte produkter er i tråd med konsernets strategi.

PREMIEINTEKTER (EKSKLUSIVE TILFLYTTING AV RESERVER)

(NOK mill.)	2016	2015
Kollektiv pensjon	4 095	5 477
Fripoliser	119	113
Individual liv- og pensjonsforsikring	265	277
Garanterte produkter SPP	1 741	1 597
Sum	6 220	7 465

ØVRIG

Under kategorien Øvrig rapporteres resultatet i selskapsporteføljene og mindre datterselskap i Storebrand Livsforsikring og SPP. I tillegg inngår blant annet resultatet knyttet til virksomheten BenCo.

(NOK mill.)	2016	2015
Fee og administrasjonsinntekter	94	113
Administrasjonskostnader	-48	-66
Driftsresultat	46	47
Finansposter og risikoresultat liv og pensjon	331	194
- Risikoresultat liv og pensjon	7	-6
- Finansresultat	333	207
- Netto overskuddsdeling	-9	-7
Resultat før amortisering	377	241

Resultatet før amortisering for segmentet øvrig virksomhet ble 377 millioner kroner i 2016, mot 241 millioner kroner i 2015.

Storebrand Livsforsikring er finansiert gjennom en kombinasjon av egenkapital og ansvarlig lån. Med rentenivået pr. utgangen av 2016 forventes det om lag 100 millioner kroner i rentekostnader kvartalsvis.

Finansresultatet inkluderer avkastningen i selskapsporteføljene i Storebrand Livsforsikring og i SPP. Finansresultatet er økt som følge av god avkastning i selskapsporteføljene, som skyldes reduksjon i kredittspread.

KAPITALFORHOLD OG RISIKO

KAPITALFORHOLD

Storebrand legger vekt på å tilpasse nivået på egenkapital og lån i konsernet fortløpende og planmessig. Nivået tilpasses den økonomiske risikoen og kapitalkrav i virksomheten. Vekst og sammensetning av forretningsområder vil være en viktig drivkraft i behovet for kapital. Kapitalstyringen har som målsetting å sikre en effektiv kapitalstruktur og ivareta en hensiktsmessig balanse mellom interne mål og regulatoriske krav. Storebrand konsern har en målsetting om over tid å ha en solvensmargindekning etter Solvens II på minimum 150 prosent. Storebrand Livsforsikring AS har videre en målsetting om en rating på A-nivå.

I løpet av året har Storebrand avsluttet sitt samarbeid med Moody's ratingbyrå. Denne beslutningen ble fattet som et ledd i kostnadseffektiviseringen i konsernet. Storebrand Livsforsikring AS hadde ved årsskiftet kredittranger med stabile framtidsutsikter på BBB+ fra Standard & Poor's, uendret fra 2015.

Solvens II-regelverket ble innført 1. januar 2016. Målsettingen til Storebrand konsernet er en solvensmargin etter det nye regelverket på minimum 150 prosent inkludert bruk av overgangsregler. Solvensmarginen for Storebrand konsern ble ved utgangen av 2016 beregnet til 157 prosent inklusiv overgangsregel. Uten overgangsregler er solvensmarginen 144 prosent.

Storebrand benytter standardmodell for beregning av Solvens II. Det lave rentenivået i 2016, har ført til at Storebrand har endret modellering av renter, slik at solvensmodellene nå også tar høyde for negative renter. I 2016 er aktiva allokeringen i porteføljene ytterligere tilpasset Solvens II, og gode avkastningsresultater har styrket selskapets reelle solvensposisjon. Effekten av overgangsordningen for Solvens II er redusert i løpet av året, som følge av redusert verdi av beregnede forpliktelser og innføring av skatt på overgangsregelen.

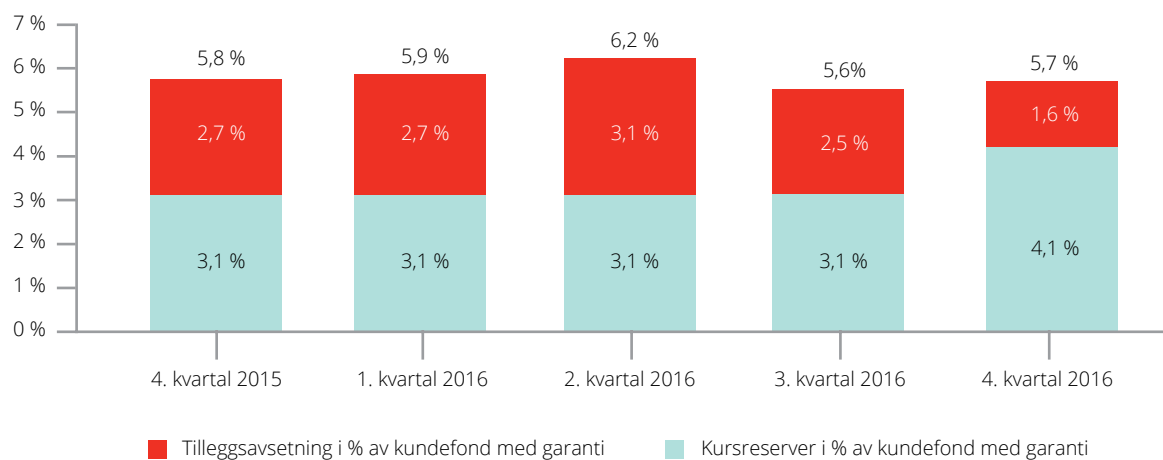
Det kan komme endringer i regelverk, metoder og tolkninger som kan påvirke Solvens II-marginen fremover.

Storebrand Livsforsikring AS har en solvensmargin etter overgangsregler på 201 prosent per 31.12.16 (uten overgangsregler er solvensmarginen beregnet til 183 prosent). Storebrand Livsforsikring konsern har ikke lenger krav om å rapportere solvensmargin, kravet på konsolidert nivå gjelder Storebrand konsern.

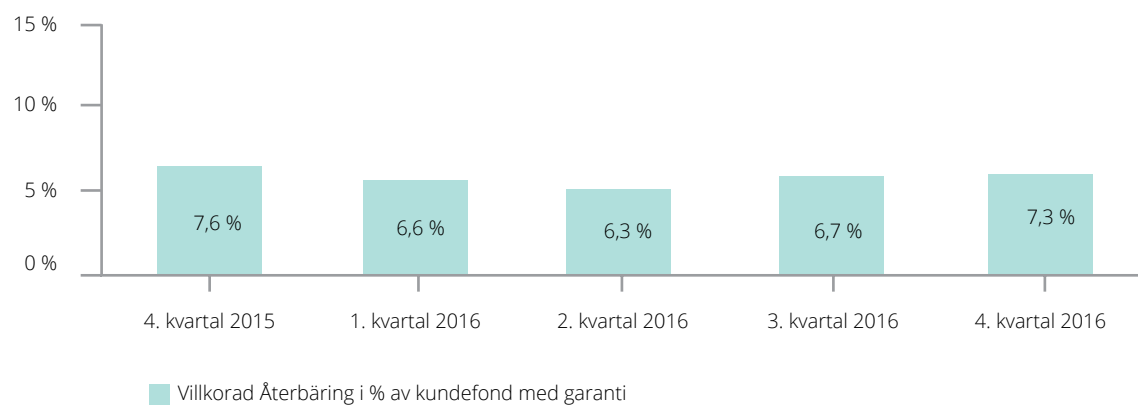
(NOK mill.)	2012	2013	2014	2015	2016
Egenkapital	15 385	16 467	19 312	22 390	21 959
Ansvarlig lånekapital	6 468	6 632	7 117	7 333	7 196
Risikoutjevningfond	640	776	829	142	140
Kursreguleringsfond	1 027	3 823	5 814	4 520	2 684
Tilleggsavsetning (TA)	5 746	4 458	5 118	5 160	6 794
Villkorad återbäring (VÅ)	11 264	14 167	11 281	9 336	7 241
Oververdi obligasjoner til amortisert kost	5 225	5 160	13 364	10 581	8 785
Opptjent resultat	1 105	2 619	1 830	1 549	2 462
Sum	46 860	54 102	64 664	61 011	57 260

Soliditetskapitalen ble redusert med 3,8 milliarder kroner i 2016. Kursreguleringsfond er redusert med 1,8 milliarder kroner som følge av realisasjon av verdipapirer og utgjør 2,7 milliarder kroner ved årsslutt. Villkorad återbäring er redusert med 2,1 milliarder kroner og utgjør 7,2 milliarder kroner. Tilleggsavsetningene utgjorde 6,8 milliarder kroner ved utgangen av året, en økning på 1,6 milliarder kroner for året. God bokført avkastning har bidratt til å øke tilleggsavsetningene for forsikringskontrakter som er fullt oppreservert for langt liv. Oververdi på obligasjoner og utlån som vurderes til amortisert kost er redusert på grunn av renteøkning med 1,8 milliarder kroner i år, og utgjør 8,8 milliarder kroner per 31. desember. Oververdi på obligasjoner og utlån til amortisert kost er ikke innregnet i regnskapet.

KUNDEBUFFERE STOREBRAND LIVSFORSIKRING

KUNDEBUFFERE SPP PENSION & FÖRSÄKRING

RISIKO

Storebrand Livsforsikrings virksomhet er å ta og håndtere ulike risikoer på en bevisst, kontrollert og ansvarsfull måte, både for kundenes og eiernes regning.

For forsikrings- og pensjonsprodukter tar Storebrand Livsforsikring betalt fra bedrifter og enkeltpersoner for å overta risikoen for at ulike forsikringstilfeller inntreffer. For pensjonsprodukter er det nødvendig å ta finansmarkedsrisiko for å skape avkastning på innbetalte pensjonsmidler. I alle deler av virksomheten oppstår operasjonell risiko fra feil som kan påføre kunder tap og/eller kostnader for Storebrand.

Risikohåndtering handler om å se både de positive og negative sidene av risiko. Risikotakingen skal bidra til at Storebrand Livsforsikring når sine strategiske og forretningsmessige mål, herunder at kunder får en konkurransedyktig avkastning på deres pensjonsmidler og at Storebrand Livsforsikring får tilstrekkelig betalt for risikoen i forhold til definerte avkastningskrav.

Som konsesjonsbelagt virksomhet er Storebrand Livsforsikring underlagt tilsyn fra Finanstilsynet. Risikohåndteringen skal tilfredsstillende formelle krav som følger av lovgivning og annen regulering. Nivået på risikotakingen skal være innenfor regulatoriske krav og andre behov fra f.eks. kunder, aksjonærer, långivere eller ratingselskaper. Uønskede hendelser skal begrenses.

Fra 1.1.2016 er konsernet og gruppens forsikringsselskaper underlagt Solvens II-regelverket som utvider og formaliserer kravene til risikohåndtering. I Norge er regelverket nedfelt i Finansforetaksloven og Solvens II-forskriften.

Størstedelen av Storebrands risiko kommer fra forpliktelser knyttet til produktene. Konsernets resultat og risiko følges opp og rapporteres som fire områder med svært ulike resultat- og risikodrivere: Sparing, Forsikring, Garantert Pensjon og Øvrig. Hva som hører til de ulike forretningsområder er beskrevet under avsnittet Virksomhetsområder.

SPARING

Sparing består av fondsforsikringsproduktene i Storebrand Livsforsikring.

For fondsforsikring har kunden den finansielle markedsrisikoen. Utbetalingene er i hovedsak tidsbegrenset, slik at Storebrand har lav risiko fra økt levealder.

For Storebrand er risikoen for fondsforsikring i hovedsak knyttet til at framtidige inntekter og kostnader endres. Det blir derfor en indirekte markedsrisiko, fordi negativ investeringsavkastning vil redusere framtidige inntekter, uten tilsvarende reduksjon i kostnader. Inntektene reduseres også dersom kunder velger å flytte. Markedsrisiko, spesielt aksjerisiko, og avgangsrisiko er derfor de største risikoene for fondsforsikring. Det er også risiko knyttet til at kostnadene kan øke.

FORSIKRING

Forsikring består av risikoprodukter. Prisen kan vanligvis endres på årlig basis hvis det skjer endringer i risikobildet.

Den største risikoen er uførhetsrisiko. Storebrand har risiko knyttet til at det blir flere uføretilfeller enn antatt og/eller at færre uføre blir arbeidsføre igjen (reaktivering). Omlaggingen av uføredækning i Folketrygden i Norge fra 1.1.2016, har for mange gitt bedre dekning fra Folketrygden ved nye uføretilfeller. Det vil dermed, alt annet like, redusere omfanget av Storebrands uførhetsrisiko. Storebrand tilbyr også dekninger som gir utbetaling ved død, men Storebrands risiko fra dette er svært begrenset. Storebrands uføredekninger kan i hovedsak prises om på årlig basis.

GARANTERT PENSJON

Garantert pensjon omfatter spare – og pensjonsprodukter med rentegaranti i Norge og Sverige. De største risikoene er finansmarkedsrisiko og levetidsrisiko.

Det er felles for produktene at Storebrand garanterer for en minimum avkastning. I Norge må avkastningen være over garanti hvert enkelt år, mens det i Sverige i større grad er tilstrekkelig å oppnå garantert avkastning som et gjennomsnitt. I Sverige har nye premier lavere enn 0 prosent garanti, mens eksisterende reserver har opptil 5,2 prosent garanti. I Norge tas nye premier inn med 2,0 prosent og oppregulering av pensjon skjer med 0,5 prosent garanti. Eksisterende bestand har i hovedsak garantinivåer mellom 3 og 4 prosent. Over tid vil nye premier og eventuell oppregulering bidra til at gjennomsnittlig garantinivå faller.

Det er innført ny levetidstariff i Norge for ytelsespensjon og fripoliser fra 2014. For eksisterende reserve har Finanstilsynet godkjent 7 års opptrappingsplan, og kundeavkastning utover garanti kan bidra til oppreservering. I opptrappingsperioden gir det en risikoøkning som kan sammenlignes med å øke garantirenten. Storebrands bidrag må være minimum 20 prosent av samlet oppreservering. Ved utløpet av 2016 har Storebrand fullført ca. 97 prosent av oppreserveringen.

For å oppnå tilstrekkelig avkastning fra kundeporteføljene, er det nødvendig å ta investeringsrisiko (markedsrisiko). Det skjer i hovedsak ved å investere i aksjer, eiendom og selskapsobligasjoner.

Renterisiko er i en spesiell stilling fordi renteendringer også påvirker verdien av forsikringsforpliktelsen under Solvens II. Siden pensjonsutbetalingene kan ligge svært langt frem i tid, har forsikringsforpliktelsen stor rentefølsomhet og det skal ideelt sett balanseres med tilsvarende rentefølsomhet

i investeringene. Det er ikke mulig å lukke renterisikoen i Norge, men regnskapsføring til amortisert kost gjør det mulig å redusere risikoen for solvensposisjonen uten at det slår ut i økt risiko fra den årlige garantien. I Sverige er det godt samsvar mellom rentefølsomheten for eiendeler og forpliktelser.

Avkastningen for garanterte kundeporteføljer har vært god i 2016. Gode aksjemarkeder og høy eiendomsavkastning har bidratt positivt. I tillegg har rentefall og reduserte kredittpåslag gitt god avkastning for obligasjoner. I Norge har avkastningen vært mer enn tilstrekkelig til å dekke garanti pluss forventet bidrag til oppreservering. I Sverige har avkastningen på eiendeler vært bedre enn verdiøkningen på forsikringsforpliktelsen.

Gjennom 2016 har rentenivået fortsatt å falle i Sverige, mens rentenivået i Norge er på omtrent samme nivå som ved starten av året. Lav rente øker Storebrands risiko fordi det reduserer sannsynligheten for å få en avkastning høyere enn garanti. I Norge dempes effekten de nærmeste årene av at en stor andel av investeringene er obligasjoner holdt til amortisert kost som vil nyte godt av papirer kjøpt inn på høyere rentenivåer enn dagens.

Endringer i tjenestepensjonsordninger i Norge vil over tid redusere risikoen for lave renter ettersom ytelsesbaserte ordninger erstattes av innskuddspensjon eller hybridordninger uten garantert avkastning utover null prosent. Markedsendringen har mest effekt for nye innskudd, mens eksisterende reserve vil videreføres som fripoliser.

Størstedelen av de garanterte pensjonsavtalene har livslang utbetaling. Det gir økte utbetalinger hvis levetiden øker mer enn forventet. Risikoen reduseres ved at det benyttes dynamiske tariffen som inkluderer en trend for økt livslengde.

ØVRIG

Øvrig omfatter selskapsporteføljene og mindre datterselskap i Storebrand Livsforsikring og SPP. I tillegg inngår virksomheten i BenCo.

Selskapsporteføljene er investert med lav risiko, i hovedsak i korte rentebærende papirer med høy kredittverdighet. BenCos virksomhet er hovedsakelig i langsiktig avgang.

REGULATORISKE ENDRINGER

Regelverk som fastsettes av myndighetene har stor betydning for Storebrand. Solvens II ble innført i 2016. Den nye finansforetaksloven ble også innført i 2016.

Det pågår flere prosesser som vil kunne få stor betydning for tjenestepensjonsmarkedet fremover. Regjeringen utreder spørsmålet om overgang til et system med individuelle pensjonskonti, etter at partene i arbeidslivet har tatt opp dette. AFP-ordningen skal evalueres i 2017, og det arbeides med en ny offentlig tjenestepensjonsordning. Nye EU-regler om kundeinformasjon og rådgivning vil også prege den regulatoriske agendaen de neste årene.

EUROPEISK REGELVERK

Solvens II

Det nye europeiske soliditetsregelverket for forsikringselskaper, Solvens II, trådte i kraft 1. januar 2016. EU har varslet en evaluering av Solvens II i 2018.

Den europeiske tilsynsmyndigheten EIOPA har gjennomført en høring om metodikk for fastsettelse av den langsiktige likevektsrenten (Ultimate Forward Rate, UFR) som sammen med markedsrenter brukes for å fastsette diskonteringsrentene i Solvens II.

Det er foreslått endringer som i sum innebærer at UFR for NOK reduseres fra 4,2 pst til 3,7 pst. Det foreslås at denne reduksjonen skal fases inn med maks 20 basispunkter årlig, slik at nivået først vil bli 3,7 fra juni 2019. Det er ventet at EIOPA vil konkludere denne saken i mars 2017.

Norske myndigheter arbeider med innføring av Solvens II-like krav for pensjonskasser. Pensjonskasser følger EUs tjenestepensjonsdirektiv (IORP), som fortsatt er basert på Solvens I-krav. Myndighetene ønsker imidlertid å innføre risikobaserte kapitalkrav i nasjonalt regelverk også

for pensjonskassene, ut fra hensyn til like konkurransevilkår og lik sikkerhet for fremtidige pensjoner. Et forslag om Solvens II-like kapitalkrav for pensjonskasser har vært på høring til januar 2017 og ventes innført fra 2018.

informasjon og rådgivning

PRIIPs (Packaged Retail and Insurance-based Investment Products), MIFID II (Markets in Financial Instruments Directive) og IDD (Insurance Distribution Directive) innføres fra 2018. Dette er EU-regler som er ment å styrke forbrukerbeskyttelsen gjennom å harmonisere krav til informasjon og rådgivning. PRIIPs stiller krav om at kunder skal motta standardisert produktinformasjon (nøkkelinformasjonsdokument) ved kjøp av sammensatte og forsikringsbaserte investerings-produkter. Kravene til dokumentet er fullharmonisert, men forordningen åpner for nasjonale valg når det gjelder hvilke produkter som skal omfattes. Finanstilsynet har foreslått at reglene skal gjelde flere produkter (fripoliser med investeringsvalg, pensjonskapitalbevis og individuell pensjonssparing) i Norge.

MIFID II og IDD er direktiver som fastsetter regler om salg og rådgivning, krav til kompetanse og etterutdanning, produktutviklingsprosesser og håndtering av interessekonflikter for hhv investeringstjenester og forsikringsprodukter. Direktivene åpner for enkelte nasjonale tilpasninger. Det ventes at verdipapirlovutvalget vil komme med forslag til gjennomføring av MIFID II i februar 2017. Det er ikke kjent når norske myndigheter vil komme med forslag til regler som gjennomfører IDD. Svensk regelverk for innføring av MIFID II vil trolig komme på plass i løpet av første halvår 2017. Dette legges her opp til å innføre et forbud mot meglerprovisjoner.

Det innføres også nye regler om personvern og hvitvasking fra 2018. Personvernforordningen stiller strengere krav til virksomheten når det gjelder bruk og gjenbruk av personopplysninger, og gir kundene rett til dataportabilitet (å kunne ta med seg sine opplysninger til annen leverandør) og til å motsette seg noen typer profilering, der deres personopplysninger blir brukt til å analysere og forutse deres adferd.

Hvitvaskingsdirektivet stiller nye krav for å identifisere, forstå og iverksette tiltak for å motvirke risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. Blant annet stilles det krav til at virksomheten skal gjennomføre kundekontrolltiltak for alle kunder samt forsterkede kundekontrolltiltak ved økt identifisert risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. Direktivet inneholder også krav om tilgangen til informasjon om reelle rettighetshavere, og at denne skal kunne gjøres tilgjengelig i et sentralt register. Direktivet balanserer tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering opp mot personvern.

Felles for alle disse direktivene og forordninger er at det åpnes opp for større bruk av administrative sanksjoner (bøter o.l.) ved overtredelse.

NORSK REGELVERK

Finansskatt

Stortinget har i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2017 vedtatt å innføre en finansskatt. Målsettingen med denne er å kompensere for finansnæringens fritak fra merverdiavgift. Regjeringen har utredet innføring av merverdiavgift for finansielle tjenester, men mener det blir for komplisert og har i stedet foreslått og fått Stortingets tilslutning til å innføre en finansskatt med to komponenter:

- Finansskatt på lønn. Denne settes til 5 prosent og vil følge regler for arbeidsgiveravgift.
- Skattesatsen på alminnelig inntekt for foretak omfattet av finansskatten videreføres på 2016-nivå (25 prosent), mens den for øvrig settes ned til 24 prosent.

Finansskatten innføres med virkning fra 2017. Estimert årlig effekt på Storebrand Livsforsikring konsernets driftskostnader forventes å bli om lag 25 millioner kroner.

Tjenestepensjonsutredningen

I forbindelse med hovedoppgjøret i privat sektor våren 2016 forpliktet regjeringen seg til å gjennomføre en tjenestepensjonsutredning i samarbeid med partene i arbeidslivet.

Utredningsarbeidet har omfattet:

- Om arbeidstaker bør få adgang til å opprette en personlig pensjonskonto hos en pensjonsleverandør valgt av arbeidstaker
- Arbeidstakers adgang til å foreta individuell tilleggssparing
- Spørsmål knyttet til håndtering av pensjon ved jobbskifte
- Fra hvilken alder og inntekt opptjeningen bør starte, samt varighet på ansettelsesforholdet for å få opptjening

En rapport fra en arbeidsgruppe med representanter fra Finansdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Finanstilsynet ble lagt frem i desember 2016. Arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene, finansnæringen og Forbrukerrådet har deltatt i en referansegruppe for arbeidet.

Utredningen fremmer ikke konkrete forslag, men drøfter fordeler og ulemper ved ulike modeller for individuell pensjonskonto og privat sparing til pensjon. Det vil være opp til regjeringen, i samråd med partene i arbeidslivet, å vurdere hvordan utredningen skal følges opp.

Storebrand har pekt på at en ordning med individuelle pensjonskonti kan innføres med utgangspunkt i eksisterende pensjonskonti i innskuddspensjonsordninger.

AFP-ordningen

AFP-ordningen skal evalueres av partene i arbeidslivet i løpet av 2017. AFP-ordningen er tariffestet og gir en livsvarig tilleggspensjon til ansatte i bedrifter som deltar i ordningen. Det er imidlertid en forutsetning at den ansatte oppfyller gitte kriterier på uttakstidspunktet (må jobbe i en AFP-bedrift når pensjonen tas ut, og ha gjort det i minst 7 av de siste 9 årene). Dette gjør at ansatte i liten grad kan regne AFP som en sikker del av sitt pensjonsgrunnlag. Eventuelle endringer i AFP-ordningen som gjør denne mer forutsigbar for arbeidstaker vil kunne påvirke bedriftenes vurderinger når det gjelder nivået på tjenestepensjonsdekningene.

Offentlig tjenestepensjon

Regjeringen arbeider med endringer i de offentlige tjenestepensjonsordningene for å tilpasse disse fullt ut til pensjonsreformen. Arbeids- og sosialdepartementet har offentliggjort en rapport med forslag til mulige modeller for ny tjenestepensjon i offentlig sektor. Målsettingen er å få en overgang til tjenestepensjonsordninger i offentlig sektor som bygger på pensjonsreformens prinsipper om alleårsopptjening, fleksibelt uttak og levealdersjustering. Den nye ordningen skal være en netto-ordning som i privat sektor, uten samordning med folketrygdens alderspensjon. Det er foreslått et hybridprodukt, men betydelig økt kompleksitet sammenlignet med eksisterende hybridprodukt i privat sektor. Ny offentlig tjenestepensjon vil bli tema i kommende tarifforhandlinger i offentlig sektor, men trolig ikke før i 2018.

Aksjesparekonto og fondskonto

Myndighetene har arbeidet med endringer i skattereglene for privat sparing. Fra 2017 innføres en ny ordning der personlige skattytere kan opprette en aksjesparekonto. Innskudd på kontoen kan benyttes til å investere i børsnoterte aksjer og andeler i aksjefond som på kjøpstidspunktet hadde over 80 prosent andel aksjer. Gevinster ved realisasjon av aksjer eller fondsandeler på kontoen skatlegges ikke i forbindelse med realisasjonen, men først når midlene tas ut av kontoen. Utbytte fra aksjer og fondsandeler som inngår på aksjesparekontoen, går ikke inn på kontoen, men tilordnes aksjonæren direkte og skatlegges som normalt ved innvinning. Ved uttak fra kontoen anses kontohaverens innskudd som det som tas ut først.

Finansdepartementet har også foreslått å skattemessig likestille fondskonto og verdipapirfond når det gjelder beskatningen av aksjeandelen, dersom forsikringselementet er under 150 prosent.

Endringene foreslås å gjelde fra og med inntektsåret 2018. Det foreslås en overgangsregel som innebærer at aksjeandelen pr 1. januar 2018 legges til grunn ved iverksettelse av reglene, for investeringer i fondskonto gjennomført før 1. januar 2018.

SVENSK REGELVERK

Finansskatt

En offentlig utredningen med forslag om å innføre finansskatt i Sverige ble presentert i november 2016. Det er foreslått 15 prosent "finansiell verksamhetsskatt" på lønnsgrunnlaget i finansielle foretak. Som i Norge er formålet å kompensere for manglende moms på finansielle tjenester.

Den svenske finansministeren har signalisert at forslaget vil følges opp, og det ser ut til å være bred politisk støtte for en slik skatt. Den svenske finansskatten ventes innført fra 2018.

Premiepensjonssystemet

En svensk offentlig utredning med forslag til omfattende endringer i premiepensjonssystemet har vært på høring til 1. februar 2017. Utredningen foreslår å gå fra en modell med fritt fondsvalg til en modell hvor ikkevalgs-alternativer levert av det syvende AP-fondet vil få stor betydning. Nye pensjonssparere skal plasseres direkte i dette fondet, og må eventuelt selv aktivt velge andre fond. Eksisterende sparere må aktivt bekrefte

sitt fondsvalg hvert syvende år. De vil få informasjon om dette, og hvis de ikke aktivt bekrefter sitt valg vil hele fondskapitalen bli overført til ikkevalgs-alternativet AP7 Såfa.

Det ser ut som om forslaget vil få bred støtte i den tverrpolitiske pensjonsarbeidsgruppen, og det vurderes som sannsynlig at det blir gjennomført, trolig fra 1. juli 2017.

BÆREKRAFT

Storebrand-konsernet har jobbet systematisk og målrettet med bærekraft i nesten 20 år. Bærekraftsarbeidet vårt har utspring i forvaltningen av egne aktiva; bærekraft er en viktig grunnpilar i Storebrands investeringsstrategi. Konsernet har publisert miljørapporter siden 1995 og bærekraftsrapporter basert på den tredelte bunnlinjen (økonomi, miljø og sosialt ansvar) siden 1999. Bærekraftsrapporteringen har vært en integrert del av årsrapporten og attestert av en uavhengig part siden 2008. Storebrand rapporterer i henhold til GRI G4 standarden og tilfredsstillende nivå Core. Mer informasjon og rapportering som gjelder bærekraft er gitt av selskapets ledelse på <https://www.storebrand.no/om-storebrand/barekraft>. Storebrand ønsker å være åpne og sender inn resultater til en rekke analysebyråer og indekser for bærekraft, herunder Carbon Disclosure Project, Dow Jones Sustainability Index (DJSI), Corporate Knights, Vigeo og Sustainalytics. Storebrand er en av få selskaper som har vært på Dow Jones Sustainability Index samtlig av de siste 17 årene, rangert som nummer 11 globalt, innenfor forsikringsbransjen i 2016.

GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER

Storebrand har et forpliktende engasjement når det gjelder å påvirke samfunnet på en positiv måte med sine produkter og tjenester. Storebrand bruker også globale standarder for miljø og menneskerettigheter som et grunnlag for sitt arbeid for bærekraft og bærekraftige finansielle produkter, for eksempel FNs prinsipper for ansvarlig forretningsdrift, Global Compact. Disse prinsippene utgjør et grunnlag for Storebrands retningslinjer for bærekraft. Storebrand støtter FNs menneskerettighetskonvensjoner, FNs miljøkonvensjoner, ILOs kjernekonvensjoner, FNs konvensjon mot korrupsjon og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter. Storebrand har også undertegnet FNs prinsipper om ansvarlige investeringer og FNs prinsipper om bærekraftig forsikring.

Bærekraftig utvikling kjennetegnes av en utvikling som oppfyller behovene til den nåværende generasjonen uten at det går på bekostning av fremtidige generasjoners muligheter til å oppfylle sine behov. For Storebrand handler bærekraft om egne langsiktige forretningsperspektiver og sikkerhet for kundene. Som leverandør av pensjonsspareordninger er det avgjørende å ha et langsiktig perspektiv, og skape avkastning for kundene uten negativt å påvirke den verden som kundene skal pensjoneres i.

Storebrand-konsernets retningslinjer for bærekraft

- Storebrands ambisjon er at vi gjennom våre produkter og tjenester skal bidra til å løse samfunnsproblemer og skape en bærekraftig utvikling, lokalt og globalt.
- Storebrand skal forene lønnsom forretningsdrift med sosiale, etiske og miljømessige mål og aktiviteter.
- Storebrand stiller krav til bærekraft, samfunnsansvar, miljøarbeid og etikk internt i konsernet og hos alle samarbeidspartnere og leverandører.
- Bærekraft skal gjennomsyre vår utvikling av nye finansielle produkter og tjenester og være fullt integrert i vår kapitalforvaltning.
- Storebrand har som mål å være ledende innenfor bærekraft i Norden og blant verdens fremste innenfor bærekraftige investeringer.
- Samtlige av Storebrandkonsernets egenforvaltede midler er underlagt Storebrandstandard, en minstestandard for bærekraftige investeringer som er fastsatt av konsernledelsen.
- Storebrand skal integrere bærekraftshensyn i vår forsikringsvirksomhet, innenfor produktutvikling, kundebehandling og markedsføring.
- Storebrand skal sikre kontinuerlig redusert miljøbelastning fra egen virksomhet.
- Storebrand skal arbeide aktivt for å hindre at samfunnsskadelige aktiviteter og kriminelle handlinger finner sted i tilknytning til egen virksomhet.
- Storebrand skal ha en transparent styringsstruktur i henhold til nasjonale og internasjonale standarder for eierstyring og virksomhetsledelse.

FORNYET OG STYRKET STRATEGISK SATSNING PÅ BÆREKRAFT

I 2016 fornyet og utvidet Storebrand konsernet sitt organisatoriske engasjement med hensyn til bærekraft og positiv samfunnspåvirkning.

Konsernledelsen lanserte en virksomhetsomfattende konsultasjonsprosess, der alle ansatte ble bedt om å bidra til å formulere Storebrands formål knyttet til bærekraft. Alle ansatte hadde muligheten til å bidra både til å formulere det endelige formålet, og til å identifisere spesifikke målområder for bærekraft som Storebrand burde fokusere på. Gjennom en nettbasert undersøkelse og en rekke arbeidsgrupper i Sverige og

Norge ble en ny plan for å måle og prioritere Storebrands samfunnspåvirkning etablert. Den viktigste endringen er at mål for samfunnspåvirkning fastsettes i sammenheng med forretningsmessige mål og følges opp av konsernledelsen og styret kontinuerlig gjennom året.

Denne nye planen vil gjøre det lettere for Storebrand å videreutvikle målingen, bedre forstå og forbedre konsernets samfunnspåvirkning. Dette er en naturlig fortsettelse av Storebrands arbeid innenfor bærekraft. Storebrand begynner med den nye planen vil rapporteringen av samfunnspåvirkning utvides i 2017.

Dialog med interessenter

Bærekraftsarbeidet forutsetter en nær dialog med nøkkelpartnere i samfunnet. Hvert år arrangeres en dialog med interessenter, og besvarer spørsmål og tar imot tilbakemeldinger om hva som forventes av bærekraftsarbeidet vårt. Dialogene omfatter sektorsamarbeid om bærekraftsspørsmål nasjonalt og internasjonalt, individuell dialog med aktuelle NGO-er, samarbeid med akademika om bærekraftsforskning samt deltakelse i viktige nasjonale og internasjonale fora og konferanser. Storebrand er aktive i sentrale bærekraftsorganisasjoner, som UNEP FI, Swesift og det svenske investerings-samarbeidet, Sustainable Value Creation. I tillegg er Storebrand medlem av Swedish Leadership for Sustainable Development (SLSD) sammen med over 20 av Sveriges største børsnoterte selskaper. Nettverket koordineres av SLSD og målet er å utvikle spesifikke prosjekter og modeller for arbeid med bærekraftig utvikling.

I 2016 har Storebrand deltatt i interessentdialoger om klimarisiko og -rapportering som en oppfølging av klimaåret 2015. Storebrand har vært en del av Finansdepartementets dialoger om en nasjonal rapportering om karbonproduktivitet i investeringsfond i Sverige og i de to arbeidsgruppene for sektoren som utarbeidet en standard for karbonproduktivitet (Svensk Försäkring og Fondbolagens Förening). Storebrand har sluttet seg til to internasjonale initiativer med fokus på rapportering og reduksjon av karbonavtrykket for egne aksjeinvesteringer, Montreal Pledge (<http://montrealpledge.org/>) og Portfolio De-carbonisation Coalition (<http://unepfi.org/pdc/>).

I løpet av året har den nordiske organisasjonen for miljømerking, Svanen, utviklet et forbrukermerke for bærekraftige fond, og Storebrand har aktivt deltatt i dette arbeidet i løpet av året. Storebrand har også vært i dialog med et konsortium av NGO-er under paraplyen til Fair Finance Guide, som forespurte større transparens fra bransjen, herunder Storebrand, med hensyn til de nøyaktige retningslinjene som styrer bærekraftige investeringer.

Storebrand har i samarbeid med WWF Norway stilt som vert i Arendalsuka, der nasjonale utsendinger innenfor politikk, samfunn og næringsliv møtes for å diskutere og utvikle retningslinjer for nåtiden og fremtiden. Temaet var det grønne skifte.

Vesentlighetsanalyse

I 2014 gjennomførte Storebrand en vesentlighetsanalyse. Formålet var å få et bilde av hvilke områder det er viktigst at Storebrand jobber med. Analysen identifiserte følgende vesentligheter: mistro til bransjen, klimaomstilling, korrupsjon og økonomisk kriminalitet samt overutnyttelse av naturressurser. Interessentdialogene i 2015 og 2016 bekrefter disse hovedområdene, i tillegg har Storebrand økt fokuset på klima og klimarisiko og introdusert et nytt område; påvirkning. Dette innebærer å forstå, øke, måle og rapportere konsernets samfunnspåvirkning. Tilleggsinformasjon finnes på www.storebrand.no under bærekraft.

Klimatiltak

Storebrand har økt oppmerksomheten på klimarisikoen i samfunnet gjennom:

- 1) klimarapportering
- 2) å redusere klimarisikoen i egne investeringer
- 3) å introdusere produkter med lav klimarisiko til forbrukermarkedene

Siden 2015 har Storebrand rapportert eksternt om karbonproduktiviteten til aksjeinvesteringer og knyttet dem til relevante indekser. Klimapåvirkning er også en integrert og avgjørende del av bærekraftsanalysen av alle eierandeler, og kan føre til utelukkelse av selskaper med dårlige klimastrategier. Storebrand har i løpet av 2016 utviklet og introdusert 6 fossilfrie fond som en del av bærekraftstandarden.

Storebrands miljø- og karbonavtrykk

Storebrand har vært klimanøytral siden 2008. Utslipp gjennom flyreiser og energiforbruk, kompenseres for ved kjøp av verifisertrammeverk til

REDD-programmet og Verified Carbon Standard. Storebrand samarbeider med Wildlife Works om kjøp av utslippstillatelser fra Kasigau Wildlife Corridor i Kenya, et truet skogsområde av høy biologisk viktighet.

Bærekraft er også en viktig parameter ved valg av leverandører. Selskaper som er ekskludert fra investeringer av bærekraftshensyn, er automatisk diskvalifisert som leverandører til konsernet. I forbindelse med anskaffelsesprosesser følger Storebrand et rammeverk og uttrykker klare forventninger om forbedringsområder når det er nødvendig.

BÆREKRAFT I PRODUKTER OG TJENESTER

Storebrand forbedrer kontinuerlig bærekraftsnivået gjennom produkter og tjenester. I Storebrands nye plan for samfunnspåvirkning er det laget mål for direkte samfunnspåvirkning. Det er også mål for fortsatt utvikling og økning av bærekraftige produkter innenfor alle forretningsområder..

Bærekraftige investeringer

Storebrand utnytter mulighetene til å skape bedre forretningsvirksomhet i en bærekraftig økonomi gjennom egne bærekraftige investeringer og ved å analysere globale trender, som befolkningsvekst og ressursknapphet, vekst i fremvoksende økonomier, og etterspørselen etter bærekraftige produkter vil i økende grad påvirke næringslivet i fremtiden.

Storebrand har en betydelig innflytelse gjennom investeringer i flere tusen selskaper i alle sektorer og regioner av verden. Bærekraft handler om å investere i selskaper som er godt posisjonert for å gripe de store mulighetene som ligger i overgangen til en grønn økonomi.

Storebrand-standarden gjelder alle Storebrands egenforvaltede fond og pensjonsporteføljer. Kravene gjelder både for aksjer og obligasjoner i Norge, Sverige og internasjonalt. Standarden betyr at utelukkelse av enkelt-selskaper som bryter internasjonale normer og konvensjoner, eller som er blant de 10 prosent minst bærekraftige selskapene i høyrisikobrancher.

Følgende områder dekkes av Storebrand-standarden:

- Menneskerettigheter og folkerett
- Korrupsjon og økonomisk kriminalitet
- Alvorlige skader for klima og miljø
- Kontroversielle våpen: landminer, klaseammunisjon og kjernevåpen
- Tobakk
- Utelukkelse av selskaper som har de dårligste resultatene innen bærekraft og klimatiltak i høyrisikobrancher
- Per 3. kvartal 2016 hadde 171 selskaper blitt utelukket fra investeringer

Det utøves aktivt eierskap i en mer bærekraftig retning. Påvirkning av selskaper i porteføljen gjennom direkte kontakt og gjennom samarbeid med eksterne ledere og gjennom UNPRI.

Bærekraftig forsikring

Storebrand bidrar til å skape et bærekraftig samfunn ved å gi kundene finansiell trygghet hvis en ulykke skulle skje. Storebrand jobber med bærekraft ut fra to perspektiver: Gjennom fordelaktig prising når kunder viser bærekraftig atferd, og ved å utvikle produkter og konsepter som er ment å forhindre skade, funksjonshemming og helseproblemer. Storebrand overvåker om bedriftskundene driver virksomheten sin ut fra prinsipper om samfunnsansvar. For eksempel vil et selskap som jobber godt innenfor områdene helse, miljø og sikkerhet, belønnes i form av lavere pris på personalforsikring. På denne måten stimuleres det til bærekraftighet i kundenes drift.

Storebrand ønsker å bidra til å forhindre skader, funksjonshemming og helseproblemer. Forsikringskonsepter som aktivt hjelper ansatte som blir syke, med å komme tilbake til jobben raskt, og dermed redusere risikoen for arbeidsuførhet, er positivt for individet, samfunnet og forsikringsselskapet. Et viktig instrument i denne sammenhengen er helseforsikring, der vi kan etablere en dialog med den ansatte og gjennomføre et behandlingssløp for å bringe den ansatte raskt tilbake til jobben.

Storebrand skal vise kundene hvilke muligheter de har til å velge sosialt ansvarlige alternativer også innenfor forsikring. Gjennom styrket kundekommunikasjonen og økt synlighet i forbindelse med forhindring av skade og produktutvikling, vektlegges det hva kunder kan gjøre,

gjennom både små og store tiltak, for å bidra til et bærekraftig samfunn. Målet er at kundene skal handle på en mer bærekraftig måte med hensyn til sosiale og økonomiske spørsmål, i tillegg til miljøet.

ORGANISASJON OG ARBEIDSMILJØ

KOMPETANSE

Høy kompetanse er en av Storebrands viktigste suksessfaktorer, og danner basis for fornyet vekst. I Storebrand er kompetanse ensbetydende med evnen hver enkelt ansatt har til å utføre og håndtere visse oppgaver og situasjoner. Denne evnen bygges opp av både kunnskap og erfaring, ferdigheter, motivasjon og personlighet. Storebrand er med på å skape en fremtid å glede seg til. Kundene våre skal på en enkel og bærekraftig måte få en bra pensjon og en bra verden å bli pensjonist i. Dette gjøres gjennom å være modige veivisere og gå i bresjen for en bærekraftig utvikling. Kompetanseutviklingen skal støtte opp under dette.

I Storebrand skal alle ansatte ha mulighet til å utvikle seg i takt med selskapets behov. Selskapet har i 2016 hatt fokus på at den aller største og viktigste delen av kompetanseutviklingen skjer gjennom tilrettelegging for utvikling i det daglige arbeidet. Kompetanseutvikling skal skje ved at ansatte får utfordrende arbeidsoppgaver i sin stilling, og at de får mulighet til å utvikle seg for nye krav og oppgaver. Det skal skapes større bredde i ansattes yrkeskompetanse, som igjen skal bidra til økt omstillingsevne og større omstillingsmuligheter for konsernet.

Som et ledd i dette, og en konsekvens av digitaliseringen av samfunn og arbeidsliv, har konsernet etablert en slagkraftig enhet for digital forretningsutvikling. Denne enheten ville ikke bare drive innovasjon i en kunde- og tjenestedimensjon, men også i form av organisering, ledelse og arbeidsprosesser.

Storebrand Akademiet er konsernets satsning på skreddersydde lederutviklingsprogrammer. Et nytt kull er startet opp i 2016 med 20 dyktige ledere. Kurset strekker seg over ett år.

MANGFOLD

Vi er opptatt av at vår organisasjon skal speile våre kunder og det marked vi opererer i. Vi ser at mangfold bidrar til økt innovasjon og læring i organisasjonen. Storebrand får i 2016 hele 83 poeng av 100 mulige i spørreundersøkelse om vårt arbeid med mangfold. I ambisjonen ligger systematisk arbeid og sammensetning av ansatte som skal avspeile samfunnet som helhet. Gjennomsnittsalderen i Storebrand Livsforsikring konsern er 47 år og ansienniteten 11 år. Storebrand Livsforsikring har 1 383 ansatte i konsernet ved årets utgang mot 45, 10 og 1 555 for 2015.

Ved utgangen av året var 41 prosent av lederne i Storebrand konsernet kvinner og 48 prosent av de ansatte er kvinner. Dette representerer en liten nedgang fra året før, som følge av at Storebrand ikke lenger har eierandel i et baltisk selskap der kvinneandelen var over 50 prosent. I SPP er 49 prosent av lederne kvinner. Storebrand har gjennom flere år arbeidet systematisk med å identifisere framtidens lederkandidater og fremme en jevn kjønnsfordeling. Det har vært jobbet målrettet med lederutvikling innenfor strategisk og operativ ledelse, kommunikasjon og endring. Målet er å sikre fremtidig kompetansebehov, for å videreutvikle Storebrand til å møte samfunnets og markedets endrede behov.

I 2016 er 43 prosent av styremedlemmene i Storebrand Livsforsikring AS kvinner, uendret fra året før. I konsernledelsen er andelen kvinner på 25 prosent, en nedgang fra 38 prosent i fjor.

Selskapet tilstreber likebehandling og like muligheter i alle interne og eksterne rekrutterings- og utviklingsprosesser. Hovedkontoret er et universelt utformet bygg, som ble re-sertifisert som miljøfyrtårn i 2016.

ÅRLIG MEDARBEIDERUNDERSØKELSE

Nedenfor er oppgitt noen resultater fra medarbeiderundersøkelsen for 2016, da konsernet ser en klar sammenheng mellom medarbeidernes engasjement og høy arbeidsglede som gir bedre kundeopplevelser og kundetilfredshet. Resultatene fra undersøkelsen viser gjennomgående gode resultater der Storebrand scorer godt over snittet i bransjen. Tallet for arbeidsglede er stabilt fra 2015 til 2016. Arbeidsgiverens omdømme er også positiv og stabil og det er fortsatt gode tall for lojalitet, som er summen av trofasthet og engasjement. Her er reduksjonen siden 2015 kun ett prosentpoeng, i en tid der antall ansatte er betydelig redusert og et datterselskap er solgt. Trofasthet måles ved ansattes ønske om å jobbe i Storebrand og at de ansatte anbefaler selskapet som arbeidsplass for andre. På spørsmål om de ansatte synes det er verdifullt at Storebrand-konsernet ønsker å være ledende innenfor bærekraft, er tendensen fortsatt positiv og stabil.

Resultatet viser at medarbeiderne har stabilt høy tillit til nærmeste leder og scorer høyt, og høyere enn 2015 på samarbeid i organisasjonen. Konsernet har også gode og stabile resultater på medarbeidernes tilfredshet med jobbinnhold samt læring og utvikling.

SYKEFRAVÆR

Sykefravær har gjennom mange år vært stabilt lavt. Sykefraværet i Storebrand Livsforsikring var i 2016 på 3,5 prosent mot 3,5 prosent i 2015 og 3,6 prosent i 2014. SPP hadde et sykefravær på 3,1 prosent, uendret fra 2015. Storebrand har vært en inkluderende arbeidslivsbedrift siden 2002, og konsernets ledere har gjennom årene opparbeidet gode rutiner knyttet til god oppfølging av ansatte ved sykdom. Alle ledere med norske ansatte må ta obligatoriske HMS-kurs der oppfølging av sykdom er en del av læringsløpet.

Storebrands helseklinikker på hovedkontoret i Norge, samt en god helseforsikring for alle ansatte, er positive bidragsyttere til Storebrands lave sykefravær. Storebrand vedtok ved årsslutt 2016 å tilby ansatte "Raskt tilbake". Dette er et forebyggende tilbud der ansatte som står i fare for å bli syke, kan få hjelp.

Ansatte på hovedkontoret i Norge kan trene i spinningrom, styrkerom og egen idrettshall. 65 prosent av de ansatte i Norge er medlemmer av Storebrand Sport. I Sverige er alle ansatte medlemmer av SPP Fritid. Alle medarbeidere der har tilgang til subsidierte bidrag til trening og "friskvård". I likhet med hovedkontoret i Norge har de tilgang til treningslokaler med ulike aktiviteter og tilrettelagt trening.

Det har ikke vært meldt om personskader, materielle skader eller ulykker i Storebrand konsernet i 2016.

ETIKK OG TILLIT

Storebrand lever av tillit og arbeider systematisk med å etterleve en god etisk standard. Selskapet stiller krav om at konsernets medarbeidere skal følge en høy etisk standard. Konsernet har et felles etisk regelverk, som er tilgjengelig på intranettet på tre språk. På intranettet finner ansatte varslingsrutiner, brosjyrer, anonym postkasse, dilemmabank, spørsmål og svar-oversikter og presentasjoner slik at oppmerksomhet og refleksjon rundt temaet kan være høyt på alles agenda. Alle ledere må årlig bekrefte skriftlig at de har diskutert etikk og etiske dilemmaer, informasjonssikkerhet, økonomisk kriminalitet og HMS på avdelingsmøter.

Ansatte har tatt og tar selskapets e-læringskurs i etikk. I 2016 tok 136 ansatte kurset, og 148 kurset i antikorupsjon. Konsernet har i tillegg obligatoriske etikk-kurs for ledere, inkludert hvitvasking og korrupsjon. Der over ledere på dilemmaer hentet fra Storebrands hverdag siste 20 år. Dessuten trenes Storebrands ledergrupper tilsvarende, da det er selskapets erfaring at slike dilemma-diskusjoner er veldig nyttig, og gjør ledere bedre rustet til å gjenkjenne situasjoner som kan oppstå. Ledere trener også sine ansatte tilsvarende. Selskapets autoriserte finansielle rådgivere gjennomgår et spesielt tilpasset opplæringsprogram.

EIERSTYRING OG SELSKAPSLLEDELSE

Storebrand Livsforsikrings systemer for internkontroll og risikostyring tilknyttet regnskapsprosessen følger Storebrand konsernets retningslinjer. Retningslinjene besluttes i styret årlig.

Ledelsen og styret i Storebrand ASA vurderer årlig prinsippene for eierstyring og selskapsledelse. Storebrand ASA etablerte prinsipper for eierstyring og selskapsledelse i 1998. Storebrand avlegger i samsvar med regnskapsloven § 3-3b og den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse (som senest ble revidert 30. oktober 2014) en redegjørelse for prinsipper og praksis for eierstyring og selskapsledelse. For en nærmere redegjørelse om Storebrands eierstyring og selskapsledelse samt om foretaksstyring etter regnskapsloven § 3-3b, vises til egen artikkel i årsrapporten til Storebrand konsern for 2016.

Storebrand Livsforsikring konsernet offentliggjør fire kvartalsregnskaper i tillegg til ordinært årsregnskap. Regnskapene skal tilfredsstillende krav i lover og forskrifter og skal avlegges i henhold til vedtatte regnskapsprinsipper samt følge tidsfrister fastsatt av styret i Storebrand ASA. Storebrand Livsforsikrings regnskap utarbeides av avdelingen konsernregnskap som sorterer under Storebrand konsernets CFO. Sentrale ledere i konsernregnskap har fast årlig kompensasjon som ikke er påvirket av konsernets regnskapsmessige resultater. Det er etablert en rekke risikovurderings- og kontrolltiltak i forbindelse med regnskapsavleggelsene. Det avholdes interne møter, samt møter hvor eksterne revisor deltar, for å identifisere risikoforhold og tiltak knyttet til vesentlige regnskapsposter eller andre forhold. Det avholdes også tilsvarende kvartalsvise

møter med ulike fagmiljøer i konsernet som blant annet er sentrale i forbindelse med vurdering og verdsettelse av finansielle instrumenter og eiendom, fastsettelse av forsikringsforpliktelse og andre vurderingsposter. I disse møtene er det særlig fokus på eventuelle markedsendringer, spesifikke forhold knyttet til forsikringsvirksomhetene, transaksjoner samt operasjonelle forhold. Vurderinger knyttet til vesentlige regnskapsposter samt eventuelle prinsippendringer mv, beskrives i et eget dokument (Vurderingspostnotat). Eksternrevisor deltar i styremøter ved behandling av kvartalsregnskap og årsregnskap, og i møter i revisjonsutvalg i Storebrand ASA. Det utarbeides månedlige og kvartalsvise driftsrapporter hvor resultater per forretningsområde og produktområde analyseres og vurderes mot fastsatte budsjetter. Driftsrapporteringen avstemmes mot øvrig regnskapsrapportering. For øvrig foretas det løpende avstemming av fagsystemer mv mot regnskapssystemet.

Styrets arbeidsform reguleres i egen styreinstruks. Styret i Storebrand ASA har i tillegg etablert et overordnet "Styringsdokument styring og kontroll i Storebrand konsernet" samt en instruks for datterselskapsstyrer. Disse dokumentene beskriver hvordan retningslinjer, planer og strategier vedtatt av konsernstyret forventes å bli fulgt samt hvordan risikostyring og kontroll skal gjennomføres i konsernet. Styret i Storebrand ASA har tre rådgivende underutvalg, felles for Storebrand konsernet: Kompensasjonsutvalget, Revisjonsutvalget og Risikoutvalget.

Storebrand Livsforsikring har vedtektført at selskapet skal ha samme valgkomité som Storebrand ASA og følger således Storebrand konsernets prosesser for oppnevning og utskiftning av styremedlemmer.

Storebrand Livsforsikring har ingen vedtektsbestemmelser og fullmakter som gir styret adgang til å beslutte at foretaket skal kjøpe tilbake eller utstede egne aksjer eller egenkapitalbevis.

I 2016 ble det avholdt 12 styremøter hvorav en var strategisamling.

ENDRING I STYRET OG LEDELSEN

Hege Hodnesdal, leder for produkt i forsikringssegmentet har sluttet i konsernet. Inger Johanne Bergstøl er erstattet av Hans Henrik Klouman i styret.

Styret takker de fratrådte medlemmene av styret og ledelsen for verdifull innsats for selskapet.

FREMTIDSUTSIKTER

RESULTATUTVIKLING

Storebrand er markedsleder innenfor salg av pensjonsløsninger til norske bedrifter. Innskuddspensjonsordninger er den dominerende løsningen for pensjonssparing i Norge. Markedet for innskuddspensjon er i vekst og Storebrands reserver innfor Unit Linked økte med 21 prosent fra i fjor. Storebrand har også en sterk utfordrerrolle innenfor salg av pensjonsløsninger til svenske bedrifter og veksten i Unit Linked reserver i SPP var på 10 prosent fra i fjor. Det er forventet god vekst i salg av innskuddspensjon fremover. Det jobbes med å styrke lønnsomheten innenfor dette området.

Fordelsprogram for ansatte i bedrifter som har pensjonsordning i Storebrand er et viktig satsingsområde fremover. Konkurransen i markedet har ført til marginpress som stiller krav til kostnadsreduksjoner og tilpasninger i distribusjon og produktløsninger for å oppnå fortsatt lønnsom vekst. For å realisere ambisjonene innenfor personmarkedet må salget økes fremover.

Segmentet Garantert pensjon er i en langsiktig utvikling og samlede reserver for garantert virksomhet synker. Det er imidlertid fortsatt vekst i reservene knyttet til fripoliser som følge av at bedrifter velger å konvertere gamle ytelsesordninger til innskuddsordninger. Fremover forventes veksten i fripoliser å avta og det vil være en flat utvikling i reserver over flere år før reservene begynner å falle. Fripolisebestanden bidrar ikke til konsernets resultat med dagens rentenivå. Garanterte reserver utgjør en stadig mindre andel av konsernets samlede og var ved utgangen av kvartalet på 65 prosent.

Storebrand Livsforsikring rasjonaliserer virksomheten men vil fortsatt gjøre utvalgte investeringer i vekst. Partnerskapet med Cognizant forventes å gi reduserte kostnader for konsernet de neste årene.

I 2016 ble det satt opp et nytt forretningsområde for digital utvikling. Storebrand har samlet ressursene i konsernet som jobber med digital forretningsutvikling og vil fremover legge stor innsats i å lykkes med en digitalisering av salg og betjening drevet av kundeinnsikt og som også bidrar til en effektivisering av virksomheten.

MARKEDSUTVIKLING

Norsk tiårig rente har steget med ca. 0,6 prosentpoeng i fjerde kvartal og er over nivået ved inngangen til året. Svenske tiårige renter har også steget med ca. 0,4 prosentpoeng i fjerde kvartal, men er fortsatt under nivået ved inngangen til året. Svenske renter er påvirket av en svært ekspansiv pengepolitikk. Renteoppgangen i verden er i stor grad drevet av USA hvor den tiårige rentene har steget med over ett prosentpoeng siden bunnen i juli 2016. Renteoppgangen har fortsatt i 2017.

Den kortsiktige renten er fortsatt lav i euro-området påvirket av at den europeiske sentralbankens ekspansive pengepolitikk. Det første skrittet i nedskaleringen av sentralbankens program for kjøp av rentepapirer er tatt og det forventes en gradvis reduksjon i programmet fremover. Tyskland opplever økonomisk fremgang som legger press på rentesettingen i Europa.

Finanssektoren preges også av en svak kapitalisering av enkelte europeiske banker i kombinasjon med svekkede kredittporteføljer. Myndighetene har gjennomført tiltak i flere land for å avhjelpe situasjonen i enkelte utsatte banker. Vi ser en konsolidering av forsikringsselskaper i Europa.

RISIKO

Markedsrisiko er konsernets største risiko. I styrets ORSA prosess er spesielt utviklingen i rentenivå, kredittpåslag, aksje- og eiendomsverdier vurdert til å være de største risikoene som påvirker konsernets solvens. Storebrand har tilpasset seg det lave rentenivået gjennom bygging av bufferkapital. Over tid vil nivået på den årlige rentegarantien reduseres. På lang sikt vil et vedvarende lavt rentenivå være en risiko for at produkter med høye rentegarantier går med underskudd og det er derfor viktig å kunne oppnå en avkastning som overgår rentegarantien i produktene. Storebrand har derfor tilpasset aktividasiden ved å bygge en robust portefølje med obligasjoner til amortisert kost for å oppnå den garanterte renten. Av forsikringsrisiko er økt forventet levealder og utviklingen i uføre de faktorene som påvirker solvensen mest. Operasjonell risiko følges tett opp og vil også kunne ha en vesentlig effekt på solvensen.

ENDRINGER I SOLVENS II-REGELVERKET

EIOPA vurderer endringer i metodikken for fastsettelse av den langsiktige likevektsrenten (Ultimate Forward Rate, UFR) som sammen med markedsrenter brukes for å fastsette diskonteringsrentene i Solvens II. UFR utgjør summen av en forventet realrente (felles for alle valutaer) og en forventet inflasjon (valutaspesifikk). Det foreslås endringer som i sum innebærer at UFR for NOK reduseres fra 4,2 prosent til 3,7 prosent og at endringen fases inn med maks 20 basispunkter årlig. Hvis forslaget blir vedtatt vil dette føre til en lavere solvensmargin for Storebrand, avhengig av rentenivået. Saken er til behandling i EIOPA.

EU-kommisjonen har bedt EIOPA vurdere endringer i Solvens II-regelverket, i hovedsak knyttet til standardmodellen for beregning av kapitalkrav. EIOPA har utarbeidet et høringsnotat, og det pågår nå en høring med frist 3. mars 2017. Formålet er en gjennomgang av regelverket for å 1) sikre at kapitalkravene står i forhold til reell risiko, 2) sikre konsistent behandling mellom land og 3) forenkling. Høringsnotatet vurderer ulike alternativer knyttet til 21 temaer. Disse er bl. a. knyttet til eksponering mot regionale og lokale myndigheter, kalibrering av dødelighetsrisiko, mulighet for å benytte selskaps-spesifikke parametere for livsforsikring, valutarisiko på gruppenivå, renterisiko, skatt og risikomargin. Det fremmes ikke konkrete anbefalinger. Etter høringen er det ventet at EIOPA vil komme med sine anbefalinger til EU-kommisjonen.

UTREDNING AV EGEN PENSJONSKONTO

Utredningen "Egen pensjonskonto og andre tilpasninger i privat tjenestepensjon" ble lagt frem av en embedsmannsgruppe i desember 2016. Utredningen følger opp statsministerens brev til partene i forbindelse med hovedoppgjøret 2016, hvor regjeringen lovet å utrede en del spørsmål knyttet til tjenestepensjon i privat sektor.

Utredningen har tre hovedtemaer:

- Mulige løsninger for en ordning med egen pensjonskonto, hvor pensjonsopptjening fra flere arbeidsgivere kan samles.
- Mulige løsninger for individuell tilleggsparing i tjenestepensjonsordningene.
- Fra hvilken alder og inntekt opptjeningen bør starte, samt varighet på ansettelsesforholdet for å få opptjening (sparing fra første krone).

Arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene, finansnæringen og Forbrukerrådet har deltatt i en referansegruppe for arbeidet. Utredningen fremmer ikke konkrete forslag, men drøfter alternative modeller. Det vil være opp til partene (LO og NHO) og regjeringen å ta stilling til hvordan utredningen skal følges opp videre.

FINANSSKATT

I forbindelse med Stortingets behandlingen av statsbudsjettet for 2017 ble det vedtatt en finansskatt med to elementer:

- Finansskatt på lønn. Denne settes til 5 prosent og vil følge reglene for arbeidsgiveravgift
- Skattesatsen på alminnelig inntekt for foretak omfattet av finansskatten videreføres på 2016-nivå (25 prosent), mens den for øvrig settes ned til 24 prosent

Finansskatten gjelder med fra og med inntektsåret 2017.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

Resultat før skatt ble på 1 459 millioner kroner (374 millioner). Omtale av resultater er omtalt under det enkelte segment. Følgende forhold har hatt en effekt i selskapsregnskapet men har ikke effekt i konsernregnskapet. Det er mottatt utbytte og konsernbidrag fra datterselskaper på 97 millioner kroner (710 millioner) i 2016.

ANVENDELSE AV ÅRETS RESULTAT

Styret bekrefter at regnskapet er avgitt under forutsetning om fortsatt drift.

Styret foreslår overfor generalforsamlingen følgende disponering av årets resultat:

Annen egenkapital	1 197 millioner kroner
Risikoutjevningfond	-2 millioner kroner
Totalt disponert	1 195 millioner kroner

Lysaker, 7. februar 2017

Styret i Storebrand Livsforsikring AS

Odd Arlid Grefstad (sign.)
- styrets leder -

Ole Peik Norenberg (sign.)
- styremedlem -

Tove Margrethe Storrødvann (sign.)
- styremedlem -

Bodil Catherine Valvik (sign.)
- styremedlem -

Erik Haug Hansen (sign.)
- styremedlem -

Hans Henrik Klouman (sign.)
- styremedlem -

Jan Otto Risebrobakken (sign.)
- styremedlem -

Geir Holmgren (sign.)
- administrerende direktør -

Regnskap og noter

Innhold	Side	Innhold	Side
VIRKSOMHETS- OG RISIKONOTER		BALANSENOTER	
Totalresultat Storebrand Livsforsikring konsern	28	Note 29: Immaterielle eiendeler, goodwill og merverdi kjøpte forsikringsforpliktelser	98
Balanse Storebrand Livsforsikring konsern	30	Note 30: Klassifisering av finansielle eiendeler og forpliktelser	100
Oppstilling av endring av egenkapital Storebrand Livsforsikring Konsern	32	Note 31: Eiendommer	101
Kontantstrømoppstilling Storebrand Livsforsikring konsern og AS	33	Note 32: Investeringer i datterselskaper og tilknyttede selskaper	102
Totalregnskap Storebrand Livsforsikring AS	34	Note 33: Obligasjoner til amortisert kost	105
Balanse Storebrand Livsforsikring AS	36	Note 34: Aksjer og andeler	106
Oppstilling av endring av egenkapital Storebrand Livsforsikring AS	38	Note 35: Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	122
Note 1: Selskapsinformasjon og regnskapsprinsipper	39	Note 36: Derivater	123
Note 2: Viktige regnskapsestimater og skjønsmessige vurderinger	49	Note 37: Varige driftsmidler	124
Note 3: Oppreservering langt liv Storebrand Livsforsikring	52	Note 38: Andre fordringer	125
Note 4: Resultatgenerering fra garantert pensjon	52	Note 39: Forsikringsforpliktelser fordelt på bransjer	125
Note 5: Segmenter	53	Note 40: Endring forsikringsforpliktelser	128
Note 6: Risikostyring og internkontroll	56	Note 41: Andre forpliktelser	129
Note 7: Operasjonell risiko	57	ØVRIGE NOTER	
Note 8: Forsikringsrisiko	57	Note 42: Sikringsbokføring	130
Note 9: Finansiell markedsrisiko	60	Note 43: Sikkerhetsstillelser	131
Note 10: Likviditetsrisiko	65	Note 44: Betingede forpliktelser	131
Note 11: Kreditrisiko	67	Note 45: Transaksjoner med nærstående parter	132
Note 12: Risikokonsentrasjoner	71	Note 46: Solvens II	132
Note 13: Verdsettelse av finansielle instrumenter og eiendommer	71	Note 47: Kapitalavkastning	134
RESULTATNOTER		Note 48: Antall ansatte	134
Note 14: Bransjenote resultatregnskap	78		
Note 15: Resultatanalyse fordelt per bransje	82		
Note 16: Salg av forsikringer (nytegning)	85		
Note 17: Flytting av forsikringsforpliktelser	85		
Note 18: Netto finansinntekter	86		
Note 19: Netto inntekter fra eiendommer	86		
Note 20: Andre forsikringsrelaterte inntekter	87		
Note 21: Andre inntekter	87		
Note 22: Salgskostnader	87		
Note 23: Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser	87		
Note 24: Godtgjørelse og forpliktelser for ledende ansatte og tillitsvalgte	94		
Note 25: Revisjonshonorar	95		
Note 26: Andre forsikringsrelaterte kostnader	96		
Note 27: Andre kostnader	96		
Note 28: Skatt	96		

Storebrand Livsforsikring konsern

Totalresultat

1. januar - 31. desember

(NOK mill.)	Note	2016	2015
Teknisk regnskap for livsforsikring			
Forfalte premier, brutto		23 433	22 770
Avgitte gjenforsikringspremier		-127	-107
Overføring av premiereserve fra andre forsikringselskaper/pensjonskasser		1 454	1 835
Premieinntekter for egen regning	14	24 760	24 497
Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	150	121
Renteinntekt og utbytte med videre på finansielle eiendeler	18	8 517	7 138
Netto driftsinntekt fra eiendom	19	897	829
Verdiendringer på investeringer	18	1 179	-4 500
Realisert gevinst og tap på investeringer	18	3 389	4 762
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	14	14 132	8 349
Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	17	13
Renteinntekt og utbytte med videre på finansielle eiendeler	18	625	216
Netto driftsinntekt fra eiendom	19	83	70
Verdiendringer på investeringer	18	8 552	732
Realisert gevinst og tap på investeringer	18	1 036	3 462
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	14	10 313	4 493
Andre forsikringsrelaterte inntekter	14, 20	2 013	1 694
Utbetalte erstatninger brutto		-18 007	-17 693
Gjenforsikringsandel av utbetalte erstatninger		18	29
Overført premiereserve med videre til andre selskaper		-6 101	-6 698
Erstatninger for egen regning	14	-24 090	-24 362
Til/fra premiereserve, brutto	3	-3 743	311
Endring i tilleggsavsetninger		-1 490	-358
Endring i kursreguleringsfond		1 836	1 295
Endring i premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond		-11	-9
Til/fra tekniske avsetninger for skadeforsikringsvirksomheten		-34	-40
Endring villkorad återbäring		1 126	3 050
Overføring av tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond fra andre selskaper		2	-57
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	14	-2 314	4 192
Endring i premiereserve		-19 352	-16 011
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsportefølje	14	-19 352	-16 011
Overskudd på avkastningsresultatet		-501	-329
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene			-53
Annen tilordning av overskudd		-263	-6
Midler tilordnet forsikringskontraktene	14	-765	-388

(NOK mill.)	Note	2016	2015
Forvaltningskostnader		-397	-388
Salgskostnader	22	-706	-808
Endring i forskuddsbetalte direkte salgskostnader	22		-1
Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader (inklusive provisjoner for mottatt gjenforsikring)		-1 415	-1 523
Forsikringsrelaterte driftskostnader	14	-2 518	-2 720
Andre forsikringsrelaterte kostnader	14, 26	-451	-416
Resultat av teknisk regnskap		1 728	-672
Ikke-teknisk regnskap			
Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	24	77
Renteinntekt og utbytte med videre på finansielle eiendeler	18	322	261
Netto driftsinntekt fra eiendom	19	10	225
Verdiendringer på investeringer	18	287	-106
Realisert gevinst og tap på investeringer	18	124	99
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen		768	556
Andre inntekter	21	277	381
Forvaltningskostnader		-29	-22
Andre kostnader	27	-1 047	-1 049
Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen		-1 075	-1 072
Resultat av ikke-teknisk regnskap		-31	-134
Resultat før skattekostnad		1 697	-806
Skattekostnad	28	-196	1 967
Resultat før andre resultatkomponenter		1 501	1 161
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger - ytelser til ansatte		-79	-126
Endring verdireguleringsreserve egne bygg		205	180
Gevinst/tap kontantstrømssikring		-60	27
Justering av forsikringsforpliktelse		-205	-180
Skatt på andre resultatkomponenter		19	32
Sum resultatkomponenter som ikke senere kan reklassifiseres over resultatet		-120	-67
Valutakursdifferanser fra utenlandsk virksomhet		-783	748
Sum resultatkomponenter som senere kan reklassifiseres over resultatet		-783	748
Sum andre resultatkomponenter		-902	682
Totalresultat		598	1 842
Resultatet kan henføres til:			
Andel av resultat til aksjonær		1 482	964
Andel av resultat til minoritet		19	197
Totalresultat kan henføres til:			
Andel av totalresultatet til aksjonær		586	1 640
Andel av totalresultatet til minoritet		12	204

Storebrand Livsforsikring konsern

Balanse

31. desember

(NOK mill.)	Note	2016	2015
Eiendeler			
Eiendeler i selskapsporteføljen			
Goodwill	29	757	837
Andre immaterielle eiendeler	29	3 753	4 602
Sum immaterielle eiendeler		4 510	5 439
Investerings eiendommer	31	51	335
Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	265	255
Utlån til amortisert kost	11, 13, 30	1	2
Obligasjoner til amortisert kost	11, 13, 30, 33	2 868	2 674
Bankinnskudd til amortisert kost	11, 30	146	294
Aksjer og andeler til virkelig verdi	13, 30, 34	103	87
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning til virkelig verdi	11, 13, 30, 35	23 172	22 604
Finansielle derivater til virkelig verdi	13, 30, 36	932	1 264
Sum investeringer		27 538	27 513
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger		481	2 596
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger		9	11
Fordringer med konsernselskaper		61	64
Andre fordringer	38	2 016	1 822
Sum fordringer		2 567	4 494
Anlegg og utstyr	37	458	462
Kasse, bank	11,30	2 769	2 117
Eiendeler ved skatt	28	312	551
Andre eiendeler betegnet etter sin art		766	789
Sum andre eiendeler		4 306	3 919
Aktiverte salgskostnader		502	557
Andre forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		101	106
Sum forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		603	663
Sum eiendeler i selskapsporteføljen		39 524	42 028
Eiendeler i kundeporteføljene			
Investerings eiendommer	31	22 050	22 035
Eierbenyttet eiendom	31	2 702	2 732
Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	1 718	1 320
Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	37	41
Obligasjoner holdt til forfall	11, 13, 30, 33	15 644	15 648
Obligasjoner til amortisert kost	11, 13, 30, 33	79 378	73 434
Utlån til amortisert kost	11, 13, 30	16 628	6 017
Bankinnskudd til amortisert kost	11, 30	4 159	3 900
Aksjer og andeler til virkelig verdi	13, 30, 34	19 329	22 737
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning til virkelig verdi	11, 13, 30, 35	113 976	135 733
Finansielle derivater til virkelig verdi	13, 30, 36	3 548	2 978
Utlån til virkelig verdi	11, 13, 30	2 346	
Sum investeringer i kollektivporteføljen		281 515	286 575
Gjenforsikringsandel av forsikringsforpliktelser		106	112

(NOK mill.)	Note	2016	2015
Investerings eiendommer	31	2 060	2 045
Eierbenyttet eiendom	31	161	156
Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	200	146
Utlån til amortisert kost	11, 13, 30	100	
Bankinnskudd til amortisert kost	11, 30	216	264
Aksjer og andeler til virkelig verdi	13, 30, 34	110 087	101 739
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning til virkelig verdi	11, 13, 30, 35	27 358	25 920
Finansielle derivater til virkelig verdi	13, 30, 36	73	9
Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen		140 255	130 279
Sum eiendeler i kundeporteføljene		421 876	416 966
SUM EIENDELER		461 400	458 994
Egenkapital og forpliktelser			
Aksjekapital		3 540	3 540
Overkurs		9 711	9 711
Sum innskutt egenkapital		13 251	13 251
Risikoutjevningssfond		140	142
Annen opptjent egenkapital		10 290	9 724
Minoritetens andel av egenkapitalen		114	576
Sum opptjent egenkapital		10 545	10 442
Evigvarende ansvarlig lånekapital		2 098	2 829
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital		3 742	3 158
Fondsobligasjoner		1 504	1 503
Sum ansvarlig lånekapital med videre	10, 13, 30	7 344	7 489
Premiereserve		259 661	266 104
Tilleggsavsetninger		6 794	5 160
Kursreguleringsfond		2 684	4 520
Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond		2 671	2 713
Villkorad återbäring		7 241	9 336
Andre tekniske avsetninger		684	655
Sum forsikringsforpliktelser i livsforsikring – kontraktsfaste forpliktelser	39, 40	279 734	288 488
Premiereserve		141 162	129 742
Sum forsikringsforpliktelser i livsforsikring – særskilt investeringsportefølje	39, 40	141 162	129 742
Pensjonsforpliktelser	23	96	217
Forpliktelser ved skatt	28	175	200
Andre avsetninger for forpliktelser		3	1
Sum avsetninger for forpliktelser		274	418
Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring		1 204	1 356
Forpliktelser i forbindelse med gjenforsikring		44	29
Finansielle derivater	13, 30, 36	1 985	3 020
Forpliktelser til konsernselskaper		60	38
Andre forpliktelser	41	5 252	4 116
Sum forpliktelser		8 545	8 559

(NOK mill.)	Note	2016	2015
Andre påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter		544	605
Sum påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter		544	605
Sum egenkapital og forpliktelser		461 400	458 994

Lysaker, 7. februar 2017
Styret i Storebrand Livforsikring AS

Odd Arlid Grefstad (sign.)
- styrets leder -

Ole Peik Norenberg (sign.)
- styremedlem -

Tove Margrethe Storrødvann (sign.)
- styremedlem -

Bodil Catherine Valvik (sign.)
- styremedlem -

Erik Haug Hansen (sign.)
- styremedlem -

Hans Henrik Klouman (sign.)
- styremedlem -

Jan Otto Risebrobakken (sign.)
- styremedlem -

Geir Holmgren (sign.)
- administrerende direktør -

Oppstilling over endring i egenkapital for Storebrand Livsforsikring konsern

(NOK mill.)	Majoritetens andel av egenkapitalen						Total egenkapital
	Aksjekapital	Overkurs	Sum innskutt egenkapital	Risiko-utjevningfond	Annen opptjent egenkapital	Minoritet	
Egenkapital 31.12.2014	3 540	9 711	13 251	829	7 432	421	21 933
Resultat før andre resultatkomponenter				-686	1 651	197	1 161
Sum øvrige resultatkomponenter					676	7	683
Totalresultat for perioden				-686	2 326	204	1 844
Egenkapitaltransaksjoner med eiere:							
Avgitt konsernbidrag/utbytte					-19	-25	-44
Fraregnet minoritet						-25	-25
Andre					-16		-16
Egenkapital 31.12.2015	3 540	9 711	13 251	142	9 724	576	23 693
Resultat før andre resultatkomponenter				-2	1 484	19	1 501
Sum øvrige resultatkomponenter					-896	-7	-902
Totalresultat for perioden				-2	588	12	598
Egenkapitaltransaksjoner med eiere:							
Avgitt konsernbidrag/utbytte					-17	-14	-31
Kjøp av minoritet						-459	-459
Andre					-5		-5
Egenkapital 31.12.2016	3 540	9 711	13 251	140	10 295	114	23 796

Kontantstrømsoppstilling Storebrand Livsforsikring 1. januar - 31. desember

Storebrand Livsforsikring konsern			Storebrand Livsforsikring AS	
2015	2016	(NOK mill.)	2016	2015
		Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter		
23 612	25 411	Netto innbetalinger forsikring	18 612	16 935
-18 635	-18 150	Netto utbetalte erstatninger og forsikringsytelser	-9 963	-9 964
-4 863	-4 647	Netto inn-/utbetalinger ved flytting	-3 364	-3 621
-1 591	-1 784	Netto endring forsikringsforpliktelser	-439	650
1 694	2 013	Innbetalinger av renter, provisjoner og gebyrer fra kunder	454	388
-416	-451	Utbetalinger av renter, provisjoner og gebyrer til kunder	-412	-354
-2 588	-2 491	Utbetalinger til drift	-1 363	-1 488
-1 532	-294	Netto inn-/utbetalinger vedrørende andre operasjonelle aktiviteter	-335	358
-4 319	-394	Netto kontantstrøm fra drift før finansielle eiendeler	3 189	2 903
-1 337	-12 956	Netto inn-/utbetalinger på utlån kunder	-10 709	-1 337
4 769	11 721	Netto inn-/utbetalinger vedrørende verdipapirer	7 866	-1 493
-344	2 058	Netto inn-/utbetalinger vedrørende eiendomsinvesteringer		
-756	-323	Netto endring bankinnskudd forsikringskunder	-135	-786
2 331	500	Netto kontantstrøm fra finansielle eiendeler	-2 978	-3 616
-1 988	106	Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	210	-713
		Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter		
217		Netto innbetalinger ved salg av datterselskaper		108
-186	-23	Netto inn/utbetalinger ved salg/kjøp av driftsmidler	-1	-38
31	-23	Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-1	70
		Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter		
997	700	Innbetaling av ansvarlig lånekapital	700	997
-1 000		Utbetalinger ved tilbakebetaling av ansvarlig lånekapital		-1 000
-455	-356	Utbetaling av renter på ansvarlig lånekapital	-356	-455
-25	-14	Utbetaling av konsernbidrag		
-484	330	Netto kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter	344	-459
-2 441	413	Netto kontantstrøm i perioden	553	-1 102
-4 772	-88	- herav netto kontantstrøm i perioden før finansielle eiendeler	3 531	2 514
-2 441	413	Netto endring i kontanter og kontantekvivalenter	553	-1 102
-131		Kontanter ved periodens start for solgte selskaper		
4 785	2 411	Beholdning av kontanter og kontantekvivalenter ved periodens start	1 234	2 336
198	91	Valutaomregningsdifferanse i NOK		
2 411	2 915	Beholdning av kontanter/kontantekvivalenter ved periodeslutt	1 787	1 234

Storebrand Livsforsikring AS

Totalresultat

1. januar - 31. desember

(NOK mill.)	Note	2016	2015
Teknisk regnskap for Livsforsikring			
Forfalte premier, brutto		16 589	16 235
Avgitte gjenforsikringspremier		-30	-26
Overføring av premiereserve fra andre forsikringselskaper/pensjonskasser	17	806	1 155
Premieinntekter for egen regning	14,15	17 365	17 364
Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	1 948	2 157
herav inntekter fra eiendomsselskaper		1 965	2 105
Renteinntekt og utbytte med videre på finansielle eiendeler	18	5 942	4 945
Verdiendringer på investeringer	18	-1 597	-1 201
Realisert gevinst og tap på investeringer	18	2 209	1 768
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	14	8 502	7 669
Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	249	223
herav inntekter fra eiendomsselskaper		249	223
Renteinntekt og utbytte med videre på finansielle eiendeler	18	615	203
Verdiendringer på investeringer	18	1 999	-2 075
Realisert gevinst og tap på investeringer	18	1 039	3 315
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	14	3 902	1 666
Andre forsikringsrelaterte inntekter	14, 20	454	388
Utbetalte erstatninger, brutto		-9 962	-9 432
Gjenforsikringsandel av utbetalte erstatninger		12	17
Overført premiereserve med videre til andre selskaper	17	-4 170	-4 776
Erstatninger for egen regning	14	-14 119	-14 192
Til/fra premiereserve, brutto	3, 40	-1 510	-168
Endring i tilleggsavsetninger	40	-1 490	-358
Endring i kursreguleringsfond	40	1 836	1 295
Endring i premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond	40	-11	-9
Til/fra tekniske avsetninger for skadeforsikringsvirksomheten	40	-34	-40
Overføring av tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond fra andre selskaper	17	2	-57
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelse - kontraktsfastsatte forpliktelser	14	-1 208	662
Endring i premiereserve		-11 256	-12 056
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelse - særskilt investeringsportefølje	14,40	-11 256	-12 056
Overskudd på avkastningsresultatet	40	-501	-329
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	40		-53
Annen tilordning av overskudd		-259	
Midler tilordnet forsikringskontraktene	14	-761	-382
Forvaltningskostnader		-171	-152
Salgskostnader	22	-278	-361
Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader (inklusive provisjoner for mottatt gjenforsikring)		-918	-974
Forsikringsrelaterte driftskostnader	14	-1 368	-1 488
Andre forsikringsrelaterte kostnader	14, 26	-412	-354
Resultat av teknisk regnskap		1 100	-723

(NOK mill.)	Note	2016	2015
Ikke-teknisk regnskap			
Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	-536	1 306
herav inntekter fra eiendomsselskaper			105
Renteinntekt og utbytte med videre på finansielle eiendeler	18	319	522
Verdiendringer på investeringer	18	203	-116
Realisert gevinst og tap på investeringer	18	736	-297
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen		722	1 415
Andre inntekter	21	24	32
Forvaltningskostnader		-15	-13
Andre kostnader	27	-373	-337
Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen		-388	-350
Resultat av ikke-teknisk regnskap		359	1 098
Resultat før skattekostnad		1 459	374
Skattekostnad	28	-205	1 814
Resultat før andre resultatkomponenter		1 254	2 189
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger - ytelser til ansatte		-18	-145
Gevinst/tap kontantstrømssikring		-60	27
Skatt på andre resultatkomponenter		19	34
Sum resultatkomponenter som ikke senere kan reklassifiseres over resultatet		-58	-84
Valutakursdifferanser fra utenlandsk virksomhet			-7
Sum resultatkomponenter som senere kan reklassifiseres over resultatet			-7
Sum andre resultatkomponenter		-58	-91
Totalresultat		1 195	2 098

Storebrand Livsforsikring AS

Balanse

31. desember

(NOK mill.)	Note	2016	2015
Eiendeler			
Eiendeler i selskapsporteføljen			
Andre immaterielle eiendeler	29	133	201
Sum immaterielle eiendeler		133	201
Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	13 434	16 232
Utlån til amortisert kost	11, 13, 30	1	2
Obligasjoner til amortisert kost utlån og fordring	11, 13, 30, 33	2 868	2 674
Bankinnskudd - amortisert kost	11	143	246
Aksjer og andeler til virkelig verdi	13, 30, 34	83	64
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning til virkelig verdi	11, 13, 30, 35	13 529	9 787
Finansielle derivater til virkelig verdi	11, 13, 30, 36	932	1 264
Sum investeringer		30 989	30 268
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger		419	2 469
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger		9	11
Fordringer med konsernselskaper		66	66
Andre fordringer	38	410	129
Sum fordringer		903	2 677
Anlegg og utstyr	37	11	14
Kasse, bank	11, 30	1 644	988
Eiendeler ved skatt	28	175	360
Sum andre eiendeler		1 830	1 363
Andre forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		14	12
Sum forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		14	12
Sum eiendeler i selskapsporteføljen		33 870	34 520
Eiendeler i kundeporteføljene			
Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	20 884	22 149
herav investeringer inklusive fordringer på eiendomsselskaper		20 104	21 352
Obligasjoner holdt til forfall	11, 13, 30, 33	15 644	15 648
Obligasjoner til amortisert kost utlån og fordring	11, 13, 30, 33	79 378	73 434
Utlån til amortisert kost	11, 13, 30	16 628	6 017
Bankinnskudd - amortisert kost	11, 30	2 133	2 002
Aksjer og andeler til virkelig verdi	13, 30, 34	10 501	12 226
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning til virkelig verdi	11, 13, 30, 35	38 444	48 114
Finansielle derivater til virkelig verdi	11, 13, 30, 36	128	225
Sum investeringer i kollektivporteføljen		183 739	179 815
Gjenforsikringsandel av forsikringsforpliktelser		106	112
Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32	2 974	2 424
herav investeringer inklusive fordringer på eiendomsselskaper		2 974	2 424
Utlån til amortisert kost	11, 13, 30	100	
Bankinnskudd - amortisert kost	11, 30	183	179
Aksjer og andeler til virkelig verdi	13, 30, 34	39 626	32 041
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning til virkelig verdi	11, 13, 30, 35	21 807	19 747
Finansielle derivater til virkelig verdi	11, 13, 30, 36	73	9
Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen		64 763	54 400
Sum eiendeler i kundeporteføljene		248 609	234 326
Sum eiendeler		282 478	268 846

(NOK mill.)	Note	2016	2015
Egenkapital og forpliktelser			
Aksjekapital		3 540	3 540
Overkurs		9 711	9 711
Sum innskutt egenkapital		13 251	13 251
Risikoutjevningfond		140	142
Annen opptjent egenkapital		11 042	9 845
Sum opptjent egenkapital		11 182	9 987
Evigvarende ansvarlig lånekapital		2 098	2 096
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital		3 742	3 158
Fondsobligasjoner		1 504	1 503
Sum ansvarlig lånekapital mv.	10, 13, 30	7 344	6 756
Premiereserve		168 884	166 959
Tilleggsavsetninger		6 794	5 160
Kursreguleringsfond		2 684	4 520
Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond		2 671	2 713
Andre tekniske avsetninger		684	655
Sum forsikringsforpliktelser i livsforsikring – kontraktfastsatte forpliktelser	39, 40	181 716	180 006
Premiereserve		65 144	53 894
Sum forsikringsforpliktelser i livsforsikring – særskilt investeringsportefølje	39, 40	65 144	53 894
Pensjonsforpliktelser	23	59	196
Andre avsetninger for forpliktelser			1
Sum avsetninger for forpliktelser		59	196
Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring		898	935
Finansielle derivater	11, 13, 30, 36	1 047	1 797
Forpliktelser til konsernselskaper		199	50
Andre forpliktelser	41	1 415	1 722
Sum forpliktelser		3 559	4 504
Andre påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter		224	251
Sum påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter		224	251
Sum egenkapital og forpliktelser		282 478	268 846

Lysaker, 7. februar 2017

Styret i Storebrand Livforsikring AS

Odd Arlid Grefstad (sign.)

- styrets leder -

Ole Peik Norenberg (sign.)

- styremedlem -

Tove Margrethe Storrødvann (sign.)

- styremedlem -

Bodil Catherine Valvik (sign.)

- styremedlem -

Erik Haug Hansen (sign.)

- styremedlem -

Hans Henrik Klouman (sign.)

- styremedlem -

Jan Otto Risebrobakken (sign.)

- styremedlem -

Geir Holmgren (sign.)

- administrerende direktør -

Oppstilling over endring i egenkapital for Storebrand Livsforsikring AS

(NOK mill.)	Aksjekapital ¹⁾	Overkurs	Sum innskutt egenkapital	Risiko-utjevning-fond	Annen opptjent egenkapital	Total egenkapital
Egenkapital 31.12.2014	3 540	9 711	13 251	828	7 061	21 140
Resultat før andre resultatkomponenter				-686	2 875	2 189
Sum øvrige resultatkomponenter					-91	-91
Totalresultat for perioden				-686	2 785	2 098
Egenkapitaltransaksjoner med eiere:						
Andre					-1	-1
Egenkapital 31.12.2015	3 540	9 711	13 251	142	9 845	23 238
Resultat før andre resultatkomponenter				-2	1 255	1 254
Sum øvrige resultatkomponenter					-58	-58
Totalresultat for perioden				-2	1 197	1 195
Egenkapital 31.12.2016	3 540	9 711	13 251	140	11 042	24 433

1) 35 404 200 aksjer pålydende kr. 100

Noter

Note 1 - Selskapsinformasjon og regnskapsprinsipper

1. SELSKAPSINFORMASJON

Storebrand Livsforsikring konsern tilbyr produkter innenfor livs-, pensjon- og personforsikring til privatpersoner, bedrifter og offentlige virksomheter i Norge og Sverige. Konsernet er delt inn i segmentene Sparing, Forsikring, Garantert pensjon og Øvrig. Storebrand Livsforsikring har hovedkontor i Professor Kohts vei 9, Lysaker, Norge.

2. OPPSUMMERING AV SENTRALE REGNSKAPSPRINSIPPER FOR VESENTLIGE BALANSEPOSTER

Eiendelssiden i konsernets balanse består hovedsakelig av finansielle instrumenter og investeringseiendom.

En betydelig del av de finansielle instrumenter måles til virkelig verdi (virkelig verdi-opsjon benyttes), mens øvrige finansielle instrumenter som inngår i kategoriene *Utlån og fordringer* og *Holdt til forfall*, måles til amortisert kost. Finansielle instrumenter som måles til amortisert kost er hovedsakelig relatert til norske pensjonsforpliktelser med årlig rentegaranti, i tillegg måles hoveddelen av utlån til amortisert kost.

Investeringseiendommer måles til virkelig verdi.

I balansen inngår også aktiverte immaterielle eiendeler som hovedsakelig består av merverdier knyttet til ervervede forsikringskontrakter ved foretaksintegrasjon, og knytter seg til ervervet av det svenske konsernet Storebrand Holding (SPP) i 2007. Disse merverdiene måles til historisk kostpris fratrukket årlig amortisering og nedskrivning.

Gjeldssiden i konsernets balanse består hovedsakelig av finansielle instrumenter (forpliktelser) og av avsetninger knyttet til fremtidige pensjons- og forsikringsutbetalinger (forsikringsmessige avsetninger). Med unntak for derivater og forsikringsforpliktelsene i Sverige som måles til virkelig verdi, måles hoveddelen av de finansielle forpliktelser til amortisert kost.

Forsikringsmessige avsetninger skal være tilstrekkelige og dekke forpliktelser knyttet til utstedte forsikringskontrakter. Det benyttes ulike metoder og prinsipper i konsernet for fastsettelse av avsetningene for ulike forsikringskontrakter. En betydelig andel av forsikringsforpliktelsene er relatert til forsikringskontrakter med rentegarantier. Innregnede forpliktelser knyttet til norske forsikringskontrakter med rentegaranti, diskonteres med grunnlagsrenten (som tilsvarer den garanterte avkastning/rente) for de respektive forsikringskontrakter.

Innregnede forpliktelser knyttet til svenske forsikringskontrakter med rentegaranti i datterselskapet SPP, diskonteres med en observerbar markedsrente og med en estimert markedsrente for løpetider hvor det ikke foreligger en observerbar rente. Rentekurven som benyttes ble endret i fjerde kvartal 2015 og tilsvarer nå hovedsakelig den samme rente som benyttes i Solvens II-beregninger.

For fondsforsikringskontrakter i livsforsikringsvirksomheten (Unit Link) vil avsetning for spareelementet i kontraktene korrespondere med verdien av tilhørende eiendelsporteføljer.

Som følge av at kundenes midler i livsforsikringsvirksomheten (garantert pensjon) historisk har hatt en avkastning som har oversteget verdiøkningen i garanterte forsikringsforpliktelser, har det overskytende blitt avsatt som kundebuffer (forpliktelser), herunder i form av tilleggsavsetninger, kursreguleringsfond og villkorad återbäring.

Incurred But Not Settled (IBNS) avsetningene består av avsetning for inntrådte ikke meldte erstatninger samt ikke-ferdigbehandlede forsikringsoppgjør (Incurred But Not Reported "IBNR" og Reported But Not Settled "RBNS").

IBNS avsetningene måles ved bruk av matematiske modeller basert på historisk informasjon om bestanden.

3. GRUNNLAG FOR UTARBEIDELSE AV REGNSKAPET

Regnskapsprinsippene som benyttes i konsernregnskapet er beskrevet nedenfor. Prinsippene er benyttet konsistent for like transaksjoner og andre hendelser under like omstendigheter. Det er ikke krav om bruk av ensartede regnskapsprinsipper for forsikringskontrakter.

Årsregnskapet er avgitt i samsvar med forskrift om årsregnskap m.m. for livsforsikringsselskaper for morselskapet og for konsernregnskapet i overensstemmelse med International Financial Reporting Standards (IFRS) som er godkjent av EU, og tilhørende fortolkninger, samt de ytterligere norske opplysningskrav som følger av lover og forskrifter.

BRUK AV ESTIMAT I UTARBEIDELSEN AV ÅRSREGNSKAPET

Utarbeidelsen av årsregnskapet i overensstemmelse med gjeldende lover og forskrifter og i overensstemmelse med IFRS krever at ledelsen gjør vurderinger og estimater og tar forutsetninger som påvirker eiendeler, gjeld, inntekter, kostnader, noteopplysninger og opplysning om potensielle forpliktelse. Faktiske tall kan avvike fra benyttede estimater. Se nærmere omtale om dette i note 2.

4. ENDRINGER I REGNSKAPSPRINSIPPER

Årsregnskapsforskriften tillater i stor grad bruk av internasjonale regnskapsprinsipper – IFRS. Det er ikke implementert nye regnskapsstandarder i 2016 som har hatt vesentlig effekt for konsernregnskapet. For endring av estimater, se nærmere omtale av dette i note 2.

Det forventes ikke ikrafttredelse av noen nye regnskapsstandarder i 2017 som vil få vesentlig effekt for Storebrand Livsforsikrings konsernregnskap

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS - SELSKAPREGNSKAPET

Ny årsregnskapsforskrift som trådte i kraft 1.1.2016 innebærer en endring sammenlignet med tidligere slik at det ikke lenger skal avsettes for sikkerhetsavsetning i selskapsregnskapet. Endringen er behandlet som en endring av regnskapsprinsipp og sikkerhetsavsetningen inngår nå i selskaps egenkapital. Det er avsatt for tilhørende utsatt skatt. Sammenlignbare tall er omarbeidet.

Resultatregnskap

Storebrand Livsforsikring AS

(NOK mill.)	Året 2015		
	Rapportert	Sikkerhetsavsetning	Omarbeidet
Til/fra tekniske avsetninger for skadeforsikringsvirksomheten	-4	4	
Resultat før skatt	371	4	374
Skattekostnad	1 815	-1	1 814
Resultat før andre resultatkomponenter	2 186	3	2 189

Balanse

Storebrand Livsforsikring AS

(NOK mill.)	1.1.2015			31.12.2015		
	Rapportert	Sikkerhets- avsetning	Omarbeidet	Rapportert	Sikkerhets- avsetning	Omarbeidet
Eiendeler						
Eiendeler ved skatt				400	-39	360
Gjenforsikringsandel av forsikringsforpliktelse	143	-19	124	129	-18	112
Sum eiendeler	257 537	-19	257 518	268 903	-57	268 846
Egenkapital og gjeld						
Annen opptjent egenkapital	6 946	115	7 061	9 869	118	9 987
Sum opptjent egenkapital	7 774	115	7 889	9 869	118	9 987
Andre tekniske avsetninger	799	-173	627	829	-175	655
Sum forsikringsforpliktelse i livsforsikring – kontraktfastsatte forpliktelse	181 048	-173	180 875	180 181	-175	180 006
Forpliktelse ved skatt	1 449	38	1 488			
Sum avsetninger for forpliktelse	1 686		1 686			
Sum egenkapital og gjeld	257 537	-19	257 518	268 903	-57	268 846

NYE STANDARDER OG ENDRINGER I STANDARDER SOM IKKE ER GJORT GJELDENDE:

IFRS9

En sentral standard for Storebrands konsernregnskap vil være IFRS9 Finansielle instrumenter som vil erstatte IAS39, med virkning fra 1. januar 2018. IFRS9 omhandler blant annet klassifikasjon og måling av finansielle instrumenter (bruk av virkelig verdi og amortisert kost) samt regler for nedskrivning av finansielle instrumenter. For forsikringsdominerte konsern og selskap er det under IFRS4 gitt en adgang til å enten utsette implementering av IFRS9 (deferral approach) eller føre forskjellene mellom IAS39 og IFRS9 over Other Comprehensive Income (overlay approach).

IFRS9 medfører regler for klassifisering basert på forretningsmodell, endrede krav til sikringsbokføring, og regler for nedskrivning av finansielle eiendeler som fører til at tap regnskapsføres tidligere enn under IAS39. Under IAS39 skal nedskrivninger for tap føres når det er objektive kriterier for at en faktisk tapshendelse har funnet sted, mens det under IFRS9 skal beregnes en sannsynlighet for tap (forventet tap) basert på både forhold knyttet til det finansielle instrumentet og forhold knyttet til mer generelle, makroøkonomiske faktorer.

Storebrand arbeider med å tilpasse modeller og IT-systemer til IFRS9. Det forventes at nedskrivninger til tap på utlån og garantier vil bli bokført tidligere som følge av implementering av standarden og at avsetningene kan øke.

IFRS17

IASB har i flere år arbeidet med en ny regnskapsstandard for forsikringskontrakter, den kommende standarden har ofte vært benevnt som IFRS4 Fase II. En mulig standard er antagelig klar i 2020, men har nå fått benevnelse IFRS17. Det forventes at standarden blir publisert i første halvår 2017 med forventet implementering 1. januar 2021. Det antas at standarden vil kreve at den innregnede verdien av forsikringskontrakter skal bestå av følgende komponenter:

- Sannsynlighetsvektet estimat av kommende inn- og utbetalinger knyttet til kontraktene
- Kontantstrømmene diskonteres med en rente som reflekterer kontantstrømmenes risiko
- Det gjøres tillegg for en risikomargin
- Ved kontraktinngåelse avsettes også forventet fortjeneste som en forpliktelse. Denne inntektsføres over kontraktens løpetid (forutsatt at ikke kontrakten anses å være en tapskontrakt på utstedelsestidspunktet).

Innføring av en ny standard for forsikringskontrakter vil kunne få effekter i Storebrands konsernregnskap, men standarden er ikke publisert og omfanget er ikke avklart. En implementering vil kunne medføre endringer i resultatoppstillinger, endret resultat, endret verdi av forsikringsforpliktelsene samt kunne påvirke egenkapitalen.

IFRS15

Standard for inntekter fra kontrakter med kunder trer i kraft 1. januar 2018. Storebrand forventer at denne standarden ikke vil gi vesentlige effekter i konsernregnskapet.

5. KONSOLIDERING

For Storebrand Livsforsikring AS (morselskapet) vil datterselskap som inngår i kollektivporteføljen innregnes etter egenkapitalmetoden, mens datterselskaper som inngår i selskapsporteføljen innregnes etter kostmetoden. For datterselskaper som utarbeider regnskapet etter andre prinsipper enn forsikringsselskaper, er datterselskapets regnskap omarbeidet i samsvar med de prinsipper forsikringsselskapets selskapsregnskap utarbeides etter.

Konsernregnskapet inkluderer Storebrand Livsforsikring AS og selskaper hvor Storebrand Livsforsikring AS har bestemmende innflytelse. Minoritetsinteresser inngår i konsernets egenkapital, med mindre det foreligger opsjoner eller andre betingelser som medfører at minoriteter måles som gjeld.

Storebrand Livsforsikring AS eier også det svenske holdingselskapet Storebrand Holding AB som igjen eier SPP Pension & Försäkring AB (publ). Ved ervervet av den svenske virksomheten i 2007 påla norske myndigheter Storebrand å søke om å opprettholde konsernstrukturen innen utgangen av 2009. Storebrand har sendt søknad om å beholde nåværende konsernstruktur.

Investeringer i tilknyttede selskaper (normalt investeringer på mellom 20 prosent og 50 prosent av selskapenes egenkapital) hvor konsernet har betydelig innflytelse er regnskapsført etter egenkapitalmetoden. Investering i felleskontrollert virksomhet blir regnskapsført etter egenkapitalmetoden.

VALUTA OG OMRÉGNING AV UTENLANDSKE SELSKAPER

Konsernets presentasjonsvaluta er norske kroner. Utenlandske selskaper som inngår i konsernet og som har annen funksjonell valuta, er omregnet til norske kroner ved at resultatregnskapet er omregnet etter gjennomsnittskurs for året og ved at balansen er omregnet til kurs ved regnskapsårets slutt. Som følge av at det vil være forskjell mellom anvendte valutakurser ved registrering av resultat- og balanseposter blir eventuelle differanser ført mot totalresultatet dersom det ikke er en integrert del av virksomheten.

ELIMINERING AV INTERNE TRANSAKSJONER

Interne mellomværende, interne gevinster og tap, renter og utbytte og lignende mellom konsernselskapene er eliminert i konsernregnskapet. Transaksjoner mellom kundeporteføljene og selskapsporteføljen i livsforsikringsvirksomheten og mellom kundeporteføljene i livsforsikringsvirksomheten og andre selskaper i konsernet, blir ikke eliminert i konsernregnskapet. I samsvar med livsforsikringsregelverket er transaksjoner med kundeporteføljer gjennomført til virkelig verdi.

6. VIRKSOMHETSSAMMENSLUTNINGER

Ved overtakelse av *virksomhet* anvendes overtakelsesmetoden. Vederlaget måles til virkelig verdi. Direkte overtakelsesutgifter kostnadsføres når de oppstår, med unntak av utgifter knyttet til opptak av gjeld og egenkapital (emisjon).

Ved investeringer, herunder ved kjøp av investeringseiendom, blir det vurdert om kjøpet omfatter kjøp av virksomhet i henhold til IFRS3. Når slike kjøp ikke omfatter kjøp av *virksomhet* anvendes ikke overtakelsesmetoden slik den følger av IFRS3 Foretaksintegrasjon, som igjen medfører at det blant annet ikke avsettes for utsatt skatt slik som i en foretaksintegrasjon.

7. INNTEKTSFØRING

PREMIEINNTEKTER

Netto premieinntekter omfatter årets forfalte premie (inklusive spareelementer og administrasjonspremie), tilflyttede premiereserver og avgitt gjenforsikring. Årlig premie periodiseres generelt lineært over dekningsperioden. Honorar for utstedelse av norske rentegarantier samt fortjenesteelement risiko er inkludert i premieinntektene.

INNTEKTER FRA EIENDOMMER OG FINANSIELLE EIENDELER

Inntekter fra eiendommer og finansielle eiendeler er beskrevet i avsnitt 10 og 11.

ANDRE INNTEKTER

Honorar innregnes når inntekten kan måles pålitelig og er opptjent. faste honorarer inntektsføres etter hvert som tjenesten leveres og suksesshonorarer inntektsføres når suksesskriteriet er oppfylt.

8. GOODWILL OG IMMATERIELLE EIENDELER

Merverdi ved kjøp av virksomhet som ikke kan allokteres til eiendeler eller gjeldsposter på datoen for oppkjøpet, er klassifisert som goodwill i balansen. Goodwill måles til anskaffelseskost på oppkjøpstidspunktet. Goodwill ved oppkjøp av datterselskaper er klassifisert som immateriell eiendel.

Goodwill avskrives ikke, men testes for verdifall og nedskrivingsbehov. Goodwill testes for verdifall dersom det er indikatorer som tilsier at et verdifall har funnet sted. Det gjennomføres minst én årlig vurdering av gjenvinnbart beløp.

Dersom den relevante diskonterte kontantstrøm er lavere enn regnskapsført verdi, vil goodwill bli nedskrevet til virkelig verdi. Nedskrivning av goodwill reverseres ikke selv om det i etterfølgende perioder skulle foreligge informasjon om at nedskrivingsbehovet ikke lenger eksisterer eller at nedskrivingsbehovet er blitt mindre. For senere testing av behov for nedskrivning av goodwill, blir denne allokert til aktuelle kontantstrømgenererende enheter som forventes å få fordeler av oppkjøpet. Kontantstrømgenererende enheter blir identifisert i henhold til juridisk enhet.

Goodwill ved kjøp av andel i tilknyttede selskaper er inkludert i investeringen i tilknyttet selskap, og testes årlig for nedskrivning i forbindelse med vurderingen av balanseført verdi.

Immaterielle eiendeler med begrenset utnyttbar levetid måles til anskaffelseskost redusert med akkumulerte avskrivninger og eventuelle nedskrivninger. Avskrivningstid og -metode måles årlig. Ved balanseføring av nye immaterielle eiendeler må det kunne påvises at det er sannsynlig at fremtidige økonomiske fordeler som kan henføres til eiendelen vil tilflyte konsernet. I tillegg må eiendelens kostpris kunne estimeres pålitelig. Det foretas vurdering av nedskrivingsbehov når det foreligger indikasjoner på verdifall, for øvrig behandles nedskrivning på immaterielle eiendeler og reversering av nedskrivning på samme måte som beskrevet for varige driftsmidler.

9. TILSTREKKELIGHETSTEST FORSIKRINGSFORPLIKTELSER OG TILHØRENDE MERVERDIER

Etter IFRS4 skal det gjøres en tilstrekkelighetstest av forsikringsforpliktelsen ved hver regnskapsavleggelse. Testen som gjennomføres i Storebrands konsernregnskap gjøres med utgangspunkt i konsernets kapitalberegning. Test av tilstrekkelighet ble gjennomført før implementering av IFRS. Immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid avskrives ikke, men testes for nedskrivingsbehov årlig og ellers når det foreligger indikasjoner på verdifall.

10. INVESTERINGSEIENDOMMER

Investeringseiendommer måles til virkelig verdi. Virkelig verdi er det beløp en eiendel kan omsettes for i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter. Inntekter fra investeringseiendommer består av både endringer i virkelig verdi og leieinntekter.

Investeringseiendommer består hovedsakelig av sentrale kontorbygg, kjøpesentre og logistikkbygg. Eiendommer som leies ut til leietakere utenfor konsernet er klassifisert som investeringseiendommer. Når det gjelder eiendommer hvor deler av eiendommen benyttes av konsernet

til eget bruk og andre deler leies ut, er utleiedelene som kan seksjoneres, klassifisert som investeringseiendom. Alle eiendommer som eies av kundeporteføljene måles til virkelig verdi og verdiendringer tilordnes kundeporteføljene.

11. FINANSIELLE INSTRUMENTER

11.1 GENERELLE PRINSIPPER OG DEFINISJONER

Innregning og fraregning

Finansielle eiendeler og forpliktelser innregnes i balansen når Storebrand blir part i instrumentets kontraktsmessige bestemmelser. Alminnelige kjøp og salg av finansielle instrumenter er regnskapsført på transaksjonsdagen. Når en finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse blir førstegangsinnregnet måles den til virkelig verdi. Førstegangsinnregningen inkluderer transaksjonsutgifter som er direkte henførbare på anskaffelsen eller utstedelsen av den finansielle eiendelen/forpliktelsen, i de tilfeller den finansielle eiendelen/forpliktelsen ikke er til virkelig verdi over resultatet.

Finansielle eiendeler fraregnes når de kontraktsmessige rettene til kontantstrømmene fra den finansielle eiendelen utløper, eller når foretaket overfører den finansielle eiendelen i en transaksjon hvor all eller tilnærmet all risiko og fortjenestemuligheter knyttet til eierskap av eiendelen overføres.

Finansielle forpliktelser fraregnes fra balansen når de har opphørt — det vil si når plikten angitt i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt.

Definisjon av amortisert kost

Etter førstegangsinnregning måles holdt til forfall investeringer, lån og fordringer samt finansielle forpliktelser som ikke er tilordnet til virkelig verdi over resultatet, til amortisert kost etter effektiv rentes metode. Ved beregning av den effektive renten estimeres kontantstrømmer og alle kontraktsmessige vilkår ved det finansielle instrumentet tas i betraktning (for eksempel førtidig betaling, kjøpsopsjoner og tilsvarende opsjoner). Beregningen omfatter alle honorarer og rentepunkter betalt eller mottatt mellom parter i kontrakten som er en integrert del av den effektive renten, transaksjonsutgifter og alle andre merbetalinger eller rabatter.

Definisjon av virkelig verdi

For finansielle eiendeler som er notert på børs eller annen regulert markedsplass hvor det skjer regelmessige handler, settes virkelig verdi til kurs på siste handelsdag frem til og med balansedagen.

Dersom markedet for et finansielt instrument ikke er aktivt, fastsettes virkelig verdi ved hjelp av anerkjente verdsettingsmetoder. Verdsettingsmetoder omfatter bruk av nylig foretatte markedstransaksjoner på armlengdes avstand mellom velinformerte og uavhengige parter, dersom slike er tilgjengelige, henvisning til løpende virkelig verdi av et annet instrument som er praktisk talt det samme, diskontert kontantstrømberegning og opsjonspriseringsmodeller. Dersom det er en verdsettingsmetode som er i vanlig bruk av deltakerne i markedet for å prissette instrumentet og denne metoden har vist seg å gi pålitelige estimater av priser oppnådd i faktiske markedstransaksjoner, benyttes denne metoden.

Verdifall på og tapsutsatte finansielle eiendeler

For finansielle eiendeler som er innregnet til amortisert kost, måles det på hver balansedag om det finnes objektive indikasjoner på at en finansiell eiendel eller en gruppe av finansielle eiendeler har falt i verdi.

Dersom det foreligger objektive indikasjoner på at et tap ved verdifall, har påløpt, måles tapet som differansen mellom eiendelens balanseførte verdi og nåverdien av de estimerte framtidige kontantstrømmene (eksklusiv framtidige kredittap som ikke har påløpt), diskontert med den finansielle eiendelens opprinnelige effektive rente (effektiv rente beregnet ved førstegangsinnregning). Tapsbeløpet innregnes i resultatet.

Tap som forventes som følge av framtidige hendelser, uansett graden av sannsynlighet, blir ikke innregnet.

11.2 KLASSIFIKASJON OG MÅLING AV FINANSIELLE EIENDELER OG GJELD

Finansielle eiendeler klassifiseres i en av de etterfølgende kategorier:

- Finansielle eiendeler holdt for omsetning
- Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet etter virkelig verdi opsjonen
- Finansielle eiendeler som holdes til forfall
- Finansielle eiendeler utlån og fordringer

Holdt for omsetning

En finansiell eiendel er klassifisert som holdt for omsetning når den:

- i hovedsak er anskaffet eller pådratt med det formål å selge den eller kjøpe den tilbake på kort sikt, er en del av en portefølje av identifiserte finansielle instrumenter som blir styrt sammen, og som det er godtgjort at det foreligger et nylig faktisk mønster for kortsiktig realisering av overskudd for, eller
- er et derivat, med unntak for et derivat som er øremerket og effektivt sikringsinstrument.

Med unntak for derivater faller kun en begrenset andel av Storebrands finansielle instrumenter inn under denne gruppen. Finansielle eiendeler holdt for omsetning måles til virkelig verdi på balansetidspunktet. Endringer i virkelig verdi føres over resultatregnskapet.

Til virkelig verdi over resultatet etter virkelig verdi opsjon

En betydelig andel av Storebrands finansielle instrumenter er klassifisert til kategorien virkelig verdi over resultatet på grunn av:

- klassifiseringen reduserer mismatch i måling eller innregning som ellers ville oppstått som følge av ulike regler for måling av eiendeler og forpliktelser, eller at
- de finansielle eiendeler inngår i en portefølje som løpende måles og rapporteres til virkelig verdi

Regnskapsføringen er tilsvarende som for gruppen holdt for omsetning (instrumentene måles til virkelig verdi og verdiendringer føres i resultatoppstillingen).

Investeringer som holdes til forfall

Investeringer som holdes til forfall er ikke-derivative finansielle eiendeler med betalinger som er faste eller lar seg fastsette samt et fast forfall, og som et foretak har en positiv intensjon om og evne til å holde til forfall med unntak for

- de som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet
- de som oppfyller definisjonen av utlån og fordringer

Holdt til forfall eiendeler innregnes til amortisert kost etter effektiv rentes metode. Kategorien anvendes i den norske livsforsikringsvirksomheten knyttet til forsikringskontrakter med rentegaranti.

Utlån og fordringer

Utlån og fordringer er ikke-derivative finansielle eiendeler med betalinger som er faste eller lar seg fastsette, og som ikke blir notert i et aktivt marked, unntatt de som foretaket har til hensikt å selge umiddelbart eller på kort sikt, som skal klassifiseres som holdt for omsetning, og de som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet.

Utlån og fordringer innregnes til amortisert kost etter effektiv rentes metode. Kategorien anvendes i den norske livsforsikringsvirksomheten knyttet til forsikringskontrakter med rentegaranti.

Utlån og fordringer som er øremerket som sikringsobjekter, er underlagt måling i henhold til kravene til sikringsbokføring.

11.3 DERIVATER

Definisjon av et derivat

Et derivat er et finansielt instrument eller en annen kontrakt som omfattes av IAS 39, og som har alle de tre følgende kjennetegnene:

- Derivatets verdi endres som reaksjon på endringer i en nærmere angitt rentesats, pris på finansielle instrumenter, råvarepris, valutakurs, en indeks for priser eller satser, kredittverdighet eller kredittindeks, eller en annen variabel (ofte kalt «underliggende»)
- det krever ingen innledende nettoinvestering eller en innledende nettoinvestering som er mindre enn det som ville kreves for andre typer kontrakter som forventes å ha en tilsvarende reaksjon på endringer i markedsfaktorer
- det skal gjøres opp på et framtidig tidspunkt

Regnskapsføring av derivater som ikke er et sikringsinstrument

Derivater som ikke faller inn under kriteriene for sikring innregnes i gruppen finansielle instrumenter holdt for omsetning. Virkelig verdi av derivatene klassifiseres henholdsvis som en eiendel eller som en forpliktelse, med endringer i virkelig verdi over resultatet.

Hoveddelen av de derivater som løpende benyttes i forvaltningen faller inn under denne kategorien.

En del av konsernets forsikringskontrakter inneholder innebygde derivater, som for eksempel rentegarantier. Disse forsikringskontraktene følger ikke regnskapsstandarden IAS39 Finansielle instrumenter, men følger regnskapsstandarden IFRS4 Forsikringskontrakter, og de innebygde derivatene måles ikke løpende til virkelig verdi.

11.4 SIKRINGSBOKFØRING

Virkelig verdi sikring

Storebrand benytter seg av virkelig verdi sikring, sikringsobjektene er finansielle eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Derivater innregnes til virkelig verdi over resultatet eller inngår i totalresultatet. Verdiendringer på sikringsobjektet som er henførbare til den sikrede risikoen, justerer sikringsobjektets balanseførte verdi og innregnes i resultatet.

Sikring av nettoinvestering

Sikring av nettoinvesteringer i utenlandske virksomheter innregnes på samme måte som kontantstrømsikringer. Gevinst og tap på sikringsinstrumentet som relaterer seg til den effektive delen av sikringen føres over totalresultatet, mens gevinst og tap som relaterer seg til den inef-

fektive delen innregnes umiddelbart over resultatregnskapet. Samlet tap eller gevinst i egenkapitalen føres over resultatet når den utenlandske virksomheten blir solgt eller avviklet.

Kombinert virkelig verdi og kontantstrømsikring

Enkelte innlån i utenlandsk valuta er sikret ved bruk av sikringsinstrumenter (derivater). Kontantstrømmene i sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er sammenfallende. Derivater innregnes til virkelig verdi. Sikringsbokføring gjennomføres ved å dele opp sikringen i en virkelig verdi sikring av renten og en kontantstrømsikring av marginen. Netto løpende verdiendringer på kontantstrømsikringen innregnes i Totalresultat.

11.5 FINANSIELLE FORPLIKTELSER

Etter førstegangsinnregning måles hovedsakelig alle finansielle forpliktelser til amortisert kost ved effektiv rentes metode.

12. FORSIKRINGSMESSIGE FORHOLD

Regnskapsstandarden IFRS4 Forsikringskontrakter, omhandler regnskapsmessig behandling av forsikringskontrakter. Storebrands forsikringskontrakter omfattes av standarden. IFRS4 er ment å være en foreløpig standard og den tillater bruk av uensartede prinsipper for behandling av forsikringskontrakter i konsernregnskapet. I konsernregnskapet medtas de forsikringstekniske avsetninger slik de er beregnet i de respektive datterselskaper i samsvar med det enkelte lands lovgivning. Dette gjelder også for forsikringskontrakter ervervet i en foretaksintegrasjon. I slike tilfeller er positive merverdier, jmfør IFRS4 nr 31b), aktivert som eiendeler.

Det følger av IFRS4 at de forsikringsmessige avsetningene skal være tilstrekkelige. Ved vurdering av tilstrekkelighet knyttet til innregnede ervervede forsikringskontrakter, sees det i vurderingen også hen til IAS37 Avsetninger, betingede eiendeler og betingede forpliktelser, og Solvens II beregninger.

Nedenfor redegjøres det for regnskapsprinsippene for de vesentligste forsikringstekniske avsetninger.

12.1 GENERELT – LIVSFORSIKRING

Resultat til forsikringskundene

Garantert avkastning på premiereserven og premiefondet samt øvrig avkastning til kundene resultatføres under posten garantert avkastning og tildeling til forsikringskundene.

Erstatninger for egen regning

Erstatninger for egen regning omfatter utbetalte forsikringsoppgjør fratrukket mottatt gjenforsikring, fraflyttede premiereserver og avgitt gjenforsikring. Avsetning for ikke-ferdigbehandlede eller ikke-utbetalte erstatninger ivaretas ved avsetning til erstatningsavsetningen under posten endring forsikringsforpliktelser.

Endring forsikringsforpliktelser

Omfatter sparepremien som inntektsføres under premieinntekter og utbetales under erstatninger. Posten omfatter også garantert avkastning på premiereserven og premiefondet samt avkastning til kundene utover garanti.

Forsikringsforpliktelse

Premiereserven er beregnet som kontantverdien av selskapets samlede fremtidige forsikringsforpliktelser inklusive fremtidige administrasjonskostnader i henhold til de enkelte forsikringsavtaler, med fradrag av kontantverdien av fremtidige avtalte premier. For individuelle kontoprodukter med fleksibel premieinnbetaling avsettes oppsamlet kontoverdi i premiereserven. Premiereserven svarer til 100 prosent av forsikringenes garanterte gjenkjøps-/flyttestverdi før eventuelle avbrudds-/flyttestgebyrer og andel av kursreguleringsfond.

Ved beregning av premiereserven er det benyttet samme forutsetninger som ligger til grunn for premien for de enkelte forsikringsavtalene, det vil si samme dødelighets- og uføresannsynligheter, rentegrnlag og kostnadssatser, i tillegg økes avsetningene som følge av forventet økt levealder. Premietariffene bygger på observert nivå for dødelighet og uførhet i samfunnet, tillagt sikkerhetsmarginer som blant annet inkluderer en forventning om fremtidig utvikling på området.

Den avsatte premiereserven inneholder for alle bransjer avsetning til dekning av fremtidige administrasjonskostnader inklusiv oppgjørskostnader (administrasjonsreserve). For fullt betalte kontrakter, inklusive fripoliser, er kontantverdien av de forventede fremtidige administrasjonskostnader avsatt fullt ut i premiereserven. For kontrakter med fremtidig premieinnbetaling er det gjort fradrag for kontantverdien av den delen av de fremtidige administrasjonskostnader som forutsettes finansiert gjennom fremtidige premier.

En betydelig andel av de norske forsikringskontraktene har ett-årige rentegarantier, slik at den garanterte avkastningen må oppnås hvert år. En betydelig andel av de svenske forsikringskontraktene har garantert avkastningen frem til tidspunkt for pensjonsutbetalingene.

Forsikringsforpliktelser særskilt investeringsportefølje

De forsikringsmessige avsetninger til dekning av forpliktelser knyttet til verdien av særskilt investeringsportefølje skal til enhver tid motsvare verdien av den investeringsportefølje som er tilordnet kontrakten. Andelen av overskudd på risikoresultatet medregnes. Selskapet er ikke utsatt for investeringsrisiko på kundemidler, da det ikke garanteres minsteavkastning ovenfor kundene. Det eneste unntaket er ved dødsfall der etterlatte får utbetalt opprinnelig innbetalt beløp til livrenteforsikringer og for garantikonto.

IBNS-avsetninger

I premiereserven for forsikringsrisiko inngår avsetninger for inntrådte ikke meldte erstatninger samt ikke-ferdigbehandlede forsikringsoppgjør. Disse betegnes som henholdsvis IBNR som er "Incurred But Not Reported" og RBNS som er "Reported But Not Settled". (IBNS er en samlebetegnelse for IBNR og RBNS.) IBNR er avsetninger for potensielle fremtidige utbetaling hvor Storebrand ennå ikke er blitt informert om at et uføretilfelle, dødsfall eller annet erstatningstilfelle er inntruffet. Siden Storebrand verken kjenner frekvens eller utbetalingsbeløp estimeres IBNR via matematiske modeller basert på historisk informasjon om bestanden. Tilsvarende er RBNS en avsetning for potensielle fremtidige utbetalinger hvor Storebrand har kjennskap til hendelsen men ikke har ferdig behandlet kravet. Også her benyttes matematiske modeller basert på historisk informasjon for å estimere avsetningen.

Overføring av premiereserve (flytting)

Overføring av premiereserve ved flytting av forsikringer mellom forsikringsselskaper føres over resultatregnskapet under posten netto premieinntekter for mottatte reserver og erstatninger for egen regning for avgitte reserver. Kostnads-/inntektsføringen skjer på det tidspunktet risikoen overføres. På samme tidspunkt reduseres/økes premiereserven i forsikringsforpliktelser tilsvarende. Flyttebeløpet inkluderer også kontraktens andel av tilleggsavsetning, kursreguleringsfond, villkorad återbäring og årets resultat. Tilflyttede tilleggsavsetninger vises ikke under premieinntekter, men under posten endringer i forsikringsforpliktelser. Flyttebeløpene klassifiseres som kortsiktig fordring/ gjeld til oppgjør finner sted.

Salgskostnader

I norske livsforsikringsvirksomhet er salgskostnader kostnadsført, mens i de svenske datterselskaper er salgskostnader balanseført og amortiseres over produktets forventede løpetid.

12.2 LIVSFORSIKRING – NORGE

Tilleggsavsetninger

For å sikre soliditeten i livsforsikring, har selskapene anledning til å foreta avsetning til tilleggsavsetninger. Tilleggsavsetningene er fordelt på kontraktene og kan benyttes til å dekke et negativt renteresultat inntil rentegarantien. Dersom selskapet et år ikke oppnår en avkastning som svarer til grunnlagsrenten, kan avsetningen føres tilbake fra kontrakten slik at selskapet blir i stand til å innfri rentegarantien. Det betyr at tilleggsavsetningene reduseres og at premiereserven økes tilsvarende på kontrakten. For renteforsikringer utbetales tilleggsavsetningen i rater over utbetalingsperioden.

Dersom tildelte tilleggsavsetninger til kontrakten medfører at de samlede tilleggsavsetningene overstiger 12 prosent av premiereserven knyttet til kontrakten blir det overskytende beløpet tilordnet kontrakten som overskudd.

Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond

Premiefondet inneholder forskuddsbetalte premier "etter skatteloven" fra forsikringstakerne og tilført overskudd i individuell og kollektiv pensjonsforsikring. Innbetaling og uttak føres ikke over resultatregnskapet, men direkte mot balansen.

Pensjonistenes overskuddsfond består av overskudd tilordnet premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling i kollektiv pensjonsforsikring. Fondet skal hvert år benyttes som engangspremie for tillegg til ytelsene til pensjonistene.

Kursreguleringsfond

Årets netto urealisert gevinst/tap på finansielle eiendeler til virkelig verdi i kollektivporteføljen i Storebrand Livsforsikring AS tilføres/ tilbakeføres kursreguleringsfondet i balansen under forutsetning av at porteføljen har en netto urealisert merverdi. Den delen av netto urealisert gevinst/tap på finansielle omløpsmidler i utenlandsk valuta som kan tilskrives valutakursendringer avsettes ikke til kursreguleringsfond. Valutarisikoene på utenlandske investeringer er i hovedsak sikret med valutakontrakter på porteføljenivå. Valutakursendring tilknyttet sikringsinstrumentet avsettes således heller ikke til kursreguleringsfond, men føres direkte over resultatet. Etter regnskapsstandarden for forsikringskontrakter (IFRS4) er kursreguleringsfondet vurdert som en forpliktelse.

Avsetning for ikke-fastsatte forsikringstilfeller

Avsetning for inntrufne skader består av avsetninger for uføre- og alderspensjon, fastsatte skader, ikke fastsatte skader og skadebehandlingsreserver. Ved vurdering av avsetninger benyttes grunnlagsrenten for å fastsette avsetningen. I tillegg avsettes det for beregnede skader som er inntruffet, men som ikke er meldt (IBNR).

Risikoutjevningfond

Det er anledning til å avsette inntil 50 prosent av risikoresultatet for kollektiv pensjon og fripoliser til risikoutjevningfond til dekning av eventuelt fremtidig negativt risikoresultat. Risikoutjevningfondet er ikke vurdert som en forpliktelse etter IFRS og inngår som en del av egenkapitalen (bundet egenkapital). Vedrørende bruk av risikoutjevningfond til oppreservering langt liv, se note 3.

12.3 LIVSFORSIKRING SVERIGE

Livsforsikringsavsetninger

Livsforsikringsavsetningene er estimert som nåverdien av forventede fremtidige garanterte utbetalinger, administrasjonsutgifter og skatter, diskontert med den gjeldende risikofrie renten. Forsikringsmessige avsetninger med rentegaranti i SPP benytter en modellert diskonteringsrente. Det benyttes en nominell risikofri rente ved diskontering av spareforsikring og for helseforsikring i ytelsesordninger. For øvrige risikoforsikringer anvendes en risikofri realrente, eller nominelle risikofrie renter, kombinert med antatt inflasjon.

I beregningen av livsforsikringsavsetningene tas det hensyn til estimerte fremtidige administrasjonskostnader som med rimelighet kan forventes å oppstå og som kan knyttes til de eksisterende forsikringskontraktene. Kostnadene estimeres med bakgrunn i selskapets egne kostnadsanalyser og baseres på faktiske driftskostnadene i løpet av det siste året. Prosjeksjonen av de forventede fremtidige kostnader følger de samme prinsipper som grunnlag for Solvens II. Det tas ikke hensyn til eventuelle fremtidige kostnadseffektiviseringer.

Avsetning for ikke-fastsatte forsikringstilfeller

Avsetning for inntrufne skader består av avsetninger for uførepensjon, fastsatte skader, ikke fastsatte skader og skadebehandlingsreserver. Ved vurdering av avsetninger for uførepensjoner benyttes en risikofri markedsrente, hensyntatt fremtidig indeksregulering av utbetalingene. I tillegg avsettes det for beregnede skader som er inntruffet, men som ikke er meldt (IBNR).

Villkorad återbäring (betinget kundetildelt bonus) og Latent Kapitaltilskott

Villkorad återbäring oppstår når verdien av kundemidlene er høyere enn nåverdien av forpliktelsene, og omfatter dermed den del av forsikringskapitalen som ikke er garantert. For kontrakter hvor kundemidlene er lavere enn forpliktelsene belastes eiers resultat ved avsetning til latent kapitaltilskudd. Villkorad återbäring og latent kapitaltilskudd innregnes på samme linje i balansen.

12-4. SKADEFORSIKRING

Kostnadsføring av skadetilfeller skjer på det tidspunkt skadetilfeller inntreffer. *Det er foretatt følgende avsetninger:*

Avsetning for ikke opptjent premie for egen regning gjelder løpende kontrakter som er i kraft på regnskapstidspunktet og skal dekke kontraktens gjenstående risikoperiode.

Erstatningsavsetningen skal dekke forventet utbetaling av meldte, men ikke oppgjorte erstatningskrav. Den skal videre dekke forventede erstatningskrav knyttet til skader som er inntruffet, men ennå ikke meldt ved regnskapsperiodens utløp. Rapporterte ikke oppgjorte skadekrav avsettes i sin helhet. Det foretas så en beregning av avsetningsbehovet for inntrufne, men ikke rapporterte skader (IBNR), og for rapporterte, men ikke avsluttede skader (RBNS). I tillegg skal erstatningsavsetningen inneholde en egen avsetning for fremtidige skadeoppgjørskostnader på inntrufne ikke oppgjorte skadetilfeller.

13. PENSJONSFORPLIKTELSER EGNE ANSATTE

Storebrand har landspesifikke pensjonsordninger for ansatte. Ordningene innregnes etter IAS19. I Norge er pensjonsordningen fra 1. januar 2015 endret fra ytelsesordning til innskuddspensjon. Effekten av denne endringen ble innregnet i regnskapet per 31.12.2014. Storebrand er med i den norske AFP-ordningen (avtalefestet pensjon). Den norske AFP-ordningen er vurdert å være en ytelsesordning, men det foreligger ikke tilstrekkelig kvantitativ informasjon til å kunne estimere pålitelige regnskapsmessige forpliktelser og kostnader. I sammenheng med nye regler for uførepensjon i tjenestepensjonsloven har Storebrand endret uførepensjonsordningen for egne ansatte i Norge i 2016.

I Sverige har SPP i samsvar med Bankansattes Tjenestepensjonsplan (BTP-planen) kollektiv ytelses pensjonsplaner for sine ansatte. En kollektiv ytelsespensjon innebærer at en ansatt er garantert en viss pensjon basert på sluttlønn etter avsluttet arbeidsforhold.

13.1 YTELSESDORDNING

Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser for ytelsesplaner beregnes etter lineær opptjeningsprofil og forventet sluttlønn som opptjeningsgrunnlag, basert på forutsetninger om diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuarmessige forutsetninger om dødelighet, uførhet og frivillig avgang. Periodens netto pensjonskostnad består av summen av periodens pensjonsopptjening, rentekostnad på den beregnede forpliktelse, samt forventet avkastning av pensjonsmidlene.

Estimatavvik og virkningen av endrede forutsetninger blir regnskapsført mot totalresultatet i oppstillingen over regnskapsførte inntekter, kostnader og verdiendringer i den perioden de oppstår. I konsernet er det både forsikret og uforsikret pensjonsordning. Den forsikrede ordningen i Norge er tegnet i konsernet. Når ansatte avslutter arbeidsforholdet før pensjonsalder eller går ut av ordningen, vil det utstedes ordinære fripoliser. De fripolisene som inngår i forsikringsmessige avsetninger måles etter regnskapsstandarden IFRS4.

13.2. INNSKUDDSORDNING

Innskuddsbasert pensjonsordning innebærer at konsernet betaler et årlig innskudd til de ansattes kollektive pensjonssparing. Den fremtidige pensjonen vil avhenge av størrelsen på tilskuddet og den årlige avkastningen på pensjonssparingen. Konsernet har ingen ytterligere forpliktelse knyttet til levert arbeidsinnsats etter at det årlige innskuddet er betalt. Det er ingen avsetning for påløpte pensjonsforpliktelser i slike ordninger. Innskuddsbaserte pensjonsordninger blir kostnadsført direkte.

14. VARIGE DRIFTSMIDLER

Konsernets varige driftsmidler består av maskiner, inventar, IT-systemer og bygninger som benyttes av konsernet til egen virksomhet.

Maskiner og inventar måles til anskaffelseskost redusert med akkumulerte avskrivninger og eventuelle nedskrivninger.

Bygninger som benyttes til egen virksomhet av konsernet måles til oppskrevet verdi fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Det foretas årlig vurdering av virkelig verdi på disse bygningene på samme måte som beskrevet for investeringseiendommer. Økning i verdier for bygninger som benyttes i egen virksomhet resultatføres over totalresultatet. En nedskrivning av bygningens verdi innregnes først mot revalueringreserve som gjelder oppskrivninger på den aktuelle bygningen. Dersom nedskrivningen overstiger revalueringreserven resultatføres det resterende.

Avskrivningsperiode og –metode blir vurdert årlig for å sikre at metoden og perioden som brukes samsvarer med den økonomiske levetiden for driftsmiddelet. Tilsvarende gjelder for utrangeringsverdi. For bygninger foretas dekomponering, dersom ulike deler har forskjellig brukstid. Avskrivningsperiode og – metode måles da separat for hver del.

Det blir foretatt vurdering av nedskrivningsbehov når det foreligger indikasjon på verdifall. Eventuell nedskrivning resultatføres som differansen mellom balanseført verdi og gjenvinnbart beløp. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av virkelig verdi med fradrag for salgskostnader og bruksverdi. Ved hver rapporteringsdato måles mulighetene for reversering av tidligere nedskrivninger på ikke-finansielle eiendeler.

15. SKATT

Skattekostnaden i resultatregnskapet består av betalbar skatt og endring i utsatt skatt, og er basert på regnskapsstandarden IAS 12 Resultatsskatt. Skatt blir resultatført, bortsett fra når den relaterer seg til poster som er ført i totalresultatet. Utsatt skatt og utsatt skattefordel er beregnet på forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi på eiendeler og gjeld.

Utsatt skatt beregnes med utgangspunkt i konsernets skattemessige fremførbare underskudd, skattereduserende midlertidige forskjeller og skatteøkende midlertidige forskjeller. I konsernets skatteøkende midlertidige forskjeller inngår også midlertidige forskjeller knyttet til konsernets investeringseiendommer. Disse eiendommene inngår hovedsakelig i det norske livsforsikringselskapets kundeporteføljer og ligger i aksjeselskaper som eies av holdingselskaper som igjen eies direkte av Storebrand Livsforsikring AS. Selv om disse eiendomsselskapene inngår i kundeporteføljen og kan avhendes tilnærmet skattefritt, inngår de skatteøkende midlertidige forskjellene knyttet til de underliggende eiendommene som også inngår i det norske skattekonsernet, i konsernets midlertidige forskjeller hvor det er avsatt for utsatt skatt. Se også punkt 6 ovenfor som omhandler virksomhetssammenslutninger.

FINANSSKATT

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2017 ble det vedtatt en finansskatt med to elementer:

- Finansskatt på lønn. Denne settes til 5 prosent og vil følge reglene for arbeidsgiveravgift
- Skattesatsen på alminnelig inntekt for foretak omfattet av finansskatten videreføres på 2016-nivå (25 prosent), mens den for øvrig settes ned til 24 prosent

Finansskatten gjelder fra og med inntektsåret 2017.

I Storebrand Livsforsikring konsern inngår både selskaper som omfattes og som ikke omfattes av finansskatten. Ved balanseføring av utsatt skatt/skattefordel i konsernregnskapet benyttes derfor selskapsskattesatsen gjeldende for det enkelt selskap (24 eller 25 prosent).

16. AVSATT UTBYTTE

I henhold til IAS10 som omhandler hendelser etter balansedagen, skal foreslått utbytte/konsernbidrag klassifiseres som egenkapital inntil det er vedtatt av generalforsamlingen.

17. LEIEAVTALER

En leieavtale klassifiseres som finansiell leieavtale dersom den i det vesentlige overfører risiko og avkastning forbundet med eierskap. Øvrige leieavtaler klassifiseres som operasjonelle leieavtaler. Storebrand har ingen finansielle leieavtaler.

18. KONTANTSTRØMOPPSTILLING

Kontantstrømoppstillingen utarbeides etter den direkte metoden og viser kontantstrømmene gruppert etter kilder og anvendelsesområder. Kontanter er definert som kontanter, fordringer på sentralbanker og fordringer på kredittinstitusjoner uten oppsigelsesfrist. Kontantstrømoppstillingen spesifiseres på operasjonelle, investerings- og finansierings aktiviteter.

19. BIOLOGISKE EIENDELER

I samsvar med IAS41 måles investeringer i skog som biologiske eiendeler. Biologiske eiendeler måles til virkelig verdi som er definert basert på alternativ virkelig verdi beregning, eller nåverdien av forventet netto kontantstrøm. Verdiendringer på biologiske eiendeler føres i resultatregnskapet. Eierrettigheter på biologiske eiendeler innregnes på det tidspunktet når kjøpsavtalen signeres. Det beregnes årlige inntekter og utgifter fra skogbruk og utmark.

Note 2 - Viktige regnskapsestimer og skjønnsmessige vurderinger

Ved utarbeidelse av konsernregnskapet må ledelsen foreta estimer, skjønnsmessige vurderinger og forutsetninger av usikre størrelser. Estimater og vurderinger evalueres løpende og er basert på historisk erfaring og forventning om fremtidige hendelser og representerer ledelsens beste skjønn på tidspunkt for regnskapsavleggelsen.

En beskrivelse av de vesentligste estimer og vurderinger der skjønn anvendes og som kan påvirke innregnede verdier eller nøkkeltall fremkommer nedenfor og i note 46 Solvens II.

De faktiske resultatene kan avvike fra regnskapsestimatene.

GENERELT OM LIVSFORSIKRING

Forsikringsrisiko er risiko for større utbetalinger enn antatt og/eller ugunstig endring i verdien av en forsikringsforpliktelse som følge av at faktisk utvikling avviker fra det som ble forutsatt ved beregning av premier eller avsetninger.

I konsernregnskapet innregnes forsikringsforpliktelser med rentegaranti, med ulike prinsipper i den norske og svenske virksomheten. Det er også innregnet en immateriell eiendel (value-of-business-in-force, "VIF") knyttet til forsikringskontrakter i den svenske virksomheten. Denne eiendelen knytter seg til Storebrands kjøp av SPP (kjøp av virksomhet). Det er flere forhold som kan påvirke størrelsene på forsikringsforpliktelsene inklusive VIF, herunder biometriske forhold som økt levealder, fremtidig avkastning, uførhet, samt utvikling i fremtidige kostnader og juridiske forhold som lovendringer og utfall av rettsaker mv. Et lavt rentenivå vil på lang sikt være utfordrende for eier med hensyn til forsikringskontrakter med rentegaranti, og vil, sammen med reduserte kundebuffer, kunne påvirke størrelsen på de innregnede beløp knyttet til forsikringskontraktene. De norske forsikringskontraktene med rentegarantier er diskontert med premieberegningens renten (om lag gjennomsnittlig med 3,3 prosent). De svenske forsikringsforpliktelsene med rentegaranti er diskontert med en rentekurve som samsvarer med Solvens II-rentekurven.

Det følger av regnskapsstandarden IFRS4 Forsikringskontrakter at de innregnede forsikringsforpliktelsene skal være tilstrekkelige og at det skal gjennomføres en tilstrekkelighetstest (liability adequacy test). Forsikringsforpliktelsene er beregnet i henhold til regler fastsatt av de nasjonale tilsynsmyndighetene herunder forsikringsvirksomhetsloven med forskrifter i Norge og Försäkringsrörelselagen i Sverige. For livsforsikringsforpliktelsene gjennomføres det en test på et overordnet totalnivå ved å foreta en analyse som tar utgangspunkt i premiereserveringsprinsipper. Den innarbeidede analysen tar utgangspunkt i forutsetninger som tilsvarende legges til grunn ved beregning av solvens II forpliktelsen, hvor selskapet anvender beste anslag på de fremtidige grunnlagselementene basert på dagens erfaringer. Testen innebærer da at selskapet analyserer dagens marginer mellom forutsetningene i reserveringsgrunnlaget og forutsetningene basert på solvens II beregningene. Denne testen ble gjennomført også før innføring av IFRS.

I konsernregnskapet ble det ved oppkjøpet av det svenske forsikringskonsernet SPP aktivert merverdier inklusive goodwill knyttet til verdiene av SPP konsernets forsikringskontrakter, mens SPP konsernets innregnede forsikringsmessige avsetninger ble videreført i Storebrands konsernregnskap. Disse merverdiene (Value of business in-force) som sammen med tilhørende aktiverte salgskostnader og forsikringsforpliktelser, testes med hensyn til tilstrekkelighet. Testen er oppfylt hvis de bokførte forpliktelsene i regnskapet er større eller lik netto forpliktelser vurdert til en estimert markedsverdi inklusive forventet overskudd til eier. I denne testen ses det hen til solvens II beregninger samt til IAS37. Et sentralt element i denne vurderingen er beregning av fremtidige fortjenestemarginer hvor det benyttes grunnlag fra solvens II beregningene. Solvens II beregningene vil blant annet påvirkes av volatilitet i finansmarkedet, renteforventninger samt størrelsen på bufferkapital. Storebrand tilfredsstiller tilstrekkelighetstestene for 2016 og tilstrekkelighetstestene har følgelig ingen resultatmessig effekt på regnskapet for 2016.

Det vises til ytterligere informasjon i note 29.

IBNR- og RBNS-avsetningene for forsikringsrisiko estimeres og det er knyttet usikkerhet til estimatene. Dette er usikkerhet knyttet til frekvens og størrelsen på erstatningene. Estimaterendringer og endrede vurderinger kan medføre en reduksjon eller økning i avsetningene. Endringer vil inngå som en del av risikoresultatet.

I livsforsikringsvirksomhetene i Storebrand vil ikke nødvendigvis endring av estimater knyttet til forsikringsmessige avsetninger, finansielle instrumenter og investeringseiendom tilordnet livkundene, påvirke eiers resultat, men endring av estimater og vurderinger kan påvirke eiers resultat. En sentral faktor vil være om livkundernes midler inklusive årets avkastning, overstiger de garanterte forpliktelser.

I den norske virksomheten har en betydelig andel av forsikringskontraktene årlige rentegarantier. Estimaterendringer og endrede vurderinger kan medføre endret avkastning i kundeporteføljene. Avhengig av størrelsen på eventuelle verdifall, vil slike verdifall, helt eller delvis, kunne motvirkes av reduksjon i kursreguleringsfond og tilleggsavsetninger slik at effekt for eiers resultat kan bli begrenset. Tilsvarende vil verdiøkninger i stor grad kunne øke størrelsen på slike fond.

I den svenske virksomheten foreligger det ikke kontrakter med en årlig rentegaranti. Men det foreligger forsikringskontrakter med en sluttverdigaranti. Disse kontraktene diskonteres med en markedsmessig beregnet rente hvor deler av den anvendte rentekurven ikke er likvid. Endringer i diskonteringsrente vil kunne gi betydelige utslag i størrelsen på de forsikringsmessige forpliktelser samt påvirkning av resultat. Dersom tilhørende kundemidler har en høyere verdi enn innregnet verdi av disse forsikringsmessige forpliktelsene, vil forskjellen utgjøre et betinget kundetildelt fond – villkorad återbäring (bufferkapital). Endringer i forutsetninger om fremtidige administrasjonsutgifter (kostnadsforutsetninger) kan også gi betydelige utslag på de innregnede forsikringsforpliktelsene. Estimaterendringer og endrede vurderinger kan medføre endret avkastning i kundeporteføljene. Avhengig av størrelsen på eventuelle verdifall, vil slike verdifall, helt eller delvis, kunne motvirkes av reduksjon i villkorad återbäring slik at effekt for eiers resultat kan bli begrenset. Dersom verdien av den enkelte forsikringskontrakt er høyere enn tilhørende kundemidler, vil eier måtte dekke manglende kapital.

Den benyttede diskonteringsrenten for den svenske virksomheten er i hovedsak beregnet med de samme metoder som ligger til grunn ved beregning av diskonteringsrenten under Solvens II:

- For løpetider opp til 10 år fastsettes diskonteringsrenten med utgangspunkt i noterte swaprenter, justert for både kredittisiko (kredittjustering) og illikviditet (volatilitetsjustering). Kreditt- og volatilitetsjustering baseres på de senest tilgjengelige verdiene som publiseres av EIOPA.
- For løpetider mellom 10 og 20 år er det benyttet interpolerte terminrenter for å sikre en jevn overgang fra siste likvide markedsrente (ved 10 års punkt) til den langsiktige terminrenten. Interpoleringen gjennomføres ved bruk av den så kalte Smith-Wilson modellen.
- For løpetider utover 20 år fastsettes en likevektrente basert på summen av langsiktige forventninger til inflasjon og real vekst.

Det foreligger også forsikringskontrakter uten rentegaranti i livsforsikringsvirksomhetene hvor kundene bærer avkastningsgarantien. Estimaterendringer og endrede vurderinger kan medføre endret avkastning i tilhørende kundeporteføljer. Innregning av slike verdiendringer påvirker ikke eiers resultat direkte. Imidlertid vil endring i estimater knyttet til risikodekninger (uførhet og død) påvirke eiers resultat.

Det gis ytterligere informasjon om forsikringsforpliktelser i note 8 og 39.

INVESTERINGSEIENDOMMER

Investeringseiendommer måles til virkelig verdi. Markedet for næringsseiendom i Norge er lite likvid og lite transparent. Verdsettelsene som gjøres vil være beheftet med usikkerhet og krever bruk av skjønn, dette gjelder særlig i perioder med urolige finansmarkeder.

Sentrale elementer som inngår i verdsettelsene, og som krever bruk av skjønn er:

- Markedsleie og ledighetsutvikling
- Kvaliteten og varigheten på leieinntektene
- Eierkostnader
- Teknisk standard og eventuelt oppgraderingsbehov
- Diskonteringsrenter for både sikker og usikker kontantstrøm, samt restverdi

Det innhentes også ekstern verdsettelse for deler av porteføljen kvartalsvis. Alle eiendommer skal minst i løpet av en 3 års periode ha en ekstern verdsettelse.

Det vises for øvrig til note 13 hvor verdsettelse av investeringseiendommer til virkelig verdi beskrives ytterligere.

FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI

Det vil være usikkerhet knyttet til prisingen av finansielle instrumenter særlig knyttet til instrumenter som ikke prises i et aktivt marked. Dette gjelder særlig for de typer verdipapirer som er priset på bakgrunn av ikke-observerbare forutsetninger, og for disse investeringene benyttes ulike verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi, herunder private equity investeringer, investeringer i utenlandske eiendomsfond samt andre finansielle instrumenter hvor det nyttes teoretiske modeller ved prisingen. Eventuelle endringer i forutsetninger vil kunne påvirke innregnede verdier. Hoveddelen av slike finansielle instrumenter inngår i kundeporteføljen.

Det vil være usikkerhet knyttet til fastrenteutlån som er klassifisert til virkelig verdi, da det er variasjon i rentebetingelsene som bankene tilbyr og siden det ofte vil være ulik kredittrisiko knyttet til den enkelte låntager.

Det vises for øvrig til note 13 hvor verdsettelse av finansielle instrumenter til virkelig verdi beskrives ytterligere.

FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL AMORTISERT KOST

For finansielle instrumenter som er vurdert til amortisert kost måles det om det på balansedagen finnes objektive indikasjoner på at en finansiell eiendel eller en gruppe av finansielle eiendeler har falt i verdi.

Det må anvendes en viss grad av skjønn ved vurdering av om det foreligger et verdifall og verdifallets størrelse. Usikkerheten blir større når det er uro i finansmarkedene. Vurderingene omfatter kreditt-, markeds- og likviditetsrisiko. Endringer i forutsetninger for disse faktorene vil påvirke om det måles å foreligge indikasjoner på et verdifall. Det vil dermed være usikkerhet knyttet til størrelsene på innregnede individuelle nedskrivning og gruppenedskrivninger. Dette vil gjelde avsetninger knyttet til utlån i privat og bedriftsmarkedet samt obligasjoner som måles til amortisert kost.

ANDRE IMMATERIELLE EIENDELER MED UDEFINERT UTNYTTBAR LEVETID

Goodwill og andre immaterielle eiendeler med udefinert utnyttbar levetid testes årlig for nedskrivningsbehov. Goodwill allokteres til konsernets kontantstrømgenererende enheter. Ved verdifastssettelsen i testen er det nødvendig å estimere de kontantstrømmer som oppstår i den relevante kontantstrømgenererende enhet, samt benytte en relevant rente ved diskonteringen. Varige driftsmidler og øvrige immaterielle eiendeler måles årlig for å sikre at metoden og perioden som brukes samsvarer med de økonomiske realiteter.

PENSJONER EGNE ANSATTE

Nåverdien på pensjonsforpliktelser avhenger av fastsettelsen av økonomiske og demografiske forutsetninger. De beregningsforutsetninger som benyttes skal være realistiske, innbyrdes konsistente og oppdaterte i den forstand at de skal baseres på en enhetlig antagelse om fremtidig økonomisk utvikling. I konsernet er det både sikrede og usikrede pensjonsordninger (pensjon over drift). Det vil være usikkerhet knyttet til disse estimatene.

UTSATT SKATT

Det er i konsernet betydelige midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi på eiendeler og forpliktelser. Det er de eksisterende skatteregler i Norge som ligger til grunn for beregning av utsatt skatt i den norske virksomheten. Dette vil blant annet særlig kunne gjelde for investeringer i utenlandske deltakerlignede selskaper og investeringer i eiendom. Den faktiske skattekostnad vil også avhenge av i hvilken form de underliggende eiendeler vil bli realisert, herunder om det vil skje fremtidige innmat- eller aksjetransaksjoner. Det er også ulike skatteregler mellom selskapene som inngår i den norske virksomheten ved at den norske skattemessige fritaksmetoden ikke gjelder for kundeporteføljer i livsforsikringselskaper. Beregning av utsatt skatt eiendel, utsatt skatt forpliktelse og skattekostnad er basert på fortolkning av regler og estimater.

BETINGEDE FORPLIKTELSER

Selskapene i Storebrand konsernet driver en omfattende virksomhet i Norge og i utlandet, og kan bli part i rettsvister. Betingede forpliktelser måles i hvert enkelt tilfelle og vil baseres på juridiske vurderinger.

Note 3 - Oppreservering langt liv for Storebrand Livsforsikring

I 2015 godkjente Finanstilsynet Storebrands søknad om opptrappingsplan til reserver etter K2013, herunder bruk av risikoutjevningsskjema og egenkapital. Generelt er det gitt godkjenning for å bruke inntil syv år for å ferdigstille oppreserveringen gjennom anvendelse av overskudd og direkte egenkapitalbidrag. Maksimal oppreserveringsperiode er fra 1.1.2014 til 1.1.2021. For kontrakter som er eller blir fullt reservert i løpet av opptrappingsperioden skal gjenstående egenkapitalbidrag innbetales innen tre år og ikke senere enn 1.1.2021. Risikoresultat vil brukes i sin helhet til oppreservering langt liv for kontrakter som ikke er fullt reservert.

I 2015 besluttet Storebrand å belaste det gjenværende estimerte direkte resultatbidraget til økt forventet levealder. Den resterende reserverstyrkingen ventes dekket av avkastningsoverskudd og bortfall av overskuddsdeling. Per 31.12.2016 er gjenstående estimert oppreserveringsbehov i porteføljen på 352 millioner kroner, herav utgjør risikoutjevningsskjemaet 140 millioner kroner.

- Ytelsespensjon offentlig: Estimert fremtidig direkte egenkapitalbruk ble ferdigstilt i 2015.
- Ytelsespensjon privat: Estimert fremtidig direkte egenkapitalbruk ble ferdigstilt i 2016.
- Fripoliser: Avsetning for estimert fremtidig direkte egenkapitalbruk i oppreserveringsperioden utgjør 84 millioner kroner for året.

SENSITIVITET

Estimert egenkapitalbruk er basert på en gjennomsnittlig årlig avkastning på 4,0 prosent for perioden 2017-2020. Høyere avkastning gir begrenset effekt på direkte egenkapitalbruk. Maksimal egenkapitalbruk er begrenset til gjenstående oppreserveringsbehov på 352 millioner kroner.

Note 4 - Resultatgenerering fra garantert pensjon

Resultatregnskapet til Storebrand inneholder resultatelementer for både kunder og eier. Nedenfor er det beskrevet innholdet i resultatgenerering for eier fra garantert pensjon i segmentnoten (note 5)

PRIS FOR AVKASTNINGSGARANTI OG FORTJENESTE RISIKO (FEEINNTEKTER)- STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

For kollektive pensjonsforsikringer med avkastningsgaranti skal avkastningsgarantien prises i forkant. Nivået på avkastningsgarantien, størrelsen på bufferkapitalen (tilleggsavsetninger og kursreserver) og investeringsrisikoen for porteføljen pensjonsmidlene investeres i, er styrende for hvilken pris kunden betaler for sin avkastningsgaranti. Det er risikoen egenkapitalen utsettes for som er utgangspunktet for prisfastsettelsen av avkastningsgarantien. Forsikringssselskapet står for all nedsiderisiko og må reservere opp forsikringen dersom bufferavsetninger ikke er tilstrekkelige eller tilgjengelige.

ADMINISTRASJONSRESULTAT

Administrasjonsresultatet er forskjellen mellom de inntekter som betales av kunder i henhold til tariff og selskapets faktiske driftskostnader. Inntektene består av gebyrer som er basert på størrelsen av kundemidler, premievolum eller antall i form av stykkpris. Driftskostnadene består av blant annet personalkostnader, avkastningshonorarer, markedsføringskostnader, provisjoner og IT-kostnader.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING

I administrasjonsresultatet inngår alle produkter bortsett fra tradisjonelle individuelle produkter med overskuddsdeling.

SPP PENSION & FÖRSÄKRING

Administrasjonsresultatet for alle forsikringsprodukter tilfaller eller belaster resultat til eier.

RISIKORESULTAT

Risikoresultatet består av premier selskapet tar for å dekke forsikringsrisikoer med fradrag for faktiske kostnader i form av forsikringsavsetninger og utbetalinger for forsikringshendelser som død, pensjon, uførhet og ulykke.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING

For kollektiv ytelsespensjon og fripoliser tilfaller positivt risikoresultat kunden, mens et underskudd på risikoresultatet i utgangspunktet må dekkes av forsikringssselskapet. Det åpnes imidlertid for at inntil halvparten av risikooverskuddet i en bransje kan tilbakeholdes i et risikoutjevningsskjema. Underskudd på risikoelementene kan dekkes fra risikoutjevningsskjemaet. Risikoutjevningsskjemaet kan maksimalt utgjøre 150 prosent av årlig samlet risikopremie. Risikoutjevningsskjemaet er klassifisert som egenkapital i balansen.

SPP PENSION & FÖRSÄKRING

Risikoresultatet tilfaller eier i sin helhet for alle forsikringsprodukter.

OVERSKUDDSDDELING

STOREBRAND LIVSFORSIKRING

Gamle og nye individuelle kontrakter utgått fra kollektive pensjonsforsikringer (fripoliser) har modifisert overskuddsdelingsregime som innebærer at selskapet kan beholde inntil 20 prosent av overskudd på avkastning etter eventuell avsetning til tilleggsavsetning. Modifisert overskuddsdelingsmodell innebærer at et eventuelt negativt risikoresultat vil kunne gå til fradrag mot kundenes renteoverskudd før fordeling hvis det ikke dekkes fra risikoutjevningfondet.

Tradisjonelle individuelle kapital- og pensjonsprodukter som var i konsernet før 1.1.2008 videreføres etter overskuddsregler som gjaldt før 2008. Det gis ikke anledning til å etablere nye kontrakter i denne porteføljen. Konsernet kan beholde inntil 35 prosent av det samlede resultatet etter avsetning til tilleggsavsetninger.

En eventuell negativ avkastning i kundeporteføljene og avkastning lavere enn rentegaranti som ikke kan dekkes av tilleggsavsetning må dekkes av selskapets egenkapital, og vil inngå i linjen netto overskuddsdeling og tap.

SPP PENSJON & FÖRSÄKRING

For premier betalt fra og med 2016 erstattes tidligere overskuddsdeling med en garantiavgift. Garantiavgift er årlig og beregnes som en prosent av kapitalen. Den tilfaller selskapet. For innbetalinger inngått før 2016 opprettholdes overskuddsdelingen, det vil si at dersom totalavkastningen i et kalenderår for en premiebestemt forsikring (IF-bestand) overstiger garantert rente oppstår avkastningsdeling. Ved avkastningsdeling tilfaller 90 prosent av totalavkastningen forsikringstakeren og 10 prosent selskapet. Selskapets andel av totalavkastningen inngår i finansresultatet.

For ytelsesbasert forsikring (KF-bestand) har selskapet rett til å ta et indekseringsgebyr hvis det kollektive overskuddet tillater en indeksregulering av forsikringene. Indekseringen er maksimalt tilsvarende endringen i konsumprisindeksen (KPI) mellom de to foregående september-måneder. Pensjoner som utbetales blir indeksert dersom konsolidering per 30. september overstiger 107 prosent, hvor halvparten av gebyret belastes. Hele gebyret vil bli belastet dersom konsolidering per 30. september overstiger 120 prosent, her kan også fripoliser (fribrev) medregnes. Totalt gebyr tilsvarende 0,8 prosent av forsikringskapitalen.

Det gjøres en løpende vurdering av den garanterte forpliktelsen. Dersom den garanterte forpliktelsen er høyere enn verdien av eiendelene må det gjøres en avsetning i form av latent kapitaltilskudd. Dersom eiendelene er lavere enn den garanterte forpliktelsen når forsikringsutbetalingen starter tilfører selskapet kapital opp til den garanterte forpliktelsen i form av realisert kapitaltilskudd. Endring i latent kapitaltilskudd inngår i finansresultatet.

Note 5 - Segmenter

Storebrands virksomhet er delt inn i segmentene Sparing, Forsikring, Garantert pensjon og Øvrig.

ENDRING I SEGMENTER

Det er gjort en endring i alternativ resultatoppstilling i 2016. Hensikten med endringen er å lage et tydeligere skille mellom resultatelementer fra drift og resultatelementer fra finans. Det er innarbeidet et nytt resultatbegrep "driftsresultat", som er før finansresultater fra selskapsporteføljer og risikoresultater fra den garanterte livsforsikringsvirksomheten.

I den nye oppstillingen omfatter linjen "finansposter og risikoresultat liv og pensjon" følgende linjer fra oppstilling som ble benyttet i 2015:

- risikoresultat liv og pensjon
- finansresultat
- netto overskuddsdeling og utlånstap

Sammenlignbare tall er omarbeidet.

SPARING

Består av produkter som omfatter langsiktig sparing til pensjon, uten langsiktige rentegarantier. I området inngår fondsforsikring (Unit Linked og innskuddspensjon) til privatpersoner og bedrifter i Norge og Sverige. I tillegg inngår også enkelte øvrige datterselskaper.

FORSIKRING

Forsikring har ansvaret for konsernets forsikringsrisikoprodukter. Enheten tilbyr personrisikoprodukter til det norske og svenske privatmarkedet og personalforsikring i det norske og svenske bedriftsmarkedet.

GARANTERT PENSJON

Garantert pensjon består av produkter som omfatter langsiktig sparing til pensjon, hvor kundene har en garantert avkastning eller ytelse på sparemidlene. I området inngår ytelsespensjon i Norge og Sverige, fripoliser og individuell kapital- og pensjonsforsikring.

ØVRIG

Under kategorien øvrig rapporteres resultatet for selskapsporteføljene i Storebrand Livsforsikring og SPP. I tillegg inngår resultatet knyttet til øvrige døtre inkl. BenCo som via Nordben og Euroben tilbyr pensjonsprodukter til multinasjonale bedrifter.

AVSTEMMING MELLOM RESULTATREGNSKAP OG ALTERNATIV RESULTATOPPSETT (SEGMENT)

Resultatene i segmentene avstemmes mot konsernresultat før amortisering og nedskrivning av immaterielle eiendeler. I konsernets resultatoppstilling inngår brutto inntekter og kostnader knyttet til både forsikringskunder og eier (aksjonærer). I alternativt resultatoppsett inngår kun resultatelementer knyttet til eier (aksjonærer) som er de resultatelementene som konsernet har resultatmål og oppfølging av. Resultatlinjer som benyttes i segmentrapporteringen vil dermed ikke være identiske med resultatlinjene i konsernresultatregnskapet. Under følger en overordnet beskrivelse av de vesentligste forskjellene.

Fee- og administrasjonsinntekter består av gebyrer og faste administrative inntekter. I konsernets resultatoppstilling er posten klassifisert som premieinntekter eller andre inntekter avhengig av type virksomhet. I konsernets resultatoppstilling inngår også sparelementer på forsikringskontrakter og eventuell tilflyttet reserve.

Risikoresultat liv og pensjon består av forskjellen mellom risikopremie og erstatninger for produkter knyttet til innskuddspensjon, unit linked kontrakter (sparings segment) og ytelsespensjon (garantert pensjon segment). Risikopremie er klassifisert som premieinntekt i konsernets resultatoppstilling.

Forsikringspremier består av premieinntekter knyttet til risikoprodukter (forsikring segment) som er klassifisert som premieinntekter i konsernets resultatoppstilling.

Erstatninger består av utbetalte erstatninger og endring i IBNR og RBNS knyttet til risikoprodukter som er klassifisert som erstatninger i konsernets resultatoppstilling.

Driftskostnader består av konsernets driftskostnader i konsernets resultatoppstilling minus driftskostnader allokert til produkter med overskuddsdeling.

Finansresultat består av avkastningen for selskapsporteføljene til Storebrand Livsforsikring AS og SPP Pension & Försäkring AB (øvrig segment) mens avkastning på de øvrige selskapsporteføljene i konsernet ligger som finansresultat innenfor segmentet som virksomheten er knyttet til. Avkastning selskapsporteføljer er klassifisert som netto inntekter fra finansielle eiendeler og eiendom for selskap i konsernets resultatoppstilling. I finansresultatet inngår også avkastning på kundemidler knyttet til produkter innenfor forsikringssegmentet, denne posten vil i konsernets oppstilling inngå i posten netto inntekter fra finansielle eiendeler og eiendom for kunder. I alternativt resultatoppstilling inngår enkelte ikke vesentlige datterselskapers resultat før skatt i finansresultatet, mens i konsernets resultatoppstilling vises dette som andre inntekter, driftskostnader og andre kostnader.

Netto overskuddsdeling og utlånstap:

Netto overskuddsdeling

Storebrand Livsforsikring:

Netto overskuddsdeling norsk virksomhet består av inntil 35 prosent av det samlede resultatet etter avsetning til tilleggsavsetninger for produktene tradisjonelle individuelle kapital- og pensjonsprodukter. En eventuell negativ avkastning i kundeporteføljene og avkastning lavere enn rentegaranti som ikke kan dekkes av tilleggsavsetning må dekkes av selskapets egenkapital vil også inngå i linjen netto overskuddsdeling og tap. I konsernets resultatoppstilling vil denne posten kunne inngå i premieinntekter, netto inntekter fra finansielle eiendeler og eiendom for kunder, andre inntekter, erstatninger, endring forsikringsforpliktelser, endring bufferkapital, driftskostnader og andre kostnader.

SPP Pension & Försäkring:

Netto overskuddsdeling svensk virksomhet består av avkastningsdeling dersom totalavkastningen i et kalenderår for en premiebestemt forsikring (IF-bestand) overstiger garantert rente oppstår avkastningsdeling. Ved avkastningsdeling tilfaller 90 prosent av totalavkastningen forsikringstakeren og 10 prosent selskapet. Selskapets andel av totalavkastningen inngår i finansresultatet.

For ytelsesbasert forsikring (KF-bestand) har selskapet rett til å ta et indekseringsgebyr hvis det kollektive overskuddet tillater en indeksregulering av forsikringene.

Utlånstap:

Tap på utlån som ligger på Storebrand Livsforsikring konsern sin balanse inngår ikke på denne linjen hverken i alternative resultatoppsett eller i konsernets resultatoppstilling, men vil i resultatoppstilling inngå i posten netto inntekter fra finansielle eiendeler og eiendom for kunder.

Oppreservering langt liv består av eiers egenkapitalbidrag i forbindelse med omregning til ny dødlighetstariff i 2013, K2013. I konsernets resultatoppstilling er posten klassifisert under posten endring forsikringsforpliktelse.

Amortisering av immaterielle eiendeler inneholder avskrivning og eventuelle nedskrivninger av immaterielle eiendeler oppstått ved oppkjøp av virksomhet.

RESULTAT PER VIRKSOMHETSOMRÅDE

(NOK mill.)	2016	2015
Sparing	418	395
Forsikring	429	379
Garantert pensjon	870	329
Øvrig	377	241
Resultat før amortisering og oppreservering langt liv	2 093	1 344
Oppreservering langt liv		-1 764
Resultat før amortisering	2 093	-420
Amortisering immaterielle eiendeler	-396	-386
Resultat før skatt	1 697	-806

SEGMENTOPPLYSNINGER PER 31.12

(NOK mill.)	Sparing		Forsikring		Garantert pensjon	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Fee og administrasjonsinntekter	1 378	1 393			1 566	1 777
Forsikringsresultat			689	604		
- Premier for egen regning			2 759	2 680		
- Erstatninger for egen regning			-2 070	-2 076		
Administrasjonskostnader	-966	-996	-418	-395	-981	-1 156
Driftsresultat	412	398	271	208	585	621
Finans poster og risikoresultat liv og pensjon	6	-2	158	170	284	-292
- Risikoresultat liv og pensjon	6	-3			-37	89
- Finansresultat			158	170		
- Netto overskuddsdeling		1			322	-382
Resultat før amortisering og oppreservering langt liv	418	395	429	379	870	329
Oppreservering langt liv						-1 764
Resultat før amortisering	418	395	429	379	870	-1 435
Amortisering immaterielle eiendeler						
Resultat før skatt	418	395	429	379	870	-1 435

(NOK mill.)	Øvrig		Storebrand Livsforsikring konsern	
	2016	2015	2016	2015
Fee og administrasjonsinntekter	94	113	3 038	3 283
Forsikringsresultat			689	604
- Premier for egen regning			2 759	2 680
- Erstatninger for egen regning			-2 070	-2 076
Administrasjonskostnader	-48	-66	-2 412	-2 613
Driftsresultat	46	47	1 315	1 274
Finans poster og risikoresultat liv og pensjon	331	194	779	70
- Risikoresultat liv og pensjon	7	-6	-24	80
- Finansresultat	333	207	491	378
- Netto overskuddsdeling	-9	-7	312	-389
Resultat før amortisering og oppreservering langt liv	377	241	2 093	1 344
Oppreservering langt liv				-1 764
Resultat før amortisering	377	241	2 093	-420
Amortisering immaterielle eiendeler			-396	-386
Resultat før skatt	377	241	1 697	-806

Note 6 - Risikostyring og internkontroll

Storebrands inntekter og resultater er avhengig av eksterne forhold som gir usikkerhet. De viktigste eksterne risikoforholdene er utviklingen i finansmarkedene og endringer i levealderen til den norske og svenske befolkningen. Interne operasjonelle faktorer kan også gi tap, for eksempel feil knyttet til forvaltningen av kunders midler eller utbetaling av pensjon.

Kontinuerlig overvåking og aktiv styring av risiko er derfor et kjerneområde i konsernets virksomhet og organisasjon. Grunnlaget for risikostyringen legges i styrets årlige behandling av strategi- og planprosessen med fastsettelse av risikoappetitt, risikomål og overordnede risikorammer for virksomheten. Ansvar for risikostyring og internkontroll er en integrert del av lederansvaret i Storebrand konsernet.

ORGANISERING AV RISIKOSTYRINGEN

Konsernets organisering av risikostyringsansvar følger en modell basert på tre forsvarslinjer. Modellen skal ivareta risikostyringsansvar både på selskaps- og konsernnivå.

Styrene i Storebrand ASA og i konsernselskapene har det overordnede ansvaret for å begrense og følge opp virksomhetens risikoer. Styrene fastsetter årlig rammer og retningslinjer for virksomhetens risikotakning, mottar rapporter over faktisk risikonivå og gjør en framoverskuende vurdering av risikobildet.

Styret i Storebrand ASA har etablert et Risikoutvalg som består av tre til fire styremedlemmer. Risikoutvalgets hovedoppgave er å forberede styrebehandlingen på risikoområdet, med særskilt oppmerksomhet på konsernets risikoappetitt, risikostrategi og investeringsstrategi. Utvalget skal bidra med framoverskuende beslutningsstøtte knyttet til styrets drøfting av virksomhetens risikotaking, finansielle prognoser og behandling av risikorapporteringen.

Ledere på alle nivåer i virksomheten har ansvar for risikohåndteringen innen eget ansvarsområde. God risikohåndtering forutsetter arbeid med mål, strategier og handlingsplaner, identifisering og vurdering av risikoer, dokumentasjon av prosesser og rutiner, prioritering og gjennomføring av forbedringstiltak, samt kommunikasjon, informasjon og rapportering.

UAVHENGIGE KONTROLLFUNKSJONER

Det er etablert uavhengige kontrollfunksjoner for virksomhetens risikohåndtering (Risikostyringsfunksjonen/Chief Risk Officer), for regeletterlevelse (Compliancefunksjonen), for at forsikringsforpliktelsen er riktig beregnet (Aktuarfunksjonen) og for bankens kredittgivning. Funksjonene er etablert både for Storebrandkonsernet (gruppen) og for alle konsesjonsbelagte selskaper. De uavhengige kontrollfunksjonene er direkte underlagt selskaperens adm. direktører og har rapportering til respektive selskapsstyre.

Funksjonelt har de uavhengige kontrollfunksjonene tilhørighet til CRO konsern, som er underlagt konsernsjefen og har rapportering til Styret i Storebrand ASA. Oppgavene til CRO konsern er å sikre at alle vesentlige risikoer er identifisert, målt og hensiktsmessig rapportert. Funksjonen

skal være aktivt involvert i utviklingen av konsernets risikostrategi og skal ha et helhetlig syn på virksomhetens risikoeksponering. Herunder følger ansvar for å sikre etterlevelse av relevant regulering for risikostyringen og konsernselskapenes virksomhet

Internrevisjonen er direkte underlagt styret og skal gi styrene i relevante konsernselskaper en bekreftelse på hensiktsmessigheten og effektiviteten i virksomhetens risikohåndtering, herunder hvordan forsvarslinjene fungerer.

Note 7 - Operasjonell risiko

Vurdering av operasjonelle risikoer er knyttet til evnen til å nå mål og gjennomføre planer. Operasjonell risiko defineres som risiko for økonomisk tap eller redusert omdømme som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, kontrollrutiner, systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser.

Operasjonell risiko søkes redusert med et effektivt system for internkontroll. Risikoer følges opp gjennom ledelsens risikogjennomgang med dokumentering av risikoer, tiltak og oppfølging av hendelser. I tillegg kommer internrevisjonens uavhengige kontroll gjennom styrevedtatte revisjonsprosjekter.

For å håndtere alvorlige hendelser i forretningskritiske prosesser er det utarbeidet beredskapsplaner. Innenfor Storebrands kontrollfunksjoner er det også personer med ansvar for operasjonell risikokontroll.

Storebrands IT-systemer er sentrale for operasjonell drift så vel som fullstendig, nøyaktig og pålitelig finansiell rapportering. Feil og driftsavbrudd kan få konsekvenser for driften og påvirke både kunders og aksjonærers tillit. I ytterste konsekvens kan avvikssituasjoner føre til sanksjoner fra tilsynsmyndigheter. Storebrands IT-plattform bærer preg av kompleksitet og integrasjoner mellom ulike fagsystemer og fellessystemer. Driften av IT-systemene er i betydelig grad utkontraktet til ulike tjenesteleverandører. Det er etablert en styringsmodell med tett leverandøroppfølging og internkontrollaktiviteter i den hensikt å redusere risikoen knyttet til IT-systemenes utvikling, forvaltning, drift og informasjonssikkerhet. For livsforsikringsvirksomheten er det stor grad av egenutvikling, og driften er utkontraktet, og individbestanden håndteres i et innkjøpt standardssystem.

Note 8 - Forsikringsrisiko

Storebrand tilbyr tradisjonelle livs- og pensjonsforsikring som både kollektive og individuelle kontrakter, i tillegg tilbys det kontrakter hvor kunden har investeringsvalg.

Forsikringsrisikoen i Norge er i stor grad standardisert mellom kontraktene innen samme bransje som en følge av detaljert regulering fra myndighetene. I Sverige er det rammevilkår for forsikringskontraktene noe som medfører større forskjeller mellom kontraktene innen samme bransje.

Risikoen for langt liv er den største forsikringsrisikoen i konsernet, i tillegg finnes uførisiko og dødsfallsrisiko. Livsforsikringsrisikoene er:

1. Langt liv – Risiko for feil estimering av levealder og fremtidige pensjonsutbetalinger. Historisk utvikling har vist at flere forsikrede oppnår pensjonsalder og lever lenger som pensjonister sammenlignet med tidligere. Det er betydelig usikkerhet knyttet til fremtidig dødelighetsutvikling. Ved økt levealder utover det som er forutsatt i premietariffene, tiltar også risikoen for at eiers resultat belastes for å dekke nødvendig avsetningsbehov.
2. Uførhet – Risiko for feil estimering av fremtidig sykdom og uførhet. Det vil være usikkerhet knyttet til fremtidig utvikling av uførhet, inklusive uførepensjonister som reaktives tilbake til arbeidslivet.
3. Død – Risiko for feil estimering av dødsfall og feil estimering av utbetaling til etterlatte. I de senere år har det vært registrert avtagende dødelighet og færre unge etterlatte sammenlignet med tidligere.

I segmentet Garantert Pensjon har konsernet en betydelig forsikringsrisiko knyttet til langt liv for kollektive og individuelle forsikringsavtaler. I tillegg er det forsikringsrisiko knyttet til uførhet og etterlatte pensjoner til ektefelle og/eller barn. Uføredekningene i Garantert Pensjon er hovedsakelig solgt sammen med en alderspensjon. Dødsrisikoen er lav i Garantert Pensjon sett i forhold til øvrig risiko. I SPP er det mulig å endre fremtidige premier for IF-porteføljen noe som reduserer risikoen betraktelig. I Norge kan også fremtidige premier for kollektive avtaler endres, men kun for ny opptjeningen, dette vil medføre redusert risiko. Tjenestepensjonsavtaler (hybrid) rapporteres i segmentet Garantert Pensjon når kunden har en avtale uten eget investeringsvalg på pensjonsmidlene. Dette er en liten bestand med begrenset forsikringsrisiko.

I segmentet Sparing har konsernet lav forsikringsrisiko.

I segmentet Forsikring har konsernet forsikringsrisiko knyttet til uførhet og døde. I tillegg er det forsikringsrisiko knyttet til yrkesskade, kritisk sykdom, kreftforsikring, barneforsikring og ulykkesforsikring. For yrkesskade utgjør risikoen først og fremst potensielt feil i vurdering av avsetningsnivået, da avviklingen av skadeårgangene kan ta opp mot 25 år. Risikoen innen kritisk sykdom, kreft og ulykke ansees for å være begrenset, på bakgrunn av volumet og den underliggende volatiliteten i produktene.

Segmentet Øvrig omfatter forsikringsrisikoen i BenCo. BenCo, via Nordben og Euroben, tilbyr pensjonsprodukter til multinasjonale bedrifter. Forsikringsrisikoen i BenCo knytter seg hovedsakelig til gruppelevsforikringer, førtidspensjoner og pensjoner til utestasjonerte medarbeidere. Dette er ytelsespensjoner som kan være tidsbegrenset eller livsvarige. Mange av avtalene er av kort varighet, typisk 5 års førtidspensjon, så forsikringsrisikoen er begrenset.

BESKRIVELSE AV PRODUKTER

KOLLEKTIVE KONTRAKTER

Sparing

1. Kollektiv innskuddspensjon er premien gitt som prosent av lønn, mens utbetalingene avhenger av faktisk tilført avkastning. Kunden har adgang til å velge å tilknytte en avkastningsgaranti.
2. Pensjonskapitalbevis er individuelle kontrakter med opptjente rettigheter som utstedes ved utmeldelse fra eller opphør av kollektiv innskuddspensjonsavtale.
3. Hybridpensjon (tjenstepensjonsordning) er premien gitt som prosent av lønn, mens utbetalingene avhenger av innbetalingene og regulering/avkastning. Den forsikrede velger selv investeringsprofil. Produktet tilbys kun i Norge.
4. Pensjonsbevis er individuelle kontrakter med opptjente rettigheter som utstedes ved utmeldelse fra eller opphør av avtale om hybridpensjon.

Garantert pensjon

5. Kollektiv ytelsespensjon er pensjonsytelsen garantert som en prosent av sluttlønn fra avtalt alder og så lenge den forsikrede lever. Alternativt kan det avtales at pensjonen opphører ved en bestemt alder. Produktet tilbys innenfor privat sektor. Dekninger som kan knyttes til er alders-, uføre- (inklusive premie-/innskuddsfritak) og etterlattepensjon. Fribrev (kun Sverige) blir liggende på den kollektive kontrakten.
6. Fripoliser (kun Norge) er individuelle kontrakter med opptjente rettigheter som utstedes ved utmeldelse fra eller opphør av kollektive ytelsespensjonsavtaler. Innehaver av fripolisen kan velge å konvertere fripolisen med garanti til en fripolise med investeringsvalg.
7. Hybridpensjon (tjenstepensjonsordning) er premien gitt som prosent av lønn, mens utbetalingene avhenger av innbetalingene og regulering/avkastning. Pensjonsmidlene forvaltes kollektivt. Produktet tilbys kun i Norge.
8. Pensjonsbevis er individuelle kontrakter med opptjente rettigheter som utstedes ved utmeldelse fra eller opphør av avtale om hybridpensjon.

Forsikring - engangsutbetalinger (kun Norge)

9. Gruppeliv er kollektive kontrakter med engangsutbetaling ved død eller uførhet.
10. Kollektive kontrakter med engangsutbetalinger ved yrkesskadeforsikring, kritisk sykdom, barneforsikring eller ulykkesforsikring.
11. Uføre- og etterlatteprodukter i innbetalingsfasen uten fripoliseopptjening.

INDIVIDUELLE KONTRAKTER

Sparing

1. Individuell fondsforsikring er kapitalforsikring eller renteforsikring hvor kunden bærer den finansielle risikoen. Det kan knyttes til en tilhørende dekning ved dødsfall.

Garantert pensjon

2. Individuell rente- eller pensjonsforsikring er garanterte utbetalinger så lenge den forsikrede lever. Alternativt kan det avtales at pensjonen opphører ved en bestemt alder. Det tilbys premie/betalingsfritak ved uføret. Produktet kan tilknytte uførepensjon.
3. Individuell kapitalforsikring er engangsutbetaling ved oppnådd alder, død og uførhet.

Forsikring

4. Individuelle kontrakter med engangsutbetalinger ved kritisk sykdom, barneforsikring eller ulykkesforsikring.
5. Uføre- og etterlatteprodukter uten sparing

RISIKOPREMIE OG TARIFFER

GARANTERT PENSJON

Det var behov for styrking av premiereservene knyttet til langt liv for norsk kollektiv ytelsespensjon, inklusive fripoliser. Avsetningsbehovet gjelder generelt for produkter hvor det er gitt en garantert ytelse, men treffer ulikt i forhold til bestandssammensetning, produktetegenskaper og regelendringer blant annet som følge av pensjonsreformen.

Det ble i 2014 utviklet en ny levetidstariff for kollektive forsikringer, K2013. Tariffen er bygget på tre elementer. Dette er startdødelighet, sikkerhetsmargin og fremtidig økning i levealder. Startdødelighet er fastsatt med utgangspunkt i faktisk dødelighet i forsikringsbestanden for perioden 2005-2009. Sikkerhetsmargin vil ivareta forskjellen i dødelighet basert på inntekt, tilfeldig variasjon i dødelighet samt selskapets marginer. Fremtidig økning i levealder innebærer at forventet levealder også er avhengig av fødselsår. Dagens 50 åringer forventes ikke å leve så lenge som 50 åringer 20 år frem i tid. Denne sammenhengen benevnes som *dynamisk levetidsforbedring*. K2013 er således en dynamisk tariff.

Kollektiv pensjonsforsikringer i Norge følger premiene for tradisjonelle alders- og etterlatte- dekninger fellestariffen K2013 fra 2014. For uførepensjon er premiene basert på selskapets egne erfaringer. Omkostningspremien fastsettes årlig med sikte på full dekning av neste års forventede kostnader.

For individuelle forsikringer i Norge er premiene for dødsrisiko og langt liv risiko basert på tariffen utarbeidet av forsikringsselskapene med utgangspunkt i felles erfaringer. Dette gjelder både kapital- og pensjonsforsikring. Uførepremiene er basert på selskapets egne erfaringer.

Risikopremien i kollektive forsikringer i Sverige beregnes som en utjevnet premie innenfor forsikringsfellesskapet, basert på kollektivet fordeling på alder og kjønn, samt behovet for etterlattedekning. Risikopremien for individuelle forsikringer fastsettes individuelt og basere seg på alder og kjønn.

SPP revidert sine dødelighetsforutsetninger som benyttes i beregningen av forsikringstekniske avsetninger i 2016. Selskapets forutsetninger er fastsatt basert på den bransjefelles dødelighetstariffen DUS 14 og justert for selskapets egne observasjoner.

FORSIKRING

For gruppelivsforsikring og enkelte risikodekninger innen kollektiv pensjon er tariffene i tillegg til alder og kjønn også avhengig av næring/yrke. Innen gruppelivsforsikring benyttes også erfaringstariffing. For gruppelivsforsikring er standardtariffen, både for død og uførhet, basert på selskapets egne erfaringer.

Storebrand har fra og med desember 2014 tariffert nye individuelle kapitalforsikringer kjønnsnøytralt. Det vil si at kjønn ikke benyttes ved fastsetting av premien.

For yrkesskade er tariffene basert på selskapets egne erfaringer.

STYRING AV FORSIKRINGSRISIKO

I den eksisterende forsikringsporteføljen overvåkes forsikringsrisikoen innen hver bransje. Utviklingen av risikoresultatene følges gjennom året. For hver type av risiko utgjør det ordinære risikoresultat for en periode differansen mellom de risikopremier selskapet har tatt inn for perioden og de avsetninger og utbetalinger som man må gjøre for de forsikringstilfeller som inntreffer i perioden. Forsikringstilfeller som man ikke har fått melding om, men som man av erfaring må anta er inntruffet, er hensyntatt.

Ved tegning av individuelle risikoprodukter i Norge gjennomføres det en helsevurdering av kunden. Resultatet av vurderingen gjenspeiles i nivået på risikopremien som kreves. Ved inngåelse av kollektive avtaler med risikodekninger foretas en helsevurdering av de ansatte i bedrifter med få ansatte, for øvrig kreves arbeidsdyktighetserklæring. I vurderingen av risiko (underwriting) tas det også hensyn til bedriftens næringskategori, bransje og sykehistorikk.

For alle produkter utgjør storskader eller spesielle hendelser en stor risiko. De største skadene vil typisk være innenfor gruppeliv og yrkesskade. Selskapet styrer sin forsikringsrisiko gjennom ulike reassuranseprogram. Gjennom katastrofereassuranse (excess of loss) dekkes tap (engangsersatninger og reserveavsetninger) utover en nedre grense ved 2 eller flere dødsfall eller uføretilfeller som følge av samme begivenhet. Dekningen har også en øvre grense. Gjennom en reassuranseavtale for et enkelt liv dekkes døds- og uførisiko som overstiger selskapets praktiserte maksimale risikobeløp for egen regning. Selskapets maksimale risikobeløp for egen regning er forholdsvis høye og gjenforsikret risiko er derfor av beskjedent størrelse.

Selskapet styrer også sin forsikringsrisiko gjennom internasjonal pooling. Dette innebærer at multinasjonale bedriftskunder kan få utlignet resultatene mellom de ulike enhetene internasjonalt. Pooling tilbys for gruppeliv og risikodekninger innenfor kollektiv ytelses- og innskuddspensjon.

RISIKORESULTAT

I tabellen nedenfor er risikoresultatet for de største virksomhetene i konsernet spesifisert, i tillegg oppgis resultateffekten knyttet til reassuranse og pooling.

Spesifikasjon av risikoresultat

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring		SPP Pension & Försäkring AB	
	2016	2015	2016	2015
Overlevelsesresultat	-8	-130	-53	51
Dødsfallsresultat	310	266	55	8
Uførerresultat	185	316	88	79
Gjenforsikring	-17	-9	-3	-3
Pooling	-59	-72		-2
Annet	-25	-26	-15	-13
Sum risikoresultat	386	346	72	121

Risikoresultatet for Storebrand Livsforsikring AS i tabellen over viser samlet risikoresultat før fordeling kunder og eier. Se risikoresultat note 4 for prinsippene for fordeling av risikoresultat mellom kunder og eier.

Note 9 - Finansiell markedsrisiko

Markedsrisiko er endring i verdier som skyldes at finansmarkedspriser eller volatilitet avviker fra det som er forventet. Omfatter også risiko for at verdien av forsikringsforpliktelsen utvikler seg ulikt fra eiendelene.

De vesentligste markedsrisikoene for Storebrand er aksjemarkedsrisiko, kredittrisiko, eiendomsrisiko, renterisiko og valutarisiko.

For livselskapene er de finansielle eiendelene plassert i en rekke delporteføljer. Markedsrisikoen påvirker Storebrands inntekt og resultat ulikt for de forskjellige delporteføljene. Det er tre hovedtyper av delporteføljer, selskapsporteføljer, kundeporteføljer uten garanti (fondsforsikring) og garanterte kundeporteføljer.

Markedsrisikoen i selskapsporteføljene påvirker resultatet fullt ut.

Markedsrisikoen i kundeporteføljer uten garanti er tatt for kunders regning og risiko, slik at Storebrand ikke treffes direkte av verdiendringer. Men verdiendringer påvirker Storebrands resultater indirekte. Inntektene er i stor grad basert på reservestørrelse, mens kostnadene i større grad er faste. Lavere finansmarkedsavkastning enn forventet vil derfor få en negativ effekt på Storebrands inntekt og resultat.

For garanterte kundeporteføljer vil nettorisikoen for Storebrand være lavere enn brutto markedsrisiko. Graden av risikodemping avhenger av flere forhold. De viktigste er størrelse og fleksibilitet av kundebuffer og nivå og varighet på avkastningsgarantien. I de tilfeller hvor avkastningen ikke er høy nok til å dekke den garanterte renten, vil manglende avkastning dekkes ved å bruke kundebuffer i form av risikokapital som er bygd opp av tidligere års overskudd. Risikokapitalen består i hovedsak av kursreserver, tilleggsavsetninger og villkorad återbäring. Eier er ansvarlig for eventuelt udekket beløp. Dette er nærmere beskrevet i eget avsnitt om garanterte kundeporteføljer nedenfor.

For garanterte kundeporteføljer påvirkes risikoen av endringer i rentenivået. Fallende rente er positivt for investeringsavkastningen på kort sikt som følge av kursstigning på obligasjoner, men det er negativt på lang sikt fordi det reduserer sannsynligheten for å få en avkastning høyere enn garanti. Gjennom 2016 har rentene falt, spesielt i den korte enden av rentekurven. I Sverige er pengemarkedsrenten negativ. Norges Bank har signalisert at renten vil bli holdt lav i flere år fremover. Fripoliser har spesielt høy risiko i et lavrentescenario fordi det er svært begrensede muligheter til å endre pris eller vilkår. I Norge dempes effekten av lav rente av en stor andel amortisert kost porteføljer som vil nyte godt av papirer kjøpt inn på høyere rentenivåer enn dagens.

Sammensetningen av de finansielle eiendelene innenfor hver delportefølje følger av selskapets investeringsstrategi. Investeringsstrategien etablerer også retningslinjer og rammer for selskapets risikostyring, kreditteksponering, motpartseksponering, valutarisiko, bruk av derivatinstrumenter og krav til likviditet.

AKTIVAALLOKERING

(NOK mill.)	Kundeporteføljer m/ garanti	Kundeporteføljer u/ garanti	Selskapsporteføljer
Eiendommer til virkelig verdi	10%	2%	
Obligasjoner til amortisert kost	37%		11%
Pengemarked	1%	3%	37%
Obligasjoner til virkelig verdi	39%	17%	51%
Aksjer til virkelig verdi	5%	77%	
Utlån til amortisert kost	6%		
Annet	1%		
Totalt	100%	100%	100%

For selskapsporteføljene ønsker Storebrand å ta lav finansmarkedsrisiko, og det meste av midlene er plassert i kort- og mellomlangsigte rentepapirer med lav kredittrisiko.

For kundeporteføljer uten garanti (fondsforsikring) er det den forsikrede selv som står den finansielle risikoen, og den forsikrede kan selv velge risikoprofil. Storebrands rolle er å tilby et godt og bredt fondsutvalg, sette sammen profiler tilpasset ulik risikoprofil og tilby systematisk nedtrapping av risiko mot pensjonsalder. De største markedsrisikoene er aksjemarkedsrisiko og valutarisiko.

For garanterte kundeporteføljer er de største markedsrisikoene knyttet til aksjerisiko, renterisiko, kredittrisiko og eiendomsrisiko. Gjennom 2016 har det ikke vært vesentlige endringer i investeringsallokeringen. I Norge er mesteparten av kredittrisikoen knyttet til papirer som bokføres til amortisert kost. Det reduserer resultatrisikoen vesentlig.

Markedsrisikoen styres gjennom å segmentere porteføljene i forhold til risikobærende evne. For kunder som har store kundebuffer, investeres det med høyere markedsrisiko som gir økt forventet avkastning. For aksjerisiko benyttes i tillegg dynamisk risikostyring, der målet er å opprettholde en god risikobærende evne og fortløpende tilpasse den finansielle risikoen til buffersituasjonen og selskapets soliditet. Gjennom utøvelsen av denne type risikostyring forventer Storebrand å skape god avkastning hvert enkelt år og over tid.

For selskapsporteføljer og garanterte kundeporteføljer er størstedelen av eiendeler i annen valuta enn hjemlandsvaluta valutasikret. Det begrenser valutarisikoen fra investeringsporteføljen. Valutarisiko oppstår i utgangspunktet som følge av investeringer i internasjonale verdipapirer, og i et visst omfang også som følge av ansvarlige lån i fremmed valuta. Sikring gjøres ved hjelp av valutaterminer på porteføljenivå, og valutaposisjonene følges løpende opp mot en totalramme. Negative valutaposisjoner lukkes senest påfølgende dag etter at de oppstod. I tillegg er det gitt separate rammer for å kunne ta aktive valutaposisjoner. Storebrand bruker et prinsipp for valutasikringen som benevnes blokkisering, som effektiviserer gjennomføringen av valutasikringen.

I konsernregnskapet vil verdien av eiendeler og resultater fra den svenske virksomheten påvirkes av endring i verdien av svenske kroner. Storebrand Livsforsikring AS har valutasikret deler av verdien av SPP.

FINANSIELLE EIENDELER OG GJELD I UTENLANDS VALUTA PER 31.12

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern				Storebrand Livsforsikring AS			
	Balanseposter eksklusive valutaderivater		Valuta-derivater		Balanseposter eksklusive valutaderivater		Valuta-derivater	
	Netto på balanse	Nettosalg	Nettoposisjon		Netto på balansen	Netto salg	Nettoposisjon	
			I valuta	I NOK			I valuta	I NOK
AUD	79	-95	-16	-100	71	-82	-11	-68
CAD	104	-181	-76	-488	96	-159	-62	-400
CHF	87	-83	4	37	62	-70	-8	-68
DKK	1 706	-134	1 572	1 962	88	-134	-46	-56
EUR	796	-814	-17	-133	534	-631	-97	-878
GBP	140	-152	-13	-131	107	-128	-21	-220
HKD	148	-621	-473	-525	130	-378	-247	-274
JPY	21 155	-27 941	-6 785	-501	18 895	-24 975	-6 080	-449
SEK	175 370	5 977	181 347	171 829	19 900	-4 794	15 106	14 313
USD	1 985	-2 743	-758	-6 521	1 546	-2 270	-724	-6 234
NOK ¹⁾	14 858	-492	14 366	14 377	10 649		10 649	10 649
Andre valutatyper				-15				-25
Forsikringsforpliktelser i valuta	-184 235		-184 235	-174 563	-554		-554	-525
Sum nettoposisjon valuta 2016				5 227				15 765
Sum nettoposisjon valuta 2015				6 161				11 241

¹⁾Aksje- og rentefond denominert i NOK med utenlandsk valutaeksponering i blant annet EUR og USD utgjør 10,6 milliarder kroner.

Storebrand Livsforsikring:

Selskapet foretar løpende sikring av det alt vesentlige av sin valutarisiko i kundeporteføljene. Valutarisiko eksisterer i utgangspunktet som følge av investeringer i internasjonale verdipapirer, og i et visst omfang også som følge av ansvarlige lån i fremmed valuta. Sikring gjøres ved hjelp av valutaterminer på porteføljnivå, og valutaposisjonene følges løpende opp mot en totalramme. Negative valutaposisjoner lukkes senest påfølgende dag etter at de oppstod. I tillegg er det gitt separate rammer for å kunne ta aktive valutaposisjoner. Storebrand bruker et prinsipp for valutasikringen som benevnes bloksikring, som effektiviserer gjennomføringen av valutasikringen.

SPP Pension & Försäkring:

SPP valutasikrer sine internasjonale investeringer til en viss grad. Valutaeksponering kan være mellom 0 og 30 prosent i henhold til investeringsstrategi.

NÆRMERE OM GARANTERTE KUNDEPORTEFØLJER

STOREBRAND LIVSFORSIKRING

Den årlige garanterte avkastningen til kundene følger grunnlagsrenten. I 2016 ble nye premier tatt inn til en grunnlagsrente på 2,0 prosent og oppregulering av pensjon skjer med 0,5 prosent grunnlagsrente.

Avsetninger til forsikringsfond per 31.12 fordeler seg prosentvis slik på ulike satser for årlig grunnlagsrente:

Kundeporteføljer fordelt på rentegaranti

Rentegaranti i prosent	2016	2015
6 %	0,3 %	0,3 %
5 %	0,4 %	0,4 %
4 %	49,3 %	50,4 %
3,4 %	0,4 %	0,6 %
3 %	30,6 %	31,0 %
2,75 %	1,1 %	1,5 %
2,50 %	11,4 %	11,7 %
2 %	5,7 %	3,5 %
0,5 %	0,3 %	0,2 %
0 %	0,5 %	0,6 %

Tabellen inkluderer premiereserver eksklusiv IBNS

Gjennomsnittlig rentegaranti i prosent	2016	2015
Individuell kapitalforsikring	2,7 %	2,7 %
Individuell pensjonsforsikring	3,8 %	3,9 %
Kollektiv pensjonsforsikring	2,8 %	2,9 %
Fripoliser	3,4 %	3,5 %
Gruppelivsforsikring	0,1 %	0,1 %
Samlet	3,3 %	3,3 %

Tabell inkluderer premiereserve inklusive IBNS.

Beregningsmetodikk for gjennomsnittlige garantert rente er endret for individuell kapitalforsikring, slik at beregningen sammenfaller med samme beregning for øvrige produkter. For å få sammenlignbar verdi er gjennomsnittlig rentegaranti for 2015 beregnet på nytt etter ny beregningsmetodikk.

Det er ikke rentegaranti på premiefond, innskuddsfond, pensjonistenes overskuddsfond og tilleggsavsetninger.

Rentegarantien skal oppfylles på årlig basis. Oppnår selskapet ett enkelt år en avkastning som er lavere enn den garanterte renten, kan inntil ett års garantert rente for den enkelte kontrakt dekkes av kontraktens tilleggsavsetning.

Det er innført ny levetidstariff (K2013) for kollektiv pensjon og fripoliser fra 2014. For eksisterende reserve har Finanstilsynet godkjent 7 års opptrappingsplan, og kundeavkastning utover garanti kan bidra til oppreservering. I opptrappingsperioden gir det en risikøkning som kan sammenlignes med å øke garantirenten. Minimum 20 prosent av den enkelte kundes oppreservering må dekkes av Storebrand. Ved utløpet av 2016 er gjenstående oppreserveringsbehov på 352 millioner kroner.

For å oppnå tilstrekkelig avkastning, er det nødvendig å ta investeringsrisiko, i hovedsak ved å investere i aksjer, eiendom og selskapsobligasjoner. Det er mulig å redusere markedsrisikoen på kort sikt, men da reduseres sannsynligheten for å nå nødvendig avkastningsnivå. Risikostyringen skal balansere disse hensynene.

Renterisiko er i en spesiell stilling fordi renteendringer også påvirker den virkelige verdien av forsikringsforpliktelsen (selv om den regnskapsmessige verdien av norske forpliktelser med rentegaranti ikke innregnes til markedsverdi). Siden pensjonsutbetalingene kan ligge svært langt fram i tid, har forsikringsforpliktelsen stor rentefølsomhet. I den norske virksomheten vil økt rentefølsomhet fra investeringene gi økt risiko for avkastning under garanti. Risikostyringen skal derfor balansere risikoen for årets resultat (rente opp) med reinvesteringsrisikoen hvis renten faller under garanti i fremtiden. Obligasjoner til amortisert kost er et viktig risikostyringsverktøy.

SPP PENSION & FÖRSÄKRING

Den garanterte renten fastsettes av forsikringsselskapet og benyttes ved beregning av premien og den garanterte ytelsen. Den garanterte renten medfører ikke en årlig minimumsgaranti for avkastningen slik som i Norge.

SPP bærer risikoen for at det oppnås en avkastning lik garantert rente på forsikringstagernes midler over tid og at størrelsen på kontraktens aktiva er større enn nåverdien av forsikringsforpliktelsen. For individuell innskuddsbasert pensjon (IF) oppnår SPP overskuddsdeling dersom avkastningen overstiger garantert rente. Kontraktene må ha bufferkapital intakt for at overskuddsdeling skal representere en

netto inntekt for SPP. For kollektiv ytelsesbasert pensjon (KF) kreves en viss konsolideringsgrad, det vil si at aktiva er større enn nåverdien av passiva med en viss presentsats, for at eier skal få overskuddsdeling.

Dersom en forsikringskontrakt i selskapet har mindre aktiva enn markedsverdien av forpliktelsen avsettes det et egenkapitaltilskudd som reflekterer denne underverdien. Dette benevnes latent kapitaltilskudd (LKT) og endringer i denne størrelsen resultatføres løpende. Når kontraktens aktiva overstiger nåverdien av forpliktelsene, etableres en bufferstørrelse som benevnes villkorad återbäring (VÅB). Endringer i denne kundebufferen resultatføres ikke.

Kundeporteføljer fordelt på rentegaranti

Rentegaranti i prosent	2016	2015
5,20 %	14,2 %	12,7 %
4,5%-5,2%	0,5 %	0,4 %
4,00 %	1,6 %	1,4 %
3,00 %	49,9 %	49,7 %
2,75%-4,0%	7,1 %	6,9 %
2,70 %	0,1 %	0,1 %
2,50 %	7,3 %	6,8 %
1,60 %	0,2 %	5,4 %
1,50 %	4,0 %	3,9 %
1,25 %	5,0 %	4,6 %
1,25% *	1,2 %	
0,5%-2,5%	4,7 %	4,0 %
0%	4,3 %	3,9 %

* 1,25 prosent på 85 prosent av premien

Gjennomsnittlig rentegaranti	2016	2015
Individuell pensjonsforsikring	3,4 %	3,0 %
Kollektiv pensjonsforsikring	2,6 %	2,6 %
Individuell tjenestepensjonsforsikring	3,0 %	3,1 %
Samlet	2,90 %	2,86 %

I den svenske virksomheten er styring av renterisiko basert på at renterisikoen fra eiendelene skal tilsvare renterisikoen fra forsikringsforpliktelsene.

SENSITIVITETSANALYSER

Tabellene viser verdifall for Storebrand Livsforsikring og SPPs investeringsporteføljer som følge av momentane verdiendringer knyttet til finansmarkedsrisiko. Stressene er gjort for selskapsporteføljen og garanterte kundeporteføljer per 31.12.2016. Effekten av hvert stress endrer avkastningen i hver profil.

Fondsforikring uten avkastningsgaranti er ikke inkludert i analysen. For disse produktene er det kundene som står markedsrisikoen og effekten av markedsfall vil ikke påvirke resultatet eller bufferkapitalen direkte.

Størrelsen på stresset er det samme som benyttes for selskapets risikostyring. Stressene er aksjefall på 12 prosent, eiendomsfall på 7 prosent og økning i kredittpåslag på 60 basispunkter. For renter stresses både økning og fall på 50 basispunkter, og det mest negative benyttes. For resultatet er det renteøkning som er negativt, mens solvensposisjonen påvirkes negativt av rentefall.

Stressene er gjort hver for seg, men samlet markedsrisiko er mindre enn summen av enkeltstress fordi det er forutsatt diversifisering. Det er benyttet samme korrelasjon mellom stressene som for Solvens II.

Fordi det er momentane markedsendringer som beregnes, vil den dynamiske risikostyringen ikke påvirke utfallet. Dersom det antas at markedsendringene inntreffer under en tidsperiode, vil den dynamiske risikostyringen redusere effekten av de negative utfallene noe.

Resultatrisiko	Storebrand Livsforsikring		SPP Pension & Försäkring	
	(NOK mill.)	Andel av portefølje	(SEK mill.)	Andel av portefølje
Renterisiko	1 225	0,6 %	356	0,4 %
Aksjerisiko	1 150	0,6 %	792	0,9 %
Eiendomsrisiko	1 507	0,8 %	474	0,5 %
Kreditrisiko	981	0,5 %	763	0,8 %
Diversifisering	-735	-0,4 %	-357	-0,4 %
Resultat	4 128	2,1 %	2 028	2,2 %

Resultateffekten av stressene vil som følge av kundebufferne være lavere enn den samlede verdiendringen i tabellen. Per 31.12.16 er kundebufferne av en slik størrelse at resultateffektene er vesentlig lavere.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING

Basert på stresstesten, har Storebrand Livsforsikring en samlet markedsrisiko på 4,1 milliarder kroner, som tilsvarer 2,1 prosent av investeringsporteføljen

Hvis stresset fører til at avkastningen faller under garanti, vil resultatet belastes dersom det ikke er tilstrekkelig kundebuffer. Andre negative resultateffekter er lavere avkastning fra selskapsporteføljen og at det ikke blir overskuddsdeling fra fripoliser og individuellkontrakter.

SPP PENSION & FÖRSÄKRING

Basert på stresstesten har SPP en samlet markedsrisiko på 2,0 milliarder svenske kroner, som tilsvarer 2,2 prosent av investeringsporteføljen.

Buffersituasjonen for den enkelte kontrakt vil avgjøre om hele eller deler av verdifallet vil påvirke finansielt resultatet. Resultatet belastes bare for den delen av verdifallet som ikke kan avregnes mot kundebuffer. I tillegg kan finansielt resultat påvirkes negativt av redusert overskuddsdeling og bortfall av indekseringsavgift.

ØVRIGE VIRKSOMHETER

Øvrige selskaper i Storebrand Livsforsikring konsern er ikke inkludert i sensitivitetsanalysen da markedsrisikoen i disse er liten. Egenkapitalen til disse selskapene er investert med lav eller ingen allokering til risikable aktiva, og produktene gir ikke opphav til direkte risiko for selskapet som følge av endringer av priser i kapitalmarkedet.

Note 10 - Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risiko for at selskapet ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av ekstra dyr finansiering.

For forsikringselskapene, spesielt livselskapene, er forsikringsforpliktelsen langsiktig og kontantstrømmene er i stor grad kjent lenge før de forfaller. I tillegg er det behov for likviditet for å håndtere utbetalinger knyttet til driften og likviditetsbehov knyttet til derivatkontrakter. Likviditetsrisikoen håndteres gjennom likviditetsprognoser og gjennom at deler av investeringene er plassert i svært likvide verdipapirer, f.eks. statsobligasjoner. Basert på disse tiltakene vurderes likviditetsrisikoen som lav.

Også for øvrige datterselskapene er det i tråd med lovkrav utarbeidet egne likviditetsstrategier. Disse strategiene spesifiserer rammer og tiltak for å sikre god likviditet og det spesifiseres en minste allokering til aktiva som kan omsettes på kort varsel. Strategiene definerer rammer for allokering til ulike typer aktiva, og medfører at selskapene har pengemarkedsplasseringer, obligasjoner, aksjer og andre likvide investeringer som kan omsettes ved behov.

I tillegg til klare strategier og risikostyring av likviditetsbeholdningen i hvert enkelt datterselskap har morselskapet i konsernet etablert en likviditetsbuffer. På overordnet nivå overvåkes utviklingen i likviditetsbeholdningene fortløpende i forhold til interne grenser. En særlig risiko er at finansmarkedene i perioder kan være lukket for nye låneopptak

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

UDISKONTERTE KONTANTSTRØMMER FINANSIELLE FORPLIKTELSER

(NOK mill.)	0 - 6 mnd	6 mnd - 12 mnd	1 - 3 år	3 - 5 år	Over 5 år	Total verdi	Balanseført verdi
Ansvarlig lånekapital	278	92	2 124	2 261	4 295	9 051	7 344
Annen kortsiktig gjeld ¹⁾	7 107					7 107	7 107
Ikke innkalt restforpliktelse limited partnership	2 971					2 971	
Sum finansielle forpliktelser 2016	10 356	92	2 124	2 261	4 295	19 129	14 451
Derivater knyttet til innlån 2016	-105	82	-46	-46	-129	361	932
Sum finansielle forpliktelser 2015	10 357	92	2 222	2 281	4 721	19 672	13 634

Avtalt restløpetid gir begrenset informasjon om selskapets likviditetsrisiko, da de aller fleste investeringsaktiva kan realiseres raskere i annenhåndsmarkedet enn den avtalte restløpetiden. På ansvarlige lån er kontantstrømmen beregnet frem til første call.

1) Inkluderer ansvarlig lån i SPP Pension & Forsikring AB på 700 MSEK som er reklassifisert til kortsiktig gjeld. Lånet er innfridd i januar 2017.

SPESIFIKASJON ANSVARLIG LÅNEKAPITAL OG FONDSOBLIGASJONER

(NOK mill.)	Nominell verdi	Valuta	Rente	Forfall/Call	Balanseført verdi
Utsteder					
Fondsobligasjoner					
Storebrand Livsforsikring AS	1 500	NOK	Flytende	2018	1 504
Evigvarende ansvarlig lån					
Storebrand Livsforsikring AS	1 000	NOK	Flytende	2020	999
Storebrand Livsforsikring AS	1 100	NOK	Flytende	2024	1 099
Tidsbegrenset ansvarlig lån					
Storebrand Livsforsikring AS	300	EUR	Fast	2023	3 027
Storebrand Livsforsikring AS	750	SEK	Flytende	2021	715
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjoner 2016					7 344
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjoner 2015					7 489

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

UDISKONTERTE KONTANTSTRØMMER FINANSIELLE FORPLIKTELSER

(NOK mill.)	0 - 6 mnd	6 mnd - 12 mnd	1 - 3 år	3 - 5 år	Over 5 år	Total verdi	Balanseført verdi
Ansvarlig lånekapital	278	92	2 124	2 261	4 295	9 051	7 344
Annen kortsiktig gjeld	2 736					2 736	2 736
Ikke innkalt restforpliktelse limited partnership	2 249					2 249	
Sum finansielle forpliktelser 2016	5 264	92	2 124	2 261	4 295	14 036	10 080
Derivater knyttet til innlån 2016	-105	82	-46	-46	-129	-244	932
Sum finansielle forpliktelser 2015	6 384	83	2 187	1 538	4 721	14 912	9 715

Avtalt restløpetid gir begrenset informasjon om selskapets likviditetsrisiko, da de aller fleste investeringsaktiva kan realiseres raskere i annenhåndsmarkedet enn den avtalte restløpetiden. På ansvarlige lån er kontantstrømmen beregnet frem til første call.

Note 11 - Kredittrisiko

Storebrand har risiko for tap knyttet til at motparter ikke oppfyller gjeldsforpliktelser. Risikoen omfatter også tap på utlån og tap knyttet til manglende kontraktsoppfyllelse fra motparter i finansielle derivater.

Grensene for kredittrisiko mot den enkelte motpart og samlet innenfor ratingkategorier besluttes av styrene i de enkelte selskapene i konsernet. Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer og sektorer. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp. Konsernet benytter så langt det er mulig publiserte kredittrateringer supplert med egne vurderinger.

Underliggende investeringer i fond forvaltet av Storebrand er inkludert i tabellene.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

KREDITTRISIKO FORDELT PÅ MOTPART

Rentebærende verdipapirer vurdert til virkelig verdi						
Debitorkategori etter garantist	AAA	AA	A	BBB	NIG	Sum
(NOK mill.)	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi
Stat- og statsgaranterte obligasjoner	18 456	7 023	11 550	6 177	1 036	44 243
Selskapsobligasjoner	18 180	15 494	20 348	23 871	105	77 998
Strukturerte papirer				29		29
Verdipapiriserte obligasjoner	28 354	3 209		340		31 903
Sum rentebærende verdipapirer vurdert fordelt etter rating	64 991	25 727	31 898	30 417	1 141	154 174
Obligasjonsfond ikke forvaltet av Storebrand						3 234
Ikke rentebærende papirer i obligasjonsfond, forvaltet av Storebrand						7 098
Sum 2016	64 991	25 727	31 898	30 417	1 141	164 506
Sum 2015	81 505	24 833	30 955	31 816	5 473	184 257

Rentebærende verdipapirer til amortisert kost						
Debitorkategori etter garantist	AAA	AA	A	BBB	NIG	Sum
(NOK mill.)	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi
Stat- og statsgaranterte obligasjoner	11 649	15 358	1 140	2 071		30 219
Selskapsobligasjoner	1 039	4 428	24 537	9 328	6 716	46 049
Strukturerte papirer		580				580
Verdipapiriserte obligasjoner	27 553	2 280				29 834
Sum 2016	40 241	22 646	25 678	11 400	6 716	106 681
Sum 2015	37 362	26 559	17 501	11 709	9 205	102 336

MOTPARTER

(NOK mill.)	AA	A	BBB	Øvrig	NIG	Sum
	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi
Derivater	1 831	2 209	130		512	4 682
Herav derivater i obligasjonsfond, forvaltet av Storebrand	65	58			5	129
Sum derivater eksklusive derivater i obligasjonsfond 2016	1 766	2 151	130		506	4 553
Sum derivater eksklusive derivater i obligasjonsfond 2015	2 072	1 833	220		127	4 252
Bankinnskudd	6 522	1 602	15		10	8 149
Herav bankinnskudd i obligasjonsfond forvaltet av Storebrand	859					859
Sum bankinnskudd eksklusive bankinnskudd i obligasjonsfond 2016	5 663	1 602	15		10	7 290
Sum bankinnskudd eksklusive bankinnskudd i obligasjonsfond 2015	4 325	2 165	1	27	58	6 575

Ratingklasser er basert på Standard & Poors's

NIG = Non-investment grade.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

KREDITTRISIKO FORDELT PÅ MOTPART

Rentebærende verdipapirer vurdert til virkelig verdi						Sum
Debitorkategori etter garantist						
(NOK mill.)	AAA	AA	A	BBB	NIG	
	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	
Stat og statsgaranterte obligasjoner	13 745	2 421		28	9	16 203
Finans- og foretaksobligasjoner	1 037	3 193	19 254	23 373	51	46 908
Obligasjoner utstedt av overnasjonale organisasjoner	6 044	705		340		7 089
Sum rentebærende verdipapirer vurdert fordelt etter rating	20 825	6 319	19 254	23 741	60	70 200
Obligasjonsfond ikke forvaltet av Storebrand						1 628
Ikke rentebærende papirer i obligasjonsfond, forvaltet av Storebrand						1 952
Sum 2016	20 825	6 319	19 254	23 741	60	73 780
Sum 2015	22 890	5 455	15 680	27 548	3 279	77 647

Rentebærende verdipapirer til amortisert kost						Sum
Debitorkategori etter garantist						
(NOK mill.)	AAA	AA	A	BBB	NIG	
	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	
Stat og statsgaranterte obligasjoner	11 649	15 358	1 140	2 071		30 219
Finans- og foretaksobligasjoner	1 039	4 428	24 537	9 328	6 716	46 049
Verdipapiriserte obligasjoner		580				580
Obligasjoner utstedt av overnasjonale organisasjoner	27 553	2 280				29 834
Sum 2016	40 241	22 646	25 678	11 400	6 716	106 681
Sum 2015	37 362	26 559	17 501	11 709	9 205	102 336

MOTPARTER

(NOK mill.)	AA	A	BBB	NIG	Sum Virkelig verdi
	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	Virkelig verdi	
Derivater	1 046	70	24	120	1 261
Herav derivater i obligasjonsfond, forvaltet av Storebrand	64	58		5	127
Sum derivater eksklusive derivater i obligasjonsfond 2016	982	12	24	115	1 133
Sum derivater eksklusive derivater i obligasjonsfond 2015	1 259	16	97	127	1 499
Bankinnskudd	4 952			10	4 962
Herav bankinnskudd i obligasjonsfond forvaltet av Storebrand	859				859
Sum bankinnskudd eksklusive bankinnskudd i obligasjonsfond 2016	4 093	0	0	10	4 103
Sum bankinnskudd eksklusive bankinnskudd i obligasjonsfond 2015	3 358	0	0	58	3 415

Ratingklasser er basert på Standard & Poors's

NIG = Non-investment grade.

MOTPARTSRISIKO DERIVATER

For å redusere motpartsrisiko på utestående derivattransaksjoner er det inngått rammeavtaler med motparter som blant annet regulerer hvordan sikkerheter skal stilles for endringer i markedsverdier som beregnes på daglig basis.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

Investeringer underlagt netting agreements/CSA

(NOK mill.)	Balanseførte eiendeler	Balanseførte forpliktelser	Netto eiendeler	Sikkerhetsstillelser		Netto eksponering
				Kontanter (+/-)	Verdipapirer (+/-)	
Investeringer underlagt netting agreements	4 553	1 857	2 696	2 875	-238	59
Investeringer ikke underlagt netting agreements		128	-128			
Sum motparter 2016	4 553	1 985	2 568			
Sum motparter 2015	4 252	3 020	1 231	2 275	-606	-437

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

Investeringer underlagt netting agreements/CSA

(NOK mill.)	Balanseførte eiendeler	Balanseførte forpliktelser	Netto eiendeler	Sikkerhetsstillelser		Netto eksponering
				Kontanter (+/-)	Verdipapirer (+/-)	
Sum motparter 2016	1 133	1 047	86	763	-1 102	425
Sum motparter 2015	1 499	1 797	-298	894	-722	-471

UTLÅN

Utlånsporteføljen består av inntektsgenererende eiendom og utviklingseiendom med få kunder og få mislighold, og risikovurdering av debitor er omfattende og kompleks. Bedriftsmarkeds portefølje er sikret i det vesentlig med pant i næringseiendom.

I personmarkedet er det hovedsakelig lån med pant i boligeiendom. Kunder vurderes etter evne og vilje til å betale lånet. I tillegg til betjenings- evne sjekkes kundene i forhold til policyregler, og kundene scores i en scoringsmodell.

Gjennomsnittlig veid belåningsgrad for personmarkedslån er om lag 58 prosent for boligengasjementer. I overkant av 84 prosent av engasjementene er innenfor 80 prosent belåningsgrad og om lag 97 prosent er innenfor 90 prosent belåningsgrad. Om lag 49 prosent av boligengasjementene er innenfor 60 prosent. Porteføljen anses å inneha lav til moderat kredittrisiko.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

UTLÅN TIL AMORTISERT KOST OG UTLÅN TIL VIRKELIG VERDI

Engasjementer fordelt på kundegrupper

(NOK mill.)	Utlån til og fordringer på kunder	Ubenyttede kreditt-rammer	Sum engasjementer	Engasjementer med verdifall	Individuelle nedskrivninger	Netto misligholdte engasjementer
Omsetning og drift av fast eiendom	8 093		8 093			
Tjenesteytende næringer	300		300			
Lønnstakere og andre	9 724	105	9 829			
Andre	957		957			
Sum	19 075	105	19 181			
- Individuelle nedskrivninger	-1		-1			
Sum utlån til og fordringer på kunder 2016	19 074	105	19 180			
Sum utlån til og fordringer på kunder 2015	6 019		6 019	66	5	61

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

UTLÅN TIL AMORTISERT KOST

Engasjementer fordelt på kundegrupper

(NOK mill.)	Utlån til og fordringer på kunder	Ubenyttede kreditt-rammer	Sum engasjementer	Engasjementer med verdifall	Individuelle nedskrivninger	Netto misligholdte engasjementer
Omsetning og drift av fast eiendom	6 139		6 139			
Tjenesteytende næringer	150		150			
Lønnstakere og andre	9 724	105	9 829			
Andre	715		715			
Sum utlån til og fordringer på kunder 2016	16 728	105	16 834			
Sum utlån til og fordringer på kunder 2015	6 019	0	6 019	66	5	61

Note 12 - Risikokonsentrasjoner

Det meste av risikoen for Storebrand Livsforsikring konsern er knyttet til de garanterte pensjonsproduktene i livselskapene som omfatter både Storebrand Livsforsikring AS, SPP Pension & Försäkring AB og virksomheten i Irland og på Guernsey (BenCo).

I livsforsikringsvirksomhetene er det meste av risikoen tatt på vegne av kunder. Mye av risikoen bæres av kundene i form av at kundebufferne reduseres. Det reduserer risikoen for resultatet. For øvrige selskaper vil hele risikoen treffe Storebrands resultat.

For livsforsikringsvirksomheten er de store risikoene ganske sammenfallende for Norge og Sverige. Markedsrisikoen vil i stor grad være avhengig av globale forhold som påvirker investeringsporteføljene i alle virksomhetene. Forsikringsrisikoen vil kunne slå mer ulikt ut for de forskjellige selskapene, men spesielt langt liv risikoen kan påvirkes av universelle utviklingstrekk.

Forsikringsvirksomheten har i hovedsak kredittisiko knyttet til obligasjoner med stor geografisk og bransjemessig spredning.

Finansmarkeds- og investeringsrisiko er i hovedsak knyttet til kundeporteføljene i livsforsikringsvirksomheten. Risiko knyttet til negative utfall i finansmarkedet er beskrevet og kvantifisert i note 9, finansiell markedsrisiko.

En renteoppgang vil på kort sikt ramme avkastningen i livselskapene negativt.

Note 13 - Verdsettelse av finansielle instrumenter og eiendommer

Konsernet gjennomfører en omfattende prosess for å sikre en mest mulig markedsriktig verdifastsettelse av finansielle instrumenter. Børsnoterte finansielle instrumenter verdsettes basert på offisielle sluttkurs fra børs innhentet gjennom Reuters og Bloomberg. Fondsandeler er generelt verdsett til oppdaterte offisielle NAV-kurser der slike finnes. Obligasjoner verdsettes som hovedregel basert på innhentede kurser fra Bloomberg og Reuters. Obligasjoner som ikke kvoteres regelmessig vil normalt verdsettes basert på anerkjente teoretiske modeller. Sistnevnte gjelder i særlig grad obligasjoner denominert i norske kroner. Som grunnlag for slik verdsettelse benyttes diskonteringsrenter bestående av swaprenter tillagt en kredittpremie. Kredittpremien vil oftest være utstederspesifikk, og normalt basert på konsensus av kredittspreader kvotert av et utvalg meglerforetak.

Unoterte derivater, herunder primært rente- og valutainstrumenter, verdsettes også teoretisk. Pengemarkedsrenter, swaprenter, valutakurser og volatiliteter som danner grunnlag for verdsettelse hentes fra Reuters og Bloomberg.

Konsernet gjennomfører løpende kontroll for å sikre kvaliteten på innhentede markedsdata fra eksterne kilder. Dette innebærer kontroll og rimelighetsvurdering av unormale endringer.

Konsernet kategoriserer finansielle instrumenter som verdsettes til virkelig verdi på tre forskjellige nivåer som er nærmere beskrevet nedenfor. Nivåene gir uttrykk for ulik grad av likviditet og ulike målemetoder. Selskapet har etablert verdsettelsesmodeller for å fange opp informasjon fra et bredt utvalg med godt informerte kilder med henblikk på å minimere usikkerhet knyttet til verdsettelsen.

NIVÅ 1: FINANSIELLE INSTRUMENTER DER VERDSETTELSE ER BASERT PÅ KVOTERTE PRISER I AKTIVE MARKEDER FOR IDENTISKE EIENDELER

Denne kategorien inkluderer børsnoterte aksjer som over den foregående 3 måneders perioden har hatt en daglig gjennomsnittlig omsetning tilsvarende ca. 20 millioner kroner eller mer. Aksjene anses på dette grunnlag å være tilstrekkelig likvide til å inngå i dette nivået. Obligasjoner, sertifikater eller tilsvarende instrumenter utstedt av nasjonal stat er generelt klassifisert på nivå 1. Når det gjelder derivater vil standardiserte aksjeindeks- og rentefutures omfattes på dette nivå.

NIVÅ 2: FINANSIELLE INSTRUMENTER DER VERDSETTELSE ER BASERT PÅ OBSERVERBAR MARKEDSINFORMASJON IKKE OMFATTET AV NIVÅ 1

Denne kategorien omfatter finansielle instrumenter som verdsettes basert på markedsinformasjon som kan være direkte observerbar eller indirekte observerbar. Markedsinformasjon som er indirekte observerbar innebærer at prisene kan være avledet fra observerbare relaterte markeder. Nivå 2 omfatter aksjer eller tilsvarende egenkapitalinstrumenter der markedskurser er tilgjengelig, men der omsetningsvolum er for begrenset til å oppfylle kriteriet for nivå 1. Normalt vil aksjene på dette nivå være omsatt i løpet av siste måned. Obligasjoner og tilsvarende instrumenter er generelt klassifisert på dette nivå. Videre er rente- og valutawapper og ikke-standardiserte rente- og valutaderivater klassifisert på nivå 2. Fondsinvesteringer, med unntak av Private equity fond, er generelt klassifisert på nivå 2, og omfatter aksje-, rente- og hedgefond.

NIVÅ 3: FINANSIELLE INSTRUMENTER DER VERDSETTELSE ER BASERT PÅ INFORMASJON SOM IKKE ER OBSERVERBAR I HENHOLD TIL NIVÅ 2

Aksjer klassifisert på nivå 3 omfatter primært investeringer i unoterte/private selskaper. Dette omfatter blant annet investeringer i skog, eiendom, mikrofinans og infrastruktur. Private equity er generelt, gjennom direkte investeringer eller investeringer i fond, klassifisert på nivå 3.

De typer verdipapirer som er klassifisert på nivå 3 er nærmere omtalt nedenfor med henvisning til verdipapirtype og verdsettelsesmetode. Storebrand er av den oppfatning at den verdsettelse som er lagt til grunn representerer beste estimat på verdipapirenes markedsverdi.

Aksjer

Av aksjer på nivå 3 utgjør skog en stor andel. Det er gjennomført omfattende eksterne verddivurderinger per 31.12 som danner grunnlag for verdsettelsen av selskapets investering. Disse verddivurderingene er basert på modeller som inkluderer ikke observerbare forutsetninger.

Alternative investeringer organisert som aksjeselskap (som mikrofinans, eiendom og infrastruktur) er aksjeinvesteringene verdsatt basert på verdjustert egenkapital rapportert fra eksterne kilder der det er tilgjengelig.

For direkte private equity-investeringer baseres verdsettelsen normalt enten på siste foretatte transaksjon eller en modell hvor selskap som har løpende virksomhet vurderes ved å sammenlikne nøkkeltall med tilsvarende børsnoterte selskap eller grupper av tilsvarende børsnoterte selskap. Verdien reduseres i noen tilfeller med en likviditetsrabatt.

Andeler

Av fondsandeler er det private equity-investeringer og eiendomsfond som utgjør majoriteten på nivå 3. Forøvrig finnes det også noen andre typer fond som infrastrukturfond og mikrofinansfond her. Hoveddelen av Storebrands private equity-investeringer er i form av private equity-fond. Disse fondsinvesteringene verdsettes basert på de verdier som rapporteres fra fondene. De fleste fondene rapporterer kvartalsvis, mens noen rapporterer sjeldnere. Rapporteringen foregår typisk med et par måneders forsinkelse. Siste motatte verddivurdering legges til grunn, justert for kontantstrømmer og eventuell markedseffekt i perioden fra siste verddivurdering fram til rapporteringstidspunktet. For private equity beregnes markedseffekten basert på verdiutviklingen i relevant indeks multiplisert med estimert beta mot relevante indeks.

Indirekte eiendomsinvesteringer er i hovedsak investeringer i fond med underliggende eiendomsinvesteringer hvor Storebrand har som intensjon å eie investeringene gjennom fondenes levetid. Verddivurderingen av eiendomsfondene gjøres på bakgrunn av opplysninger mottatt fra den enkelte fondsforvalter justert for kontantstrømmer i perioden fra siste verddivurdering fram til rapporteringstidspunktet. Estimerte verdier utarbeidet av fondsselskapene vil benyttes dersom det er tilgjengelig.

UTLÅN TIL KUNDER

For lån hvor renten, også kredittmargin, kan endres på kort varsel verdsettes lånene til parikurs ettersom renten på lånet er lik relevant diskonteringsrente. Virkelig verdi for lån hvor kredittmarginen er fast baseres på prising fra de bankene som har vært tilrettelegger av lånene. For prisvurderingen benyttes kontantstrømodeller med diskonteringsrenter bestående av swap-renter for relevant løpetid tillagt en kredittpremie. Kredittpremien er utstedelsesspesifikk og baseres på kredittmarginen fra de bankene som har vært tilrettelegger av lånene. Kredittmarginen vil ligge fast mellom vært rapporteringstidspunkt, men swap-rentene vil følge markedet løpende.

SELSKAPSOBLIGASJONER

Blant obligasjoner på nivå 3 befinner mikrofinansinvesteringer strukturert som lån seg. Dessuten finnes også et fåtall private equity investeringer organisert som lån her som er verdsatt til sist rapporterte verdi. Videre vil misligholdte lån ligge til antatt forventet utbetaling.

INVESTERINGSEIENDOMMER

Investeringseiendommene består hovedsakelig av kontoreiendom med lokalisering i Oslo og Stockholm og kjøpesentre i Sør-Norge.

Kontoreiendommer og kjøpesentre i Norge:

Ved beregning av virkelig verdi benyttes det i Storebrand en intern kontantstrømsmodell. Netto kontantstrømmer for den enkelte eiendom diskonteres med et individuelt avkastningskrav. For kontoreiendommene er det estimert et fremtidig inntekts- og kostnadsbilde for de første 10 år, og beregnet en sluttverdi ved utløpet av det 10. året på basis av markedsleie og normal driftskostnad for eiendommen. I netto inntektsstrøm er det tatt hensyn til eksisterende og fremtidig inntektstap som følge av ledighet, nødvendige investeringer og en vurdering av fremtidig utvikling i markedsleien. De fleste kontrakter har en løpetid på fem eller ti år. Kontantstrømmene fra disse leieavtalene (kontraktsleie) inngår i verdiberegningene. For å estimere de langsiktige fremtidige ikke-kontraktsfastsatte leieinntektene er det utviklet en prognosemodell. Modellen legger til grunn historiske observasjoner i Dagens Næringslivs eiendomsindeks (justert med KPI) samt markedsestimater. Det beregnes et langsiktig, tidsvektet gjennomsnitt av de årlige observasjonene hvor de eldste observasjonene vektet med lavest vekt. For ikke-kontraktsfastsatt leie i det korte perspektiv sees det hen til dagens leiepriser og markedsforhold.

Det fastsettes et individuelt avkastningskrav for den enkelte eiendom. Avkastningskravet sees i sammenheng med den tilhørende kontantstrøm for eiendommen. Den kunnskap som foreligger om markedets avkastningskrav herunder transaksjoner og takster, benyttes ved fastsettelse av kontantstrømmen.

Avkastningskravet er oppdelt i følgende elementer:

- Risikofri rente
- Risikopåslag, justert for:
 - Type eiendom
 - Beliggenhet
 - Bygningsmessig standard
 - Miljøstandard
 - Kontraktsvarighet
 - Leietakers kvalitet
 - Andre forhold som transaksjoner og oppfatning i markedet, ledighet samt generell kunnskap om markedet og den enkelte eiendom

Ekstern verdsettelse:

For eiendommer i norsk virksomhet foretas det en metodisk tilnærming til utvalg av eiendommer som verdsettes eksternt hvert kvartal, slik at alle eiendommer vil ha en ekstern verdsettelse minimum hvert tredje år. I 2016 er det innhentet ekstern verdsettelse for eiendom til en verdi på 9 milliarder kroner (44 prosent av porteføljens verdi). I 2015 ble det innhentet ekstern verdsettelse på alle eiendommer i Storebrands eiendomsportefølje i Norge.

For eiendommer i svensk virksomhet innhentes det eksterne verdsettelse for samtlige heleide eiendomsinvesteringer hvert kvartal.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

(NOK mill.)	Kvoterte priser (Nivå 1)	Observerbare forutsetninger (Nivå 2)	Ikke observerbare forutsetninger (Nivå 3)	Sum virkelig verdi 2016	Sum virkelig verdi 2015
Eiendeler:					
Aksjer og andeler:					
- Aksjer	20 371	513	1 051	21 935	20 651
- Andeler	243	99 291	8 050	107 584	103 913
Sum aksjer og andeler	20 614	99 803	9 101	129 518	
Sum aksjer og andeler 2015	17 890	94 446	12 227		124 563
Utlån			2 346	2 346	
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning					
- Stat- og statsgaranterte obligasjoner	22 202	23 893		46 095	50 121
- Selskapsobligasjoner	44	31 340	249	31 632	28 925
- Strukturerte papirer		29		29	33 792
- Verdipapiriserte obligasjoner		29 145		29 145	12 981
- Obligasjonsfond	707	56 898		57 604	58 438
Sum obligasjoner og verdipapirer med fast avkastning	22 952	141 305	249	164 506	
Sum obligasjoner og verdipapirer med fast avkastning 2015	28 405	155 494	358		184 257
Derivater:					
- Rentederivater		3 225		3 225	1 648
- Valutaderivater		-657		-657	-417
Sum derivater		2 568		2 568	
- herav derivater med positiv markedsverdi		4 553		4 553	4 252
- herav derivater med negativ markedsverdi		-1 985		-1 985	-3 020
Sum derivater 2015		1 232			1 231
Eiendommer:					
- Investeringseiendommer			24 161	24 161	24 415
- Eierbenyttet eiendom			2 863	2 863	2 887
Sum eiendommer			27 024	27 024	
Sum eiendommer 2015			27 302		27 302

Bevegelser mellom kvoterte priser og observerbare forutsetninger

(NOK mill.)	Fra kvoterte priser til observerbare forutsetninger	Fra observerbare forutsetninger til kvoterte priser
Aksjer og andeler	9	20

Bevegelser fra nivå 1 til nivå 2 gjenspeiler redusert omsetningsverdi i aktuelle aksjer i siste måleperiode.

I motsatt tilfelle indikerer bevegelser fra nivå 2 til nivå 1 økt omsetningsverdi i aktuelle aksjer i siste måleperiode.

Bevegelser nivå 3

(NOK mill.)	Aksjer	Andeler	Utlån til kunder	Selskaps- obligasjoner	Investerings- eiendommer	Eierbenyttet eiendom
Balanse per 1.1.16	2 468	9 759		361	24 417	2 887
Netto gevinster/tap	-125	-308	16	-12	111	50
Tilgang/kjøp	15	863	2 326	14	1 708	20
Salg/forfalt/oppgjør	-1 255	-2 013	4	-87	-2 863	
Omregningsdifferanse utenlandsk valuta	-53	-251		-27	-393	-131
Annet					1 182	37
Balanse per 31.12.16	1 051	8 050	2 346	249	24 161	2 863

Storebrand Livsforsikring har per 31.12.16 investert 1 928 millioner kroner i Storebrand Eiendomsfond Invest AS.

Investeringen er klassifisert som Investering i tilknyttet selskap i konsernregnskapet. Storebrand Eiendomsfond Invest AS investerer utelukkende i eiendommer som vurderes til virkelig verdi.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

(NOK mill.)	Kvoterte priser (Nivå 1)	Observerbare forutsetninger (Nivå 2)	Ikke observerbare forutsetninger (Nivå 3)	Sum virkelig verdi 2016	Sum virkelig verdi 2015
Eiendeler:					
Aksjer og andeler:					
- Aksjer	17 121	137	621	17 879	14 114
- Andeler		26 647	5 683	32 330	30 216
Sum aksjer og andeler 2016	17 121	26 784	6 305	50 210	
Sum aksjer og andeler 2015	12 209	23 157	8 964		44 330
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning					
- Stat- og statsgaranterte obligasjoner	11 512			11 512	13 215
- Selskapsobligasjoner		10 406	51	10 457	11 839
- Verdipapiriserte obligasjoner		5 907		5 907	8 203
- Obligasjonsfond		45 905		45 905	44 390
Sum obligasjoner og verdipapirer med fast avkastning 2016	11 512	62 217	51	73 780	
Sum obligasjoner og verdipapirer med fast avkastning 2015	13 215	64 356	77		77 647
Derivater:					
- Rentederivater		803		803	178
- Valutaderivater		-716		-716	-476
Sum derivater 2016		86		86	
- herav derivater med positiv markedsverdi		1 133		1 133	
- herav derivater med negativ markedsverdi		-1 047		-1 047	
Sum derivater 2015		-298			-298

Bevegelser mellom kvoterte priser og observerbare forutsetninger

(NOK mill.)	Fra kvoterte priser til observerbare forutsetninger	Fra observerbare forutsetninger til kvoterte priser
Aksjer og andeler	8	10

Bevegelser fra nivå 1 til nivå 2 gjenspeiler redusert omsetningsverdi i aktuelle aksjer i siste måleperiode. I motsatt tilfelle indikerer bevegelser fra nivå 2 til nivå 1 økt omsetningsverdi i aktuelle aksjer i siste måleperiode.

Bevegelser nivå 3

(NOK mill.)	Aksjer	Andeler	Selskaps- obligasjoner
Balanse per 1.1.16	1 780	7 184	80
Netto gevinster/tap på finansielle instrumenter	-62	-474	-11
Tilgang/kjøp	24	712	
Salg/forfalt/oppgjør	-1 122	-1 739	-18
Balanse per 31.12.16	621	5 683	51

FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL AMORTISERT KOST

(NOK mill.)	Kvoterte priser (Nivå 1)	Observebare forutsetninger (Nivå 2)	Ikke observerbare forutsetninger (Nivå 3)	Sum virkelig verdi 2016	Sum virkelig verdi 2015	Balansført verdi 2016	Balanse ført verdi 2016
Finansielle eiendeler							
Utlån til kunder - bedrift			6 997	6 997		7 004	
Utlån til kunder - person			9 724	9 724	6 016	9 724	6 019
Obligasjoner holdt til forfall		17 537		17 537	17 578	15 644	15 648
Obligasjoner klassifiseres som utlån til fordring		89 144		89 144	84 758	82 246	76 107
Sum 2016		106 681	16 721	123 402		114 618	
Sum 2015		102 336			108 353		97 774
Finansielle forpliktelser							
Ansvarlig lånekapital		7 443		7 443	7 432	7 344	7 489
Sum 2016		7 443		7 443		7 344	
Sum 2015		7 432			7 432		7 489

SENSITIVITET FINANSIELLE INSTRUMENTER OG EIENDOM TIL VIRKELIG VERDI

AKSJER

Det er primært investeringer i skog som er klassifisert som aksjer på nivå 3. Skoginvesteringer kjennetegnes blant annet ved svært lange kontantstrømsperioder. Det vil være usikkerhet knyttet til fremtidig kontantstrøm som følge av fremtidig inntekts- og kostnadsvekst, selv om disse forutsetninger er basert på anerkjente kilder. Verdsettelse av skoginvesteringer vil likevel være særlig sensitivt overfor diskonteringsrente som legges til grunn i kalkylen. Selskapet baserer sin verdsettelse på eksterne verdivurderinger. Disse benytter et antatt markedsmessig avkastningskrav. Som en rimelig alternativ forutsetning til de benyttede avkastningskrav, ville en endring i diskonteringsrente på 0,25 prosent utgjøre en endring på anslagsvis 4,27 prosent i verdi blant annet avhengig av skogens modenhet.

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	Økning + 25 bp	Reduksjon - 25 bp	Økning + 25 bp	Reduksjon - 25 bp
Verdiendring ved endret diskonteringsrente				
Endring i virkelig verdi per 31.12.16	86	-84	-20	22
Endring i virkelig verdi per 31.12.15	-102	110	-92	99

ANDELER

Store deler av porteføljen prises mot sammenlignbare børsnoterte selskaper, mens mindre deler av porteføljen er børsnotert. Verdsettelsen av private equity-porteføljen vil dermed være sensitiv for svingninger i de globale aksjemarkedene. Private equity-porteføljen har en estimert beta mot MSCI World (Net – valutasikret til NOK) på omtrent 0,45.

Verdivurderingen for indirekte eiendomsinvesteringer vil være sensitiv for endring i avkastningskravet og forutsetning om fremtidig kontantstrøm. De indirekte eiendomsinvesteringene er belånte strukturer. I snitt er porteføljen belånt med 58 prosent.

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	Endring MSCI World		Endring MSCI World	
	Økning +10%	Reduksjon - 10%	Økning +10%	Reduksjon - 10%
Endring i virkelig verdi per 31.12.16	384	-384	298	-298
Endring i virkelig verdi per 31.12.15	495	-494	420	-419

UTLÅN

Utlån vurderes til virkelig verdi. Verdien av disse fastsettes ved at fremtidige kontantstrømmer diskonteres med tilhørende swapkurve justert for en kundespesifikk kredittspread.

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	Endring markedsspread		Endring markedsspread	
	+ 10 bp	- 10 bp	+ 10 bp	- 10 bp
Endring i virkelig verdi per 31.12.16	-11	11	-11	11

SELSKAPSOBLIGASJONER

Verdipapirer registret som selskapsobligasjoner på nivå 3 er typisk mikrofinans fond, private equity debt fond, og konvertible obligasjoner. Disse prises ikke med diskonteringsrente slik obligasjoner vanligvis gjør, og derfor inngår disse investeringene i samme sensitivitetstest som private equity.

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	Endring MSCI World		Endring MSCI World	
	Økning +10%	Reduksjon - 10%	Økning +10%	Reduksjon - 10%
Endring i virkelig verdi per 31.12.16	12	-12	3	-3
Endring i virkelig verdi per 31.12.15	15	-15	4	-4

EIENDOMMER

Sensitivitetsvurderingen av eiendom gjelder både investeringseiendommer og eierbenyttet eiendom. Verdivurderingen av eiendom er særlig sensitiv for endring i avkastningskravet og forutsetning om fremtidig kontantstrøm. En endring på 0,25 prosent i avkastningskravet hvor alt annet holdes likt, vil medføre en endring av verdien på eiendomsporteføljen i Storebrand på om lag 4,5 prosent.

I størrelsesorden 25 prosent av eiendommens kontantstrøm er knyttet til inngåtte leiekontrakter. Dette innebærer at endringene i de usikre delene av kontantstrømmen med 1 prosent medfører endring i verdi på 0,75 prosent.

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	Endring i avkastningskrav		Endring i avkastningskrav	
	0,25%	-0,25%	0,25%	-0,25%
Endring i virkelig verdi per 31.12.16	-1 231	1 344	-1 002	1 108
Endring i virkelig verdi per 31.12.15	-1 180	1 306	-988	1 086

Note 14 - Bransjenote resultatregnskap

(NOK mill.)	Kollektiv	Kollektiv	Gruppelivs	Individuell	Individuell	Skade-
	pensjon	pensjon		kapital-	rente/	
	privat	offentlig	forsikring	forsikring	pensjons-	forsikring
Premieinntekter for egen regning	13 521	224	743	2 345	203	328
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	7 567	129	63	177	539	27
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	3 540			195	167	
Andre forsikringsrelaterte inntekter	375	1	1	40	37	
Erstatninger for egen regning	-8 798	-1 947	-537	-1 243	-1 426	-168
- herav gjenkjøp	-128	-32		-741	-18	
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser -						
kontraktsfastsatte forpliktelser	-3 718	1 642	-88	185	802	-29
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser -						
særskilt investeringsportefølje	-10 108			-1 140	-8	
Midler tilordnet forsikringskontraktene -						
kontraktsfastsatte forpliktelser	-494	-8		-140	-119	
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-881	-74	-74	-168	-104	-66
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-339	-13	-53	-5	-1	-1
Resultat av teknisk regnskap 2016	665	-45	54	244	90	91
Resultat av teknisk regnskap 2015	-1 110	-62	73	194	53	129

(NOK mill.)	Storebrand			Storebrand
	Livsforsikring AS	BenCo	SPP	Livsforsikring konsern
Premieinntekter for egen regning	17 365	146	7 250	24 760
Netto inntekter fra investeringer i kollektiv-porteføljen	8 502	820	4 828	14 132
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	3 902	18	6 413	10 313
Andre forsikringsrelaterte inntekter	454	382	1 177	2 013
Erstatninger for egen regning	-14 119	-959	-9 012	-24 090
- herav gjenkjøp	-919		92	-827
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-1 208	-660	-538	-2 314
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsportefølje	-11 256	370	-8 466	-19 352
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-761	-4		-765
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-1 368	-65	-1 033	-2 518
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-412		-40	-451
Resultat av teknisk regnskap 2016	1 100	49	579	1 728
Resultat av teknisk regnskap 2015	-723	37	29	-672

INDIVIDUELL KAPITALFORSIKRING

(NOK mill.)	Med	Uten rett til	Investeringsvalg	2016	2015
	overskuddsdeling	andel av overskudd			
Premieinntekter for egen regning	249	434	1 662	2 345	1 734
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	116	60		177	185
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen			195	195	204
Andre forsikringsrelaterte inntekter	1		39	40	30
Erstatninger for egen regning	-391	-140	-712	-1 243	-938
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	299	-114		185	78
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsportefølje			-1 140	-1 140	-852
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-140			-140	-58
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-55	-87	-27	-168	-186
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-2	-4		-5	-3
Resultat av teknisk regnskap	76	150	18	244	194

INDIVIDUELL RENTE/PENSJONSFORSIKRING

(NOK mill.)	Med overskuddsdeling	Investeringsvalg	2016	2015
Premieinntekter for egen regning	23	180	203	197
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	539	-	539	565
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen		167	167	238
Andre forsikringsrelaterte inntekter	3	34	37	35
Erstatninger for egen regning	-1 114	-312	-1 426	-1 509
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	802		802	717
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsportefølje		-8	-8	-34
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-119		-119	-10
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-64	-40	-104	-145
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-1		-1	-2
Resultat av teknisk regnskap	70	20	90	53

KOLLEKTIV PENSJON PRIVAT

(NOK mill.)	Foretaks- pensjon uten investeringsvalg	Fripoliser uten investe- ringsvalg	Fripoliser med investe- ringsvalg	Foretaks- pensjon uten andel overskudd	Tjeneste- pensjon uten investeringsvalg	Tjeneste- pensjon med investeringsvalg
Premieinntekter for egen regning	3 780	-388	560	1 025	26	84
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	2 271	5 215		76	1	
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen			373			3
Andre forsikringsrelaterte inntekter	17	27	45	1		
Erstatninger for egen regning	-1 952	-4 462	-36	-34	-32	
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-2 833	52		-927	6	
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsportefølje			-896			-87
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-373	-118			-1	
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-243	-280	-38	-91	-13	
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-268	-1		-14		
Resultat av teknisk regnskap	398	46	6	34	-13	-0

(NOK mill.)	Innskudds- pensjon med investeringsvalg	Pensjons- kapitalbevis uten investeringsvalg	Pensjons- kapitalbevis med investeringsvalg	2016	2015
Premieinntekter for egen regning	8 114	46	275	13 521	13 914
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen		4		7 567	6 734
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	2 002		1 161	3 540	1 224
Andre forsikringsrelaterte inntekter	165		121	375	319
Erstatninger for egen regning	-1 758	-31	-493	-8 798	-7 253
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser		-15		-3 718	-3 306
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsportefølje	-8 310		-815	-10 108	-11 170
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser		-2		-494	-315
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-151		-64	-881	-949
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-56			-339	-307
Resultat av teknisk regnskap	7	1	186	665	-1 110

Kollektiv pensjon offentlig

(NOK mill.)	Ytelsesbasert uten investeringsvalg	2016	2015
Premieinntekter for egen regning	224	224	396
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	129	129	117
Andre forsikringsrelaterte inntekter	1	1	3
Erstatninger for egen regning	-1 947	-1 947	-3 897
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	1 642	1 642	3 412
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-8	-8	
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-74	-74	-72
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-13	-13	-20
Resultat av teknisk regnskap	-45	-45	-62

Note 15 - Resultatanalyse fordelt per bransje

(NOK mill.)	Kollektiv pensjon privat	Kollektiv pensjon offentlig	Gruppelivs-forsikring	Individuell kapital-forsikring	Individuell rente/pensjons-forsikring	Skade-forsikring	Storebrand Livsforsikring AS		BenCo	SPP	Storebrand Livsforsikring konsern	
							2016	2015			2016	2016
Finansinntekter ¹⁾	12 598	156	73	446	935	32	14 240	10 630	606	2 282	17 128	11 821
Garantert rente	-8 828	-73	-26	-352	-594	-14	-9 887	-7 575	-628	-2 113	-12 627	-9 088
- herav tilført premiefond	-11						-11	-9	-74	-2 311	-2 396	-2 395
Avkastningsresultat før trekk av tilleggsavsetning	3 770	84	47	94	341	18	4 354	3 055	-22		4 332	3 048
Til/fra tilleggsavsetning								-619		169	169	-934
Avkastningsresultat etter bruk av tilleggsavsetning	3 770	84	47	94	341	18	4 354	2 436	-22	169	4 501	2 114
Risikopremie	436	13	689	575	-85	295	1 925	1 833	12	351	2 287	2 210
Risikotilskudd ¹⁾	-478	-13	-653	-247	138	-209	-1 462	-1 406	5	-276	-1 734	-1 664
Netto gjenforsikring med videre ¹⁾	-31		-39	-2		-3	-76	-81		-3	-79	-83
Risikoresultat	-73	0	-3	326	53	83	386	346	16	72	474	463
Administrasjonspremie ¹⁾	1 136	8	85	154	116	55	1 554	1 524	99	1 453	3 106	3 067
Driftskostnader	-881	-74	-74	-168	-104	-66	-1 368	-1 488	-47	-1 114	-2 529	-2 763
Administrasjonsresultat	255	-66	10	-14	12	-10	186	36	52	339	577	304
Øvrig	-51	-11		-5	-1		-68	-1 950			-65	-1 960
Pris på rentegaranti	325	16					342	396			342	396
Fortjenesteelement risiko	101	5					106	159			106	159
Bransjeresultat brutto	4 327	28	54	401	406	91	5 306	1 424	46	579	5 935	1 475
Avkastnings- og risikoresultat til forsikringskunder	-3 578	-72		-156	-315		-4 122	-382			-4 122	-382
Eiers bidrag oppreservering langt liv	-84	-1					-85	-988	2		-85	-988
Dekket fra risiko-utjevningfond								-776				-776
Resultat av teknisk regnskap	665	-45	54	244	90	91	1 100	-723	49	579	1 728	-672

1) Postene andre forsikringsrelaterte inntekter (i note 20) og andre forsikringsrelaterte kostnader (i note 26) er fordelt etter art.

INDIVIDUELL KAPITALFORSIKRING

(NOK mill.)	Med over- skuddsdeling		Uten rett til andel av overskudd		Investeringsvalg		2016		2015	
	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier
Administrasjonsresultat	1			-31	16		1	-16	-20	-7
Avkastningsresultat	64			30			64	30	31	8
Risikoresultat	172			152	2		172	154	53	186
Overskuddsdeling	-76	76					-76	76	-7	7
Til/fra tilleggsavsetning og bufferfond									-7	
Øvrig	-5						-5		8	
Resultat av teknisk regnskap	156	76	0	150	0	18	156	244	58	194

INDIVIDUELL RENTE/PENSJONSFORSIKRING

(NOK mill.)	Med over- skuddsdeling		Uten rett til andel av overskudd		2016		2015	
	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier
Administrasjonsresultat		-9		21	-9	21	-45	17
Avkastningsresultat	341				341		152	
Risikoresultat	54				54		58	
Overskuddsdeling	-70	70			-70	70	-36	36
Til/fra tilleggsavsetning og bufferfond							-117	
Øvrig		-1			-1		-3	
Resultat av teknisk regnskap	315	70	0	20	315	90	10	53

KOLLEKTIV PENSJON PRIVAT

(NOK mill.)	Foretakspensjon uten investeringsvalg		Fripoliser uten investeringsvalg		Fripoliser med investeringsvalg		Foretakspensjon uten andel overskudd		Tjenestepensjon uten investeringsvalg	
	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier
Administrasjonsresultat		-6		49		6		21		-13
Avkastningsresultat	1 295	48	2 352	13				63	1	
Risikoresultat			1					-74		
Pris på rentegaranti og fortjeneste risiko		402						25		
Overskuddsdeling			-29	29						
Til/fra tilleggsavsetning og bufferfond										
Øvrig	23	-46	17	-46						
Resultat av teknisk regnskap	1 318	398	2 341	46	0	6	0	34	1	-13

KOLLEKTIV PENSJON PRIVAT

(NOK mill.)	Innskuddspensjon med investeringsvalg		Pensjonskapitalbevis uten investeringsvalg		Pensjonskapitalbevis med investeringsvalg		2016		2015	
	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier
Administrasjonsresultat		11		1		186		255		124
Avkastningsresultat		-5	2				3 650	120	2 703	67
Risikoresultat							1	-74	59	-106
Pris på rentegaranti og fortjeneste risiko								427		520
Overskuddsdeling							-29	29		
Til/fra tilleggsavsetning og bufferfond									-492	
Øvrig							40	-92	-1 017	-1 714
Resultat av teknisk regnskap	0	7	2	1	0	186	3 662	665	1 252	-1 110

KOLLEKTIV PENSJON OFFENTLIG

(NOK mill.)	Ytelsesbasert uten investeringsvalg		2016		2015	
	Kunde	Eier	Kunde	Eier	Kunde	Eier
Administrasjonsresultat		-66		-66		-48
Avkastningsresultat	84		84		2	
Pris på rentegaranti og fortjeneste risiko		22		22		36
Til/fra tilleggsavsetning og bufferfond					-2	
Øvrig	-11		-11		50	-50
Resultat av teknisk regnskap	73	-45	73	-45	50	-62

Note 16 - Salg av forsikringer (nytegning)

(NOK mill.)	Kollektiv pensjon privat	Gruppelivs-forsikring	Individuell kapitalforsikring	Individuell rente/pensjonsforsikring	Skadeforsikring	Storebrand Livsforsikring AS
2016	233	2	1 227	3	10	1 476
2015	1 132	2	515	4	6	1 658

Salg består av nysalg og forbedringssalg med fradrag for forsikringer der første premie ikke blir betalt. Tilflyttede reserver (note 17) er ikke med i tallene.

Note 17 - Flytting av forsikringsforpliktelse

(NOK mill.)	Kollektiv pensjons-forsikring privat	Kollektiv pensjons-forsikring offentlig	Individuell kapital-forsikring	Individuell rente og pensjons-forsikring	Storebrand Livsforsikring AS	
					2016	2015
Mottatte midler						
Premiereserve	657		3	145	806	1 155
Tilleggsavsetning	2				2	-57
Flytting av premiereserver med videre	659	0	3	145	807	1 098
Premiefond						
Antall kontrakter/kunder	4 662		41	448	5 151	949
Fraflyttede midler						
Premiereserve	-2 258	-1 697	-60	-15	-4 030	-4 556
Tilleggsavsetning	-14	-104			-118	-175
Kursreserver	-10	-11			-21	-45
Flytting av premiereserver med videre	-2 282	-1 813	-60	-15	-4 170	-4 776
Premiefond						
Antall kontrakter/kunder	6 283	24	141	202	6 650	4 822

Note 18 - Netto finansinntekter

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Renter utlån	306	111	290	390
Renter bank	41	42	20	26
Renter obligasjoner og sertifikater	3 444	2 596	2 362	1 267
Renter obligasjoner til amortisert kost	4 035	3 877	4 035	3 877
Renter derivater	898	670	60	26
Renteinntekt for øvrig	-250	-218	-261	-221
Utbytte	990	538	370	305
Sum renteinntekt og utbytte med videre på finansielle eiendeler	9 464	7 615	6 876	5 670
Verdiendring eiendom	1 314	1 578		
Verdiendring aksjer	7 944	-1 118	1 493	-2 668
Verdiendring obligasjoner og sertifikater	-269	-2 237	-611	-752
Verdiendring derivater	1 027	-2 097	-277	28
Verdiendring utlån	2			
Sum verdiendringer på investeringer	10 018	-3 874	605	-3 392
Realisert gevinst aksjer	2 467	7 622	1 936	5 842
Realisert gevinst obligasjoner og sertifikater	1 715	2 018	910	411
Realisert gevinst derivater	509	-5 943	943	-5 253
Realisert gevinst obligasjoner til amortisert kost	331	218	331	215
Realisert gevinst andre investeringer	-8	-3	-1	-3
Agio aksjer	221	33		
Agio obligasjoner og sertifikater	-805	2 034	-999	2 375
Agio derivater	214	2 312	845	1 251
Agio obligasjoner til amortisert kost	-57	78	-57	78
Agio diverse	-37	-46	76	-129
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	4 550	8 322	3 984	4 786
Rentekostnader ansvarlig lån	-390	-337	-373	-337
Sum rentekostnader	-390	-337	-373	-337

Note 19 - Netto inntekter fra eiendommer

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern	
	2016	2015
Leieinntekter fra eiendommer ¹⁾	1 282	1 364
Driftskostnader (inkludert vedlikehold og reparasjoner) som gjelder eiendommer som har gitt leieinntekter i perioden ²⁾	-292	-240
Netto driftsinntekter eiendom	990	1 124
Endring i virkelig verdi investeringseiendommer	1 314	1 578
Sum inntekter eiendom	2 304	2 701
1) Herav eiendommer til eget bruk	181	174
2) Herav eiendommer til eget bruk	-42	-37

Note 20 - Andre forsikringsrelaterede inntekter

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Renteinntekter forsikring	8	5	4	5
Forvaltningsgebyrer	800	802		
Øvrige forsikringsrelaterede gebyrer	125	68		6
Indekseringsavgift	3	127		
Returprovisjoner	706	609	437	369
Andre inntekter	370	83	13	8
Sum andre forsikringsrelaterede inntekter	2 013	1 694	454	387

Note 21 - Andre inntekter

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Renter på driftsbankkonti	14	14	14	14
Driftsinntekter i selskaper utenom forsikring	241	348		
Andre inntekter	22	20	11	19
Sum andre inntekter	277	381	24	32

Note 22 - Salgskostnader

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Lønn og personalkostnader egne salgsressurser	-362	-453	-220	-293
Andre salgskostnader egne salgsressurser	-189	-198	-46	-49
Provisjoner til eksterne distributører	-155	-158	-12	-19
Sum salgskostnader	-706	-808	-278	-361
Endring i aktiverte salgskostnader	-1	-1		

Note 23 - Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

Storebrandkonsernet har landspesifikke pensjonsordninger.

De ansatte i Storebrand i Norge har en innskuddsbasert pensjonsordning. I en innskuddsordning setter foretaket av et avtalt tilskudd til en pensjonskonto. Den fremtidige pensjonen er avhengig av bidragenes størrelse og avkastningen på pensjonskontoen. Når innskuddene er betalt har foretaket ingen ytterligere betalingsforpliktelser knyttet til innskuddspensjonen, og innbetalingen til pensjonskonto kostnadsføres fortløpende. Det er av regulatoriske årsaker ikke anledning til spare for lønn som overstiger 12G i innskuddspensjon. Storebrand har for ansatte med lønn over 12G en pensjonssparing i spareproduktet Ekstrapensjon.

Premiesatser og innhold for innskuddspensjonsordningen er følgende:

- Sparingen starter fra første lønnskroner
- Sparesats på 7 prosent av lønn fra 0 til 12G (Grunnbeløp utgjør kr 92.576 per 31.12.16)
- I tillegg spares 13 prosent av lønn mellom 7,1 til 12G
- Sparesats i Ekstrapensjon for lønn over 12G er 20 prosent

I sammenheng med nye regler for uførepensjon i tjenstepensjonsloven har Storebrand endret uførepensjonsordningen for egne ansatte i Norge gjeldende fra 1. juni 2016. Fra samme tidspunkt har etterlattedekningene tilknyttet pensjonsordningen opphørt. Disse ordningene har vært bokført som ytelsesordninger i regnskapet. Avviklingen medførte en reduksjon i balanseførte forpliktelser som har gitt en gevinst på 121 millioner kroner ved fraregning, og som reduserer pensjonskostnadene i resultatregnskapet. For ansatte og tidligere ansatte som har hatt lønn over 12G frem til 31.12.2014 ble det gitt et tilbud om kontantutløsning av de opptjente rettigheter, med utbetaling i starten av 2015. For ansatte i konsernledelsen blir denne utbetalingen fordelt over 5 år.

De norske selskapene er med i Fellesordningen for avtalefestet pensjon AFP. Den private AFP-ordningen gir et livslangt tillegg til den ordinære pensjonen og er en flerforetaksordning pensjonsordning, men det foreligger ikke tilgjengelig pålitelig informasjon for innregning av forpliktelsen i balansen. Ordningen blir finansiert gjennom årlig premie som fastsettes som en prosent av lønn mellom 1 og 7,1G, og premiesatsen i 2016 var på 2,5 %. De ansatte i Storebrand i Norge som er født før 1. januar 1956 kan velge mellom å ta ut AFP eller gå av ved 65 års alder og motta en driftspensjon fra foretaket frem til fylte 67 år. De ansatte kan velge å ta ut fra AFP-ordningen fra og med fylte 62 år og fortsette å stå i jobb. Ansatte som var sykmeldt og delvis uføre ved overgang til innskuddspensjon, inngår fortsatt i ytelsespensjonsordning. Det foreligger også pensjonsforpliktelser for ytelsesordning knyttet til driftspensjoner for enkelte tidligere ansatte og tidligere styremedlemmer.

Pensjonen for ansatte i SPP i Sverige følger de Bankanställdas Tjänstepensionsplan (BTP). SPP har en innskuddsbasert tjenstepensjon som kalles BTP1. Alla nyansatte fra og med 01.01.2014 meldes inn i denne pensjonsavtalen. I BTP1 betaler arbeidsgiveren en premie til pensjons sparing beregnet ut fra pensjonsgivende lønn opp til 30 "inkomstbasbelopp". I forsikringen inngår alderspensjon med eller uten dødelighetsarv, uførepensjon og barnpensjon. Premien beregnes uavhengig av alder og beregnes primært ut fra månedslønnen. Premien betales månedlig i to deler, en fast del som er 2,5 prosent av pensjonsgivende lønn opp til og med 7,5 "inkomstbasbelopp". Premiens valgfrie del er 2 prosent av lønn opp til og med 7,5 "inkomstbasbelopp" samt 30 prosent av lønn mellom 7,5 og 30 "inkomstbasbelopp".

Pensjonen i avtalen BTP2 (ytelsesbestemt tjenstepensjon som er en lukket ordning) utgjør 10 prosent av årslønnen opp til 7,5 "inkomstbasbelopp" ("inkomstbasbeloppet" utgjorde i 2016 SEK 59 300 og blir i 2017 SEK 61 500), 65 prosent av lønn i intervallet i 7,5 til 20 og 32,5 prosent i intervallet 20 til 30. På lønn som overstiger 30 "inkomstbasbelopp" beregnes ingen alderspensjon. Full opptjeningsstid oppnås etter 30 års medlemskap i pensjonsordningen. Utover den ytelsesbaserte delen finnes også en mindre innskuddsdel innen BTP-planen. For denne del får den ansatte selv velge plasseringsform (tradisjonell forsikring eller fondsforsikring). Den innskuddsbaserte delen er 2 prosent av årslønn. Ordinær fratredelsesalder er 65 år i samsvar med pensjonsavtalen mellom Bankinstituttens Arbetsgivarorganisation (BAO) og de arbeidsorganisasjoner som omfattes av BTP.

I SPP har administrerende direktør en pensjonsalder på 65 år. Administrerende direktør omfattes av BTP1. I tillegg har administrerende direktør en innskuddsbasert tilleggspensjon tegnet i SPP. Premien på denne forsikringen utgjør 20 prosent av lønn som overstiger 30 "inkomstbasbelopp".

Pensjon til de ansatte i Nordben Life-and Pension Insurance Company LTD og Euroben Life and Pension LTD er dekket av en innskuddsordning. I tillegg er ansatte i Nordben dekket med en engangssum ved dødsfall i tjenestetiden.

BALANSEFØRTE PENSJONSFORPLIKTELSER ER FASTSATT SOM FØLGER

(NOK mill.)	2016	2015
Nåverdi av forsikret pensjonsforpliktelse	893	1 014
Virkelig verdi av pensjonsmidler	-867	-923
Netto pensjonsforpliktelse/-midler forsikret ordning	26	91
Nåverdi av uforsikret pensjonsforpliktelse	70	126
Netto pensjonsforpliktelse i balansen	96	217

Inkluderer arbeidsgiveravgift på netto underfinansiert forpliktelse som inngår i bruttoforpliktelsen.

BOKFØRT I BALANSEN:

(NOK mill.)	2016	2015
Pensjonsforpliktelse	96	217

ENDRINGENE I DEN YTELSESBASERTE PENSJONSFORPLIKTELSEN I LØPET AV ÅRET

(NOK mill.)	2016	2015
Pensjonsforpliktelse 1.1	1 140	1 101
Periodens pensjonsopptjening	27	48
Rentekostnader på forpliktelsen	32	33
Estimatavik	63	50
Gevinst/tap ved avkortning	-121	
Utbetalt pensjon	-56	-108
Planendringer	-45	-33
Pensjonsforpliktelse tilgang/avgang og omregningsdifferanser	-73	58
Arbeidsgiveravgift pensjonsmidler	-4	-9
Pensjonsforpliktelse 31.12.	963	1 140

ENDRINGENE I PENSJONSMIDLENES VIRKELIGE VERDI

(NOK mill.)	2016	2015
Virkelig verdi av pensjonsmidler 1.1	923	813
Forventet avkastning	28	26
Estimatavik	-18	-38
Innbetalte premier	70	101
Utbetalte pensjoner	-28	-20
Planendringer	-43	
Pensjonsmidler tilgang/avgang og omregningsdifferanser	-61	42
Arbeidsgiveravgift pensjonsmidler	-4	-1
Pensjonsmidler 31.12.	867	923

Forventede innbetalinger av premie (ytelse) i 2017	31
Forventede innbetalinger av premie (innskudd) i 2017	147
Forventede innbetalinger til AFP i 2017	13
Forventede utbetalinger over drift (usikret ordning) i 2017	44

PENSJONSMIDLER HAR FØLGENDE SAMMENSETNING PER 31.12:

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring AS		SPP Pension & Försäkring AB	
	2016	2015	2016	2015
Eiendommer til virkelig verdi	15 %	12 %	8 %	6 %
Obligasjoner til amortisert kost	40 %	45 %		
Utlån til amortisert kost	6 %			
Aksjer og andeler til virkelig verdi	12 %	11 %	6 %	8 %
Obligasjoner til virkelig verdi	27 %	27 %	86 %	86 %
Andre kortsiktige finansielle eiendeler		4 %		
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Bokført avkastning på eiendelene	6,4 %	5,4 %	5,3 %	5,4 %

Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av Storebrand Livsforsikring og SPP Pension & Försäkring AB ved utgangen av året. Finansielle instrumenter verdsettes på tre forskjellige nivåer. Fordeling av de enkelte klasser av finansielle instrumenter på nivåer fremgår av note 13.

NETTO PENSJONSKOSTNAD I RESULTATREGNSKAPET, SPESIFISERT SOM FØLGER:

(NOK mill.)	2016	2015
Periodens pensjonsopptjening	26	49
Netto rentekostnad/avkastning	4	18
Gevinst/tap ved avkortning	-123	
Sum ytelsesbaserte ordninger	-92	67
Periodens innbetaling til innskuddsordninger	125	185
Periodens kostnad til AFP (inkl. AGA)	12	11
Netto pensjonskostnad resultatført i perioden	44	263

ANALYSE AV AKTUARIELT TAP (GEVINST) I PERIODEN

(NOK mill.)	2016	2015
Tap (gevinst) - endring i diskonteringsrenten	100	-69
Tap (gevinst) - endring i andre økonomiske forutsetninger	-2	-8
Tap (gevinst) - opplevd DBO	-34	126
Tap (gevinst) - opplevd Pensjonsmidler	16	36
Investerings-/administrasjonskostnader	2	2
Aktuarielt tap (gevinst) i perioden	82	88

HOVEDFORUTSETNINGER BENYTTET I BEREGNINGENE AV NETTO PENSJONSFORPLIKTELSE PER 31.12.

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring AS		SPP Pension & Försäkring AB	
	2016	2015	2016	2015
Diskonteringsrente ¹⁾	2,3 %	2,7 %	2,8 %	3,5 %
Forventet lønnsvekst	2,00 %	2,25 %	3,5 %	3,5 %
Forventet årlig regulering folketrygd	2,00 %	2,25 %	3,0 %	3,0 %
Forventet årlig regulering utbetaling av pensjoner			2,0 %	2,0 %
Uførhetstabell	KU	KU		
Dødlighetstabell	K2013BE	K2013BE	DUS14	DUS14

ØKONOMISKE FORUTSETNINGER:

Fastssettelse av økonomiske forutsetninger er basert på reglene i IAS 19. Det vil særlig være betydelig usikkerhet knyttet til langsiktige antagelser som fremtidig inflasjon, realrente, reallønnsvekst og G-regulering. Det er i Norge benyttet en diskonteringsrente fastsatt med utgangspunkt i obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Basert på observert markeds- og volumutvikling må det norske OMF-markedet etter Storebrands oppfatning defineres som et dypt marked. Ved fastsettelse av økonomiske forutsetninger vurderes også bedriftsspesifikke forhold herunder forventet vekst i direkte lønn.

AKTUARIELLE FORUTSETNINGER:

I Norge er det standardiserte forutsetninger om døds-/uføretutvikling samt andre demografiske faktorer utarbeidet av Finansnæringens Fellestjenestegrunnlag. Det ble med virkning fra 2014 innført et nytt dødelighetsgrunnlag K2013 for kollektive pensjonsforsikringer i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser. Storebrand har benyttet dødelighetstabell K2013BE (beste estimat) i aktuarberegningene per 31.12.2016. De aktuarielle forutsetningene i Sverige følger bransjens felles dødelighetstabell DUS06 justert for selskapsspesifikke forskjeller. Fratredeshyppigheten er beregnet til i gjennomsnitt 4 prosent per år.

SENSITIVITETSANALYSE PENSJONSBEREGNING

Risikoen for Storebrand knyttet til pensjonsordningen er knyttet til de endringer i de økonomiske -og aktuarielle forutsetninger som må benyttes i beregningene, og den faktiske avkastningen på pensjonsmidlene. Pensjonsforpliktelsen er spesielt sensitiv overfor endringer i diskonteringsrenten. En reduksjon i diskonteringsrenten vil isolert sett medføre en økning i pensjonsforpliktelsen. For de norske selskapene som har gått over til innskuddspensjon fra 1. januar 2015 er det ikke beregnet sensitivitet, og tallene nedenfor viser sensitiviteten for de svenske selskapene.

Følgende estimater er basert på fakta og omstendigheter per 31. desember 2016, og beregnet for hver enkelt når alle andre forutsetninger holdes konstante.

Sverige	Diskonteringsrente		Forventet lønnsvekst		Forventet årlig regulering av pensjoner	Dødelighet - endring i forventet levealder	
	1,0 %	-1,0 %	1,0 %	-1,0 %		+1 ÅR	-1 ÅR
Prosentvis endring i pensjon:							
Pensjonsforpliktelse	-16 %	25 %	1 %	-5 %	15 %	4 %	-4 %
Periodens netto pensjonskostnader	-26 %	25 %	4 %	-14 %	10 %	-2 %	-9 %

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

Storebrandkonsernet har landspesifikke pensjonsordninger. De ansatte i Storebrand i Norge har en innskuddsbasert pensjonsordning. I en innskuddsordning setter foretaket av et avtalt tilskudd til en pensjonskonto. Den fremtidige pensjonen er avhengig av bidragenes størrelse og avkastningen på pensjonskontoen. Når innskuddene er betalt har foretaket ingen ytterligere betalingsforpliktelser knyttet til innskuddspensjonen, og innbetalingen til pensjonskonto kostnadsføres fortløpende. Det er av regulatoriske årsaker ikke anledning til spare for lønn som overstiger 12G i innskuddspensjon. Storebrand har for ansatte med lønn over 12G en pensjonssparing i spareproduktet Ekstrapensjon.

Premiesatser og innhold for innskuddspensjonsordningen er følgende:

- Sparingen starter fra første lønnskone
- Sparesats på 7 prosent av lønn fra 0 til 12G (Grunnbeløp utgjør kr 92.576 per 31.12.16)
- I tillegg spares 13 prosent av lønn mellom 7,1 til 12G
- Sparesats i Ekstrapensjon for lønn over 12G er 20 prosent

I sammenheng med nye regler for uførepensjon i tjenstepensjonsloven har Storebrand endret uførepensjonsordningen for egne ansatte i Norge gjeldende fra 1. juni 2016. Fra samme tidspunkt har etterlattede dekningene tilknyttet pensjonsordningen opphørt. Disse ordningene har vært bokført som ytelsesordninger i regnskapet. Avviklingen medførte en reduksjon i balanseførte forpliktelser som har gitt en gevinst på 116 millioner kroner ved fraregning, og som reduserer pensjonskostnadene i resultatregnskapet. For ansatte og tidligere ansatte som har hatt lønn over 12G frem til 31.12.2014 ble det gitt et tilbud om kontantutløsning av de opptjente rettigheter, med utbetaling i starten av 2015. For ansatte i konsernledelsen blir denne utbetalingen fordelt over 5 år.

De norske selskapene er med i Fellesordningen for avtalefestet pensjon AFP. Den private AFP-ordningen gir et livslangt tillegg til den ordinære pensjonen og er en flerforetaksordning pensjonsordning, men det foreligger ikke tilgjengelig pålitelig informasjon for innregning av forpliktelsen i balansen. Ordningen blir finansiert gjennom årlig premie som fastsettes som en prosent av lønn mellom 1 og 7,1G, og premiesatsen i 2016 var på 2,5 %. De ansatte i Storebrand i Norge som er født før 1. januar 1956 kan velge mellom å ta ut AFP eller gå av ved 65 års alder og motta

en driftspensjon fra foretaket frem til fylte 67 år. De ansatte kan velge å ta ut fra AFP-ordningen fra og med fylte 62 år og fortsette å stå i jobb. Ansatte som var sykmeldt og delvis uføre ved overgang til innskuddspensjon, inngår fortsatt i ytelsespensjonsordning. Det foreligger også pensjonsforpliktelser for ytelsesordning knyttet til driftspensjoner for enkelte tidligere ansatte og tidligere styremedlemmer.

BALANSEFØRTE PENSJONSFORPLIKTELSER ER FASTSATT SOM FØLGER

(NOK mill.)	2016	2015
Nåverdi av forsikret pensjonsforpliktelse	93	233
Virkelig verdi av pensjonsmidler	-101	-158
Netto pensjonsforpliktelse/-midler forsikret ordning	-8	76
Nåverdi av uforsikret pensjonsforpliktelse	67	120
Netto pensjonsforpliktelse i balansen	59	196

Inkluderer arbeidsgiveravgift på netto underfinansiert forpliktelse som inngår i bruttoforpliktelsen.

BOKFØRT I BALANSEN:

(NOK mill.)	2016	2015
Pensjonsforpliktelser	59	196

ENDRINGENE I DEN YTELSESBASERTE PENSJONSFORPLIKTELSEN I LØPET AV ÅRET

(NOK mill.)	2016	2015
Pensjonsforpliktelse 1.1	354	291
Periodens pensjonsopptjening	13	24
Rentekostnader på forpliktelsen	7	7
Estimatavik	-35	127
Gevinst/tap ved avkortning	-116	
Utbetalt pensjon	-29	-87
Planendringer	-31	
Arbeidsgiveravgift pensjonsmidler	-4	-8
Pensjonsforpliktelse 31.12.	160	354

ENDRINGENE I PENSJONSMIDLENES VIRKELIGE VERDI

(NOK mill.)	2016	2015
Virkelig verdi av pensjonsmidler 1.1	158	118
Forventet avkastning	3	3
Estimatawik	-52	-18
Innbetalt premie	31	58
Utbetalte pensjoner	-4	-3
Planendringer	-31	
Arbeidsgiveravgift pensjonsmidler	-4	
Pensjonsmidler 31.12.	101	158

Forventede innbetalinger av premie (ytelse) i 2017	2
Forventede innbetalinger av premie (innskudd) i 2017	59
Forventede innbetalinger til AFP i 2017	11
Forventede utbetalinger over drift (usikret ordning) i 2017	20

PENSJONSMIDLER HAR FØLGENDE SAMMENSETNING PER 31.12:

	Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015
Eiendommer til virkelig verdi	15 %	12 %
Obligasjoner til amortisert kost	40 %	45 %
Utlån til amortisert kost	6 %	
Aksjer og andeler til virkelig verdi	12 %	11 %
Obligasjoner til virkelig verdi	27 %	27 %
Andre kortsiktige finansielle eiendeler		4 %
Sum	100 %	100 %
Bokført avkastning på eiendelene	6,4 %	5,4 %

Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av Storebrand Livsforsikring ved utgangen av året. Finansielle instrumenter verdsettes på tre forskjellige nivåer. Fordeling av de enkelte klasser av finansielle instrumenter på nivåer fremgår av note 13.

NETTO PENSJONSKOSTNAD I RESULTATREGNSKAPET, SPESIFISERT SOM FØLGER:

(NOK mill.)	2016	2015
Periodens pensjonsopptjening	13	24
Netto rentekostnad/avkastning	4	4
Sum ytelsesbaserte ordninger	-99	28
Periodens kostnad til innskuddsordninger	57	57
Periodens kostnad til AFP (inkl. AGA)	11	9
Netto pensjonskostnad resultatført i perioden	-32	94

ANALYSE AV AKTUARIELT TAP (GEVINST) I PERIODEN

(NOK mill.)	2016	2015
Tap (gevinst) - opplevd DBO	-35	127
Tap (gevinst) - opplevd Pensjonsmidler	50	17
Investerings-/administrasjonskostnader	2	2
Aktuarielt tap (gevinst) i perioden	18	145

HOVEDFORUTSETNINGER BENYTTET I BEREGNINGENE AV NETTO PENSJONSFORPLIKTELSE PER 31.12.

(NOK mill.)	2016	2015
Diskonteringsrente	2,3 %	2,7 %
Forventet lønnsvekst	2,00 %	2,25 %
Forventet årlig regulering folketrygd	2,00 %	2,25 %
Uførhetstabell	KU	KU
Dødelighetstabell	K2013BE	K2013BE

ØKONOMISKE FORUTSETNINGER:

Fastsettelse av økonomiske forutsetninger er basert på reglene i IAS 19. Det vil særlig være betydelig usikkerhet knyttet til langsiktige antagelser som fremtidig inflasjon, realrente, reallønnsvekst og G-regulering. Det er i Norge benyttet en diskonteringsrente fastsatt med utgangspunkt i obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Basert på observert markeds- og volumutvikling må det norske OMF-markedet etter Storebrands oppfatning defineres som et dypt marked. Ved fastsettelse av økonomiske forutsetninger vurderes også bedriftsspesifikke forhold herunder forventet vekst i direkte lønn.

AKTUARIELLE FORUTSETNINGER:

I Norge er det standardiserte forutsetninger om døds-/uføreutvikling samt andre demografiske faktorer utarbeidet av Finansnæringens Fellestorganisasjon. Det ble med virkning fra 2014 innført et nytt dødelighetsgrunnlag K2013 for kollektive pensjonsforsikringer i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser. Storebrand har benyttet dødelighetstabell K2013BE (beste estimat) i aktuarberegningene per 31. desember 2016.

SENSITIVITETSANALYSE PENSJONSBEREGNING

Risikoen for Storebrand knyttet til pensjonsordningen er knyttet til de endringer i de økonomiske -og aktuarielle forutsetninger som må benyttes i beregningene, og den faktiske avkastningen på pensjonsmidlene. Pensjonsforpliktelsen er spesielt sensitiv overfor endringer i diskonteringsrenten. En reduksjon i diskonteringsrenten vil isolert sett medføre en økning i pensjonsforpliktelsen. For de norske selskapene som har gått over til innskuddspensjon fra 1. januar 2015 er det ikke beregnet sensitivitet.

Note 24 - Godtgjørelse og forpliktelser for ledende ansatte og tillitsvalgte

Geir Holmgren er administrerende direktør i Storebrand Livsforsikring AS. Han har en lønnsgaranti på 12 måneder etter ordinær oppsigelsestid. Alle arbeidsrelaterte inntekter inklusive konsulentoppdrag kommer til fradrag. Han har en avtale om prestasjonsavhengig bonus, som er knyttet opp mot konsernets verdibaserte styringssystem (se punkt 3 under).

Selskapet har ingen forpliktelser overfor styrets leder ved opphør eller endring av vervet. Selskapet betaler styreansvarsforsikringer for sine styremedlemmer.

Storebrand har etablert en bonusordning for ansatte. Bonusordningen er knyttet til selskapets verdiskapning, samt individuelle prestasjoner.

Tusen kroner	Ordinær lønn ¹⁾	Andre ytelser ²⁾	Total godtgjørelse opptjent i året	Årets pensjons- opptjening	Lønnsgaranti (mnd)	Lån ³⁾	Eier antall aksjer ⁴⁾
Geir Holmgren	3 607	209	3 816	649	12	7 967	26 316
Lars Aa. Løddesøl	4 575	209	4 784	892	18	8 508	60 169
Heidi Skaaret	3 653	185	3 838	729	12	3 501	24 982
Hege Hodnesdal	2 973	163	3 136	530	12		25 040
Robin Kamark	5 113	188	5 302	1 151	18	2 178	55 702
Staffan Hansèn	4 486	31	4 517	1 014	12		27 718
Jan Erik Saugestad	4 795	156	4 951	879	12	1 200	22 768
Jostein Chr. Dalland	1 879	130	2 009	343	12		4 119
Sum 2016	31 081	1 271	32 352	6 187		23 353	246 814
Sum 2015	25 834	1 116	26 950	7 723		23 807	208 678

1) En andel av konsernledelsens fastlønn vil være bundet til kjøp av fysisk STB-aksjer med 3 års bindingstid. Kjøp av aksjer vil foregå en gang per år.

2) Omfatter bilgodtgjørelse, telefon, forsikring, rentefordel, andre trekkpliktige ytelser.

3) Ansatte kan låne inntil 3,5 millioner kroner til subsidierte priser mens overskytende lånebeløp følger markedsrente.

4) Oversikten viser antall aksjer eid av vedkommende person, samt nærmeste familie og selskaper der vedkommende har bestemmende innflytelse, jmfør regnskapsloven §7-26.

Tusen kroner	Godtgjørelse	Eier antall aksjer ¹⁾	Lån
Styret			
Odd Arild Grefstad		92 602	3 930
Bodil Catherine Valvik	157		3 152
Inger Johanne Bergstøl	43		
Jan Otto Risebrobakken		6 302	6 352
Tove Margrete Storrødvann	207		
Peik Norenberg	207		
Erik Haug Hansen	157	6 417	1 500
Hans Henrik Klouman	164		
Sum 2016	935	105 321	14 934
Sum 2015	841	83 199	14 705

1) Oversikten viser antall aksjer eid av vedkommende person, samt nærmeste familie og selskaper der vedkommende har bestemmende innflytelse, jmfør regnskapsloven §7-26.

2) Ansatte kan låne inntil 3,5 millioner kroner til subsidierte priser mens overskytende lånebeløp følger markedsrente.

Lån til ansatte i Storebrand Livsforsikring konsern er 648 millioner kroner.

Note 25 - Revisjonshonorarer

Godtgjørelse til Deloitte AS og samarbeidende selskaper fordeler seg slik:

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Lovpålagt revisjon	-9,3	-8,8	-3,0	-1,9
Andre attestasjonstjenester	-0,9	-0,8		
Skatterådgivning	-1,2	-1,3	-0,6	
Andre tjenester utenfor revisjonen	-0,4	-1,1		-0,6
Sum	-11,8	-11,9	-3,7	-2,6

Beløpene ovenfor er eksklusive merverdiavgift.

Note 26 - Andre forsikringsrelaterte kostnader

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Pooling	-60	-95	-59	-72
Rentekostnader forsikring	-37	-48	-37	-48
Rabatt forvaltningsgebyr	-46	-41	-46	-41
Administrasjonsreserve fripoliser	-229	-162	-229	-162
Avkastningsskatt	-5	-9	-1	
Tap på krav forsikring	-38		-38	
Andre kostnader	-36	-61	-2	-32
Sum andre forsikringsrelaterte kostnader	-451	-416	-412	-354

Note 27 - Andre kostnader

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Kostnader ansvarlig lån	-390	-337	-373	-337
Amortisering immaterielle eiendeler	-396	-386		
Andre kostnader		-16	-15	-13
Driftskostnader andre selskaper enn forsikring	-260	-310		
Sum andre kostnader	-1 047	-1049	-388	-350

Note 28 - Skatt

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Betalbar skatt	-1	-1		
Endring utsatt skatt/ skattefordel	-195	1 968	-205	1 814
Sum skattekostnad	-196	1 967	-205	1 814

AVSTEMMING AV FORVENTET SKATTEKOSTNAD TIL FAKTISK SKATTEKOSTNAD

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Ordinært resultat før skatt	1 692	-806	1 459	374
Forventet inntektsskatt med nominell skattesats	-423	218	-365	-101
Skatteeffekten av :				
realisert/urealisert aksjer	-108	1 918	-651	1 932
mottatt utbytte	-45	1	565	176
tilknyttede selskaper	4			
permanente forskjeller	309	-304	179	-178
balanseføring/nedvurdering av utsatt skattefordel		152		
endring i skattesats	111	-31	111	-29
Endring tidligere år	-44	14	-44	14
Skattekostnad	-196	1 967	-205	1 814
Effektiv skattesats ¹⁾	12 %	244 %	14 %	-485 %

BEREGNING AV UTSATT SKATTEFORDEL OG UTSATT SKATT AV MIDLERTIDIGE FORSKJELLER OG UNDERSKUDD TIL FREMFØRING

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Skatteøkende midlertidige forskjeller				
Verdipapirer	9 769	11 133	9 769	11 133
Fast eiendom ²⁾	11 062	10 391	11 062	10 248
Driftsmidler	153	2		
Annet	980	944	157	157
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	21 964	22 470	20 988	21 538
Skattereduserende midlertidige forskjeller				
Driftsmidler	-14	-50	-12	-13
Avsetninger	-6 860	-4 568	-6 835	-4 563
Påløpt pensjon	-60	-205	-59	-196
Gevinst-/tapskonto	-7			
Annet		-21		
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-6 941	-4 844	-6 913	-4 772
Fremførbare underskudd	-14 932	-19 025	-14 333	-18 207
Sum fremførbare underskudd og godtgjørelse	-14 932	-19 025	-14 333	-18 207
Grunnlag for netto utsatt skatt/skattefordel	91	-1 400	-257	-1 441
Netto utsatt fordel/forpliktelse i balansen ³⁾	-137	-350	-175	-360
Bokført i balansen:				
Utsatt skattefordel	312	551	175	360
Utsatt skatt	175	200		

1) I løpet av året er det gjennomført salg av eiendomsaksjer (omfattet av fritaksmetoden) som har medført at skatteøkende midlertidige forskjeller er redusert, og tilhørende avsetning til utsatt skatt reversert.

I egenkapitalen inngår et risikoutjevningsfond og skattefradrag knyttet til oppbygging av dette fondet er behandlet som en permanent forskjell mellom regnskap og skatt (se nærmere om dette under "Avstemming av konsernets egenkapital"). Bruk av fondet vil isolert sett medføre en høyere effektiv skattesats.

Den effektive skattesatsen er også påvirket av at konsernet driver virksomhet i forskjellige land med ulik skattesats fra Norge (25 prosent). I tillegg vil skattekostnaden påvirkes av skatteeffekter knyttet til tidligere år.

2) I konsernets skatteøkende midlertidige forskjeller inngår også midlertidige forskjeller knyttet til konsernets investeringseiendommer. Disse eiendommene inngår hovedsakelig i det norske livselskapets kundeporteføljer og ligger i aksjeselskaper som eies av holdingselskaper, som igjen eies av Storebrand Livsforsikring AS. Dersom aksjeselskapene som eier eiendommene skulle bli solgt vil disse kunne avhendes tilnærmet skattefritt. De skatteøkende midlertidige forskjellene knyttet til forskjell mellom virkelige verdier og skattemessige verdier på investeringseiendommene, og som har oppstått i eierperioden (omlag 11,1 milliarder kroner), inngår i konsernets midlertidige forskjeller, hvor utsatt skatt beregnes med en nominell skattesats på 24 prosent. I henhold til IAS 12 er det ikke avsatt for utsatt skatt knyttet til midlertidige forskjeller som eksisterte når selskaper ble kjøpt og transaksjonen ikke er definert som en virksomhetsoverdragelse (grunnlag utgjør omlag 0,8 milliarder kroner).

3) Stortinget vedtok i desember 2016 å redusere selskappskattesatsen fra 25 til 24 prosent med virkning fra 1. januar 2017. Samtidig ble det vedtatt å innføre en finansskatt med virkning fra samme dato. For selskaper som omfattes av finansskatten videreføres dermed selskappskattesatsen på 2016-nivå (25 prosent).

I Storebrand Livsforsikring konsernet inngår både selskaper som omfattes og som ikke omfattes av finansskatten. Ved balanseføring av utsatt skatt/ skattefordel i konsernregnskapet benyttes derfor selskappskattesatsen gjeldende for det enkelt selskap.

Note 29 - Immaterielle eiendeler, goodwill og merverdi kjøpte forsikringsforpliktelser

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

(NOK mill.)	Immaterielle eiendeler				2016	2015
	IT- systemer	Value of business in force	Andre immaterielle eiendeler	Goodwill		
Anskaffelseskost 1.1	410	10 394	710	837	12 351	11 372
Tilgang i perioden:						
Utviklet internt	44				44	73
Kjøpt separat	27				27	28
Avgang i perioden	-73				-73	-177
Valutadifferanser ved omregning av utenlandsk enhet	-3	-1 014	-69	-80	-1 165	1 062
Andre endringer						-8
Anskaffelseskost 31.12	405	9 380	641	757	11 183	12 351
Akkumulerte av- og nedskrivninger 1.1	-181	-6 162	-568		-6 912	-5 981
Amortisering i perioden	-61	-330	-66		-457	-435
Avgang i perioden	25				25	96
Valutadifferanser ved omregning av utenlandsk enhet		613	58		671	-600
Andre endringer						8
Akk. av- og nedskrivninger 31.12	-217	-5 880	-577		-6 673	-6 912
Balanseført verdi 31.12	188	3 501	64	757	4 510	5 439

SPESIFIKASJON AV IMMATERIELLE EIENDELER

(NOK mill.)	Levetid	Avskrivnings-sats	Avskrivnings-metode	Balanseført verdi 2016
IT systemer	5 år/10 år	20%/10%	Lineær	188
Value of business inforce SPP	20 år	5 %	Lineær	3 501
Andre immaterielle eiendeler (merkevarenavn, kundelister mv)	5 år	20 %	Lineær	64

GOODWILL FORDELT PÅ VIRKSOMHETSKJØP

(NOK mill.)	Anskaffelseskost 1.1	Verdi i balansen 1.1	Tilgang/Adgang	Valutadifferanser ved omregning av utenlands enhet	Verdi i balansen 31.12
Goodwill ved kjøp av SPP	837	837		-80	757
Sum	837	837		-80	757

Goodwill avskrives ikke, men testes årlig for nedskrivningsbehov.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

(NOK mill.)	IT-systemer	Sum 2016	Sum 2015
Anskaffelseskost 1.1	382	382	316
Tilgang i perioden:			
Utviklet internt	36	36	73
Avgang i perioden	-73	-73	
Andre endringer			-8
Anskaffelseskost 31.12	345	345	382
Akk. av- og nedskrivninger 1.1.	-181	-181	-140
Amortisering i perioden	-55	-55	-49
Avgang i perioden	25	25	
Andre endringer			8
Akk. av- og nedskrivninger 31.12.	-211	-211	-181
Balanseført verdi 31.12.	133	133	201

(NOK mill.)	Levetid	Avskrivnings- sats	Avskrivnings- metode	Balanseført verdi 31.12
IT-systemer	5 år	20 %	Lineær	133

NEDSKRIVNINGSTEST IMMATERIELLE EIENDELER OG GOODWILL

IMMATERIELLE EIENDELER KNYTTET TIL OPPKJØP AV SPP

Storebrand Livsforsikring AS kjøpte i 2007 SPP Pension & Försäkring AB med datterselskaper. Hoveddelen av de immaterielle verdiene knyttet til SPP er verdien av eksisterende forretning (VIF -value of business in force), hvor det er foretatt en egen tilstrekkelighetstest etter kravene i IFRS 4. For å bestemme om goodwill og øvrige immaterielle eiendeler knyttet til SPP har vært gjenstand for verdifall, er det estimert gjenvinnbare beløp for de relevante kontantstrømgenererende enhetene. Gjenvinnbare beløp fastsettes ved å beregne virksomhetens bruksverdi. SPP anses som én kontantstrømgenererende enhet og utvikling i fremtidig administrasjonsresultat, risikoresultat og finansresultat for SPP vil påvirke bruksverdien.

I beregningen av bruksverdi har ledelsen benyttet styrebehandlete budsjetter og prognoser for den kommende treårsperioden (2017-2019). For perioden 2020 -2026 har administrasjonen gjort vurderinger og fastsatt en årlig vekst per element i resultatoppstillingen. Hoveddriverne for resultatvekst på lang sikt vil være avkastning på forvaltningskapitalen og den underliggende inflasjonen og lønnsutviklingen i markedet (som driver premieveksten). Bruksverdi er beregnet ved å benytte et avkastningskrav etter skatt på 5,8 prosent. Avkastningskravet er beregnet med utgangspunkt i risikofri rente og tillagt en premie som reflekterer risikoen i virksomheten.

Beregninger knyttet til fremtiden vil være usikre. Verdien vil påvirkes av ulike vekstparametere, forventet avkastning samt hvilket avkastningskrav som legges til grunn mv. Det presiseres at målsettingen med beregningen er å oppnå tilstrekkelig sikkerhet for at bruksverdi, jf. IAS 36, ikke er lavere enn innregnet verdi i regnskapet. Simulering med rimelige og også konservative forutsetninger tilsier en verdi på investeringen som forsvarer bokført verdi.

Note 30 - Klassifisering av finansielle eiendeler og forpliktelser

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

(NOK mill.)	Utlån og fordringer	Investeringer holdt til forfall	Virkelig verdi, holdt for omsetning	Virkelig verdi	Forpliktelser amortisert kost	Sum
Finansielle eiendeler						
Bankinnskudd	7 290					7 290
Aksjer og andeler				129 519		129 519
Obligasjoner og andre verdipapir med fast avkastning	82 246	15 644		164 506		262 396
Utlån til kunder	16 728			2 346		19 074
Kundefordringer og andre kortsiktige fordringer	3 170					3 170
Derivater			4 553			4 553
Sum finansielle eiendeler 2016	109 435	15 644	4 553	296 370		426 002
Sum finansielle eiendeler 2015	93 859	15 648	4 252	308 819		422 578
Finansielle forpliktelser						
Ansvarlig lånekapital					7 344	7 344
Derivater			1 985			1 985
Annen kortsiktig gjeld					7 107	7 107
Sum finansielle forpliktelser 2016			1 985		14 451	16 436
Sum finansielle forpliktelser 2015			3 020		13 634	16 654

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

(NOK mill.)	Utlån og fordringer	Investeringer holdt til forfall	Virkelig verdi, holdt for omsetning	Virkelig verdi	Forpliktelser amortisert kost	Sum
Finansielle eiendeler						
Bankinnskudd	105 495					105 495
Aksjer og andeler				86 951		86 951
Obligasjoner og andre verdipapir med fast avkastning	867	100		971		1 938
Utlån til kunder	184 690					184 690
Kundefordringer og andre kortsiktige fordringer	3 540					3 540
Derivater			201			201
Sum finansielle eiendeler 2016	294 592	100	201	87 922		382 815
Sum finansielle eiendeler 2015	88 218	15 648	1 499	121 977		227 342
Finansielle forpliktelser						
Ansvarlig lånekapital					7 344	7 344
Derivater			1 047			1 047
Annen kortsiktig gjeld					2 736	2 736
Sum finansielle forpliktelser 2016			1 047		10 079	11 126
Sum finansielle forpliktelser 2015			1 797		9 714	11 511

Note 31 - Eiendommer

EIENDOMSTYPE

(NOK mill.)	2016				
	2016	2015	Avkastningskrav % ¹⁾	Gjennomsnittlig varighet leie- kontrakt (år) ³⁾	KVM
Kontorbygg (inklusive parkering og lager):					
Oslo-Vika/Filipstad Brygge	8 186	7 394	6,5-7,0	4,4	148 307
Stor-Oslo for øvrig	3 583	6 100	7,5-8,5	4,9	84 998
Kontor i Sverige	1 106	1 494	5,0	6,2	29 358
Kjøpesenter (inklusive parkering og lager)					
Stor-Oslo for øvrig	591	574	8,5	2,3	38 820
Norge for øvrig	6 008	5 522	6,9-9,4	3,8	160 292
Handel Sverige 2)	458	485	5,8	5,9	20 880
Parkeringshus					
Parkeringshus Oslo	918	741	6,7	5,0	27 393
Parkeringshus i Sverige 2)	72		5,2	10,0	4 967
Øvrige					
Kultur-/konferansesenter i Sverige	275	323	6,8	14,3	18 757
Boligeiendommer i Sverige ²⁾	488	473	4,0	0,3	7 000
Hotell Sverige ²⁾	1 190	1 257	4,9	10,7	22 486
Service eiendommer Sverige ²⁾	1 237		5,3	12,9	51 248
Eiendommer Norge	51	51			
Totalt investeringseiendommer	24 161	24 415			614 506
Eiendommer til eget bruk	2 863	2 887	4,1 og 7,7	3,1-5,0	59 806
Sum eiendommer	27 024	27 303			674 312

1) Eiendommene er vurdert med utgangspunkt i følgende effektive avkastningskrav (inklusive 2,5 prosent inflasjon)

2) Alle eiendommene i Sverige verdivurderes eksternt. Vurderingen skjer ut i fra hvilke avkastningskrav som finnes i markedet (inklusive 2 prosent inflasjon)

3) Gjennomsnittlig varighet på leiekontraktene er beregnet forholdsmessig ut ifra verdien på de enkelte eiendommene

Storebrand Livsforsikring har per 31.12.16 investert 1 928 millioner kroner i Storebrand Eiendomsfond Norge AS. Investeringen er klassifisert som Investering i tilknyttet selskap i konsernregnskapet. Storebrand Eiendomsfond Norge KS investerer utelukkende i eiendommer som vurderes til virkelig verdi.

LEDIGHET

Norge

Ved utgangen av 2016 er totalt 15,9 prosent (13,9 prosent) av arealene for investeringseiendommer ledige.

Av total ledighet er 9,2 prosent (6,8 prosent) tilknyttet arealer som ikke er tilgjengelig for utleie på grunn av pågående utviklingsprosjekter.

Sverige

Ved utgangen av 2016 er det tilnærmet ingen ledighet for investeringseiendommer.

TRANSAKSJONER:

Kjøp: Det er avtalt ytterligere SEK 340 millioner i eiendomskjøp i SPP i 4. kvartal 2016 utover det som er slutført og tatt inn i regnskapet per 31.12.2016

Salg: Det er ikke avtalt ytterligere salg utover det som er slutført og tatt inn i regnskapet per 31.12.2016.

EIENDOMMER TIL EGET BRUK

(NOK mill.)	2016	2015
Balanse 1.1	2 887	2 583
Tilgang	20	16
Avgang		4
Verdiregulering ført over balansen	52	152
Avskrivning	-66	-45
Oppskrivning på grunn av avskrivning	64	43
Valutadifferanser ved omregning av utenlandsk enhet	-133	104
Andre endringer	39	31
Balanse 31.12	2 863	2 887
Anskaffelseskost IB	2 623	2 604
Anskaffelseskost UB	2 644	2 623
Akkumulert av- og nedskrivning IB	-520	-475
Akkumulert av- og nedskrivning UB	-586	-520
Eiendommer til eget bruk - kunder	2 863	2 887
Sum	2 863	2 887

Avskrivningsmetode: Lineær

Avskrivningsplan og økonomisk levetid norske eiendommer: 50 år

Avskrivningsplan og økonomisk levetid svenske eiendommer: 100 år

Note 32 - Investeringer i datterselskaper og tilknyttede selskaper

SPESIFIKASJON FOR DATTERSELSKAPER MED VESENTLIG MINORITET INNREGNET I EGENKAPITALEN (TALL FOR 100%)

(NOK mill.)	2016		2015		
	BenCo	Værdals- bruket	BenCo	Værdals- bruket	Ulven Holding AS
Eiendeler	17 238	247	19 204	227	3 233
Gjeld	16 767	5	18 570	4	281
Egenkapital majoritet	423	182	570	167	2 502
Egenkapital minoritet	47	61	64	56	450
Eierandel minoritet	10	25	100 %	25 %	10 %
Stemmerett i prosent av totale aksjer	10	25	100 %	25 %	10 %
Driftsinntekter	1 366	36	726	21	130
Resultat etter skatt	43	20	33	4	332
Totalresultat	43	20	33	4	332
Utbytte betalt til minoritet	-14		17		9

TILKNYTTETE SELSKAPER STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

(NOK mill.)	Forretningssted	Eierandel	Verdi i balansen 31.12
Norsk Pensjon AS	Oslo	25 %	4
Inntre Holding AS	Steinkjer	34 %	75
Formuesforvaltning AS	Oslo	21,3 %	163
Storebrand Eiendomsfond Invest AS	Oslo	21,2 %	1 880
Handelsbodarna i Sverige Fastighets AB	Stockholm	50,0 %	38
Försäkringsgirot AB	Stockholm	25 %	24
Tilknyttede selskaper Storebrand Livsforsikring konsern			2 183

FORDRINGER PÅ TILKNYTTETE SELSKAPER

(NOK mill.)	2016	2015
Handelsboden Örebro Rävgräva 4:4 AB	37	41
Sum	37	41

INNTEKTER FRA DATTERSELSKAPER OG TILKNYTTETE SELSKAPER STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

(NOK mill.)	2016	2015
Resultatandel	189	150
Renteinntekter	1	1
Realisert verdiendring		57
Urealisert verdiendring	1	3
Sum	191	212

Alle transaksjoner med tilknyttede selskaper er inngått på markedsmessige vilkår.

AKSJER I DATTERSELSKAPER OG TILKNYTTETE SELSKAPER STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

(NOK mill.)	Eierandel i %	Stemme- andel i %	Bokført verdi 31.12	
Selskap			2016	2015
Aktuar Systemer AS, Professor Kohts vei 9, 1327 Lysaker	100,0	100,0	6	6
Storebrand Pensjonstjenester AS, Professor Kohts vei 9, 1327 Lysaker	100,0	100,0	9	9
AS Værdalsbruket, 7660 Vuku	74,9	74,9	54	54
Storebrand Holding AB, Stockholm	100,0	100,0	12 644	15 400
Storebrand Finansiell Rådgivning AS, Professor Kohts vei 9, 1327 Lysaker	100,0	100,0	97	90
Storebrand Eiendom Trygg AS, Professor Kohts vei 9, 1327 Lysaker	100,0	100,0	11 957	10 838
Storebrand Eiendom Vekst AS, Professor Kohts vei 9, 1327 Lysaker	100,0	100,0	6 407	6 118
Storebrand Eiendom Utvikling AS, Professor Kohts vei 9, 1327 Lysaker	100,0	100,0	2 787	5 333
Benco Insurance Holding BV, Nederland	90,0	90,0	493	539
Foran Real Estate, Latvia ¹⁾	70,1	70,1	780	797
Datterselskaper			35 234	39 184
Storebrand Eiendomsfond Invest AS, Professor Kohts vei 9, 1327 Lysaker	21,2	21,2	1 928	1 487
Norsk Pensjon AS, Hansteensgate 2, 0253 Oslo	25,0	25,0	4	4
Formuesforvaltning AS, Henrik Ibsens gate 53, 0255 Oslo	21,3	21,3	126	130
Tilknyttede selskaper Storebrand Livsforsikring AS			2 058	1 620
Sum investering i datterselskap, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet			37 292	40 805
Datterselskaper klassifisert som aksjer til virkelig verdi i kollektivporteføljen				
SBL Direct Investments 2006-2008 Ltd - Class B-1	100	100		84
SBL Vintage 1999 Ltd - Class B-1	100	100	2	2
SBL Vintage 2001 Ltd - Class B-1	100	100		1

1) SPP Pension og Försäkring AB eier i tillegg 29,3 prosent av aksjene i Foran Real Estate, slik at Storebrand Livsforsikring konsern totalt eier 99,4 prosent i Foran Real Estate.

INNTEKTER FRA DATTERSELSKAPER OG TILKNYTTETE SELSKAPER STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

(NOK mill.)	2016	2015
Resultatandel egenkapitalmetoden	2 240	2 439
Renteinntekter		279
Mottatt utbytte og konsernbidrag	97	721
Realisert gevinst/tap		96
Urealisert valuta gevinst/tap	-676	430
Sum	1 661	3 965

Alle transaksjoner med tilknyttede selskaper er inngått på markedsmessige vilkår.

Note 33 - Obligasjoner til amortisert kost

UTLÅN OG FORDRING

(NOK mill.)	2016		2015	
	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi
Stat- og statsgaranterte obligasjoner	26 345	29 807	28 175	32 386
Selskapsobligasjoner	38 356	39 592	30 062	31 780
Strukturerte papirer	594	580	698	693
Verdipapiriserte obligasjoner	16 952	19 164	17 172	19 899
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	82 246	89 144	76 107	84 758
Modifisert durasjon		6,7		6,1
Gjennomsnittlig effektiv rente	3,8 %	2,6 %	4,3 %	2,4 %

OBLIGASJONER HOLDT TIL FORFALL

(NOK mill.)	2016		2015	
	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi
Stat- og statsgaranterte obligasjoner	363	412	362	419
Selskapsobligasjoner	5 829	6 456	5 829	6 309
Verdipapiriserte obligasjoner	9 452	10 669	9 458	10 850
Sum obligasjoner holdt til forfall	15 644	17 537	15 648	17 578
Modifisert durasjon		5,5		6,2
Gjennomsnittlig effektiv rente	4,5 %	2,4 %	4,5 %	2,8 %

For det enkelte rentepapir er det beregnet effektiv rente basert både på papirets balanseførte verdi og papirets observerte markedskurs (virkelig verdi). For rentepapirer uten observerte markedskurser er effektiv rente beregnet på grunnlag av rentebindingstid og klassifisering av det enkelte papir med hensyn til likviditet og kredittisiko. Sammenvektingen til gjennomsnittlig effektiv rente for totalbeholdningen er gjort med det enkelte papirs andel av total rentefølsomhet som vektor.

Note 34 - Aksjer og andeler

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand Livsforsikring konsern Virkelig verdi	Storebrand Livsforsikring AS Virkelig verdi
Aksjer i norske selskaper			
Aksjer i finans- og forsikringsselskaper			
DnB	981276957	165	164
Sum aksjer i finans- og forsikringsselskaper norske		165	164
Andre aksjer			
Aker	886581432	10	10
Aker BP ASA	989795848	28	28
Borregaard ASA	998753562	13	13
Gjensidige Forsikring ASA	995568217	29	29
Hexagon Composites	938992185	13	13
Marine Harvest	964118191	72	72
NMI Frontier Fund KS	993147044	33	33
NMI Fund III KS	993147044	25	25
NMI Global Fund KS	993147044	46	46
Nordic Trustee ASA	963342624	61	61
Norsk Hydro	914778271	73	73
Orkla	910747711	73	72
Phonect AS	987100648	17	17
Schibsted A	933739384	25	25
Schibsted B	933739384	13	13
Statoil ASA	923609016	233	231
Storebrand Privat Investor ASA	988603252	40	40
Telenor	982463718	119	118
Tomra Systems	927124238	11	11
Yara International	986228608	73	72
Øvrige norske aksjer		174	174
Sum andre aksjer norske		1 179	1 175
Aksjer i utenlandske selskaper			
Aksjer i finans- og forsikringsselskaper			
3I Group		1	
Aegon		2	2
Aflac Inc.		21	20
Allianz SE (Societas Europaea)		38	33
Allstate Corp		20	18
American Express		21	18
American International Group		6	2
American International Group (warrants 01/2021)		3	1
Ameriprise Financial		2	1
Amp Ltd.		4	4
Assicurazioni General		1	1

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
Assicurazioni General		1	
ASX Ltd		1	
Aust & Nz Bank Group		45	42
AvalonBay Communities Inc (REIT)		23	22
Aviva PLC		15	13
Axa		31	27
Banco Bilbao Vizcaya Argentaria S.A.		20	17
Banco de Sabadell		1	1
Banco Popular ESP		8	8
Banco Santander		14	9
Bank of America Corp		153	144
Bank of Montreal		27	25
Bank of New York Mellon		52	50
Bank of Nova Scotia		49	46
Barclays Bank		22	19
Barratt Developments Plc		12	12
BNP Paribas		47	42
BOC Hong Kong Holdings		8	8
Boston Properties Inc (REIT)		28	27
British Land Co PLC (REIT)		13	12
Brookfield Asset Management		2	
Canadian Imperial Bank of Commerce		20	19
Canadian Utilities Ltd A		1	
Capitaland		13	12
Charles Schwab Corp		5	3
Chiba Bank		1	1
Chubb Ltd		5	3
Citigroup		131	123
City Developments		26	25
CK Hutchison Holdings Ltd		3	1
Comerica Inc		17	17
Commerzbank AG		5	4
Commonwealth Bank of Australia		77	70
Credit Agricole		12	11
Credit Suisse Group RG		10	8
Danske Bank A/S		19	17
DBS Group Holdings Limited		2	1
Deutsche Bank		19	17
Deutsche Boerse (interim shs 07/2016)		9	8
Discover Financial		17	15
Equity Residential (REIT)		3	2
Fairfax Financial Holdings Inc		1	
Fifth Third Bancorp		2	1
Gecina SA (REIT)		24	23
Goldman Sachs		81	76
GPT Group (REIT)		22	21

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
Groupe Bruxelles Lambert		1	
H&R Block		2	2
Hammerson PLC (REIT)		10	10
Hang Lung Properties		3	3
Hang Seng Bank		9	8
Hartford Financial Services		16	14
Henderson Land		2	2
Hong Kong Exchanges & Clearing		28	26
HSBC Holdings (GBP)		89	78
Hufvudstaden A		10	
Hysan Development		4	4
IGM Financial Inc		12	12
Industrivaerden A		16	
Industrivaerden C		7	
Ing-Groep		38	34
Insurance Australia Group		8	7
Intesa SanPaolo		17	15
Intesa Sanpaolo SPA		2	2
Intrium Justitia		9	
Investment AB Kinnevik (B)		17	2
Investor AB-B		50	
J.P Morgan Chase and Co		217	204
JM AB		6	
KBC GROEP NV		19	18
Keppel Corp		1	1
Kerry Group Plc-A		1	
Keycorp		1	
Kungsleden		1	
Land Securities Group PLC (REIT)		3	2
Legal & General Group		23	21
Legrand		25	24
Lend Lease Group		7	7
Lincoln National Corp		11	11
Lloyds Banking Group PLC		21	18
Loews Corp		1	
Lundbergforetagen B		11	
Macquarie GP LTD		1	
Manulife Financial		2	
Marsh & McLennan Cos		8	6
Mastercard Inc		68	63
Metlife		4	2
Mirvac Group (REIT)		21	20
Mitsubishi Estate		7	5
Mitsubishi UFJ Holdings Group		33	29
Mitsui Fudosan		4	2
Mizuho Financial Group		4	2

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
Moody's		2	1
Morgan Stanley		37	34
MS&AD Insurance Group Holdings		1	
Muenchener Rueckversicherungs RG		26	24
National Australian Bank		46	43
National bank of Canada		1	1
Nomura Holdings		38	37
Nordea Bank AB (SEK)		122	23
Northern Trust Corporation		45	43
Orix		22	20
Overseas-Chinese Bank		1	
PNC Financial Services		23	21
Power Corp. of Canada		1	
Progressive Corp		11	10
Provident Financial		1	1
Prudential		28	24
Prudential Financial Inc		35	33
QBE Insurance Group		1	
Regions Financial		2	1
Resona Holdings		3	3
RioCan Real Estate Investment Trust (REIT)		1	
Royal Bank of Canada		57	53
Royal Bank of Scotland		1	
Royal Sun & Alliance Insurance		1	
Sampo Oyj		1	
Scentre Group (REIT)		1	
Schroders		2	1
Simon Property Group Inc (REIT)		3	1
Singapore Exchange		12	11
Skandinaviska Enskilda Banken A		76	24
Societe Generale		22	19
Standard Chartered		17	15
State Street		35	33
Stockland (REIT)		11	10
Sumitomo Mitsui Financial Group		6	3
Sun Life Financial Inc		7	6
Suncorp Group Holding		1	
Suntrust Banks		2	
Svenska Handelsbanken A		58	2
Swedbank AB (A shs)		84	14
Swire Pacific		9	8
Swire Properties Ltd		11	10
Swiss Life RG		1	
Swiss Re Ltd		17	15
Taylor Wimpey		4	4
The Travelers Companies, Inc.		3	1

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
Tokio Marine Holdings, Inc.		19	17
UBS Group AG		41	36
Unibail-Rodamco SE (REIT)		22	20
UniCredit SPA		4	3
United Overseas Bank		1	
US Bancorp		47	43
Visa Inc - Class A shares		47	41
Vornado Realty Trust (REIT)		16	15
Wells Fargo		125	114
Westfield Corp (REIT)		1	
Westpac Banking Corp		62	58
Wharf		2	1
XL Group Plc		1	
Zurich Financial Services AG		6	3
Sum aksjer i finans- og forsikringselskaper utenlandske		3 345	2 657

Andre aksjer

3M CO		79	75
ABB (CHF)		40	37
ABB (SEK)		33	
Abbvie		57	53
Accenture PLC		38	35
Adidas AG		27	24
Adobe Systems		53	51
Aeon Co. Ltd		14	13
Agilent Technologies		18	18
Agnico		23	22
AIA Group Ltd		25	22
Akzo Nobel		19	18
Alfa Laval		28	13
Allergan Plc		36	32
Alphabet Inc Class A		98	88
Alphabet Inc Class C		154	143
Amazon Com		153	140
Ancor		30	29
American Water Works Co Inc		53	51
Amgen		48	43
Anglo American Plc		24	21
Anheuser-Busch Inbev		22	16
Anthem Inc		65	63
Antofagasta Plc		13	12
Aon Corp		14	12
Apache Corp		12	10
Apple Inc		305	279
Applied Materials		29	27

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand Livsforsikring konsern Virkelig verdi	Storebrand Livsforsikring AS Virkelig verdi
Arthur J Gallagher & Co		18	18
Asics Corp		12	12
ASML Holding NV		17	17
Assa Abloy B		58	10
Astellas PharmaR		32	30
Astrazeneca (GBP)		44	38
Astrazeneca (SEK)		23	
AT&T Inc		158	147
Atlas Copco A		70	12
Atlas Copco B		36	9
Autodesk		18	16
Avery Dennison Corp		31	30
Bakkafrost P/F		24	24
Ball Corp		44	42
Bard (C.R.)		17	17
BASF SE		64	57
Baxter International		12	11
Bayer AG Namens-Actien O.N		51	45
Bayerische Motor Werke		21	18
BCE Inc.		42	40
Becton Dickinson & Co		24	22
Berkshire Hathaway B		39	32
Best Buy		23	22
Biogen Inc		51	48
Blackrock		19	19
Boston Scientific		33	31
BP Plc		56	48
Brambles Ltd		22	21
Bridgestone		12	11
Bristol-Myers Squibb		63	59
Broadridge Financial Solutions		14	14
BT Group		20	18
CA Inc		39	38
Cadence Design Sys		11	11
Cameco Corp		12	11
Campbell Soup		24	24
Canadian Tire Corp Ltd		11	11
CapitaCommercial Trust (REIT)		14	13
Capital One Financial		19	17
Carrefour		11	10
Castellum		11	
Caterpillar		15	13
CBR Group Inc		16	16
CDW Corp/DE		13	13
Celgene Corp		37	33
Centrica		20	18

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
Check Point Software Technologies Ltd		12	12
Chevron Corp		125	115
Cigna Corp		13	12
Cisco Systems		122	115
Clorox Corp		21	20
CNP Assurances		17	16
Coca-Cola		86	78
Colgate Palmolive		36	33
Coloplast B		14	13
Comcast Corp A		114	107
Compagnie Financiere Richemont SA		19	17
Conocophilips		34	32
Consolidated Edison		79	76
Costco Wholesale		21	18
CSX		16	14
Cummins		34	33
CVS Health		47	44
Dai Nippon Printing		17	17
Daiichi Sankyo		12	11
Daikin Industries		17	16
Daimler		35	30
Daiwa House Industry		22	21
Deere & Co		15	14
Dell Technologies Inc		13	12
Deutsche Post		16	13
Deutsche Telecom		34	30
Diageo		70	63
Digital Realty Trust Inc (REIT)		15	15
Domino's Pizza Inc		17	17
Dover		23	22
Dow Chemical		27	24
DuPont (E.I) De Nemours		33	30
East Japan Railway		21	19
Eaton Corp PLC		47	45
Eaton Vance Corp		12	12
Ebay		27	26
Ecolab		37	35
Edison International		24	21
Edwards Lifescienc		12	11
Eisai		23	22
Elektro B		11	
Emerson Electric		13	11
Enbridge		50	47
Encana Corp		13	12
Enel		27	24
ENI S.p.A.		24	21

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
Entergy		36	34
EQT Corporation		33	32
Ericsson LM-B SHS		59	9
Essilor International		26	24
Exelon		43	41
Exxon Mobil		197	181
Facebook Inc.		128	117
Fast Retailing		17	16
Fedex Corp		21	19
First Capital Realty Inc		16	15
Flex Ltd		13	12
Ford Motor Co		43	41
Fortive Corp		13	12
Fuji Electric Co Ltd		12	12
Geberit AG Reg		30	29
General Electric		189	176
General Mills		37	35
Getinge Industrier B		11	
Gilead Sciences Inc		51	50
GlaxoSmithkline		51	44
Global Payments Inc		19	19
Goldcorp Inc		13	12
Grainger (WW)		30	29
Hancock Timberland VIII Inc		373	373
Hasbro		18	18
HCP Inc (REIT)		14	14
Henkel AG & Co KGaA (pref shs)		21	19
Henkel AG & KGAA		14	13
Hennes & Mauritz B		100	15
Henry Schein Inc.		20	20
Hershey Foods Common		29	28
Hess Corp		26	25
Hexagon B SEK		28	
Hochtief		10	10
Home Depot		120	112
Honda Motor		32	29
Host Hotels & Resorts Inc (REIT)		13	12
Humana Inc		27	25
Huntington Ingalls		36	36
Iberdrola		52	49
IDEXX Laboratories Inc		14	14
IHS Markit Ltd		12	12
Illinois Tool Works		13	11
Inditex SA		28	25
Ingersoll-Rand PLC		23	22
Inpex Holdings Inc		21	20

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
Intel		126	118
International Business Machines Corp		115	108
Interpublic Group		19	19
Itochu Corp		16	15
Japan Post Bank Co Ltd		15	15
Japan Post Holdings Co Ltd		14	14
Johnsen & Johnsen		218	204
Johnson Controls International plc		18	16
Johnson Matthey		13	12
Juniper Networks		23	22
Kao		26	25
KDDI Corp		26	24
Kellogg Co		40	39
KERING		29	28
Kimberly-Clark		46	44
Kinder Morgan		19	17
Kingfisher		16	15
Komatsu		12	11
Koninklijke Ahold Delhaize NV		18	16
Koninklijke DSM NV		18	17
Koninklijke Philips		32	30
Kroger		21	19
Kubota		14	13
L Brands Inc		22	21
Liberty Broadband Corp		10	10
Liberty Property Trust (REIT)		19	19
Liberty SiriusXM Group SERIES A		10	10
Lilly Eli		55	51
LKQ CORP		11	11
Loblaw		19	17
L'Oreal SA		42	38
Lowe's Cos Inc		30	27
LVMH-Moët-Hennessy Louis		16	14
Macy's Inc.		13	12
Man SE		23	23
Manpower Group		29	28
Marathon Petroleum		15	14
Markel Corp		44	43
Mass Transit Railway Corporation		16	15
McDonald's Corp		48	43
McKesson Corp		12	10
MEDNAX Inc		11	11
Medtronic PLC		56	52
Merck		28	27
Merck & Co		119	112
MGM Resorts international		13	13
Microsoft		273	254

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
Mid-America Apartment Communities Inc		10	10
Mitsubishi Electric		20	19
Molson Coors Brewing USA		11	10
Mondelez International Inc		52	49
Monsanto		23	21
MSCI Inc		11	11
Murata Manufacturing		13	11
National Grid Plc		37	33
Nestle		143	127
Netflix Inc		21	19
Newfield Exploration		16	16
Nielsen Holdings PLC		16	16
Nike B		46	43
Nikon		22	21
Nissan Motor		31	30
Nokia A		15	14
Nomura Real Estate Master Fund Inc/New		14	14
Novartis		91	80
Novo-Nordisk B		42	38
Novozymes A/S (B shs)		13	12
NTT DoCoMo		27	25
NVIDIA		48	44
NXP Semiconductors NV		18	17
Occidental Petroleum		29	27
ONEOK INC		24	23
Oracle Corp Japan		17	16
Oracle Corporation		62	56
Orange		12	10
Osaka Gas		26	25
Panasonic Corp		32	30
PAYPAL HOLDINGS INC		30	30
Pembina Pipeline Corp		16	16
Pepsico Inc		128	121
Pernod-Ricard		14	12
Peugeot		23	22
Pfizer		115	107
PG&E Corp.		72	70
Phillips 66 Corp		17	15
Praxair		71	69
Price (T. Rowe) Group		16	15
Principal Financial Grp		14	13
Procter & Gamble		137	127
Prologis Inc (REIT)		32	30
Qualcomm		75	71
Quintiles IMS Holdings Inc		14	14
Reckitt Benckiser		43	38
Regency Centers Corp (REIT)		35	34

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
Relx NV		18	16
Relx Plc		27	25
Repsol SA		22	21
Resmed Inc		20	20
Roche Holding Genuss		77	67
Rockwell Automation		27	26
Royal Caribbean Cruises USD		23	23
Royal Dutch Shell A (GBP)		82	72
Royal Dutch Shell B (GBP)		81	75
S&P Global Inc		17	16
Sabre Corp		13	13
Salesforce.Com Inc		14	12
Sandvik		43	6
Sanofi		67	58
Sap SE		44	38
Schlumberger		80	75
Schneider Electric		36	33
Sealed Air		14	13
Securitas B		13	
Sekisui Chemical		23	23
Sempra Energy		24	22
Seven Generations Energy Ltd		11	11
Sherwin-Williams Co		15	13
Shire PLC		22	18
Shiseido		15	14
Siemens		53	46
Signature Bank/New York NY		20	20
Skanska B		34	8
Sky Plc		14	13
Softbank Group Corp		23	19
Sonova Holding AG		29	28
Sony		34	32
Southwest Airlines		17	17
Staples		17	16
Starbucks Corp		60	56
Stmicroelectronics		14	13
Subsea 7 S A		35	34
Sumitomo Mitsui Trust Holdings		23	22
Svenska Cellulosa AB (B shs)		55	6
Swisscom		31	30
Symantec		28	27
Syngenta AG		14	12
Sysco Corp		16	15
YSMEX Corporation		12	12
T&D HOLDINGS		20	19
Takeda Pharmaceutical		18	16
Target Corporation		33	31

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
Teijin		12	12
Tele2 B		17	
Telecom Italia Spa		12	12
Telefonica		16	13
Telefonica Deutschland Holding AG		14	14
Telenet Group Holding N.V.		26	26
Telus Corp		30	29
Terumo		22	21
Tesla Motors, Inc		18	16
Tesoro Corp		18	18
Teva Pharmaceutical Ind Ltd		13	13
Texas Instruments		54	50
The Priceline Group Inc		25	22
Thomson Reuters Corp		25	24
Time Warner		60	57
TJX Companies		20	18
Tokyo Electron		19	18
Tokyo Gas		20	19
Toppan Printing		13	13
Toronto - Dominion Bank (CAD)		94	89
Toshiba		14	13
Total SA		42	37
Toyota Motor		109	100
Trelleborg B		11	
TUI AG (GBP)		11	11
Unilever GB		67	62
Unilever NL		31	26
Union Pacific Corp		37	33
United Health Group		74	67
United Parcel Services		66	62
United Technologies		53	49
United Utilities Water PLC		11	10
Upm-Kymmene		18	16
Valero Energy		13	12
Valspar Corp/The		11	11
Varian Medical Systems		29	28
Ventas Inc (REIT)		17	16
Verizon Communications		93	84
Vestas Wind System		15	14
VF Corp		26	24
Vodafone Group		48	43
Volvo B		66	9
Walgreens Boots Alliance Inc		24	21
Wallenstam AB (B shs)		13	
Walt Disney		112	105
Waste Connections Inc		16	14
Waste Mangement		26	26

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand Livsforsikring konsern Virkelig verdi	Storebrand Livsforsikring AS Virkelig verdi
Waters Corp		14	14
Weyerhaeuser Co (REIT)		32	30
WhiteWave Foods Co/The		13	13
Whole foods Market		17	16
Woolworth Australia		33	31
WPP Plc		30	27
WR Grace & Co		12	12
Wyndham Worldham Corporation		20	20
Xylem Inc		31	30
Andre aksjer		3 499	1 746
Sum andre aksjer utenlandske		16 907	13 677
Sum aksjer		21 597	17 673
Herav børsnotert		20 872	17 258

Fondsandeler

AIPP Asia	82	
Allianz Europe Small Cap AT EUR	60	
Ascensus Balanserad	18	
Ascensus Offensiv	12	
AXA European Retail Income Venture	39	39
Bain Capital Fund VII P581&P985	20	20
BlackRock Asia Property Fund III (MGPA)	61	61
Blackrock Global Allocation	86	
Blackrock Global Small Cap	31	
BlackRock Global SmallCap Fund A2	16	16
Blackrock World Energy	46	
Blackrock World Gold	72	
Carnegie Sverige	202	
Cicero World 0-100	451	
Cicero World 0-40	30	
Contrarien 65	23	
CS Infra SICAR	425	
Delphi Emerging	116	108
Delphi Europe	158	158
Delphi Global	290	290
Delphi Kombinasjon	76	76
Delphi Nordic	493	493
Delphi Norge	357	357
DNB Småbolagsfond	29	
DNB Sweden Micro Cap	233	
East Capital Eastern Europe	162	18
East Capital Russian Fund	277	61
Eastspring Investments - Japan Dynamic Fund	52	28
EISER Infrastructure Capital Equity Partners 1-B	200	200
Enter Sverige	691	
EPISO	11	

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
European Equity Fund		30	
Fidelity Asian Special Situations		425	
Finethic Microfinance fund Class D (SICAV-SIF)		44	
First State China Focus Fund USD		96	
First State Global Umbrella PLC - China Focus Fund		47	47
Fondsfinans Norge		34	34
Franklin India Fund		23	23
Franklin India Fund A Acc USD		225	
Frogmore Real Estate Partners L.P.		56	56
FSN Capital Limited Partnership II		11	11
Handelsbanken Latinamerikafond		25	18
Handelsbanken Tillväxtmarknadsfond		20	
Henderson Global Technology		93	
IKC 0-100		225	
IKC 0-50		74	
IKC Global Brand		79	
IKC Sverige Flexibel		39	
ISHARES MSCI EUROPE		105	
iShares MSCI Europe Ucits Etf		11	
JP Morgan Africa		15	
JP Morgan Global Focus		419	
JPMorgan Emerging Markets Small Cap Fund		120	
Lannebo Mixfond		349	
Lannebo Småbolag		888	
Lynx Dynamic		132	
Menlo Ventures IX		11	11
Mobilis Mix		95	
Monyx Strategi Balanserad AC		129	
Monyx Strategi Sverige-Världen AC		190	
Monyx Strategi Trygghet AC		166	
Morgan Stanley Latin American Equity Fund		38	
Naventi Balanserad Flex		120	
Naventi Defensiv		22	
Naventi Offensiv Flex		119	
Navigera		36	
Navigera Aktier		807	
Navigera Balans		773	
Navigera Dynamica 90		414	
Navigera Tillväxt		586	
Norron SICAV Target		448	
Ospreie Special Opportunities Ltd		21	21
Partners Group L. Private Equity		29	
Parvest Global Environment		67	
Placerum Balanserad I		25	
Rural Impulse Fund II S.A., SICAV-SIF - Class A		31	16
Schroder Frontier Markets Equity		53	10
SHB Amerikafond		124	

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
SHB Europa Selektiv		90	
SHB Latinamerikafond		166	
SHB Nordiska småbolagsfond		493	
SHB Tillväxtmarknadsfond		292	
Skagen Global Fund		882	345
Skagen Kon-Tiki		708	354
Solidar Agressiv PI		21	
Solidar Flex 100Plus		132	
Solidar Flex 40 Plus		36	
Solidar Flex 70 Plus		91	
SPDR MSCI ACWI ETF		37	
SPP Aktiefond Europa		1 393	
SPP Aktiefond Global		1 574	2
SPP Aktiefond Global Sustainability		1 726	
SPP Aktiefond Japan		375	1
SPP Aktiefond Stabil		127	
SPP Aktiefond Stabil - class A		383	383
SPP Aktiefond Sverige		3 689	4
SPP Aktiefond USA		2 456	4
SPP Emerging Markets SRI		2 004	1 087
SPP Generation 50-tal		11 035	
SPP Generation 60-tal		13 818	
SPP Generation 70-tal		5 840	
SPP Generation 80-tal		667	
SPP Global Plus		19	
SPP Global Plus - class A		552	
SPP Global Topp 100		671	
SPP Grøn Obligationsfond		22	
SPP Mix 100		305	
SPP Mix 20		698	
SPP Mix 50		402	
SPP Mix 80		2 846	
SPP Sverige Plus - class A		200	
SPP Tillväxtmarknad Plus		12	
SPP Tillväxtmarknad Plus - class A		508	
SPP Tillväxtmarknad Plus - class A		4 913	2 622
Standard Life GARS		43	
Statoil Aksjer Europa		82	82
Statoil Aksjer Norge		358	358
Statoil Aksjer Pacific		47	47
Statoil Aksjer USA		233	233
Storebrand Delphi Europa		61	
Storebrand Delphi Norden		294	
Storebrand Delphi Verden		96	
Storebrand Emerging Private Equity Markets 2007 B3		245	245
Storebrand Emerging Private Equity Markets B3		227	227
Storebrand Global Indeks I		301	244

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
Storebrand Global Multifaktor		7 466	7 310
Storebrand Global Multifaktor NOK (ITP)		22	
Storebrand Global Verdi		372	372
Storebrand Indeks Alle Markeder		1 015	1 015
Storebrand Indeks Norge		4 188	4 188
Storebrand Indeks Nye Markeder		79	79
Storebrand Int. Private Eq. 15 Ltd - class B-1		12	
Storebrand Int. Private Eq. 15 Ltd - Class B-2		37	
Storebrand Int. Private Eq. 15 Ltd - Class B-4		181	181
Storebrand Int. Private Eq. 16 Ltd - Class B-3		12	
Storebrand Int. Private Eq. 16 Ltd - Class B-6		100	100
Storebrand International Private Equity 13 - B-3		86	
Storebrand International Private Equity 13 - B-4		309	286
Storebrand International Private Equity 14 - B-1		26	
Storebrand International Private Equity 14 - B-2		82	
Storebrand International Private Equity 14 - B-4		401	401
Storebrand International Private Equity IV - B2		55	55
Storebrand International Private Equity IX - B3		41	41
Storebrand International Private Equity IX - B3		247	
Storebrand International Private Equity V Ltd - B3		15	
Storebrand International Private Equity V Ltd - B3		370	370
Storebrand International Private Equity VI Ltd -B3		11	
Storebrand International Private Equity VI Ltd -B3		285	285
Storebrand International Private Equity VII Ltd-B3		19	
Storebrand International Private Equity VII Ltd-B3		436	436
Storebrand International Private Equity VIII LtdB3		345	
Storebrand International Private Equity VIII LtdB3		349	349
Storebrand International Private Equity X - B-2		40	
Storebrand International Private Equity X - B-3		652	443
Storebrand International Private Equity XI - B-2		51	
Storebrand International Private Equity XI - B-3		1 107	867
Storebrand International Private Equity XII - B-2		47	
Storebrand International Private Equity XII - B-3		163	
Storebrand International Private Equity XII - B-4		597	597
Storebrand Multi Strategy Limited - class C-5		14	
Storebrand Multi Strategy Ltd- class C-3		33	33
Storebrand Nordic Private Equity III Ltd.		142	117
Storebrand Norge		23	23
Storebrand Norge I		3 707	3 707
Storebrand Norwegian Private Equity 2006 Ltd. - B3		88	88
Storebrand Norwegian Private Equity 2007 Ltd. - B3		93	93
Storebrand Special Opportunities Ltd. - C3		104	104
Storebrand Trippel Smart		1 674	1 674
Storebrand Vekst		165	165
Storebrand Verdi		164	164
Svenska Bostadsfonden Institution 1 AB		57	
T Rowe Price US Smaller Companies		123	

(NOK mill.)	Organisasjonsnummer	Storebrand	Storebrand
		Livsforsikring konsern	Livsforsikring AS
		Virkelig verdi	Virkelig verdi
T. Rowe Price US Large Cap Value Equity		29	
T. Rowe Price Asian ex-Japan Equity Fund		44	44
T. Rowe Price Global Natural Resources USD		48	
T. Rowe Price U.S. Large-Cap Value Equity A		61	61
Trygghet 75		3 148	
Trygghet 80		2 512	
Trygghet 85		786	
Trygghet 90		302	
Wand Partners		19	19
Wellington Global Health Care		307	
Wellington Global Health Care Equity Portfolio		147	147
Andre fondsandeler		1 029	314
Sum fondsandeler		107 922	32 536
Herav børsnotert		1 136	1 136
Sum aksjer og fondsandeler		129 519	50 210

Note 35 - Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

(NOK mill.)	2016	2015
	Virkelig verdi	Virkelig verdi
Stat- og statsgaranterte obligasjoner	46 095	53 361
Selskapsobligasjoner	31 632	33 904
Strukturerte papirer	29	
Verdipapiriserte obligasjoner	29 145	38 554
Obligasjonsfond	57 604	58 438
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	164 506	184 257

	Storebrand Livsforsikring AS	SPP Pension & Försäkring AB	Euroben Life and Pension Ltd.
Modifisert durasjon	6,51	7,00	5,10
Gjennomsnittlig effektiv rente	1,8 %	0,9 %	0,5 %

For det enkelte rentepapir er det beregnet effektiv rente basert på papirets markedsverdi. Sammenvektingen til gjennomsnittlig effekt for totalbeholdningen er gjort med det enkelte papirs andel av total rentefølsomhet som vekt. Rentederivater er inkludert i beregning av modifisert durasjon og gjennomsnittlig effektiv rente.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

(NOK mill.)	2016	2015
	Virkelig verdi	Virkelig verdi
Stat- og statsgaranterte obligasjoner	11 512	13 215
Selskapsobligasjoner	10 457	11 839
Verdipapiriserte obligasjoner	5 907	8 203
Obligasjonsfond	45 905	44 390
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	73 780	77 647

Note 36 - Derivater

Storebrand Livsforsikring gjør aktivt bruk av finansielle derivater. Finansielle derivater brukes generelt til å styre den totale investeringsrisikoen på en effektiv måte som sikrer potensialet for en langsiktig god risikojustert avkastning. Herunder brukes derivater til å fjerne uønsket risiko, samt å tilpasse investeringsporteføljen til selskapets forpliktelser på kort og lang sikt. Bruk av derivater tillater ofte en raskere, enklere og billigere måte å øke eller redusere risikoen på. I de enkelte aksje- og obligasjonsporteføljene benyttes finansielle derivater for å tilpasse den ønskede risikoeksponeringen innenfor gitte rammer for å implementere forvalters markedssyn. Definisjoner av ulike typer derivater er beskrevet under "Ord og uttrykk".

NOMINELT VOLUM

Finansielle derivater er knyttet til underliggende størrelser som ikke bokføres i balansen. For å kvantifisere omfanget av derivater refereres det til slike underliggende størrelser betegnet som underliggende hovedstol, nominelt volum og lignende. Nominelt volum beregnes ulikt for ulike typer finansielle derivater, og det gir et visst uttrykk for omfang og risiko av posisjonene av finansielle derivater.

Brutto nominelt volum gir først og fremst informasjon om omfanget, mens netto nominelt volum gir et visst uttrykk for risikoposisjoner. Nominelt volum for ulike instrumenter er imidlertid ikke nødvendigvis sammenlignbare med tanke på risikoeksponering. I motsetning til brutto nominelt volum tar beregningen av netto nominelt volum også hensyn til fortegnet til instrumentenes markedsrisikoeksponering, ved å skille mellom såkalte eiendelsposisjoner og gjeldsposisjoner.

En eiendelsposisjon i et aksjederivat innebærer en positiv verdiøkning ved økning i aksjekurser. For rentederivater medfører en eiendelsposisjon en positiv verdiøkning ved rentenedgang - tilsvarende som for obligasjoner. En eiendelsposisjon i et valutaderivat gir positiv verdiendring ved økning i den aktuelle valutakursen mot NOK. Gjennomsnittlig brutto nominelt volum er basert på daglige beregninger av brutto nominelt volum.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

(NOK mill.)	Brutto nom. volum ¹⁾	Brutto balanseførte fin. eiendeler	Brutto balanseført gjeld	Nettoført fin. eiendeler gjeld i balansen	Nettobeløp hensyntatt nettingavtaler		Netto beløp
					Fin. eiendeler	Fin. gjeld	
Rentederivater	66 062	4 310	1 085		950	147	3 225
Valutaderivater	46 457	244	900		115	716	-657
Sum derivater 2016	112 519	4 553	1 985		1 065	864	2 568
Sum derivater 2015		4 252	3 020		3 024	1 812	1 232

1) Verdier per 31. desember

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

(NOK mill.)	Brutto nom. volum ¹⁾	Brutto balan- seførte fin. eiendeler	Brutto balanseført gjeld	Nettoført fin. eiendeler gjeld i balansen	Nettobeløp hensyntatt nettingavtaler		Netto beløp
					Fin. eiendeler	Fin. gjeld	
Rentederivater	18 765	1 002	199		950	147	803
Valutaderivater	38 786	132	848			716	-716
Sum derivater 2016		1 133	1 047		950	864	86
Sum derivater 2015		1 499	1 797		1 311	1 609	-298

1) Verdier per 31. desember

Note 37 - Varige driftsmidler

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

(NOK mill.)	Maskiner	Biler	Inventar	Eiendommer	2016	2015
Balanseført verdi pr. 1.1	8	1	25	428	462	408
Tilgang	4		6	16	27	24
Avgang	-3		-7	-3	-13	-1
Verdiregulering ført over balansen				13	13	26
Avskrivning	-3		-12		-15	-20
Valutadifferanser ved omregning av utenlandsk enhet			-1	-24	-25	26
Andre endringer			7	2	9	-2
Balanseført verdi pr. 31.12	6	1	19	432	458	462

AVSKRIVNINGSPLAN OG ØKONOMISK LEVETID:

Avskrivningsmetode:	Lineær
Maskiner/utstyr	3-10 år
Inventar	3-5 år
Eiendom	50 år

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

(NOK mill.)	Maskiner	Inventar	2016	2015
Balanseført verdi pr. 1.1	4	10	14	19
Tilgang	4		4	5
Avskrivning	-2	-5	-8	-10
Andre endringer	5	6	11	14

AVSKRIVNINGSPLAN OG ØKONOMISK LEVETID:

Avskrivningsmetode:	Lineær
Maskiner/utstyr	3-5 år
Inventar	5 år

Note 38 - Andre fordringer

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Kundefordringer - ikke forsikringsrelaterede	75	97		
Fordringer på meglere og klientmidler	459	242	372	88
Forskuddsbetalt avkastningsskatt	1 241	1 166		
Andre kortsiktige fordringer	241	317	38	41
Sum	2 015	1 822	410	129

Note 39 - Forsikringsforpliktelser fordelt på bransjer

(NOK mill.)	Kollektiv pensjon privat	Kollektiv pensjon offentlig	Gruppelivs-forsikring	Individuell kapital-forsikring	Individuell rente/pensjons-forsikring	Skade-forsikring	Storebrand Livsforsikring AS	
							2016	2015
Premiereserve	206 754	2 480	1 325	8 943	14 526		234 028	220 853
- herav RBNS	356	5	650	821	4		1 837	1 154
- herav IBNR	1 038	190	486	300	28		2 041	2 434
- herav ikke opptjent premieinntekt	1 665	11	130				1 806	1 912
Tilleggsavsetning	5 550	173		214	857		6 794	5 160
Kursreguleringsfond	2 438	64	16	41	118		2 684	4 520
Premiefond	1 999	108					2 106	2 235
Innskuddsfond	553						553	475
Pensjonistenes overskuddsfond	12						12	3
Villkorad återbäring								
Andre tekniske avsetninger						684	684	655
- herav RBNS						127	127	85
- herav IBNR						519	519	514
Sum forsikringsforpliktelser	217 306	2 824	1 341	9 198	15 501	690	246 860	233 901

(NOK mill.)	BenCo		SPP Pension & Försäkring		Storebrand Livsforsikring konsern	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Premiereserve	14 888	15 452	151 907	159 541	400 823	395 846
- herav RBNS	53	57	740	820	2 630	1 283
- herav IBNR					2 041	2 434
- herav ikke opptjent premieinntekt					1 806	1 912
Tilleggsavsetning					6 794	5 160
Kursreguleringsfond					2 684	4 520
Premiefond					2 106	2 235
Innskuddsfond					553	475
Pensjonistenes overskuddsfond					12	3
Villkorad återbäring	1 579	2 879	5 663	6 457	7 241	9 336
Andre tekniske avsetninger					684	655
- herav RBNS					127	85
- herav IBNR					519	514
Sum forsikringsforpliktelser	16 467	18 331	157 570	165 998	420 897	418 229

INDIVIDUELL KAPITALFORSIKRING

(NOK mill.)	Med rett til andel	Uten rett til andel	Investerings- valg	2016	2015
	av overskudd	av overskudd			
Premiereserve	2 527	1 434	4 983	8 943	7 790
Tilleggsavsetning	214			214	211
Kursreguleringsfond	28	13		41	92
Sum forsikringsforpliktelser	2 769	1 447	4 983	9 198	8 093

INDIVIDUELL RENTE/PENSJONSFORSIKRING

(NOK mill.)	Med rett til andel	Investerings- valg	2016	2015
	av overskudd			
Premiereserve	10 946	3 580	14 526	15 115
Tilleggsavsetning	857		857	716
Kursreguleringsfond	118		118	288
Sum forsikringsforpliktelser	11 921	3 580	15 501	16 120

KOLLEKTIV PENSJON PRIVAT

(NOK mill.)	Foretaks- pensjon uten investerings- valg	Fripoliser uten investerings- valg	Fripoliser med investerings- valg	Foretakspensjon uten andel overskudd	Tjeneste- pensjon uten investerings- valg	Tjeneste- pensjon med investerings- valg	Pensjonsbevis uten investe- ringsvalg
	Premiereserve	37 372	111 076	5 488	1 546	20	87
Tilleggsavsetning	2 241	3 309					
Kursreguleringsfond	1 086	1 329		22			
Premiefond	1 984	13			1		
Innskuddsfond	5523						
Pensjonistenes overskuddsfond	12						
Sum forsikringsforpliktelser	43 249	115 727	5 488	1 568	22	87	2

(NOK mill.)	Innskudds- pensjon med investeringsvalg	Pensjons- kapitalbevis uten investeringsvalg	Pensjons- kapitalbevis med investeringsvalg	2016	2015
Premiereserve	34 137	156	16 871	206 754	192 681
Tilleggsavsetning				5 550	3 993
Kursreguleringsfond		2		2 438	4 047
Premiefond				1 999	2 042
Innskuddsfond				553	475
Pensjonistenes overskuddsfond				12	3
Sum forsikringsforpliktelser	34 137	157	16 871	217 306	203 240

KOLLEKTIV PENSJON OFFENTLIG

(NOK mill.)	Ytelsesbasert uten investeringsvalg	2016	2015
Premiereserve	2 480	2 480	4 041
Tilleggsavsetning	173	173	240
Kursreguleringsfond	64	64	61
Premiefond	108	108	193
Sum forsikringsforpliktelser	2 824	2 824	4 534

Tabellen nedenfor viser forventede erstatningsutbetalinger (eksklusive gjenkjøp og uttak).

UTVIKLING ERSTATNINGSUTBETALINGER

(NOK mrd.)	Storebrand Livsforsikring AS	BenCo	SPP
0-1 år	10	6	2
1-3 år	20	11	3
Over 3 år	208	135	10
Sum	237	152	15

SKADEFORSIKRING

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015
Gjenforsikringsandel av forsikringstekniske avsetninger	106	129
Sum eiendeler	106	129
Premiereserve	37	56
Erstatningsavsetning	646	598
- herav RBNS	127	85
- herav IBNR	519	514
Sum	684	655
Kursreguleringsfond	6	13
Sum forsikringsforpliktelser	690	668

KURSREGULERINGSFOND

(NOK mill.)	2016	2015	Endring 2016
Aksjer	1 266	2 074	-808
Rentebærende	1 417	2 446	-1 029
Sum	2 684	4 520	-1 836

Note 40 - Endring forsikringsforpliktelser

FORSIKRINGSFORPLIKTELSE - KONTRAKTSFASTSATTE FORPLIKTELSE

(NOK mill.)	Premie- reserve	Tilleggs- avsetning	Kurs- reguleringsfond	Premie-, innskudds- pensjonistenes overskudds-fond
Inngående balanse	166 959	5 160	4 520	2 713
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser				
2.1 Netto resultatførte avsetninger	1 510	1 490	-1 836	11
2.2 Overskudd på avkastningsresultatet	119			382
2.3 Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene				
2.4 Annen tilordning av overskudd	259			
2.5 Justering av forsikringsforpliktelser fra andre resultatkomponenter				
Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser	1 889	1 490	-1 836	393
Ikke resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser				
3.1 Overføringer mellom fond	85	145		-230
3.2 Overføringer til/fra selskapet				-205
Valutadifferanser ved omregning av utenlandsk enhet	-50			
Sum ikke resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser	35	145		-435
Utgående balanse	168 884	6 794	2 684	2 671

(NOK mill.)	Andre tekniske avsetninger skadeforsikringer	Storebrand Livsforsikring AS 2016	Storebrand Livsforsikring AS 2015
Inngående balanse	655	180 006	180 875
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser			
2.1 Netto resultatførte avsetninger	34	1 209	-717
2.2 Overskudd på avkastningsresultatet		501	329
2.3 Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene			53
2.4 Annen tilordning av overskudd		259	
2.5 Justering av forsikringsforpliktelser fra andre resultatkomponenter			
Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser	34	1 970	-335
Ikke resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser			
3.1 Overføringer mellom fond			60
3.2 Overføringer til/fra selskapet	-5	-210	-639
Valutadifferanser ved omregning av utenlandsk enhet		-50	46
Sum ikke resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser	-5	-260	-534
Utgående balanse	684	181 716	180 006

FORSIKRINGSFORPLIKTELSE - SÆRSKILT INVESTERINGSFORTEFØLJE

(NOK mill.)	Premie- reserve	Sum Storebrand Livsforsikring AS 2016	Sum Storebrand Livsforsikring AS 2015
Inngående balanse	53 894	53 894	41 893
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser			
2.1 Netto resultatførte avsetninger	11 256	11 256	12 056
Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser	11 256	11 256	12 056
Ikke resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser			
3.1 Overføringer mellom fond			-60
Valutadifferanser ved omregning av utenlandsk enhet	-6	-6	5
Sum ikke resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser	-6	-6	-55
Utgående balanse	65 144	65 144	53 894

Note 41 - Andre forpliktelser

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Leverandørgjeld	132	159	43	31
Offentlige avgifter og skattetrekk	301	361	76	75
Mottatt sikkerhetsstillelser i kontanter	2 953	2 296	763	894
Gjeld megler	458	279	458	279
Ansvarlig lån SPP Pension & Försäkring AB ¹⁾	663			
Annen gjeld	745	1 021	76	444
Sum	5 252	4 116	1 415	1 722

1) Ansvarlig lån i SPP Pension & Försäkring AB på SEK 700 millioner kroner er reklassifisert til kortsiktig gjeld.

Lånet er innfridd i januar 2017

Note 42 - Sikringsbokføring

STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

VIRKELIG VERDISIKRING AV RENTERISIKO OG KONTANTSTRØMSSIKRING AV KREDITTMARGIN

Storebrand benytter seg av virkelig verdi sikring på renterisiko. Sikringsobjektene er finansielle forpliktelse som måles til amortisert kost. Derivater regnskapsføres til virkelig verdi over resultatet. Verdiendringer på sikringsobjektet som er henførbare til den sikrede risikoen, justerer sikringsobjektets balanseførte verdi og innregnes i resultatet.

Storebrand benytter seg av kontantstrømssikring på kredittmargin. Sikringsobjektene er forpliktelse som måles til amortisert kost. Derivater regnskapsføres til virkelig verdi. Den andelen av gevinst eller tap på sikringsinstrumentet som vurderes til å være en effektiv sikring, innregnes i totalresultatet. Andelen reklassifiseres senere til resultatet i takt med resultateffektene på sikringsobjektet.

Sikringsinstrument/sikringsobjekt

(NOK mill.)	2016					2015				
	Kontrakt/ nominell verdi	Balanseført verdi ¹⁾		Resultat- ført	Ført over total- resultat	Kontrakt/ nominell verdi	Balanseført verdi ¹⁾		Resultat- ført	Ført over total- resultat
		Eiendeler	Gjeld				Eiendeler	Gjeld		
Renteswapper	2 273	932		-197	2 273	1 137			234	
Ansvarlig lånekapital	-2 238		3 027	-13	137	-2 238		3 158	49	-207

1) Balanseførte verdier per 31.12.

VALUTASIKRING AV NETTOINVESTERING SPP

Storebrand har 2016 benyttet kontantstrømssikring av valutarisiko knyttet til Storebrand sin nettoinvestering i SPP. Det er benyttet 3 mnd rullerende valutaderivater, hvor spotelementet i disse er benyttet som sikringsinstrument. Det er i 2016 tatt opp et tidsbegrenset ansvarlig lån på 750 MSEK. Lånet er benyttet som sikringsinstrument knyttet til sikringen av nettoinvesteringen i SPP. Effektiv andel av sikringsinstrumentene er innregnet i totalresultatet. Det foretas en delvis sikring av nettoinvesteringen i SPP og det forventes derfor at sikringseffektiviteten fremover vil være om lag 100 prosent.

Sikringsinstrument/sikringsobjekt

(NOK mill.)	2016			2015		
	Kontrakt/ nominell verdi	Balanseført verdi ¹⁾		Kontrakt/ nominell verdi	Balanseført verdi ¹⁾	
		Eiendeler	Gjeld		Eiendeler	Gjeld
Valutaderivater	-4 700		51	-6 706		244
Innlån benyttet som sikringsinstrument	-750		722			
Underliggende objekter		5 560			7 063	

1) Balanseførte verdier per 31.12.

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

VIRKELIG VERDISIKRING AV RENTERISIKO OG KONTANTSTRØMSSIKRING AV KREDITTMARGIN

Storebrand benytter seg av virkelig verdi sikring på renterisiko. Sikringsobjektene er finansielle forpliktelse som måles til amortisert kost. Derivater regnskapsføres til virkelig verdi over resultatet. Verdiendringer på sikringsobjektet som er henførbare til den sikrede risikoen, justerer sikringsobjektets balanseførte verdi og innregnes i resultatet.

Storebrand benytter seg av kontantstrømssikring på kredittmargin. Sikringsobjektene er forpliktelse som måles til amortisert kost. Derivater regnskapsføres til virkelig verdi. Den andelen av gevinst eller tap på sikringsinstrumentet som vurderes til å være en effektiv sikring, innregnes i totalresultatet. Andelen reklassifiseres senere til resultatet i takt med resultateffektene på sikringsobjektet.

Sikringsinstrument/sikringsobjekt

(NOK mill.)	2016				2015					
	Kontrakt/ nominell verdi	Balanseført verdi ¹⁾		Resultat- ført	Ført over total- resultat	Kontrakt/ nominell verdi	Balanseført verdi ¹⁾		Resultat- ført	Ført over total- resultat
		Eiendeler	Gjeld				Eiendeler	Gjeld		
Renteswapper	2 273	932			-197	2 273	1 137			234
Ansvarlig lånekapital	-2 238		3 027	-13	137	-2 238		3 158	49	-207

1) Balanseførte verdier per 31.12.

Note 43 - Sikkerhetsstillelser

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Avgitte sikkerhetsstillelser for derivathandel	2 179	1 719	1 102	722
Mottatte sikkerhetsstillelser for derivathandel	-3 087	-2 559	-763	-894
Sum mottatte og avgitte sikkerhetsstillelser	-908	-840	339	-172

Avgitt sikkerhetsstillelse for futures og opsjoner reguleres daglig med bakgrunn i daglig marginavregning på de enkelte kontrakter. Sikkerhetsstillelser er mottatt og avgitt både i form av kontanter og verdipapirer.

Note 44 - Betingede forpliktelser

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Ikke innkalt restforpliktelser vedrørende limited partnership	2 971	3 922	2 249	3 145
Sum betingede forpliktelser	2 971	3 922	2 249	3 145

Selskapene i Storebrand driver en omfattende virksomhet i Norge og utlandet og kan bli part i rettsvister.

Note 45 - Transaksjoner med nærstående parter

Storebrand Livsforsikring har transaksjoner med øvrige selskaper i Storebrand konsernet, ledende ansatte samt aksjonærer i Storebrand ASA. Dette er transaksjoner som er en del av de produkter og tjenester som tilbys av selskapet til sine kunder. Transaksjonene inngås til markedsmessige betingelser og omfatter tjenestepensjon, privat pensjonssparing, skadeforsikring, leie av lokaler, bankinnskudd, utlån, kapitalforvaltning og fondssparing.

Interne transaksjoner mellom konsernselskaper er eliminert i konsernregnskapet, med unntak av transaksjoner mellom kundeporteføljen i Storebrand Livsforsikring AS og andre enheter i konsernet. Se nærmere beskrivelse i note 1 Regnskapsprinsipper.

Se også note 24 Ledende ansatte og note 32 konsernselskaper og tilknyttede selskaper.

(NOK mill.)	2016		2015	
	Kjøp/salg av tjenester	Fordringer/gjeld	Kjøp/salg av tjenester	Fordringer/gjeld
Konsernselskap:				
Storebrand ASA	26	1	29	1
Storebrand Bank ASA	44	-10	34	-5
Storebrand Asset Management AS	-93	-2	-59	1
Storebrand Forsikring AS	108	13	79	31
Storebrand Baltic NUF			1	-3

Note 46 - Solvens II

Storebrand Livsforsikring er et forsikringsselskap regulert etter Solvens II.

Solvens II trådte i kraft 1. januar 2016. I henhold til Solvens II regelverket vil første fulle Solvens II årsrapport for 2016 rapporteres til finansmarkedet i 1. halvår 2017.

Beregningene nedenfor er for Storebrand Livsforsikring AS, da Storebrand Livsforsikring konsern ikke lenger har krav om å rapportere solvensmargin. Kravet på konsolidert nivå gjelder kun Storebrand konsern.

Solvenskapitalkravet og minstekapitalkravet beregnes etter standardmetoden i henhold til Solvens II-forskriften § 8 og § 22 og inkluderer effekten av overgangsordning for aksjer i henhold til Solvens II-forskriften § 58.

Modellene som ligger til grunn for beregningen av kapitalkrav og solvenskapital bygger på en rekke krav og forutsetninger som dels er gitt i regelverket og dels er fortolket av Storebrand på basis av regelverket. De viktigste forutsetningene og estimatene i beregningen knytter seg til risikoreducerende evne av utsatt skatt, fremtidige marginer og reserveutvikling, samt verdien av kundenes garantier og opsjoner. Forutsetninger og estimater evalueres løpende og er basert på historisk erfaring og forventning om fremtidige hendelser og representerer ledelsens beste skjønn på tidspunktet for regnskapsavleggelsen. Det kan komme endringer i regelverk, metoder og tolkninger som kan påvirke Solvens II-marginen fremover.

Solvenskapitalen fremkommer i all hovedsak som netto eiendeler i Solvens II balansen tillagt tellende ansvarlige lån og fratrukket egne aksjer og ikke-tellende minoritetsinteresser. Solvenskapitalen er dermed vesentlig forskjellig fra bokført egenkapital i regnskapet. Forsikringstekniske avsetninger er beregnet i henhold til standardmetoden og inkludert effekten av overgangsordningen i henhold til Solvens II-forskriften § 56 (1) – (6). Overgangsordningen innebærer at økningen i verdien av forsikringstekniske avsetningene innføres gradvis over en periode på 16 år. Sammensetningen av solvenskapitalen fremkommer av tabellen nedenfor.

Solvenskapitalen inndeles i tre kapitalgrupper i henhold til Solvens II-forskriften § 6. Gruppe 1 kapitalen består av innskutt egenkapital og avstemningsreserve ¹⁾. I tillegg inngår evigvarende ansvarlige lån (fondsobligasjoner) med opptil 20 prosent av Gruppe 1 kapital.

Øvrige ansvarlige lån (tidsbegrenset) og risikoutjevningfond kategoriseres som Gruppe 2 kapital. Gruppe 2 kapital kan dekke inntil 50 prosent av solvenskapitalkravet og inntil 20 % av minimumskapitalkravet. Tellende minoritetsinteresser og utsatt skattefordel er kategorisert som Gruppe 3 kapital. Gruppe 3 kapital kan dekke inntil 15 prosent av solvenskapitalkravet. Gruppe 3 kapital kan ikke benyttes til å dekke minimumskapitalkravet.

Ansvarlige lån utstedt før 17. januar 2015 omfattes av en overgangsordning som varer til 2026 og i denne perioden vil disse kvalifiserer som Gruppe 1 kapital til tross for at de ikke fullt ut oppfyller krav til tellende kapital i Solvens II regelverket.

¹⁾ Opptjent overskudd som inngår som egenkapital i finansregnskapet, skal i solvensbalansen erstattes av avstemmingsreserven. Avstemmingsreserven inneholder også opptjent overskudd, men basert på verdsettelsen av eiendeler og forpliktelse i solvensbalansen. Avstemmingsreserven vil også inkludere nåverdien av framtidige overskudd. Verdien av framtidig overskudd medregnes implisitt som en konsekvens av verdivurderingen av forsikringsforpliktelsen.

SOLVENSKAPITAL

(NOK mill.)	Total	31.12.16		
		Gruppe 1 ubegrenset	Gruppe 1 begrenset	Gruppe 2
Aksjekapital	3 540	3 540		
Overkurs	9 711	9 711		
Avstemmingsreserve	18 373	18 373		
<i>Herav effekt av overgangsordning</i>	3 073	3 073		
Ansvarlige lån	7 198		2 575	4 623
Risikoutjevningfond	140			140
Total grunnleggende solvenskapital	38 962	31 624	2 575	4 763
Total solvenskapital tilgjengelig til å dekke minstekapitalkravet	35 529	31 624	2 575	1 330

Kapitalkravet i Solvens II fremkommer som summen av endringer i solvenskapital beregnet under ulike type stress, fratrukket diversifisering. Den største delen av kapitalkravet fremkommer fra finansmarkedsstress, særlig knyttet til endringer i rentenivå, fall i aksjemarkedet samt økte kredittspreader. I tillegg kommer forsikringsrisiko, hvorav det viktigste kapitalkravet kommer fra stress knyttet til fraflytting av eksisterende kunder innen innskuddspensjon. Solvenskapitalkravet fremkommer av tabellen nedenfor.

SOLVENSKAPITAL- OG MARGIN

(NOK mill.)	31.12.16
Marked	21 791
Motpart	423
Liv	5 180
Helse	524
Operasjonell	953
Diversifisering	-4 012
Tapsabsorberende skatteeffekt	-5 401
Totalt solvenskapitalkrav forsikringsselskap	19 457
Solvensmargin med overgangsregler	200,2 %
Minimumskapitalkrav	6 651
Minimumsmargin	534,2 %

Note 47 - Kapitalavkastning

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS

(NOK mill.)	2016		2015		2014		2013		2012	
	Bokført avkastning	Markedsavkastning	Bokført avkastning	Markedsavkastning	Bokført avkastning	Markedsavkastning	Bokført avkastning	Markedsavkastning	Bokført avkastning	Markedsavkastning
Kollektivporteføljen totalt	6,0 %	4,8 %	5,2 %	4,3 %	5,2 %	6,3 %	3,0 %	4,6 %	5,6 %	6,2 %
Per portefølje:										
Kollektiv ytelse offentlig			3,2 %	2,2 %	4,3 %	4,2 %				
Kollektiv ytelse privat	6,4 %	5,0 %	5,4 %	3,9 %	5,4 %	6,6 %				
Kollektiv ytelse lav							3,8 %	4,2 %	5,9 %	6,1 %
Kollektiv ytelse standard							3,3 %	5,3 %	5,8 %	6,8 %
Kollektiv ytelse høy									5,7 %	7,1 %
Sverige filial	4,2 %	3,3 %	5,5 %	4,5 %	6,5 %	6,9 %	3,7 %	5,1 %	4,9 %	5,6 %
Fripoliser	5,9 %	4,8 %	5,4 %	4,8 %	5,4 %	6,4 %	2,2 %	4,0 %	5,4 %	5,7 %
Individual	6,4 %	4,3 %	4,9 %	4,4 %	4,1 %	5,8 %	4,9 %	5,4 %	5,7 %	6,0 %

	2016	2015	2014	2013	2012
Kapitalavkastning selskapsporteføljen	4,7 %	3,0 %	5,0 %	4,2 %	5,4 %

Note 48 - Antall ansatte

(NOK mill.)	Storebrand Livsforsikring konsern		Storebrand Livsforsikring AS	
	2016	2015	2016	2015
Antall ansatte per 31.12	1 383	1 555	786	843
Gjennomsnittlig antall ansatte	1 448	1 545	807	826
Antall årsverk per 31.12	1 365	1 534	774	830
Gjennomsnittlig antall årsverk	1 426	1 524	794	814

Aktuarens erklæring

FORSIKRINGSFORPLIKTELSER OG RISIKOUTJEVNINGSFOND

Under henvisning til det fremlagte årsoppgjør for 2016 bekrefter jeg at den i balansen oppførte "Premiereserve", "Tilleggsavsetninger" og "Erstatningsavsetning" er beregnet etter bestemmelsene i forsikringsvirksomhetsloven og oppfylder Finanstilsynets krav i så henseende. Det samme gjelder "Risikoutjevningfond". Av beregningene følger tilsvarende de avsetninger som er foretatt til disse fondene i resultatregnskapet. Den foreslåtte disponering av resultat til fordeling er foretatt i samsvar med lovens bestemmelser.

Lysaker, 7. februar 2017

Arne Kristian Hove
Ansvarshavende aktuar

Erklæring fra styrets medlemmer og administrerende direktør

STOREBRAND LIVSFORSIKRING AS OG STOREBRAND LIVSFORSIKRING KONSERN

Styret og administrerende direktør har i dag behandlet og godkjent årsberetningen og årsregnskapet for Storebrand Livsforsikring AS og Storebrand Livsforsikring konsern for 2016 (årsrapporten 2016).

Regnskapet er avlagt i overensstemmelse med kravene årsregnskapsforskriften for forsikringsselskaper for morselskapet og i overensstemmelse med kravene i IFRS som godkjent av EU for konsernet samt norske tilleggskrav i verdipapirhandelloven.

Etter styrets og administrerende direktørs beste overbevisning er årsregnskapet for 2016 utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder, og opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av konsernets eiendeler, gjeld og finansielle stilling og resultat som helhet per 31. desember 2016. Etter styrets og administrerende direktørs beste overbevisning gir årsberetningen en rettviseende oversikt over viktige begivenheter i regnskapsperioden og deres innflytelse på årsregnskapet. Etter styrets og administrerende direktørs beste overbevisning gir også beskrivelsen av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer virksomheten står overfor i neste regnskapsperiode, samt beskrivelsen av nærstående vesentlige transaksjoner, en rettviseende oversikt.

Lysaker, 7. februar 2017

Styret i Storebrand Livsforsikring AS

Odd Arlid Grefstad (sign.)
- styrets leder -

Ole Peik Norenberg (sign.)
- styremedlem -

Tove Margrethe Storrødvann (sign.)
- styremedlem -

Bodil Catherine Valvik (sign.)
- styremedlem -

Erik Haug Hansen (sign.)
- styremedlem -

Hans Henrik Klouman (sign.)
- styremedlem -

Jan Otto Risebrobakken (sign.)
- styremedlem -

Geir Holmgren (sign.)
- administrerende direktør -

Deloitte AS
Dronning Eufemias gate 14
Postboks 221 Sentrum
NO-0103 Oslo
Norway

Tel.: +47 23 27 90 00
Fax: +47 23 27 90 01
www.deloitte.no

Til generalforsamlingen i Storebrand Livsforsikring AS

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Storebrand Livsforsikring AS' årsregnskap, som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2016, oppstilling over totalresultat, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2016, oppstilling over totalresultat, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Storebrand Livsforsikring AS per 31. desember 2016 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapskikk i Norge.
- gir konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Storebrand Livsforsikring AS per 31. desember 2016 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Sentrale forhold ved revisjonen

Sentrale forhold ved revisjonen er de forhold vi mener var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2016. Disse forholdene ble håndtert ved revisjonens utførelse og da vi dannet oss vår mening om årsregnskapet som helhet. Vi konkluderer ikke særskilt på disse forholdene.

IT-systemer og kontroller relevant for finansiell rapportering

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
Konsernet Storebrand Livsforsikring AS (Storebrand Livsforsikring) har et omfattende IT-miljø med en rekke ulike IT-systemer. IT-systemene er både	Storebrand Livsforsikring har etablert en overordnet styringsmodell og kontrollaktiviteter knyttet til sine IT-systemer. Vi opparbeidet oss en forståelse for Storebrands overordnede styringsmodell for IT-

Overskrift, forts.

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
<p>egenutviklede og standardiserte med ulik grad av tilpasninger og endringer.</p> <p>Driften av IT-systemene er i stor grad utkontraktert til tjenesteleverandører.</p> <p>Storebrand Livsforsikrings IT-systemer er helt sentrale for regnskapsføringen og rapporteringen av gjennomførte transaksjoner, for å fremskaffe grunnlag for viktige estimater og beregninger, og for å fremskaffe relevant tilleggsinformasjon. Det vises til nærmere beskrivelse om forvaltning og drift av IT-systemene i Storebrand i note 7.</p> <p>God styring og kontroll med IT-systemene både i Storebrand Livsforsikring og hos tjenesteleverandørene er av vesentlig betydning for å sikre nøyaktig, fullstendig og pålitelig finansiell rapportering og er derfor et sentralt forhold i revisjonen.</p>	<p>systemer som er relevant for den finansielle rapportering.</p> <p>Vi vurderte og testet utformingen av utvalgte kontrollaktiviteter relevante for finansiell rapportering som er knyttet til IT-drift, endringshåndtering og informasjonssikkerhet. For et utvalg av disse kontrollaktivitetene testet vi om de hadde fungert i perioden.</p> <p>Vi vurderte og testet utformingen av utvalgte automatiserte kontrollaktiviteter i IT-systemene knyttet til beregninger, avstemminger og oppgjør av transaksjoner. For et utvalg av disse kontrollaktivitetene testet vi om de hadde fungert i perioden.</p> <p>Vi vurderte tredjepartsbekreftelser (ISAE 3402-rapporter) fra to av Storebrand Livsforsikrings tjenesteleverandører med hensyn til om disse hadde tilfredsstillende internkontroll på områder som kan ha betydning for Storebrand Livsforsikrings finansielle rapportering.</p> <p>Vi benyttet egne IT-spesialister i arbeidet med å forstå den overordnede styringsmodellen for IT-systemer og i vurderingen og testingen av kontrollaktivitetene knyttet til IT-systemer.</p>

Måling av forsikringsforpliktelser

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
<p>Målingen av konsernets forsikringsforpliktelser baseres på ulike metoder og modeller og på kompliserte beregninger og en rekke forutsetninger knyttet til fremtidig utvikling og estimater som det er knyttet usikkerhet til.</p> <p>I note 1 omtales de benyttede regnskapsprinsipper, i note 2 omtales viktige regnskapsestimater og skjønsmessige vurderinger, i note 8 omtales forsikringsrisiko og i note 39 spesifiseres forsikringsforpliktelsene.</p> <p>For IBNS avsetningene for risikoforsikringer på liv vil de benyttede beregningsmodellene, forutsetninger og estimater være av særlig stor betydning for</p>	<p>Storebrand Livsforsikring har etablert ulike kontrollaktiviteter knyttet til målingen av IBNS avsetninger for risikoforsikringer på liv («IBNS avsetninger»), og for pensjonsforsikringskontrakter med garantert ytelse i den svenske virksomheten.</p> <p>For IBNS avsetninger vurderte og testet vi utformingen av utvalgte kontrollaktiviteter knyttet til datagrunnlag, beregningsmodeller og fastsettelse av enkelte forutsetninger. For et utvalg av disse kontrollaktivitetene testet vi om de hadde fungert i perioden.</p> <p>For avsetninger for pensjonsforsikringskontrakter med garantert ytelse i den svenske virksomheten vurderte og testet vi utformingen av utvalgte kontrollaktiviteter knyttet til fastsettelse av enkelte forutsetninger om fremtidige forventede utbetalinger og fastsettelsen av</p>

Måling av forsikringsforpliktelser, forts.

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
<p>måling av forpliktelsene. For pensjonsforsikringskontrakter med garantert ytelse i den svenske virksomhet vil beregningsmodeller og forutsetninger benyttet til å estimere fremtidige forventede utbetalinger og til å fastsette rentekurven som benyttes i diskonteringen være av særlig stor betydning for måling av forpliktelsene. Beregningsmodellene, forutsetningene og estimatene er avgjørende for måling av disse forsikringsforpliktelsene og de er derfor et sentralt forhold i vår revisjon.</p>	<p>rentekurven som ble benyttet i diskonteringen. For et utvalg av disse kontrollaktivitetene testet vi om de hadde fungert i perioden.</p> <p>Vi utfordret valg av modeller og bruk av forutsetninger i målingen av IBNS avsetningene gjennom å gjøre egne forenklede beregninger av utvalgte deler av IBNS avsetningene. Vi benyttet Storebrand Livsforsikrings datagrunnlag i beregningene.</p> <p>For pensjonsforsikringskontrakter med garantert ytelse i den svenske virksomheten vurderte vi utvalgte forutsetninger knyttet til fremtidige forventede utbetalinger. Vi vurderte også modellene og forutsetningene som ble benyttet for å fastsette rentekurven som ble benyttet i diskonteringen mot bestemmelsene i det svenske regelverket.</p> <p>Vi vurderte om noteopplysningene om IBNS avsetninger og pensjonsforsikringskontrakter med garantert ytelse i den svenske virksomhet var dekkende.</p> <p>Vi har benyttet egne aktuarer i arbeidet med å vurdere valg av modeller, forutsetninger og estimater samt ved våre forenklede beregninger av utvalgte deler av IBNS avsetningene.</p>

Verdsettelse av finansielle instrumenter og eiendom (nivå 3)

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
<p>Balanseført verdi av finansielle instrumenter og eiendom som er klassifisert som nivå 3 etter IFRS («investeringer») utgjør NOK mill. 38.720 per 31. desember 2016, herav utgjør eiendomsinvesteringer NOK mill 27.024.</p> <p>I note 2 og 13 omtales viktige regnskapsestimater og skjønnsmessige vurderinger knyttet til verdsettelse av nivå 3 investeringer.</p> <p>Verdsettelse av investeringer som ikke handles i et aktivt marked, nivå 3 investeringer, er beheftet med usikkerhet og verdsettelsene bygger en rekke forutsetninger og estimater.</p>	<p>Storebrand Livsforsikring har etablert ulike kontrollaktiviteter knyttet til verdsettelse av investeringer klassifisert som nivå 3 etter IFRS.</p> <p>Vi vurderte og testet utformingen av utvalgte kontrollaktiviteter knyttet til fastsettelse av virkelig verdi for eiendom. For et utvalg eiendommer testet vi om disse kontrollaktivitetene hadde fungert i perioden.</p> <p>Vi vurderte om verdsettelsesmetodene for eiendom og finansielle instrumenter var i overensstemmelse med anerkjente verdsettelsesstandarder og praksis.</p> <p>For et utvalg eiendommer og finansielle instrumenter kontrollerte vi at virkelig verdi i den finansielle rapportering var i overensstemmelse med verdsettelsene.</p>

Verdsettelse av finansielle instrumenter og eiendom (nivå 3), forts.

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
<p>Forutsetningene og estimatene er avgjørende for verdsettelsen og verdsettelse av nivå 3 investeringer er derfor et sentralt forhold i vår revisjon.</p>	<p>For et utvalg eiendommer vurderte vi endringene i de benyttede diskonteringsrenter og verdi gjennom året.</p> <p>Vi innhentet og vurderte Storebrand Livsforsikrings begrunnelse for endringene.</p> <p>Vi vurderte om noteopplysningene om finansielle instrumenter og eiendom som er klassifisert som nivå 3 investeringer var dekkende.</p>

Noteinformasjon om Solvency II

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
<p>Det nye europeiske soliditetsregelverket for forsikringsforetak, Solvens II, trådte i kraft 1. januar 2016. Solvens II-direktivet er gjennomført i norsk rett gjennom finansforetaksloven og Solvens II-forskriften.</p> <p>Forskrift 18. desember 2015 om årsregnskap for livsforsikringsselskaper stiller krav til opplysninger om Solvens II i note til årsregnskapet. I note 2 omtales viktige regnskapsestimater og skjønsmessige vurderinger og i note 46 omtales blant annet solvenskapital inkludert overgangsregler, solvenskapitalkrav og solvensgrad inkludert overgangsregler og viktige modeller, forutsetninger og estimater som er benyttet i beregningene av disse.</p> <p>Modellene som ligger til grunn for beregningen av solvenskapitalkrav og solvenskapital inkludert overgangsregler bygger på en rekke krav og forutsetninger som dels er gitt i regelverket og dels er fortolket av Storebrand Livsforsikring på basis av regelverket. Selve beregningene av solvenskapital inkludert overgangsregler og solvenskapitalkrav er komplekse og bygger på en rekke forutsetninger og estimater som det er knyttet usikkerhet til. Dette inkluderer også antakelser om fremtidige fortjenestemarginer på forsikringsproduktene. De benyttede modellene, forutsetningene og estimatene er avgjørende for beregningen av solvensgraden.</p>	<p>Storebrand Livsforsikring har etablert ulike kontrollaktiviteter knyttet til beregningene av solvenskapital inkludert overgangsregler, solvenskapitalkrav og solvensgrad inkludert overgangsregler. Vi vurderte og testet utformingen av utvalgte kontrollaktiviteter knyttet til enkelte beregninger og til fastsettelsen av enkelte forutsetninger og estimater, blant annet et utvalg av de som resulterer i de fremtidige fortjenestemarginene på forsikringsproduktene. For et utvalg av disse kontrollaktivitetene testet vi om de hadde fungert i perioden.</p> <p>Vi vurderte Storebrand Livsforsikrings fortolkninger av Solvens II-regelverket innenfor utvalgte områder opp mot finansforetaksloven, Solvens II-forskriften og retningslinjer fra Finanstilsynet.</p> <p>For to forsikringsprodukter kontrollerte vi nøyaktigheten i Storebrand Livsforsikrings beregning av utvalgte forventede kontantstrømmer. Vi benyttet kontraktsinformasjon mottatt fra Storebrand Livsforsikring, anvendte Storebrand sine forutsetninger og fortolkninger av Solvens II-regelverket og foretok en forenklet beregning av de forventede kontantstrømmene. Vi avstemte våre estimater mot Storebrand Livsforsikrings og vurderte resultatene.</p> <p>Vi kontrollerte nøyaktigheten av utvalgte deler av en type aktivastress som inngår i Storebrand Livsforsikrings beregning av solvenskapitalkravet. Vi benyttet informasjon mottatt fra Storebrand Livsforsikring om blant annet markedsverdi og allokeringen til de ulike forsikringsproduktene, anvendte Storebrand Livsforsikrings sine forutsetninger og fortolkninger av Solvens II-regelverket og foretok en forenklet beregning av aktivastresset og aggregeringen</p>

Noteinformasjon om Solvency II, forts.

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
<p>Det forhold at overholdelse av solvenskapitalkravet og minstekapitalkravet i Finansforetaksloven er en forutsetning for fortsatt drift og at beregningene er komplekse og bygger på en rekke forutsetninger og estimater, gjør at det er et sentralt forhold i vår revisjon.</p>	<p>til solvenskapitalkravet. Vi avstemte våre beregninger mot Storebrand Livsforsikrings og vurderte resultatene.</p> <p>Vi vurderte om solvensgraden med overgangsregler og minimumsmargin oppfylte solvenskapitalkravet og minstekapitalkravet i Finansforetaksloven.</p> <p>Vi vurderte om noteopplysningene om Solvens II var dekkende mot krav i forskrift 18 desember. 2015 om årsregnskap for livsforsikringselskaper.</p> <p>Vi har benyttet egne aktuarer i arbeidet.</p>

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsrapporten for 2016, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde, for selskapsregnskapet i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og for konsernregnskapet i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift og på tilbørlig måte opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for selskapsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for konsernregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle konsernet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom

den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifierer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med dem som har overordnet ansvar for styring og kontroll blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Vi gir styret en uttalelse om at vi har etterlevd relevante etiske krav til uavhengighet, og om at vi har kommunisert og vil kommunisere med dem alle relasjoner og andre forhold som med rimelighet kan tenkes å kunne påvirke vår uavhengighet, og, der det er relevant, om tilhørende forholdsregler.

Av de sakene vi har kommunisert med styret, tar vi standpunkt til hvilke som var av størst betydning for revisjonen av årsregnskapet for den aktuelle perioden, og som derfor er sentrale forhold ved revisjonen. Vi beskriver disse sakene i revisjonsberetningen med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring av saken, eller dersom vi, i ekstremt sjeldne tilfeller, beslutter at en sak ikke skal omtales i beretningen siden de negative konsekvensene av en slik offentliggjøring med rimelighet må forventes å oppveie allmennhetens interesse av at saken blir omtalt.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo 7. februar 2017

Deloitte AS

Henrik Woxholt

statsautorisert revisor

Ord og uttrykk

GENERELT

Ansvarlig lånekapital

Ansvarlig lånekapital er lån som har prioritet etter all annen gjeld. Ansvarlig lånekapital er en del av tilleggskapitalen ved beregning av solvenskapital.

Durasjon

Gjennomsnittlig gjenværende løpetid på kontantstrømmen til rentebærende papirer. Modifisert durasjon er beregnet på grunnlag av durasjon og uttrykker verdifølsomhet i forhold til underliggende renteendringer.

Egenkapital

Egenkapitalen består av innskutt egenkapital, opptjent egenkapital og minoritetsinteresser. Innskutt egenkapital omfatter aksjekapital, overkurs og annen innskutt egenkapital. Opptjent egenkapital omfatter annen egenkapital og andre fond.

Solvens II

Solvens II er et felles europeisk regelverk for regulering av forsikringsbransjen. Under solvens II vil størrelsen på kapitalkravet bli bestemt av hvor mye risiko selskapet er utsatt for.

FORSIKRING

Gjenforsikring (Reassuranse)

Overføring av en del av risikoen til et annet forsikrings-selskap.

IBNR-avsetninger (incurred but not reported)

Avsetninger for erstatninger for forsikringstilfeller som er inntruffet, men ennå ikke meldt til forsikrings-selskapet.

RBNS-avsetninger (reported but not settled)

Avsetninger for erstatninger for meldte, men ikke oppgjorte erstatninger.

LIVSFORSIKRING

KAPITALAVKASTNING

Bokført kapitalavkastning viser netto realiserte inntekter av finansielle eiendeler inklusiv verdiregulering på fast eiendom og valutakursendringer på finansielle eiendeler uttrykt i prosent av selskapets gjennomsnittlige kapital i henholdsvis kundefond med garanti og i selskapsporteføljen i året. Markedsavkastning viser realiserte inntekter av finansielle eiendeler, verdiregulering av fast eiendom og årets endring i kursreserver, uttrykt i prosent av selskapets gjennomsnittlige kapital i henholdsvis kundefond med garanti og i selskapsporteføljen i året målt etter markedsverdi.

KOLLEKTIVE KONTRAKTER

Kollektiv ytelsespensjon (defined benefit - DB)

Garanterte utbetalinger av pensjoner fra avtalt alder og så lenge den forsikrede lever. Alternativt kan det avtales at pensjonen opphører ved en bestemt alder. Produktet tilbys både innenfor privat og offentlig sektor. Dekninger er alders-, uføre- og etterlattepensjon.

Kollektiv innskuddspensjon (defined contribution - DC)

I kollektiv innskuddspensjon er premien gitt som prosent av lønn, mens utbetalingene er ukjente. Kunden bærer all finansiell risiko i oppsparingsperioden.

Kollektive ettårige risikodekninger

Disse produktene har garanterte utbetalinger ved død og uførhet, samt premiefritak ved uførhet.

Fripoliser (ytelse) og pensjonskapitalbevis (innskudd)

Detter er kontrakter med opptjente rettigheter som utstedes ved utmeldelse fra eller opphør av pensjonsavtaler.

Grupplivsforsikring

Kollektiv livsforsikring der forsikringssummen utbetales som engangsbeløp ved død dersom avdøde var medlem av gruppen. Slik forsikring kan ha uførekapitalforsikring knyttet til seg.

Unit Linked

Livsforsikring med investeringsvalg hvor kunden selv kan påvirke risiko og avkastning gjennom valg av plassering i ulike fond. Gjelder både individuelle forsikringer og kollektiv innskuddspensjon.

INDIVIDUELLE KONTRAKTER

Individuell rente- eller pensjonsforsikring

Kontrakter med garanterte utbetalinger så lenge den forsikrede lever. Alternativt kan det avtales at pensjonen opphører ved en bestemt alder.

Individuell kapitalforsikring

Kontrakter med engangsutbetaling ved oppnådd alder, død og uførhet.

Individuell fondsforsikring

Kapitalforsikring eller renteforsikring hvor kunden bærer den finansielle risikoen.

Kontraktsfestsatte forpliktelser

Avsetninger til premiereserve for kontraktfestsatte forpliktelser skal minst utgjøre forskjellen mellom kapitalverdien av selskapets fremtidige forpliktelser og kapitalverdien av de fremtidige nettopremier (prospektiv beregningsmetode). Tilleggsytelser som følge av tilført overskudd medregnes.

RESULTAT

Administrasjonsresultat

Administrasjonsresultatet er forskjellen mellom de premier som betales av kunder i henhold til tariff og selskapets faktiske driftskostnader. Inntektene består av gebyrer som er basert på størrelsen av kundemidler, premievolum eller antall i form av stykkpris. Driftskostnadene består av blant annet av personalkostnader, markedsføring, provisjoner og IT-kostnader.

Finansresultat

Finansresultatet består av netto finansinntekter fra finansielle eiendeler for kollektivporteføljen (kollektive og individuelle produkter uten investeringsvalg) fratrukket garantert avkastning.

Risikoresultat

Risikoresultatet består av premier selskapet tar for å dekke forsikringsrisikoer med fradrag for faktiske kostnader i form av forsikringsavsetninger og utbetalinger for forsikringshendelser som død, pensjon, uførhet og ulykke.

Overskuddsdeling og resultat til eier

Se note 4.

ØVRIGE BEGREPER

Forsikringsmessige avsetninger livsforsikring

For nærmere beskrivelse av forsikringsmessige avsetninger og periodisering av premier og erstatninger se note 1- regnskapsprinsipper.

Soliditetskapital

I begrepet soliditetskapital inngår egenkapital, ansvarlig lånekapital, risikoutjevningfond, kursreguleringsfond, tilleggsavsetning, villkorad återbäring, over-/underverdi på obligasjoner til amortisert kost og opptjent resultat. Soliditetskapitalen regnes også ut i prosent av samlede kundefond eksklusiv tilleggsavsetninger og villkorad återbäring.

FINANSIELLE DERIVATER

Finansielle derivater omfatter et vidt spekter av instrumenter hvor verdier og verdiutvikling er avledet av aksjer, obligasjoner, valuta eller andre tradisjonelle finansielle instrumenter. I forhold til tradisjonelle instrumenter som aksjer og obligasjoner innebærer derivater mindre kapitalbinding og brukes som et fleksibelt og kostnadseffektivt supplement til tradisjonelle finansielle instrumenter i kapitalforvaltningen. Finansielle derivater kan brukes både til sikring av uønsket finansiell risiko og som et alternativ til tradisjonelle instrumenter for å ta ønsket risiko.

Aksjeopsjoner

Kjøp av aksjeopsjoner innebærer ensidige rettigheter til kjøp eller salg av aksjer til en fast kurs. Aksjeopsjoner kan også være knyttet til aksjeindekser i stedet for enkeltaksjer. Salg av aksjeopsjoner innebærer tilsvarende ensidige forpliktelser. I hovedsak benyttes børs-omsatte og clearede opsjoner.

Aksjefutures (aksjeindeks futures)

Aksjefutures kan være knyttet til enkeltaksjer, men er normalt knyttet til aksjeindekser. Aksjefutures er standardiserte terminavtaler som er børsnotert og gjenstand for clearing. Gevinster og tap beregnes daglig, og gjøres opp påfølgende dag.

Basisswapper

Basisswapper innebærer avtaler om bytte av hovedstol og rentebetingelser mellom ulike valuta. Ved avtalenes utløp byttes hovedstol tilbake til opprinnelig valuta. Basisswapper brukes blant annet for å sikre avkastning i en konkret valuta samt sikre valutaeksponering.

Fremtidige renteavtaler (FRA)

Fremtidige renteavtaler (FRA) innebærer avtaler om å betale eller motta forskjellen mellom en fast avtalt rente og en fremtidig rente på et fastsatt beløp for en bestemt periode frem i tid. Denne differansen gjøres opp i begynnelsen av den fremtidige perioden. FRA er spesielt velegnet til styring av kortsiktig renterisiko.

Kredittderivat

Med kredittderivat menes en finansiell kontrakt som overfører hele eller deler av kredittrisikoen knyttet til lån, obligasjoner eller lignende fra kjøperen av beskyttelsen (selgeren av risiko) til selgeren av beskyttelsen (kjøperen av risiko). Kredittderivater er omsettelige instrumenter som gjør det mulig å overføre kredittrisiko knyttet til bestemte aktiva til en tredje part uten å selge aktivaene.

Rentefutures

Rentefutures er knyttet til statsobligasjoner eller kortsiktige referanserenter. Rentefutures er standardiserte terminavtaler og er gjenstand for børsnotering og clearing. Gevinster og tap beregnes daglig og gjøres opp påfølgende dag.

Renteswapper/assetswapper

Renteswapper/assetswapper innebærer en tidsbegrenset avtale om bytte av rentebetingelser mellom to parter. Normalt er det tale om bytte av fast rente mot flytende rente. Instrumentet brukes for å styre eller endre renterisiko.

Renteopsjoner

Renteopsjoner kan være knyttet til pengemarkedsrenter eller obligasjoner. Kjøp av renteopsjoner knyttet til obligasjoner (også kalt for obligasjonsopsjoner) innebærer ensidige rettigheter til kjøp eller salg av obligasjoner til avtalte kurs. Renteopsjoner kan brukes som et fleksibelt instrument for styring av både kortsiktig og langsiktig renterisiko.

Valutaterminer/valutaswapper

Valutaterminer/valutaswapper innebærer avtaler om fremtidig kjøp og salg av valuta til forhåndsbestemte kurs. Instrumentene brukes i hovedsak til å valutasikre verdipapirbeholdninger, bankbeholdninger, ansvarlig lån og forsikringsmessige avsetninger i valuta. Spotforretninger inkluderer også i disse instrumentene.

Valutaopsjoner

Valutaopsjoner gir innehaver en rett, men ingen plikt til fremtidig kjøp og salg av valuta til forhåndsbestemte kurs. Valutaopsjoner brukes til å valutasikre ansvarlig lån i valuta.

Hovedkontor:
Professor Kohts vei 9
Postboks 474, 1327 Lysaker
Telefon 08880
storebrand.no

